
2023

VIII МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ В КРАЇНАХ ЄВРАЗІЇ

30 вересня 2023 р.

Переяслав

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ПЕРЕЯСЛАВІ

молодіжна громадська організація
«НЕЗАЛЕЖНА АСОЦІАЦІЯ МОЛОДІ»

студентське наукове товариство факультету історичної
і соціально-психологічної освіти
«КОМІТЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ»

МАТЕРІАЛИ

VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії»

30 вересня 2023 р.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Переяслав – 2023

Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції **«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії»** // Збірник наукових праць. – Переяслав, 2023 р. – 113 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Ю.В. Бобровнік,

кандидат історичних наук

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;

Г.Л. Токмань – д.п.н., професор;

В.В. Поліщук – к. фіз. вих. і спорту;

В.В. Куйбіда – к.біол.н., доцент;

Т.Г. Кириченко – к.п.н., доцент;

Т.В. Кириченко – к.п.н., доцент;

С.М. Танана – к.п.н., доцент;

В.А. Вінс – к.псих.н.;

Ю.В. Бобровнік – к.і.н.;

Члени оргкомітету інтернет-конференції:

Ю.В. Бобровнік,

А.П. Король,

В.В. Поліщук,

Т.Г. Кириченко,

Т.В. Кириченко,

Танана С.М.,

Ю.С. Табачок.

Упорядники збірника:

Ю.В. Бобровнік,

А.М. Вовкодав.

СЕКЦІЯ: БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

**Вікторія Жолква, Вікторія Жураковська,
Олександр Мошак, Оксана Ковальчук
(Запоріжжя, Україна)**

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДІ

На сьогодні, проблема стану фізичного та психічного здоров'я молодого покоління актуальна, оскільки ситуація обтяжується значно високими показниками захворюваності молоді, зниженням якості медичного обслуговування, а також погіршенням екологічної ситуації і морально-духовною кризою [7].

Стан здоров'я людини відображає вплив на нього комплексу факторів навколишнього середовища, в тому числі умов виховання, навчання, трудової діяльності, способу життя і визначає його якість життя, можливості самореалізації, соціальну активність. Відповідальне ставлення до свого здоров'я має на увазі не тільки ставлення до нього як до цінності, але і як до особливої культури харчування, системі рухових дій, культурі моральних міжособистісних відносин, естетичної культури і т.д. В даний час одним з основних чинників збереження здоров'я, збільшення тривалості життя, профілактики різних захворювань виступає здоровий спосіб життя - оптимальна організація поведінки людини в повсякденному житті, що дозволяє йому максимально використовуючи власні духовні і фізичні якості досягати фізичного, душевного і соціального благополуччя.

Вивчення проблеми здорового способу життя студентської молоді обумовлено специфікою цієї соціально-професійної, соціально-демографічної групи, особливостями її формування, її потенціалом для розвитку соціуму, так як здоров'я визначає можливості реалізації майбутніх фахівців, здатність до створення сім'ї і народження дітей, до професійної, суспільно політичної і творчої діяльності. В період навчання у вузі студенти відчують вплив цілого комплексу чинників, що роблять негативний вплив на стан їх здоров'я, це і стресові ситуації, пов'язані з успішністю, труднощі з матеріальною забезпеченістю і як наслідок необхідність поєднувати навчання з роботою, часті порушення режиму праці, відпочинку та харчування, значна гіподинамія. Внаслідок чого стан здоров'я студентської молоді викликає ряд побоювань у медиків і педагогів.

Питання збереження здоров'я молодого покоління набувають особливої гостроти в умовах соціально-демографічної кризи, так як значення набувають завдання, пов'язані з усуненням негативних тенденцій у молодіжному середовищі, таких як зростання різного роду соціальних девіацій, куріння, алкоголізм, наркоманія, злочинність [2]. Допомога у вирішенні цих завдань може надати створення програми, спрямованої на зміцнення здоров'я студентів і формування у них мотивації до здорового способу життя, яка може розглядатися як частина загальної системи навчально-виховної роботи у вузі. Здоров'я людини більш ніж на 50% залежить від способу життя, який вона веде. Важливою складовою здорового способу життя студента є оптимальний рівень рухової активності. Дефіцит рухової активності призводить до негативних змін в організмі, до виникнення хронічних захворювань, зниження розумової та фізичної працездатності.

У період професійної підготовки у вищому навчальному закладі пред'являються високі вимоги як до розумової діяльності студента, так і до фізичної працездатності. Однак генетично запрограмовані вимоги організму в руховій активності задовольняє тільки кожен п'ятий студент [3]. Останнім часом у більшості студентів в силу високого навчального навантаження спостерігається недостатня рухова активність, що призводить до появи гіподинамії, тобто до негативних змін в організмі людини внаслідок нестачі фізичного навантаження. В першу чергу страждає опорно-руховий апарат, серцево-судинна, дихальна і центральна нервова системи [1, 6]. Вивчення та аналіз наукової літератури з проблеми організації здорового способу життя показав, що рухова активність студентів має різне значення під час навчального року. В середньому добова рухова активність студентів у навчальний період пропорційна 5,5-8 км ходьби, в період сесії 2,1-2,8 км, а в канікули 9-12 км [2]. Наведені дані показують, що рівень рухової активності студентів у канікулярний період значно вище і задовольняє природну потребу організму в рухах.

Протягом навчального семестру і в період сесії існує реальний дефіцит рухової активності у студентів, який триває на протязі 10 місяців. Він веде до проявів гіподинамії ситуація, при якій студент займається фізичними вправами всього 4 години на тиждень відповідно до вимог ФГОС. На жаль, тільки практичні навчальні заняття з фізичної культури не можуть компенсувати загальний дефіцит рухової активності за тиждень. Оптимальним режимом фізичного навантаження для студентів є такий, при якому юнаки приділяють заняттям 8-12 годин на тиждень, а дівчата 6-10 годин [5]. Таким чином, визначальним фактором оптимізації рухової активності є секційні або самостійні заняття студентів фізичними вправами. В середньому студент повинен займатися 1,5-2 години 3 рази на тиждень. Самостійні заняття студентів фізичними вправами повинні сприяти формуванню не тільки фізичних якостей, але і психічних і соціально значущих. Найбільш ефективним для цього засобом є спортивні ігри. Вони розвивають у студентів основні психічні процеси (пам'ять, мислення, увагу, увагу), комунікативність, емоційну стійкість, моральноволеві якості. Дані якості дозволять майбутнім фахівцям бути високими професіоналами у трудовій діяльності.

Особливе місце в оптимізації рухового режиму студентів відіграє мотивація до занять фізичною культурою і спортом. Щоб підвищити цю мотивацію необхідно в вузі надавати першокурсникам право

вибору спортивного відділення відповідно до стану здоров'я і з інтересами студента. Фізичний стан та здоров'я студентів України погіршується. Близько 90% студентів мають порушення відносно стану здоров'я, понад 50% - незадовільну фізичну підготовленість, близько 70% дорослого населення - низький рівень фізичного здоров'я, у віці 16-19 років - 61%, 20-29 років - 67,2%. Більшість студентів має середній рівень соматичного здоров'я (86 %). Високий рівень (4 %), рівень вище середнього (10 %), середній рівень (20 %), нижче середнього (41 %) та низький рівень (25 %). Енергія нашого організму витрачається постійно і для цього не обов'язково займатися якоюсь важкою фізичною діяльністю. Навіть при таких заняттях, як миття посуду або прогулянка по місту, витрачаються калорії. Тому дуже важливо намагатися, щоб добова норма калорій була підібрана правильно для заповнення запасу енергії і підтримки тонуусу організму. Підрахувати кількість необхідної добової норми калорій не так просто, оскільки воно залежить від багатьох параметрів - віку, статі, активності, індивідуальних особливостей. Проте, зробити це можливо з досить високою точністю. У загальних рисах принцип підрахунку виглядає так: чоловікам, молодим людям і спортсменам потрібно більше енергії, ніж жінкам, літнім людям і людям пасивним способом життя.

Добова норма калорій для чоловіків. У різному віці витрата калорій у чоловіків відрізняється. З 19 до 30 років чоловік, який веде переважно сидячий спосіб життя, в середньому потребує 2300-2500 ккал. Для чоловіків, які ведуть помірно активний спосіб життя ці показники приблизно рівні 2700 ккал. Для спортсменів і активних людей – 3000 і 2900 ккал відповідно [3].

Дівчатам віком від 19 до 25 років, які ведуть в основному сидячий спосіб життя, рекомендується поповнювати щоденні енергетичні запаси на 1900-2100 ккал. У віці від 26 до 50 років жінкам слід споживати від 1700 до 1900 ккал на добу. Для дівчат, які ведуть помірно активний спосіб життя і яким ще не виповнилося 25, витрата енергії в середньому дорівнює 2100-2300 ккал. У віці від 26 до 50 років - 2000-2100 ккал. Для активних жінок і спортсменок ці показники рівні 2300-2500, 2100-2300 і 1900-2000 відповідно [1].

Правильний баланс білків, жирів і вуглеводів є основою хорошого самопочуття і припливу сил. Тому дуже важливо стежити не тільки за кількістю споживаної енергії, а й за пропорціями макроелементів. Калорійність раціону дорослих українців не змінилася, проте переглянули співвідношення білків, жирів і вуглеводів. Так, і чоловікам, і жінкам у віці додали білків і жирів, а ось кількість вуглеводів зменшили. А пенсіонерам, навпаки, зменшили кількість білків і жирів, а вуглеводи залишилися на колишньому рівні. А ось дитяче харчування урізали в калоріях. Можливо, це пов'язано з проблемою дитячого ожиріння, яка все більше актуальна для України. Наприклад, якщо раніше діти від 4 до 6 років повинні були споживати 2000 кілокалорій в день, то тепер - лише 1700. Що стосується мінеральних речовин і вітамінів, то для дорослих українців тут нічого не змінилося, крім того, що вдвічі збільшили норму вітаміну Д - з 2,5 до 5 мікрограмів на добу. А жінкам додали ще й магнію - з 350 до 500 мг. Дієтологи позитивно коментують нові норми харчування, так як вони більш сприяють збалансованому харчуванню. За даними дієтологів, добова потреба в білках для молодої людини, за новими нормами, складе близько 400 г м'яса або риби, близько 90 г оливкової олії і майже кіло гречаної каші. А отже, і кошук подорожчає. Що стосується жінок, то зараз 30% українок страждають надмірною вагою і зазначені норми калорій для них занадто високі, кажуть дієтологи [3].

На сьогоднішній день стан здоров'я сучасної молоді викликає серйозно тривогу. Воно впливає на їх соціальну активність в різних сферах життєдіяльності, таких як освіта, робота, організація дозвілля та активного відпочинку, фізичний і культурний розвиток, працю і побут. Здоров'я це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя є одним з головних цінностей життя. Під благополуччя розуміється стан, коли гармонійно поєднуються соціальні, духовні, фізичні, інтелектуальні, психічні, і емоційні чинники [7].

Від стану здоров'я студентської молоді залежить становлення і розвиток соціально-економічної сфери держави. Стан здоров'я студентів, як і населення в цілому - не тільки важливий індикатор суспільного розвитку, відображення соціально-економічного та гігієнічного благополуччя країни, але потужний економічний, трудовий, оборонний і культурний потенціал суспільства, фактор і компонент добробуту [8].

Вступивши до ВНЗ, молоді люди опиняються в нових умовах, адаптація до яких є складний багаторівневий соціально-психологічний процес, і супроводжується значним напруженням систем організму. З огляду на що інтенсивні розумові навантаження найбільшою мірою припадають на період студентства, зростає роль ретельного контролю за станом здоров'я студентської молоді.

Література:

1. Аналіз захворюваності хвороб органів травлення в студентській популяції та профілактичні заходи їх подолання Адамович І. В., Вовк К. В., Літвін О. І., Ніколенко Є. Я. та ін. // Актуальні проблеми сучасної медицини. 2018. Том 18. Випуск 3 (63). С. 5-9
2. Аналіз структури захворюваності студентів різнопрофільних вишів для пошуку шляхів оптимізації фізичного виховання / Церковна О., Барибіна Л., Філенко Л. та ін. // Спортивна наука України. 2017. No2 (78). С. 47-56.
3. Бондаренко Ю. Г., Ю. Бондаренко, Є. Неведомська. Побічні забруднювачі харчових продуктів / Збірник наукових праць молодих учених, аспірантів та студентів. Київ, 2015. 145 с.

4. Бондар Т. В. Формування здорового способу життя молоді / Т. В. Бондар, О. Г. Карпенко. – К.: Український інститут соціальних досліджень, С. 2015.
5. Іванова І. В. Формування здорового способу життя студентів як педагогічна проблема / І. В. Іванова, С. П. Гвозд'ї, Л. М. Поліщук, А. Г. Козикін // Педагогические науки. Киев, 2007. 123 с.
6. Kovalchuk Oksana, KhrystovaTetiana. Informational and structural model of bioecomedicine. 21 st international multidisciplinary scientific geoconference-SGEM 2021 (16-22 August, 2021, Albena, Bulgaria). Conference proceedings of selected papers nano, bio and green-technologies for sustainable future. Vienna: SGEM world science, 2021. P. 177-184. ISBN 978-619-7603-30-9. <https://doi.org/10.5593/sgem2021/6.1/s.25.23>
7. Ковальчук О.В., Голубенко Т.О., Вайдич Т.В. Психолого-педагогічні аспекти підготовки студентів. Перспективи та інновації науки. 2023.№9 (27). С. 121-130. ISSN 2786-4952.
8. Лобань Г. А., Зачепило С. В., Коваленко Н. П. Формування здорового способу життя студентів як запорука суспільного та економічного розвитку держави / Актуальні проблеми сучасної медицини. 2015. Том 15, № 2. С. 30-32.

СЕКЦІЯ: ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ**Володимир Заверуха
(Переяслав, Україна)****СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

З прийняттям конституції було проголошено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека - найвища соціальна цінність в Україні. Реалізація цієї норми Конституції України - головна ціль державної політики національної безпеки. Тобто з точки зору Основного Закону вся державна політика і діяльність спрямована на формування безпечного життя для громадян України.

Відповідно кожна держава намагається розробити і реалізувати певний план дій у напрямі власної національної безпеки.

Мета статті - це аналіз існуючої Стратегії національної безпеки України.

Для досягнення мети потрібно виконати наступні завдання:

- дослідити нормативну правову базу;
- проаналізувати існуючу Стратегію національної безпеки України.

Стратегія національної безпеки України (далі - Стратегія) ґрунтується на таких основних засадах: стримування - розвиток оборонних і безпекових спроможностей для унеможливлення збройної агресії проти України; стійкість - здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стале функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей; взаємодія - розвиток стратегічних відносин із ключовими іноземними партнерами, насамперед з Європейським Союзом і НАТО та їх державами-членами, Сполученими Штатами Америки, прагматичне співробітництво з іншими державами та міжнародними організаціями на основі національних інтересів України [7].

Ураховуючи фундаментальні національні інтереси, визначені Конституцією України [2] і Законом України «Про національну безпеку України» [1], пріоритетами національних інтересів України та забезпечення національної безпеки є:

- відстоювання незалежності і державного суверенітету;
- відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України;
- суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу;
- захист прав, свобод і законних інтересів громадян України;
- європейська і євроатлантична інтеграція.

Реалізація цих пріоритетів забезпечуватиметься за такими напрямками:

- відновлення миру, територіальної цілісності та державного суверенітету на тимчасово окупованих територіях у Донецькій і Луганській областях України на основі міжнародного права;
- здійснення міжнародно-правових, політико-дипломатичних, безпекових, гуманітарних та економічних заходів, спрямованих на припинення Російською Федерацією незаконної окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь;
- продовження реалізації заходів з оборони та стримування, активного використання переговорних форматів та консолідації міжнародного тиску на Російську Федерацію як гарантії недопущення ескалації конфлікту з боку Росії, зменшення напруги та припинення Російською Федерацією збройної агресії;
- використання всіх наявних механізмів ООН, Ради Європи, ОБСЄ, інших міжнародних організацій для консолідації міжнародної підтримки України у протидії російській агресії, відновленні територіальної цілісності та державного суверенітету України;
- розвиток відносин зі Сполученими Штатами Америки, Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії, Канадою, Федеративною Республікою Німеччина, Французькою Республікою, сусідніми та іншими державами, а також із міжнародними організаціями для забезпечення міжнародної безпеки та протидії спільним викликам і загрозам, мінімізації їх впливу на Україну;
- повна імплементація Угоди про асоціацію між Україною [4], з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, та модернізація її параметрів там, де необхідно, за результатами всебічного огляду досягнення цілей Угоди відповідно до статті 481, з метою набуття повноправного членства України у Європейському Союзі;
- розвиток особливого партнерства з Організацією Північноатлантичного договору з метою набуття повноправного членства України в НАТО;
- посилення спроможностей Збройних Сил України, інших органів сектору безпеки і оборони;
- сталий розвиток національної економіки та її інтеграція в європейський економічний простір;
- розвиток людського капіталу України, зокрема через модернізацію освіти і науки, охорони здоров'я, культури, соціального захисту;
- захист особи, суспільства та держави від правопорушень, зокрема корупційних, забезпечення відновлення порушених прав, відшкодування заподіяної шкоди;
- забезпечення екологічної безпеки, створення безпечних умов життєдіяльності людини, зокрема на територіях, що постраждали внаслідок бойових дій, розбудова ефективної системи цивільного захисту;

- посилення спроможностей національної системи кібербезпеки для ефективної протидії кіберзагрозам у сучасному безпековому середовищі;
- розвиток державно-приватного партнерства.

Зовнішньополітична діяльність держави спрямована передусім на забезпечення незалежності і державного суверенітету, відновлення територіальної цілісності України.

Україна, прагнучи зміцнити заснований на демократичних нормах і цінностях міжнародний порядок, бере активну участь у протидії тероризму, розповсюдженню зброї масового ураження, міжнародній злочинності, наркоторгівлі, торгівлі людьми, політичному та релігійному екстремізму, нелегальній міграції, кіберзагрозам, негативним наслідкам зміни клімату, а також у попередженні та подоланні наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру.

Для реалізації цього курсу має бути забезпечено повну імплементацію та подальшу адаптацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, іншої сторони, інтеграцію національної економіки до європейського економічного простору, досягнення Україною відповідності Копенгагенським критеріям членства в ЄС [4].

Для зміцнення особливого партнерства з НАТО та набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору Україна планує:

- досягти у максимально стислі строки достатньої взаємосумісності Збройних Сил України та інших складових сектору безпеки і оборони з відповідними структурами держав Альянсу;
- суттєво активізувати реформи, які необхідно впровадити з метою досягнення відповідності критеріям членства в НАТО у рамках імплементації річних національних програм під егідою Комісії Україна - НАТО;
- отримати запрошення та приєднатися до Плану дій щодо членства в НАТО [3].

Всебічне співробітництво зі Сполученими Штатами Америки, Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії, Канадою, Федеративною Республікою Німеччина, Французькою Республікою має для України пріоритетний стратегічний характер та спрямовується на зміцнення гарантій незалежності й суверенітету, сприяння демократичному поступу та розвитку України.

З метою захисту власних національних інтересів та зміцнення регіональної безпеки Україна розвиватиме:

- стратегічне партнерство з Азербайджанською Республікою, Грузією, Литовською Республікою, Республікою Польща, Турецькою Республікою;
- партнерські відносини з іншими державами Балтії та державами Північної Європи, а також тісні добросусідські відносини з державами Центральної та Південно-Східної Європи;
- прагматичні відносини з Республікою Білорусь та Республікою Молдова;
- практичну взаємодію з державами - членами НАТО у гарантуванні безпеки у Чорноморському басейні.

Україна розвиватиме взаємовигідне економічне співробітництво з провідними державами Азії, Близького Сходу, Африки та Південної Америки.

Україна вживатиме заходів з метою вдосконалення санкційної політики для збільшення ефективності впливу на об'єкт застосування санкцій і мінімізації шкоди для своїх національних інтересів.

російська федерація як держава-агресор - джерело довгострокових системних загроз національній безпеці України. Це обумовлює необхідність запровадження моделі відносин України з російською федерацією, яка має забезпечити припинення агресії та відновлення територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону на основі міжнародного права.

Україна вживатиме заходів для запобігання ескалації конфлікту з російською федерацією, насамперед шляхом збільшення її потенційної ціни до неприйнятної для російської федерації рівня. Пріоритетними напрямками є посилення оборонних і безпекових спроможностей, зміцнення міжнародної підтримки України та ефективне використання міжнародної допомоги, а також збереження консолідованого міжнародного політичного, економічного та правового тиску на агресора.

Для забезпечення своїх національних інтересів, зокрема припинення російської агресії, повного відновлення територіальної цілісності, захисту прав, свобод і законних інтересів громадян України і суб'єктів господарювання, Україна вестиме переговори з Російською Федерацією за посередництва партнерів з числа держав - членів ЄС та НАТО, а також ОБСЄ, або ж буде вести бойові дії до повної поразки армії росії.

Україна захищатиме права, свободи і законні інтереси своїх громадян на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, реалізовуватиме ініціативи щодо реінтеграції цих територій, соціального захисту та підтримки населення, яке проживає на зазначених територіях, а також захисту прав і свобод осіб, що належать до кримськотатарського народу, караїмів і кримчаків, утримуватиме зазначені питання на міжнародному порядку денному.

Україна продовжить позовну роботу у міжнародних судових інстанціях із притягнення російської федерації до міжнародно-правової відповідальності.

Основним завданням у сфері воєнної безпеки є розвиток потенціалу стримування. Безумовним пріоритетом є боєздатні Збройні Сили України, підготовлений і вмотивований військовий резерв та ефективна територіальна оборона, які у поєднанні зі спроможностями інших органів сектору безпеки і

оборони здатні завдати таких неприйнятних для противника втрат на землі, у повітрі, на морі та у кіберпросторі, що унеможливить реалізацію його агресивних намірів. Держава врахує уроки гібридної агресії проти України, бойових дій на Близькому Сході у нових доктринальних підходах до забезпечення воєнної безпеки.

Державний суверенітет, територіальна цілісність, демократичний конституційний лад та інші життєво важливі національні інтереси мають бути захищені також від невоєнних загроз з боку російської федерації та інших держав, зокрема спроб спровокувати внутрішні конфлікти. Пріоритетними завданнями правоохоронних, спеціальних, розвідувальних та інших державних органів відповідно до їх компетенції є:

- активна та ефективна протидія розвідувально-підривній діяльності, спеціальним інформаційним операціям та кібератакам, російській та іншій підривній пропаганді;
- запобігання, виявлення та припинення проявів сепаратизму, тероризму, екстремізму, припинення діяльності незаконних збройних формувань, політично мотивованого насильства та інших зазіхань на конституційний лад;
- отримання повної і достовірної упереджувальної інформації про ситуацію в Україні та світі, протидія зовнішнім загрозам національній безпеці України, сприяння реалізації національних інтересів України.

Громадянин має відчувати себе у безпеці. Україна рішуче налаштована на утвердження конституційного принципу верховенства права, рівності усіх перед законом. З метою реалізації конституційних принципів індивідуальної юридичної відповідальності та невідворотності покарання держава буде:

- рішуче протидіяти спробам розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, приниження національної честі та гідності, образи почуттів громадян через їхні релігійні переконання, а також обмеженням прав або встановленню привілеїв за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, стану здоров'я, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;
- рішуче протистояти гуманітарній агресії, розвивати українську культуру як основу консолідації української нації та зміцнення її ідентичності;

• забезпечувати реалізацію правоохоронними органами завдань кримінального провадження, зокрема, пов'язаних із розслідуванням кримінальних правопорушень, вчинених на тимчасово окупованій території України, а також у районах здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій і Луганській областях;

• утверджувати принцип нульової толерантності до корупції, забезпечувати ефективну діяльність органів, які запобігають корупції та протидіють корупційним правопорушенням;

• забезпечувати прозорість, підзвітність державних органів, добросовісність посадових (службових) осіб, ефективний доступ до правосуддя, вдосконалювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, судовий розгляд кримінальних проваджень та виконання призначених судами покарань;

• підвищувати ефективність державної політики у сферах захисту державного кордону України та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні, а також міграції.

Україна запровадить національну систему стійкості для забезпечення високого рівня готовності суспільства і держави до реагування на широкий спектр загроз, що передбачатиме:

- оцінку ризиків, своєчасну ідентифікацію загроз і визначення вразливостей;
- ефективне стратегічне планування і кризовий менеджмент, зокрема впровадження універсальних протоколів реагування на кризові ситуації та відновлення з урахуванням рекомендацій НАТО;
- дієву координацію та чітку взаємодію органів сектору безпеки і оборони, інших державних органів, територіальних громад, бізнесу, громадянського суспільства і населення у запобіганні й реагуванні на загрози та подоланні наслідків надзвичайних ситуацій;
- поширення необхідних знань і навичок у цій сфері;
- налагодження та підтримання надійних каналів комунікації державних органів із населенням на всій території України.

Держава створить ефективну систему безпеки та стійкості критичної інфраструктури, засновану на чіткому розподілі відповідальності її суб'єктів та державно-приватному партнерстві.

Для розвитку потенціалу стримування Україна прискорить оборонну та безпекову реформи за нормами, принципами і стандартами НАТО. Документи планування у сферах національної безпеки і оборони, які будуть підготовлені за результатами комплексного огляду сектору безпеки і оборони, секторальних та інших оглядів, матимуть практичний і конкретний зміст.

Солдат, сержант та офіцер, працівники органів сектору безпеки і оборони та ветерани перебуватимуть у центрі уваги держави. Збройні Сили України та інші органи сектору безпеки і оборони стануть школою лідерства. Не допускатимуться зазіхання на громадянські права військовослужбовців та випадки дискримінації, зокрема за гендерною ознакою.

Україна зміцнить бойовий потенціал Збройних Сил України, інших органів сил оборони шляхом:

- зростання рівня боєготовності та боєздатності;
- підвищення якості та інтенсивності підготовки військ (сил);

- трансформації професійної культури на основі доктринальних підходів і принципів командування й контролю, підготовки, освіти НАТО;
- удосконалення та розвитку на основі сучасних технологій систем управління, телекомунікацій, розвідки, логістики;
- професіоналізації військової служби, розвитку територіальної оборони і служби в резерві;
- модернізації системи мобілізаційної підготовки та мобілізації, а також допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання молоді;
- поліпшення правових, матеріальних, психологічних та соціальних умов служби;
- оснащення новими, зокрема високотехнологічними, зразками озброєння і військової техніки;
- посилення взаємодії усіх органів сектору безпеки і оборони для виконання спільних завдань;
- ефективного впровадження державної політики забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.

Оборонно-промисловий комплекс забезпечуватиме потреби Збройних Сил України, інших складових сектору безпеки і оборони України в озброєнні та військовій техніці, інвестуватиме у розвиток технологій, виробничих потужностей, людських ресурсів, залучатиме інвестиції, братиме участь у спільних міжнародних проєктах, реалізуватиме потенціал державно-приватного партнерства, виступатиме у такий спосіб драйвером економічного зростання.

Держава сприятиме зміцненню експортного потенціалу оборонно-промислового комплексу, активізуватиме військово-технічне співробітництво з іноземними партнерами з метою залучення сучасних технологій в оборонну та суміжні галузі економіки, а також створенню спільних підприємств та нових робочих місць.

Для системного захисту України від загроз національній безпеці необхідним є розвиток сектору безпеки і оборони. Для цього Україна:

- зміцнить демократичний цивільний контроль за сектором безпеки і оборони України як запоруку законності та ефективності діяльності його складових, підвищить ефективність управління, зміцнить нагляд і посилить відповідальність посадових і службових осіб органів сектору безпеки і оборони;
- перегляне й забезпечить виконання законодавства у сфері національної безпеки і оборони, зокрема уточнить та імплементує норми Закону України «Про національну безпеку України» [1];
- створить систему ефективного управління та координації діяльності органів сектору безпеки і оборони, удосконалив її архітектуру;
- оптимізує структуру, функції і чисельність Служби безпеки України як спеціально уповноваженого державного органу у сферах контррозвідувальної діяльності та охорони державної таємниці, головного органу у загальнодержавній системі боротьби з терористичною діяльністю, що дасть змогу попереджати, своєчасно виявляти зовнішні та внутрішні загрози безпеці України і запобігати їм, припиняти розвідувальні, терористичні та інші протиправні посягання спеціальних служб іноземних держав, а також організацій, окремих груп та осіб на державну безпеку України, усувати умови, що їм сприяють, та причини їх виникнення;
- створить ефективне розвідувальне співтовариство, посиливши його роль у реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони, зміцнить систему координації та контролю діяльності розвідувальних органів, розвиватиме розвідувальні спроможності;
- завершить створення національної системи кібербезпеки, сформує сучасні спроможності суб'єктів забезпечення кібербезпеки і кібероборони та зміцнить систему їх координації;
- удосконалив державну охорону органів державної влади і визначених законом посадових осіб;
- забезпечить системність реформування Національної поліції України, посилить кримінальну поліцію та органи досудового розслідування, зокрема у сфері боротьби з організованою і транснаціональною злочинністю;
- забезпечить розвиток Національної гвардії України з урахуванням досвіду держав - членів ЄС, посилить її інституційну спроможність виконання завдань за призначенням;
- організує розбудову та використання комплексних систем відеоспостереження з аналітичною складовою в інтересах громадської безпеки;
- забезпечить розвиток та удосконалення загальнодержавної системи захисту державного кордону, зокрема імплементує європейських стандартів прикордонної безпеки, скоординовану діяльність державних органів України та військових формувань для системного розвитку інтегрованого управління кордонами;
- оптимізує державну систему цивільного захисту шляхом удосконалення її структури та системи управління (координації), удосконалив реагування на загрози, пов'язані з надзвичайними ситуаціями будь-якого характеру, уточнить завдання на мирний час та в особливий період;
- автоматизує процеси надання адміністративних послуг іноземцям та особам без громадянства, посилить міграційний контроль на державному кордоні і всередині держави для забезпечення дотримання іноземцями та особами без громадянства законодавства України.

Загалом Українській Державі потрібно реалізувати низку заходів та реформ спрямованих на реалізацію вимог Стратегії національної безпеки України. Для цього потрібно не тільки ресурси, але й вмотивовані патріотичні кваліфіковані громадяни, які будуть працювати в системі забезпечення

національної безпеки, реалізовувати постулати вкладені в Стратегії. Загалом документ змістовний та збалансований та визначає зрозумілий план дій, проте реалізація цієї Стратегії залежить від багатьох державних органів і громадян України. І мобілізація українського народу на захист незалежності України, забезпечення прав і свобод громадян залежить не тільки від силових правоохоронних структур, але і кожного громадянина.

Джерела:

1. Закон України «Про національну безпеку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Конституція України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. План дій щодо членства в НАТО (ПДЧ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_009#Text
4. Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
5. Указ Президента України №392/2020 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» від 14 вересня 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

Тарас Зубань
(Переяслав, Україна)

СПОСОБИ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВНОГО ІМІДЖУ

Протягом останніх трьох десятиліть українське суспільство пережило суттєві демократичні зміни, які вплинули на взаємодію між владою і громадськістю. Ці зміни відобразилися у нових формах управління, соціальних інститутах і структурах, що розвиваються. Успішне співробітництво між державними інститутами та громадськістю, ґрунтоване на довірі, конструктивній співпраці і партнерстві, є ключовим фактором в досягненні ефективності і результативності цього процесу. Розбудова демократичної правової держави та громадянського суспільства визначається здатністю досягати цих цілей. Одним із способів забезпечити це є створення позитивного іміджу державної влади.

Оскільки імідж може формуватися як цілеспрямовано, так і випадково, без контролю, безсистемність у формуванні іміджу є постійною загрозою для його якості. Позитивний імідж державних органів є їхнім репутаційним капіталом та визначає спосіб спілкування з громадськістю, тому важливо систематично та контрольовано формувати імідж. З цією метою органи влади мають виробити і реалізувати іміджеву стратегію.

Проблема іміджу державної влади стоїть перед фахівцями з науки державного управління, такими як С. Колосок, М. Логунова, С. Серьогін, Ю. Падафет і інші. Незважаючи на свідомість цієї проблеми, на сьогоднішній день не існує комплексного та системного підходу до методів і принципів створення ефективної іміджевої стратегії державної влади. Пошук механізмів ефективного стратегічного управління іміджем влади потребує узагальнення сучасних концепційних і теоретичних підходів.

Мета нашого дослідження полягає в аналізі механізмів впровадження іміджевої стратегії в сучасних умовах.

Активні процеси глобалізації та інформатизації, що є ключовими факторами у сучасному суспільстві, розширили горизонти проблеми розробки та реалізації іміджевої політики держави. Ця політика включає в себе створення іміджу державної влади. Дослідник С. Серьогін підкреслює, що «імідж держави і державної влади» - це уявлення громадян, що формується в їхній громадській думці завдяки мистецьким творам, інформаційним засобам та PR-технологіям, і включає як окремі образи державних осіб, так і оцінки діяльності органів влади, загальнодержавної політики та її соціальної спрямованості [7, с. 26].

Формування іміджу державної влади сильно залежить від зовнішнього середовища, зокрема від того, як громадськість оцінює діяльність органів державної влади і ефективність виконання ними своїх обов'язків. Таким чином, імідж державних установ має оцінювальний характер. Ця оцінка може змінюватися в залежності від соціально-політичних, соціально-економічних та культурних змін у суспільстві. Оцінка іміджу органів державної влади включає в себе два основних показники: діяльність та поведінку. Оцінка діяльності органів влади визначається тим, наскільки вони виконують свої функції і як ця діяльність впливає на суспільство. Якість іміджу (позитивний/негативний) також залежить від стилю поведінки державних службовців і їхнього ставлення до громадськості. Важливо відзначити, що ці оцінки ґрунтуються на суспільних угодах, багато з яких закріплені в законах та підзаконних актах, які стосуються функціонування органів влади.

Для вивчення сприйняття іміджу державної влади найчастіше використовуються методи соціологічних та соціально-психологічних досліджень, такі як опитування, інтерв'ю та тести. Наприклад,

соціологічні дослідження, проведені серед громадян України, показали, що більшість громадян негативно оцінюють діяльність органів влади [1].

Отже, оцінка діяльності українських органів державної влади громадянами є низькою, що впливає на створення негативного іміджу цих органів. Можна відзначити тенденцію до зниження підтримки громадянами діяльності владних установ [1].

Ця низька підтримка діяльності органів державної влади заважає реалізації якісної державної політики, гальмує проведення реформ і сприяє деструктивним процесам у суспільстві. Вихід із цієї ситуації можливий шляхом розробки і реалізації якісної державної іміджевої стратегії, орієнтованої на тривалу перспективу.

Залежно від галузі наукових досліджень або практики, термін «стратегія» може мати різне значення, таке як «найбільш загальний механізм дій для досягнення цілі», «послідовність ідей, яка призводить до певного результату», або «вибір ключових напрямків розвитку, який об'єднує цілі групи, партії, корпорації, міста, держави або об'єднання держав» [4, 5, 1]. Зазвичай такі плани містять набір цілей, які сприяють системному розвитку суспільства та держави.

Будь-яка стратегія передбачає проведення стратегічного управління, в процесі якого реалізується концепція, що поєднує цільовий та інтегральний підходи до діяльності організації, з метою встановлення цілей розвитку і їх узгодження з можливостями (потенціалом) організації. Цей процес передбачає розробку та реалізацію системи стратегій [7, с. 27].

Отже, іміджева стратегія - це комплексна система дій, спрямованих на досягнення позитивного іміджу органів державної влади, орієнтована на тривалу перспективу. Для досягнення цілей іміджевої стратегії необхідно провести стратегічний аналіз, сформулювати місію і цілі стратегії, визначити терміни її реалізації, вибрати оптимальні комунікативні тактики

Виконання іміджевої стратегії владних органів має свої об'єктивні та суб'єктивні аспекти, і врахування цих аспектів визначає ефективність проведених заходів. До об'єктивних аспектів відносяться проблеми сприйняття іміджу, попередньо утворене ставлення громадськості, а також перетворення вже існуючого іміджу. При розробці іміджевої стратегії важливим фактором є врахування характеристик цільових аудиторій, таких як прихильність традиціям, тип політичної культури громадян, психологічні особливості та стереотипне мислення тощо. Проблема зміни негативних стереотипів є особливо важливою, і дослідник Г. Почепцов вважає, що стереотипне уявлення практично не піддається змін, тому необхідно створити та впровадити нові іміджеві характеристики [6, с. 132]. Об'єктивні аспекти формування та реалізації іміджевої стратегії пов'язані зі створенням державної структури, яка координує діяльність органів державної влади, засобів масової інформації та громадськості.

Інформаційні технології є важливим інструментом впровадження іміджевої стратегії, оскільки на сучасному етапі розвитку світу вони проникають у всі сфери людської діяльності, впливають на формування світогляду, спосіб життя та міжособисті відносини. Інформація стала важливим стратегічним ресурсом суспільства, і якість життя, соціальний та економічний розвиток, система освіти визначаються мірою та повнотою використання інформаційних ресурсів.

Процес формування позитивного іміджу державної влади передбачає систематичну та планову діяльність, яка об'єднує зусилля державних установ, засобів масової інформації та експертної спільноти. Серед всіх засобів побудови іміджу найефективнішими є засоби масової інформації, які підтверджуються результатами соціологічних досліджень. Опитування громадян України показують, що саме ЗМІ користуються найбільшим довір'ям (66,3%). Періодика, радіо, телебачення та веб-ресурси, завдяки своєму масштабу та поширенню, мають значну силу впливу на формування громадської думки. Це підтверджує провідну роль інформаційних ресурсів у впровадженні іміджевої стратегії.

Впровадження іміджевої стратегії вимагає чіткого визначення принципів і завдань. З цього погляду цікавим є досвід Європейської Комісії, яка розробила «Білу книгу з питань комунікаційної політики ЄС» з метою оптимізації іміджу структур ЄС. В цьому документі визначені основні принципи іміджевої стратегії [3]:

Право громадян на інформацію та свободу слова є важливими аспектами. Це також означає включення громадян у політичний процес, що передбачає їх вільний доступ до інформації через різні засоби масової комунікації, включаючи Інтернет. Важливою також є навичка користування інформаційними ресурсами та урахування потреб осіб із обмеженими можливостями.

Різноманітність громадянських поглядів та соціального походження має враховуватися при розробці іміджевої стратегії. Участь громадян у виразі своїх поглядів та взаємодія з представниками влади є важливими аспектами.

«Біла книга» визначає три основні цілі іміджевої стратегії:

1. Підвищення інформаційної освіти громадян, зокрема навичок користування Інтернетом, для можливості отримання повної інформації та активної участі у суспільних дискусіях.
2. Забезпечення спілкування між громадянами, зокрема створення форумів для суспільної дискусії з нагальних питань, що сприяє зміцненню взаємної довіри та співпраці.
3. Забезпечення взаємодії між громадянами та владними інститутами, зокрема механізму зворотного зв'язку для оцінки результатів та корекції дій влади.

У підсумку, успішна реалізація іміджевої стратегії передбачає активну взаємодію із громадськістю, використання засобів масової комунікації та застосування різних тактик, таких як аналіз ситуації, визначення принципів і цілей, моніторинг та раціональне використання ресурсів.

Література:

1. Думка громадян України про ситуацію в країні, оцінки діяльності влади, електоральної орієнтації. Підсумки 2011 року. Результати соціологічних досліджень Центру Разумкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.razumkov.org.ua/>
2. Имиджевая полтика ЕС: цели, базовые принципы, перспективы развития. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.alleurora.ru/imidzhevaya-politika-es-tseli-bazovie-printsipi-perspektivi-razvitiya>
3. Кинг У., Клиланд Д. Стратегическое планирование и хозяйственная политика /У. Кинг, Д. Клиланд. – М.: Прогресс, 1982. – 399 с.
4. Портер М. Конкуренция =On competition: [Учеб. пособие] /М. Портер. – СПб.: Вильямс, 2000. -495 с.
5. Почепцов Г. Паблик рилейшнз для профессионалов / Г. Почепцов. – К.: Ваклер, 2005. – 640 с.
6. Серьогін С.М. Державний службовець у відносинах між владою і суспільством / С.М. Серьогін. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2003. – 456 с.
7. Шершньова З.Є., Оборська С.В. Стратегічне управління: навч. посібник / З.Є. Шершньова, С.В. Оборська. – К.: КНЕУ, 1999 – 356 с.

Олександр Нізов
(Переяслав, Україна)

ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ТЕОРЕТИЧНОМУ АСПЕКТІ

З моменту отримання Україною державної незалежності виникли складні та стратегічно важливі завдання щодо проведення комплексу реформ у різних сферах суспільно-політичного життя. Зокрема, реформи та модернізація стали одним із стратегічних пріоритетів діючої української влади.

Особливість сучасної державної кадрової політики полягає в тому, що держава та особа виступають як партнери у професійно-трудої діяльності, де визначальним принципом є досягнення гармонії між інтересами особи та держави, індивідуальними та загальнонаціональними інтересами, сприяння творчій самореалізації особистості.

Сучасна державна кадрова політика України потребує концептуальних засад та їх наукового обґрунтування, щоб успішно здійснити модернізацію різних сфер суспільно-політичного життя країни.

Ця мета вимагає глибокого аналізу та наукового обґрунтування державної кадрової політики, а також враховує потребу в ефективній кадровій системі для досягнення визначених пріоритетів розвитку держави.

Виклад основного матеріалу. Після розпаду Радянського Союзу, Україна успадкувала «радянську» систему управління кадрами, яка базувалася на бюрократичних адміністративних методах, не передбачаючи відкритості та конкуренції при прийнятті кадрових рішень. У цей період в громадян були обмежені можливості для кар'єрного зростання, оцінювалися переважно не професійні якості, а відданість КПРС та ідеалам комунізму визначала успіх у кар'єрі.

Однак з отриманням державної незалежності України, одним з головних завдань стало формування та впровадження сучасної державної кадрової політики, яка відрізнялася б від застарілої «радянської моделі». Цю ідею підтверджує і думка дослідника В.М. Олуйка, який вказує, що однією з важливих складових розвитку України є кадрове забезпечення реформ та підвищення професіоналізму державних службовців.

Вже з початку державної незалежності, створення власної державної кадрової політики стало одним із пріоритетів національної безпеки України. Основними законодавчими актами в Україні було визначено, що державна кадрова політика має спрямовуватися на створення необхідних умов для формування висококваліфікованих державних службовців, які зможуть ефективно вирішувати завдання та захищати ключові конституційні цінності, такі як життя, здоров'я, честь та гідність людини. [3].

Слід відзначити, що в Україні поки що не вдалося сформувати ефективну державну кадрову політику, яка б забезпечила раціональне використання людського капіталу держави. Державна кадрова політика все ще має бюрократичні риси «радянського зразка», кадрові процеси часто є неясними та не демократичними, і загалом кадрова політика використовується як інструмент реалізації особистих амбіцій окремих політичних сил, осіб або інших приватних інтересів.

Усвідомлюючи труднощі реалізації сучасної державної кадрової політики в Україні, керівництво країни приймає невідкладні заходи з метою забезпечення всіх сфер життєдіяльності держави кваліфікованими кадрами, необхідними для реалізації національних інтересів в умовах розвитку України як демократичної соціальної держави з розвинутою ринковою економікою.

Стратегічним документом, що визначає мету, цілі та першочергові завдання сучасної державної кадрової політики, є «Стратегія державної кадрової політики на 2012-2020 роки», яка була затверджена Указом Президента України від 1 лютого 2012 року №45/2012.

У цьому стратегічному документі вказується, що головними мотивами для розробки Стратегії державної кадрової політики були:

- Обмеження розвитку та функціонування системи кадрового забезпечення в державі.
- Відсутність ефективної системи моніторингу потреб суспільства та держави у фахівцях з відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки, недосконалість механізму формування державного замовлення на підготовку фахівців.
- Відсутність збалансованої системи управління професійною орієнтацією молоді, об'єктивних принципів її відбору та навчання, повільні темпи впровадження сучасних технологій професійного розвитку.
- Недостатнє використання наукових підходів і результатів досліджень у формуванні та реалізації державної кадрової політики.

І.М. Мельником, вважав, що державна кадрова політика представляє собою стратегічний напрямок діяльності держави у сфері державної служби, спрямований на покращення кадрового потенціалу і формування ефективного державного апарату. Головною метою її є забезпечення здатності державних службовців ефективно виконувати свої службові обов'язки, виконувати завдання та функції Української держави через відповідальне виконання ними своїх службових обов'язків. Також, вона має за мету визначення стратегічного напрямку для формування, професійного розвитку і раціонального використання кадрів та інших ресурсів праці в Україні.

В.Я. Малиновський, зазначив, що кадрова політика є одним із ключових аспектів державного управління, спрямованим на задоволення потреб публічної адміністрації у кваліфікованих кадрах. Вона включає в себе стратегічну діяльність з визначення цілей, ідеологічного та програмного забезпечення створення, розвитку і використання кадрових ресурсів як ключового фактору ефективності державних органів влади.

За визначенням О.І. Пархоменко-Кучевіл, кадрова політика у сфері державної служби включає в себе науково обґрунтовану діяльність, охоплюючи відбір, розставлення, навчання, перепідготовку, підвищення кваліфікації та розвиток кадрів державної служби, а також формування кадрового резерву в цій галузі.

За визначенням Н. Жук, кадрова політика є складовою як внутрішньої, так і зовнішньої політики держави, і вона розробляється на основі і в межах державної політики. Цілі, пріоритети та принципи кадрової політики визначаються великою мірою роллю держави в суспільстві, вирішенням ключових проблем становлення української державності, типом правління, рівнем та демократизацією механізмів управління державою, розподілом та взаємодією гілок влади, а також перспективами трансформації центральних, регіональних та місцевих структур влади.

Аналіз проблем і перспектив впровадження державної кадрової політики представлений у наукових дослідженнях Л.О. Лучанінової, яка вказує на те, що в загальному сприйнятті кадрова політика може розглядатися як просте маніпулювання персоналом. Щодо вищого державного управління, вона часто розглядається як патронат над ключовими посадами, який іноді стає предметом торгівельних угод між вищими посадовими особами. Це створює великі ризики та загрози для держави, оскільки стратегічне, обґрунтоване та кероване управління кадрами поступається перед примхами та тимчасовими уподобаннями окремих посадовців.

Дослідники О. Дьомін, Г. Леліков та В. Сороко розуміють під державною кадровою політикою загальнодержавну стратегію, що відображає політичний курс з управління кадрами на рівні всієї держави. Ця стратегія охоплює формування, розвиток та раціональне використання кадрів і всіх людських ресурсів держави.

Президент Національної академії державного управління при Президентові України, Ю.В. Ковбасюк, на конференції «Стратегія державної кадрової політики - основа модернізації країни», визначає державну кадрову політику як цілеспрямовану стратегічну діяльність держави, спрямовану на планування, прогнозування та управління формуванням, професійним розвитком та раціональним використанням кадрів і всіх ресурсів праці України. Від стратегії подальшого розвитку держави залежить обсяг та характер регулювання кадрових процесів, рівень їх децентралізації та демократизації.

Отже, на основі аналізу теоретичних та методологічних аспектів державної кадрової політики можна визначити, що ця політика є стратегічною загальнодержавною стратегією, спрямованою на довгострокову діяльність держави. Вона ставить за мету пошук, формування, розвиток та раціональне використання людського капіталу для забезпечення національних інтересів в усіх сферах життя: особистих, суспільних та державних. Реалізація цієї політики має враховувати різні аспекти суспільного устрою держави та завдань державної служби, і вона визначається як загальною стратегією держави, так і її конкретними потребами.

Суб'єктами формування та впровадження державної кадрової політики в Україні є такі інституції та органи:

- Президент України;
- Верховна Рада України;
- Кабінет Міністрів України;
- Національне агентство України з питань державної служби;
- Керівники центральних та місцевих органів державної влади;

- Кадрові служби міністерств, державних комітетів та інших центральних органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування;
- Управління та відділи освіти на різних рівнях регіонального та районного управління та навчальні заклади різних напрямків;
- Навчальні заклади різного профілю;
- Суб'єкти соціального партнерства приватного та громадського секторів.

Рівень участі кожного з цих суб'єктів у розробці та реалізації державної кадрової політики визначається відповідно до чинного законодавства та завдань, що покладені на кожен орган державної влади та орган місцевого самоврядування.

Державна кадрова політика здійснюється через координацію зусиль всіх зацікавлених суб'єктів, які діють відповідно до чинного національного законодавства України. Правовою основою державної кадрової політики є Конституція України, трудове, адміністративне, цивільне та інше законодавство, акти Президента України та Кабінету Міністрів, спрямовані на забезпечення ефективного функціонування державної системи управління кадрами, регулювання кадрових процесів та сприяння взаємодії суб'єктів кадрової політики.

Сучасна державна кадрова політика визначається наступними основними цілями:

1. Загальнодержавна ціль - забезпечення суспільства кваліфікованими та відданими національним інтересам кадрами, що гарантує збереження національних цінностей та державного суверенітету.

2. Безпекова ціль - забезпечення національної безпеки та стабільності через правильне управління кадровим потенціалом.

3. Соціальна ціль - забезпечення соціального захисту та підтримки працівників у всіх сферах державної діяльності.

4. Інституційна ціль - підтримка та розвиток державних інституцій, зокрема демократичних та правових структур.

5. Економічна ціль - сприяння розвитку національної економіки через ефективне управління людським капіталом.

6. Організаційна ціль - створення ефективної системи управління людським капіталом в державних органах та установах.

7. Безпекова мета державної кадрової політики полягає у визначенні набору основних принципів, спрямованих на гарантування захисту національних інтересів України у різних аспектах національної безпеки. Очевидно, що ефективне забезпечення національної безпеки неможливе без наявності підготовлених та кваліфікованих професіоналів, керівників, які здатні ефективно реагувати на сучасні виклики та загрози національній безпеці.

8. Соціальна мета державної кадрової політики спрямована на створення сприятливих умов для розвитку професійних, творчих, інтелектуальних і інших потенційних можливостей громадян України. Вона також націлена на задоволення потреб суспільства у висококваліфікованих кадрах. Соціальна мета передбачає створення ефективної системи управління людським капіталом шляхом забезпечення гідного освітнього рівня для всіх громадян України, задоволення очікувань населення щодо професійного розвитку, а також гарантування справедливої оплати праці та соціальних гарантій. Соціальна мета державної кадрової політики повинна базуватися на сучасних інноваційних методиках кадрового управління, спрямованих на задоволення потреб державної служби в Україні. Важливою соціальною складовою є запобігання будь-якій формі дискримінації у державній кадровій політиці за гендерними, етнічними, релігійними, соціальними, політичними та іншими ознаками. Ефективне втілення соціальної мети державної кадрової політики допоможе уникнути соціальних конфліктів у суспільстві та сприяє створенню міцної основи для реалізації потенціалу кожного громадянина.

9. Інституційна мета державної кадрової політики спрямована на створення та нормативне забезпечення політичної рамки для державної кадрової політики. Її метою є правове регулювання системи державної служби в Україні на основі європейських принципів публічного права та управління, демократичних засад та норм, які мають забезпечити розвиток і реалізацію потенціалу кожного громадянина, а також гарантувати право на свободний вибір професії. Інституційна мета передбачає проведення прозорості та демократичної кадрової політики та залучення громадських інститутів для контролю за її реалізацією.

10. Економічна мета державної кадрової політики спрямована на задоволення потреб різних галузей економіки України в висококваліфікованих, добре підготовлених кадрах, які здатні використовувати свій потенціал для підвищення економічного потенціалу держави. Економічна мета має на меті створення конкурентоспроможної економіки, зміцнення економічної складової національної безпеки та підвищення рівня добробуту населення, а також розвиток соціальної сфери.

11. Організаційна мета спрямована на розвиток системи регулювання кадрової сфери та управління нею, враховуючи принципи відкритості, прозорості, соціального діалогу та партнерства всіх зацікавлених суб'єктів державної кадрової політики.

Підсумовуючи викладене, важливо відзначити, що дослідження теоретичних основ сучасної державної кадрової політики України дозволило визначити наступне: державна кадрова політика є критичним фактором для збереження та зміцнення інтегритету держави, забезпечення соціально-політичної стабільності суспільства та є стратегічною складовою для регулювання життєдіяльності

громадян. Створення збалансованої системи управління людським капіталом є важливим аспектом державної кадрової політики, спрямованої на оптимальне використання трудових ресурсів країни. Цілі державної кадрової політики спрямовані на захист національних інтересів України в різних сферах національної безпеки держави.

Можливою перспективою подальших досліджень цієї проблематики є проведення фундаментальних теоретичних досліджень щодо процесу формування якісного кадрового потенціалу держави.

Джерел:

1. Послання Президента України до Верховної Ради України "Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році". [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/docs/poslannia2013.pdf>.
2. Олуйко В.М. Шляхи вдосконалення реалізації державної кадрової політики в регіонах України / В.М. Олуйко // Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: Матеріали науково-практичної конференції / [за заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева]. – К.: Вид-во УАДУ, 2001. – Т.1.
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2222-IV (2222-15) від 08.12.2004) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0&p=1233668155408378>
4. Стратегія державної кадрової політики України на 2011-2020 роки: Указ Президента України від 01.02.2012 № 45/2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/45/2012.
5. Мельник І.М. Особливості державної кадрової політики у сфері вдосконалення механізмів добору персоналу державної служби / І.М. Мельник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.academy.gov.ua.
6. Малиновський В.Я. Державне управління: [навчальний посібник]. – [вид. 2-ге, доп. та перероб.] / В.Я. Малиновський. – К.: Атіка, 2003. – 576 с.
7. Пархоменко-Куцевіл О.І. Механізм формування кадрового потенціалу державної служби в Україні – базовий елемент механізмів державного управління // Актуальні проблеми державного управління: Зб.наук.пр. / Редкол.: С.М.Серьогін (голов.ред.) та ін. – Д.: ДРІДУ УАДУ, 2004. – Вип.2(16). – С.188-194.
8. Жук Н.Б. Державна кадрова політика: творча робота / Н.Б.Жук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kds.org.ua/blog/zhuk-n-b-tvorcha-robot-a-derzhavna-kadrova-politika>.
9. Лучанінова Л.О. Державна кадрова політика – найважливіша передумова зміцнення держави / Л.О. Лучанінова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kbuara.kharkov.ua.
10. Дьомін О. Державна кадрова політика: система роботи з кадрами / О. Дьомін, Г. Леліков, В. Сороко // Вісник державної служби України. – 2001. – №2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nads.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=37667&cat_id=37402&time=1141128557187.
11. Державна кадрова політика в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку: наук. доп. / авт..кол.: Ю.В. Ковбасюк, К.О. Ващенко, Ю.П. Сурмін та ін.: К.: НАДУ, 2012. – 72 с.

Яїлмаз Алтїндаг
(Харків, Україна)

ВИКЛИКИ ПЕРЕД ЛІДЕРСТВОМ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДЕРЖАВИ

Лідери – це маяки, що прокладають шлях до успіху для своїх працівників та організацій. Історія свідчить про прогрес у діяльності лідерів, адже минулі епохи не відзначалися такими високими темпами технологічного розвитку, який ми спостерігаємо сьогодні, а кадри раніше не були настільки розкиданими та різноманітними, як це є зараз.

В сучасному світі технологічний прогрес збільшується з кожним роком, змінюючи наше оточення та взаємодію з ним. Інновації в сфері інформаційних технологій, штучного інтелекту, біотехнологій, автоматизації та інших галузей розвиваються з дивовижною швидкістю, що ставить перед лідерами нові захоплюючі виклики та завдання.

Одним із головних викликів для лідерів є необхідність бути гнучкими та адаптивними до швидких технологічних змін. Раніше, більш традиційні і незмінні підходи можуть бути недостатніми для ефективного керівництва в умовах змінюваного технологічного ландшафту. Лідери повинні постійно вивчати нові технології, оцінювати їх вплив на їхню організацію та індустрію, а також шукати інноваційні рішення, що дозволяють використовувати технологічний прогрес.

Другим важливим завданням для лідерів є створення культури інноваційності. Технологічні зміни вимагають нових підходів до роботи, творчих рішень та зміни менталітету співробітників. Лідери повинні сприяти розвитку та поширенню інноваційної культури, що стимулює співробітників пробувати нові ідеї, ризикувати та вдосконалювати процеси. При цьому, успішний лідер має бути відкритим до навчання, саморозвитку та змін у своєму ставленні до інновацій.

Також технологічні інновації впливають на зміну засобів комунікації та спілкування. Лідерам доводиться працювати з командами, які можуть знаходитися у різних частинах світу, і використовувати віртуальні платформи для спілкування. Це вимагає нових навичок та стратегій керівництва, які дозволяють ефективно співпрацювати та зберігати командний дух.

Отже, сучасні технологічні інновації ставлять перед лідерами нові виклики. Постійний розвиток, створення інноваційної культури організації та здатність адаптуватися до змін у способах спілкування та роботи є ключовими компонентами успішного керівника в сучасній інформаційній державі.

Дослідження показали позитивний зв'язок між ініціативою співробітників і застосуванням різних стилів лідерства, включаючи етичне та моральне лідерство, наділене повноваженнями лідерство, трансформаційне лідерство, лідерство-служіння, доброзичливе лідерство, двостороннє лідерство та справжнє лідерство, а також негативне ставлення до авторитарного лідерства [1, с. 89].

Щоб бути ефективним, лідер повинен бути гнучким та адаптивним, здатним швидко реагувати на зміни та впроваджувати нові підходи у роботі. Технології створюють безліч можливостей для комунікації та співпраці, що дає можливість підтримувати зв'язок зі своїми працівниками, навіть якщо вони знаходяться на віддалених територіях. Також сучасна реальність вимагає від лідерів уміння керувати різноманітними кадрами та створювати співпрацю між ними. З розвитком глобалізації та міжнародних співтовариств, компанії мають співробітників з різних країн, культур та з різноманітними здібностями. Такий різноплановий склад вимагає від лідера розуміння та уважності до індивідуальних потреб кожного працівника, щоб забезпечити оптимальні умови для його успішної праці. Справжній лідер створює інклюзивну та сприятливу атмосферу, де різноманітність бачиться як сила, а не обмеження. Він знаходить способи об'єднати різні таланти та навички для досягнення спільних цілей, сприяючи творчому та інноваційному підходу до розв'язання завдань.

«Стиль, поведінка, особистість та настрої керівника відіграють важливу роль у мотивації та розширенні можливостей співробітників висловлювати свою думку» [1, с. 90], – стверджує Елізабет Моррісон.

Стиль, поведінка, особистість та настрої керівника є ключовими чинниками, що впливають на мотивацію та розширення можливостей співробітників висловлювати свою думку. По-перше, стиль керівника має велике значення у встановленні коректних взаємин з підлеглими. Авторитарний стиль керівництва, зосереджений на односторонній команді та виконанні інструкцій, може обмежити можливості співробітників висловлювати свої ідеї та думки. З іншого боку, демократичний стиль, що спрямований на врахування думок та поглядів команди, стимулює активну участь співробітників у процесі прийняття рішень та розвитку ідей.

Поведінка керівника також впливає на мотивацію співробітників. Якщо керівник підтримує відкриту та заохочуючу атмосферу, де співробітники можуть безпечно висловлювати свої думки, то вони відчуються більш комфортно і заохочені ділитися своїми ідеями. Зворотнє ставлення може пригнічувати творчість та ініціативу працівників.

Особистість керівника також відіграє важливу роль у розвитку взаємин з командою. Лідер з відкритими та емпатичними рисами витягує інші думки та переконання, сприяє пошуку різних підходів до вирішення проблем і розвитку проектів. Він показує взірець співробітникам, стимулюючи їх до активної участі та самовираження.

Настрої керівника також може впливати на мотивацію співробітників. Позитивний настрої та оптимізм переносяться на команду, стимулюючи творчість та співпрацю. Зворотнє ставлення може пригнічувати ентузіазм та активність працівників.

Отже, стиль, поведінка, особистість та настрої керівника мають велике значення у формуванні командної динаміки, мотивації та розвитку творчості співробітників. Лідер, який створює сприятливий клімат для висловлювання думок, сприяє розвитку ініціативності та інноваційності в організації, що позитивно впливає на її розвиток та досягнення спільних цілей.

Таким чином, сучасні лідери повинні володіти вміннями адаптуватися до технологічних змін, керувати різноманітними кадрами та виявляти співчуття до індивідуальних потреб своїх працівників та створювати сприятливий клімат для висловлювання думок, сприяти розвитку ініціативності та інноваційності в організації. Тільки так вони зможуть стати успішними маяками, що ведуть свої організації до успіху в сучасній інформаційній державі.

Література:

1. Morrison E. Employee Voice and Silence: Taking Stock a Decade Later. *The Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*. 2023. 10. P. 79–107 <https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-120920-054654>
<https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev-orgpsych-120920-054654>

СЕКЦІЯ: ІСТОРІЯ

Альона Геза
(Вишневе, Україна)

ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ РАДЯНСЬКОГО КІБЕРНЕТИКА В.М. ГЛУШКОВА

Видатний радянський вчений, піонер кібернетики, автор фундаментальних праць у галузі кібернетики, лауреат численних премій та нагород, почесний член багатьох іноземних академій наук, засновник Інституту кібернетики НАН України Віктор Михайлович Глушков народився 24 серпня 1923 року в Ростові-на-Дону у родині службовців. Його батько Михайло Іванович Глушков був гірничим інженером, мати Віра Йосипівна працювала у ощадній касі.

У 1927 – 1928 рр. сім'я Глушкових переїздить на шахту ім. Артема, поблизу міста Шахти. Після «шахтинської» справи всі інженери були заарештовані, тому батьку доводилось виконувати роботу багатьох працівників. У 1929 р. Михайла Івановича перевели на роботу до тресту у місті Шахти, куди й переїхала згодом вся родина.

В.М. Глушков рано навчився читати. Ще до початку занять у школі у 1931 р. він вже читав науково-фантастичні твори Г.Уелса та Ж.Верна. Шкільні підручники також перечитував до навчання, тому після уроків мав час для своїх занять [1].

Віктор Михайлович Глушков був дуже обдарованою дитиною (на фото В.М. Глушков з батьками). У шкільні роки він дуже цікавився зоологією, виявляв інтерес до мінералогії і геології, та найбільшим

захопленням майбутнього вченого було радіомеханіка та механіка. Віктор Михайлович, будучи школярем, разом зі своїм батьком сконструювали радіоприймач, примітивний телевізор та антену, завдяки якій він міг слухати радіопередачі та дивитись телепередачі з м. Києва. Також В.М. Глушков проявляв інтерес до астрономії, однак слабкий зір заважав йому досліджувати зорі та місяць за допомогою телескопа. Вже у старших класах Віктор Михайлович Глушков цікавився філософією, читав багато наукової та художньої літератури, вчив багато віршів.

Середню школу №1 у м. Шахти Віктор Михайлович закінчив 21 червня 1941 року. «...21 червня у нас був випускний вечір. Святкували його всю ніч. Прийшовши додому, я увімкнув радіоприймач. Було 8 годин ранку. Потрапив на німецьку радіостанцію. Передавали, по-моєму, мову Гітлера. Я німецьку розумів. Таким чином я раніше за інших дізнався, що розпочалась війна...», – згадував він. В.М. Глушков мріяв вступити до Московського університету на фізичний факультет, проте Велика Вітчизняна війна 1941-1945 рр. зруйнувала його плани і тільки у 1943 р. він вступив на теплотехнічний факультет Новочеркаського індустріального інституту, звідки після чотирьох років навчання перевівся на

математичний факультет Ростовського університету. Виконана під керівництвом відомого математика Д.Д. Мордухай-Болтовського дипломна робота стала початком наукової діяльності видатного вченого [3].

Та В.М. Глушков був не лише видатним вченим, він активно вів педагогічну діяльність. Віктор Михайлович особисто по займався підготовкою спеціалістів у галузі кібернетики. Він вимагав, щоб всі співробітники, будучи у відрядженні в різних країнах світу, відвідували ВУЗи, читали там лекції та проводили консультації, знайомились зі студентами та, найбільш здібних, запрошували на роботу до Інституту кібернетики. Проводилась робота і зі школярами.

В.М. Глушков разом зі співробітниками Інституту кібернетики читали лекції у Будинку науково-технічної пропаганди для перепідготовки інженерно-технічних робітників Києва. Завдяки цьому в Києві з'являлось все більше і більше фахівців у цій галузі.

У 1967 р. В.М. Глушков став завідуючим кафедрою теоретичної кібернетики у Київському університеті та кафедрою теоретичної кібернетики та методів оптимального управління Московського фізико-технічного інституту. Це була перша організація кафедри у Києві.

У 1974 р. В.М. Глушков організував телевізійний науково-популярний математичний журнал «Інтеграл», який виходив в ефір один раз у два місяці протягом 5-ти років. Тут розповідали для молоді на доступній мові про історію та розвиток математики та кібернетики, також заохочували підростаюче покоління до роботи у цих галузях науки.

Журнал «Інтеграл» постійно отримував багато листів із різних куточків Радянського Союзу. Значна кількість телеглядачів приймала активну участь у різноманітних математичних вікторинах, які проводив тележурнал.

В.М. Глушков прагнув до того, щоб його ідеї та розробки були відомі у всьому світі, тому він залучав до своєї діяльності вчених по всьому Радянському Союзу. Він приймає участь у розробці різних організацій, у першу чергу в різноманітних організаціях союзних міністерств, де був науковим керівником ряду наукових рад, головою різних комісій і, звичайно, «порушником спокою» багатьох відповідальних осіб, від яких безпосередньо залежав розвиток обчислювальної техніки.

Для керівництва роботою в оборонному комплексі було створено Міжвідомчий комітет (МВК) дев'яти галузей під керівництвом міністра радіопромисловості П.С. Плешакова та Ради директорів головних інститутів (РДГІ) оборонних галузей по управлінню, економіки та інформатики під керівництвом Ю.Е. Антипова, член військово-промислової комісії (ВПК). Науковим керівником МВК та РДГІ був В.М. Глушков.

За ініціативи Віктора Михайловича рішенням уряду України в Держплані УРСР у 1971 р. Було створено спеціальний відділ з досить широкими повноваженнями, який очолив М.Т. Матвеев по запрошенню В.М. Глушкова. Практично це був опорний відділ Віктора Михайловича, який, функціонуючи в Держплані УРСР, став провідником його наукової політики. З такою потужною основою відділу вдалося за короткий час налагодити процес планового впровадження комп'ютерних технологій у сільське господарство та розпочати проектування та практичну реалізацію радянських проектів в Україні [4].

«Роль та заслуги В.М. Глушкова в цьому важко переоцінити, – згадував М.Т. Матвеев. – Висока ефективність всіх, хто має відношення до процесу комп'ютеризації, обумовлювалась тим, що Віктор Михайлович будь-які питання вирішував у реальному часі без затримок; розуміння проблематики та здатність знаходити шляхи реалізації здавалося б складних питань у реальних умовах у академіка були надзвичайними: багатоденних та багатомісячних аудієнцій у Віктора Михайловича не практикувались. Він активно та результативно захищав інтереси сфері комп'ютеризації на найвищому державному рівні... Ми, його учні, хоч і намагалися просувати далі його ідеї, однак досить часто відчували втрату за його відсутністю» [3, 4].

Слід зазначити, що В.М. Глушков був чудовим організатором та сім'янином. Він був чесною, простою та емоційною людиною. Його хвилювала тиха, спокійна музика та спів солов'я. Віктор Михайлович дуже любив рибалити з друзями. У вільний час він із задоволенням і захопленням залишався на ніч на березі річки, охоче зустрічав захід сонця та його схід.

Література:

1. Малиновский Б.Н. История вычислительной техники в лицах / Б. Н. Малиновский. – Киев: Фирма «КИТ», ПТОО «А.С.К.», 1995. – 384 с.
2. Малиновський Б.М. В.М. Глушков: від обчислювальної техніки до інформаційних технологій // Наука та наукознавство. – 2003. – № 3. – С. 58-65.
3. Малиновский Б.Н. Нет ничего дороже... / Б. Н. Малиновский. – К.: ЧП Горобец, 2005. – 336 с.
4. Васюхин М.И. Институт кибернетики имени В. М. Глушкова - колыбель микроэлектронной базы компьютерных систем: монография / Васюхин М. И.; Нац. ун-т биоресурсов и природопользования Украины. – Киев: Компринт, 2016. – 289 с.
5. Сергієнко І.В. Виклики часу в кібернетичному вимірі .../ І.В. Сергієнко. – К.: Академперіодика, 2007. – 274 с.: іл. – Бібліогр.: с. 272.
6. Хоменко Л.Г. История отечественной кибернетики и информатики. /Этапы накопления научного наследия и опыта информатизации общества / Л.Г. Хоменко; НАН Украины, Ин-т кибернетики им. В. М. Глушкова. – К.: [б.и.], 1998. - 454 с. - Библиогр.: с. 418 – 451.

СЕКЦІЯ: МЕДИЧНІ НАУКИ

**М.К. Баиров, С.С. Жолдыбаев, К. О. Каркабаева, Т.С. Сафаров, А.К. Жолшибеков
(Алма-Ата, Казахстан)**

**ОБОСНОВАНИЕ НОВОГО СПОСОБА СНЯТИЯ СЛЕПКА В ПРИКУСЕ
(ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ)**

Актуальность: На сегодняшний день, снятия точного слепка в прикусе достаточно большая проблема, так как вызывает проблемы при изготовлении самого протеза.

Ранее известен способ получения слепка одновременно с обеих челюстей, где для получения слепка используется обычные стандартные металлические ложки со сквозным пазом по форме альвеолярного отростка, причем между зубными рядами укладывается в момент снятия слепка упруго-эластичная сетка. Следует отметить, что таким образом только с одной челюсти получается рабочий слепок, а с другой - лишь отпечаток жевательной поверхности зубов - антагонистов.

Кроме того упруго-эластичная сетка при смыкании зубных рядов создает некоторое изменение высоты прикуса, а при смыкании челюстей там, где сетка прикусывается непрепарированными зубами, рефлекторно возможен сдвиг нижней челюсти и фиксация при этом не центральной, а боковой окклюзии.

Наиболее близким техническим решением, принятым авторами за прототип, является слепочная ложка, схематически изображенная на рис. 1.

Ложка состоит из рабочей поверхности со сквозным пазом и с нижнечелюстным вестибулярным бортом и рукоятки. Кроме того ложка содержит небный свод с подъязычным бортом, расположенным по конфигурации альвеолярного отростка, а также вестибулярный верхнечелюстной борта, выполненный на нижнечелюстном борте по периметру рабочей поверхности. Рабочая поверхность также имеет дугообразные поручни. Поверхность ложки перфорирована из приведенного описания очевидно, что ложка имеет весьма сложную конфигурацию рабочей поверхности, что затрудняет ее промышленное изготовление. Помимо этого из-за того, что слепочный материал расположен между небным сводом и вестибулярным и подъязычным бортами, возникают трудности с отделением слепочной ложки при открывании моделей - зубы на моделях часто отламываются и крошатся, что делает их непригодными к дальнейшей работе. С другой стороны, при выведении слепков из полости рта возможно отделение слепочного материала от ложки, а вставить его обратно в ложе затруднительно, так как, выступы на материале в местах перфораций ложки не входят в отверстия, их приходится срезать, на что затрачивается дополнительное время.

Цель изобретения - сокращение времени на снятие слепка путем одномоментного получения слепков с двух челюстей в центрально-окклюзионном положении и экономия слепочного и вспомогательного материалов.

Техническое решение задачи достигается конструкцией ложки для снятия стоматологических слепков.

На рис. 2 схематически изображена предлагаемая слепочная ложка.

Ложка состоит из рабочей поверхности 1 со сквозным пазом 2 и перемычками 3 и рукоятки А.

Рабочая поверхность выполнена в виде непрерывной металлической ленты изогнутой подковообразно по форме альвеолярного гребня, причем поверхность ленты вогнута в сторону сквозного паза, а сопряжения между наружной и внутренней дугой ленты выполнены в виде перемычек.

Ложка изготовлена из нержавеющей стали толщиной 1,0-1,5 мм. Ширина ленты 10,0-12,0 мм. Ширина сквозного паза (расстояние между наружной и внутренней дугой ленты) 15,0-25,0 мм.

В связи с тем, что зубные дуги человека имеют разные размеры, ложка может быть выполнена в пяти типоразмерах по ширине и длине пространства между наружной и внутренней дугами ленты, т.е. по величине сквозного паза.

Перед снятием слепка врач производит подбор ложки по размеру. Для этого ложка вводится в полость рта и располагается так, чтобы сопряжения между наружной и внутренней дугами ленты (перемычки) располагались позади зубного ряда, за зубами мудрости, а при их отсутствии - за буграми верхней челюсти. Расстояние между рабочей поверхностью ложки и зубным рядом должно быть 3,0-4,0 мм, При этом возможна небольшая коррекция рабочей поверхности ложки в соответствии с радиусом зубной дуги путем изгибания вручную. Далее пациенту предлагается сомкнуть несколько раз зубы в центральной окклюзии, при этом контролируется беспрепятственность смыкания челюстей и уровень расположения ложки по отношению к зубным рядам. Ложка выводится из полости рта.

После подбора ложки приготовленная слепочная масса (например Сиэласт 03, Сиэласт 05, оптозил, эксафлекс и др.) укладывается в сквозной паз между наружным и внутренним краем ложки, ложка вводится в полость рта и больному предлагается медленно смыкать зубные ряды, при этом врач контролирует размещение ложки в полости рта по ручке ложки, которая должна быть расположена по линии смыкания губ и совпадать с срединной линией лица. После полимеризации слепочной массы больному предлагается открыть рот и ложка с эластичным слепком выводится из полости рта. При получении слепков для изготовления металлокерамических или цельнолитых зубных протезов, когда

необходимо иметь очень точное отображение шеек зубов в придесневой области, слепок заполняется корректирующей слепочной массой, вновь вводится в полость рта и зубные ряды смыкаются в центральной окклюзии. После полимеризации корректирующего слоя слепочной массы ложка со слепком выводится из полости рта.

Далее зубной техник производит отливку моделей верхней и нижней челюстей с фиксацией их в окклюдаторе известным способом.

Предлагаемая конструкция ложки для получения стоматологических слепков дает возможность получить одновременно слепки с обеих челюстей в положении центральной окклюзии, сокращает этапы изготовления протезов как съемной, так и несъемной конструкции. На получение слепков затрачивается в два раза меньше слепочного материала, чем при снятии слепков с верхней и нижней челюстей отдельно. Кроме того сокращается число посещений больного к врачу, так как отпадает надобность в этапе определения центральной окклюзии. А поскольку нет этого этапа, исключается и лабораторный этап - изготовление восковых базисов с прикусными валиками, что экономит время зубного техника и вспомогательный материал воск. А новизна конструкции состоит в том, что рабочая поверхность выполнена в виде непрерывной ленты, вогнутой по форме. Это дает ложке избежать некоторых недостатков по сравнению с прототипом: при котором имея прерывистость, аппарат создает малую адгезивность нарушая целостность слепка и проста в изготовлении, для ее изготовления требуется в три раза меньше материала; рабочую поверхность ложки можно путем плотности прилегания что дает возможность индивидуализировать, подгонять по форме зубных рядов; вогнутость рабочей поверхности внутри сквозного паза ложки создает как бы дополнительное пространство для слепочного материала, из которой слепок легко выводится и свободно устанавливается обратно, причем точно. Этому же способствует и отсутствие перфораций на рабочей поверхности ложки; при этом исключается необходимость размещения в ложке инородных материалов в виде марли, упругих сеток и т.п., что обеспечивает точную фиксацию центрального соотношения челюстей; малая ширина ленты рабочей поверхности по сравнению с прототипом, имеющим верхнечелюстную и нижнечелюстную борта, позволят лучше формировать края слепка функциональным методом и обеспечивает возможность хорошего визуального контроля за распределением слепочного материала.

Преимуществом предлагаемой нами аппарата для снятия слепков по сравнению с известными стандартными металлическими ложками является обеспечение возможности одновременного получения слепков с верхней и нижней челюстей, При этом в два раза сокращаются затраты врачебного времени и в 1,5-2 раза меньше расходуется дорогостоящая слепочная масса. Слепок, полученный предлагаемой ложкой, отображает положение челюсти в центральной окклюзии, что исключает необходимость изготовления зубным техником восковых базисов с прикусными валиками, а следовательно экономится время и воск. Помимо этого отпадает надобность в посещении пациентом врача для определения центрального соотношения челюстей, т.е. срок изготовления протеза сокращается по числу посещений больного. Повышение производительности труда зубного техника обеспечивается тем, что отливка моделей производится с одновременной- их фиксацией в окклюдаторе.

Дальнейшее изготовление зубных протезов производится известными способами.

Но нас заинтересовал именно сам процесс экономного и рационального снятия слепка, с этой целью нами разработан достаточно простой и точный способ снятия слепка, для этой цели нами разработано приспособление дающий возможность рационально и точно снять слепкоочередно с верхней и нижней челюстей.

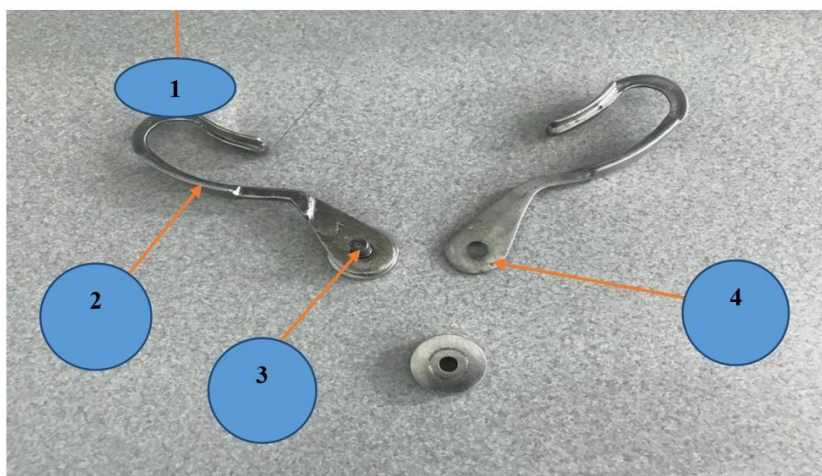

Рис.1.

На рисунке №1 изображено приспособление. Так представлен закрученный конец бранша с бортиками - 1, 2- тело браншас боковыми стенками для фиксации материала браншам, 3- фиксирующие и соединяющие две половинки браншей, 4-сочленяющее отверстие второй части бранша.

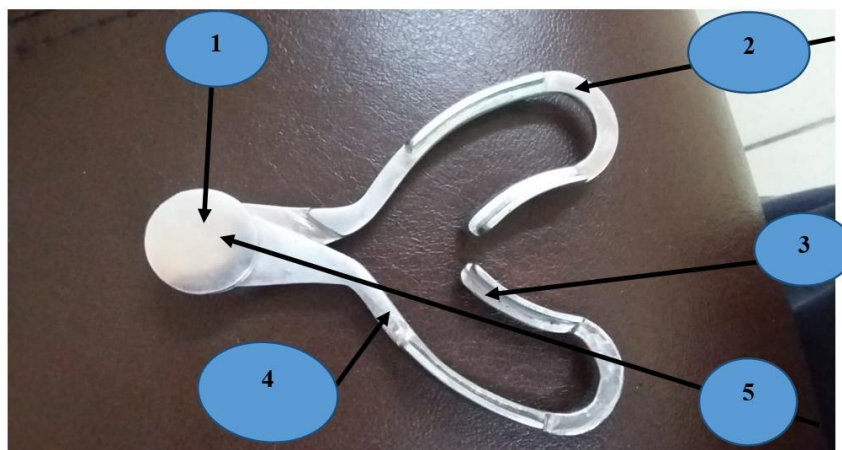

Рис.2.

На рисунке 2 изображен аппарат в сборе где - 3 – закругленная оконечность рабочей части бранша направленная во внутрь. 2- изогнутая часть бранша для огибания зубного ряда. 3 – начало бортовой части бранша. 4- конечная часть бортов бранша с вистибулярной части зубного ряда. 5 – соединяющая и фиксирующая обеих частей браншей.

Проведя ряд физико-математических экспериментальных исследований, мы пришли к выводу что использование данного приспособления значительно улучшает биологические показатели и увеличивает эффективность применения, 5 раз уменьшает количество нужного количества слепочного материала, за счет боковых направляющих бортиков, и направляющие стенки аппарата позволяют рационально использовать усадочный процесс в нужном направлении в 1,7 раза по сравнению с традиционным методом. Для дальнейшего изучения были проведены исследования ряда технических, параметров. Экспериментальные исследования включали ряд общих показателей такие как влияние конфигурации аппарата при снятии слепков.

Известны ложки для снятия слепков с верхней и нижней челюстей стандартные и индивидуальные (см. Руководство к практическим занятиям по ортопедической стоматологии В.Ю. Курляндского. М.: Медгиз, 1961, с. 52-53; Зубопротезная техника В.Н. Копейкин, Л.М. Демнер, М.: Медицина, 1985, с. 116-118).

Стандартные слепочные ложки чаще всего изготавливают из различных мягких (типа алюминия) или жестких (нержавеющая сталь) металлов. В последнее время стандартные ложки стали изготавливать и из пластмассы (для разового использования).

Слепочные ложки имеют различную форму и величину. Слепочная ложка для верхней челюсти состоит из ручки, ложка для зубов и альвеолярных отростков и ложка для неба. Ложка для нижней челюсти обладает подковообразной формой, внутренний край ее имеет борт для оральной части альвеолярного отростка челюсти. Для получения слепков ложки подбираются по размеру верхней и нижней челюстей, затем приготавливается слепочный материал, наносится в ложку и вводится в полость рта, причем слепки получаются.

А в качестве слепочных материалов в последнее время чаще стали применять не гипс, а специальные эластичные материалы. Однако они обладают плохой прилипаемостью к металлическим ложкам и в момент выведения слепка из полости рта отделяются от ложки и деформируются. Чтобы этого избежать были предложены оттисковые ложки с отверстиями на всей поверхности ложки для удержания слепочной массы (Е.И. Гаврилов. Теория и клиника протезирования частичными съемными протезами. М.: Медицина, 1973, с. 297).

Традиционная технология изготовления несъемных зубных протезов (штампованно-паяных, цельнолитых, металлокерамических) и съемных (бюгельных, пластиночных) предусматривает проведение следующих клинично-лабораторных этапов:

- 1) подбор ложек и снятие слепков с верхней и нижней челюстей;
- 2) отливка моделей челюстей;
- 3) изготовление восковых базисов с прикусными валиками;
- 4) определение центрального соотношения челюстей (прикуса).
- 5) загипсовка моделей в окклюзатор и изготовление протезов;
- 6) проверка конструкции протезов во рту больного;
- 7) окончательное изготовление протезов и наложение их больному.

Проведение перечисленных этапов требует определенной затраты времени врача и зубного техника, расходования материалов, определенного числа посещений больного, получение слепков производится отдельно с каждой челюсти. Затем техник отливает две модели для сопоставления их в положение центральной окклюзии. На моделях изготавливает из воска базисы с прикусными валиками. После этого врач в следующее посещение больного определяют центральную окклюзию, а дальше техник гипсует модели в центральной окклюзии в окклюзатор.

Далее по рабочей схеме.

Литература:

1. Ортопедическая стоматология. А.И. Бетельман. 110-150 стр.
2. Ортопедическая стоматология. Пропедевтика и основы частного курса: Учебник. 5-е изд., испр. и доп | Трезубов Владимир Николаевич 2011г. 95-120 стр.
3. Материалы и технологии в ортопедической стоматологии | Курбанов Оми 1. Под ред. И. Ю. Лебеденко, Э. С. Каливрадзияна. Учебник Ортопедическая стоматология – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2012. – 640 с.: ил.
4. Одонтопрепарирование под ортопедические конструкции зубных протезов/под ред. Арутюнова С.Д., Лебеденко И.Ю. – М.: Практическая медицина, 2007 – 80 с.
5. Зубопротезная техника: учебник / Под ред. М.М. Расулова, Т.И. Ибрагимова, И.Ю. Лебеденко. – 2-е изд., испр. И доп. – М: ГЭОТАР – Медиа, 2010. – 384 с.: ил.
6. Воронов А.П., Лебеденко И.Ю., Воронов И.А. Ортопедическое лечение больных с полным отсутствием зубов. М.: МЕДпресс- информ, 2006. – 320 с.: ил.
7. Съёмные протезы: учебное пособие/ М.Л. Миронова. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2009. 464 с.
8. Варламов П.Г., Ушницкий И.Д. Методы обследования в ортопедической стоматологии. Учебное пособие. Якутск: Изд-во ЯГУ, 2009. – 101 с. Рамазанович, Абдурахманов Ахмед Иманшапиевич, 2002 г. 130-150 стр.

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА

Валентина Александрова

(Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0003-1514-7171>**ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ НА ПРИКЛАДАХ СТВОРЕННЯ ТЕКСТІВ ЛИСТІВ ВОЇНАМ ЗСУ**

Анотація. Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі країн Європи, подальшого світового порядку на планеті. В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням є визначення нової стратегії виховання як багатокomпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави.

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальним виступає національно-патріотичне виховання як стрижневе, основоположне, що відповідає як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладає підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін.

В умовах боротьби з росією, країною-окупантом, національно-патріотичне виховання молоді в Україні стає стратегічною складовою національної безпеки України. Вже восьмий рік ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів країна відстоює свободу і територіальну цілісність. А з 24 лютого 2022 року розпочався новий етап боротьби з російськими окупантами, який викликав таку хвилю патріотизму, яка сколихнула всю Україну. Адже у цілих поколінь українців раніше формували почуття національної меншовартості, комплексної неповноцінності, навіювали переконання в перевазі «старшого брата», а також намагалися позбавити усіх ознак культурної та духовної самостійності. Повномасштабна і несправедлива війна росії з Україною показала народження «нових українців», українців-патріотів своєї землі.

Різні країни світу по-різному здійснюють патріотичне виховання молоді залежно від ступеня участі держави у цьому процесі. Наприклад, у США навчають американських дітей з дитинства проявляти повагу та любов до державної символіки. І це ми можемо констатувати через кіноіндустрію. До речі, у значній частині американських навчальних закладів ранок у школі чи університеті починається із Клятви вірності прапору, зміст якої наступний: «Я клянуся у вірності прапору Сполучених Штатів Америки і Республіці, яку він символізує, одній нації під Богом, неподільній, із свободою та справедливістю для всіх». Важливим інститутом прояву та виховання патріотизму є Збройні сили США. Американці вважають, що служба в лавах Збройних Сил Америки – це гідно та патріотично.

Кожна країна світу самостійно визначає обирає засоби для підвищення патріотичного духу своїх громадян. Одні запроваджують патріотичні настанови через заохочування добровільної участі громадян в процесі вирішення суспільних проблем. Деякі країни контролюють цей процес на законодавчому рівні. Інші – надають перевагу громадянському вихованню, в основі якого покладено реалізацію прав і свобод людини та громадянина.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання молоді, творча діяльність студентів вишу, формування текстотвірних умінь, листи воїнам-захисникам.

Постановка проблеми. Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у дітей та молоді повинно здійснюватися на прикладах героїчної боротьби українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності, зокрема, від княжої доби, українських козаків, Українських Січових Стрільців, армій Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, учасників антибільшовицьких селянських повстань, загонів Карпатської Січі, Української повстанської армії, українців-повстанців у сталінських концтаборах, учасників дисидентського руху. Також національно-патріотичне виховання має здійснюватися на прикладах мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013-2014 років, Героїв Небесної Сотні, учасників антитерористичної операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях, спротиву окупації та анексії Автономної Республіки Крим російською федерацією, війни російської федерації проти України.

Одним із засобів патріотичного виховання сучасної молоді є написання листів воїнам - захисникам, які ведуть тяжкі бої за звільнення окупованих територій. Під час Першої і Другої світових воєн листи від рідних, знайомих і незнайомих людей були очікуваною і цінною реліквією для військових на фронті.

В Україні, що перебуває у стані війни з Росією з 2014 року, теж з'явилася така традиція. Малі й дорослі українці пишуть і надсилають листи не лише знайомим солдатам, адеже хочуть подякувати всім захисникам і захисницям, а також розповісти, як цінують їхні вчинки.

Флешмоби з написання листів захисникам повсюдно організовано у навчальних закладах України. Підхопили цю ініціативу і компанії. Наприклад, Укрпоштою запущено проєкт, завдяки якому кожен охочий може надіслати листівку військовослужбовцям в гарячі точки, а також медикам, рятувальникам, представникам тероборони та комунальних служб по всій країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних наукових дослідженнях розробляються теоретико-методологічні засади та методика патріотичного виховання в умовах модернізаційних суспільних змін (І. Бех, К. Журба, В. Киричок, К. Чорна); висвітлюється сучасний зміст патріотичного виховання (Г. Агапова, А. Афанасьєв, О. Вишневський, О. Духовна-Кравченко, В. Карлова, О. Киричук та інші); визначаються сучасні підходи до організації й підвищення ефективності патріотичного виховання (М. Дубина, О. Коркішко, Н. Мазикіна, А. Монахов, В. Матяшук, П. Онищук, Г. П'янковський).

Мета статті – дослідження особливостей творчої діяльності студентів, створення ними оригінальних текстів листів воїнам-захисникам, через зміст яких розкривається висока самостійність кожного адресанта, його почуття, погляди, життєва позиція.

Виклад основного матеріалу. Патріотичне виховання – складова національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Складовою частиною патріотичного виховання, а в часи війни є пріоритетною, є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у зростаючій особистості готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Його зміст визначається національними інтересами України і покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози. Робота з військово-патріотичного виховання студентської молоді має проводитися комплексно, в єдності всіх його складників спільними зусиллями органів державного управління, а також освітніх закладів, сім'ї, громадських організацій та об'єднань, Збройних Сил України, інших силових структур.

У результаті впровадження системи національно-патріотичного виховання очікується:

– забезпечення у молодого покоління розвинутої патріотичної свідомості і відповідальності, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про спільне благо, збереження та шанування національної пам'яті;

– зацікавленість молоді щодо служби у Збройних силах України, готовність до захисту України та виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, з метою становлення її як правової, демократичної, соціальної держави;

– збереження стабільності в суспільстві, соціальному та економічному розвитку країни, зміцнення її обороноздатності та безпеки;

– створення ефективної виховної системи національно-патріотичного виховання молоді;

– консолідація зусиль суспільних інституцій у справі виховання підростаючого покоління.

Перш ніж писати приватний лист, потрібно розглянути мовні особливості епістолярного стилю, бо у школі, як правило, вивчається розмовно-побутовий, художній, офіційно-діловий, науковий, публіцистичний, а вивченню епістолярного стилю не приділяється належної уваги. Мовознавець П.С. Дудик наводить приклади мовних особливостей епістолярного стилю.

Мовні особливості епістолярного стилю:

1) зверху зліва вказують на дату написання листа; на початку чи в кінці листа інколи зазначають місце його написання; завершують лист підписом.

2) лист починають звертанням до адресата, яке може бути офіційним, напівофіційним, дружнім тощо. Характер його залежить від стосунків між тим, хто пише листа, і тим, кому лист адресується. Звертання пишуть з великої літери, після них ставлять знак оклику. Дуже часто звертання може поширюватись пояснювальним словом (іменником, прикметником чи дієсловом), яке вказує на ставлення адресанта до адресата. Листи починають також словами, що вказують на час написання листа (*Добридень!*, *Добрий день!*, *Доброго вечора Вам!*). Форма прощання в листі теж залежить від взаємин його автора з адресатом. У доборі лексики, у вживанні великої чи малої літери, розділових знаків тощо виявляється особистість автора. Має значення також те, коли, кому, з якою метою пишеться приватний лист;

3) займенники *ти*, *ви* у звертаннях до однієї особи пишуть з великої літери, засвідчуючи цим власну вихованість, одну з ознак індивідуальної мовленнєвої культури;

4) щоб спонукати адресата до певної дії, поведінки, використовують відповідні слова і словосполучення: *скажи*, *зроби це*, *напиши мені*, *спитай його* та ін.;

5) усі назви адресата можуть повторюватись, ускладнюватись афіксами (особливо суфіксами), набуваючи певної позитивної чи негативної оцінки (здрібніло-пестливої, голубливої, прихильної чи, навпаки, зневажливої, осудливої тощо): *батечку*, *таточку*, *сестричко*, *дідусю* і под.;

б) синтаксис листа залежить від індивідуальності його автора. Легка іронія чи жарт додають щирості, але не принижують гідності іншої особи. Форма викладу тексту, побудова речень залежать і від того, кому адресовано лист. [4, с. 97-99].

Як зазначають О. Горошкіна, О. Караман, базовою здатністю особистості, необхідною для розв'язання професійних завдань, є здатність до творчості, створення нового, оригінального продукту, генерування цікавих ідей. «Креативність визначає готовність ламати стереотипи, знаходити нові шляхи розв'язання складних проблем, тобто є внутрішнім потенціалом, що допомагає особистості успішно діяти, здійснювати ефективну самопрезентацію» [3, с. 29].

Здатність до творчості проявилась у написанні листів бійцям, які стоять на захисті нашої країни. Кожен лист – це своя історія, це оригінальний продукт, це творчість. Ось деякі з них, написані першокурсницями одного з вишів Києва на заняттях з дисципліни «Культура усного і писемного мовлення».

Листи - подяки воїнам ЗСУ

Лист 1. Привіт, воїне! На жаль, я не знаю твого імені, проте точно знаю, що з тобою ми маємо багато чого спільного. Ти і я – українці, віддані нашій країні громадяни.

Є люди, які роблять цей світ безпечнішим та добрішим. Ти – воїн, який належить саме до таких. Я хочу, щоб ти відчув тепло кожного написаного мною рядка. Дуже дякую тобі! Насправді ніяких слів не вистачить, аби в повній мірі тобі віддячити! Адже справжні почуття вирують у мене в душі. Я пишаюся тобою, воїне, за сміливість та відвагу, за недоспані ночі в окопах, за патріотизм та міцність духу. Коли я лягаю спати, я думаю про тебе. Я вдячна тобі за можливість спати в своєму ліжку під теплою ковдрою. Я дякую тобі за спокійний сон і мирне небо. Вся країна молиться за тебе та твоїх побратимів. Ви захищаєте народ і Україну, ви - Герої нашої української землі.

24 лютого 2022 року на нашій території розпочалася кривава та жорстока війна із країною-агресором. Народна мудрість стверджує, що земля може нагодувати людину своїм хлібом, напоїти водою з своїх джерел, але захистити себе не може. Тому вважаю, що святий обов'язок кожного - захищати свою Батьківщину.

Ми в свою чергу охоче вам допомагаємо. Особисто я 26 лютого брала участь у благодійному зібранні, де всі охочі приносили теплі речі, продукти харчування, а також долучались до виготовлення маскувальних сіток. Ми робили це з великим задоволенням та гордістю, щоб допомогти нашим мужнім чоловікам.

Дякую всім тим, хто захищає цілісність України на кордонах, хто виховує нашу молодь в кращих традиціях патріотизму та розбудовує нашу державу в цей нелегкий час. Захисники України – це ті, для кого поняття – честь, гідність, витримка і відповідальність – не просто слова. Це ті, хто готовий в будь-яку хвилину стати на захист своєї родини, народу і своєї країни. Дякую вам, дорогі захисники і захисниці, за можливість жити й працювати під мирним небом. Нехай Пресвята Богородиця завжди оберігає вас. Миру нам всім, любові і добра! Слава Україні!

Аліна Стрельцова

Лист 2. Дорогий тату, мій воїне, мій захиснику!

Настали складні часи для кожного українця в тилу, а особливо на фронті. Ти робиш для усіх дітей, підлітків, дорослих, стареньких великий героїчний вчинок — захищаєш нас усіх. На твоїх плечах лежить доля країни, майбутнє її громадян.

Я розумію, як тобі важко і як це відповідально. Без тебе не було б у нас надії на завтрашній день, віри у мирне небо над головою кожного українця. Завдяки тобі на нас чекає нова, краща Україна, щасливе життя, навіть краще, ніж було! Ми з мамою віримо у твої сили, твою мужність. Із кожною новиною про успіхи наших бійців у визволенні міст від окупантів у нас з'являється надія на довгоочікувану Перемогу. Дякуємо тобі! Бажаємо тобі сил та витримки. Тримайся заради нас усіх, заради України! Усе буде добре! Ми з тобою! Усе буде Україна!

Моя безмежна дяка тобі за те, що жива, за те, що виборюєш свободу та незалежність нашої прекрасної країни! Ти наймужніший, найсмівливіший, Ти - справжній герой!!! Люблю тебе! Вірю в тебе, підтримую!! Слава Україні! І тобі, татусю, слава! З повагою, гордістю й шаную - твоя донька!

Ілона Рибак

Лист 3. Дорогий захиснику! Звертаюсь до Вас, щоб висловити свою щирю подяку і підтримати Вас в ці важкі для кожного з нас часи. Я неймовірно пишаюсь тим, що заради майбутнього не тільки своєї сім'ї, але й родини кожного українця Ви пішли воювати з нелюдями, які намагаються відібрати наші території і знищити наш народ. Щодня Ви захищаєте наших українців, женете ворога з нашої землі.

Саме завдяки Вам ми можемо займатись звичними буденними справами, дозволяємо собі відволікатись від страшних подій, що відбуваються в Україні, а найголовніше для мене – навчатись. Кожен з нас розуміє, яку важку роботу Ви виконуєте вже стільки днів. Для мене Ви – герой! Мужність, бойовий дух і відданість Батьківщині – це саме ті риси воїна ЗСУ, завдяки яким Ви мотивуєте всіх українців.

Я вірю, що Ви подолаєте всі труднощі, які зустрінете на своєму шляху до перемоги і невдовзі повернетесь додому. Бажаю Вам сміливості, здоров'я і, незважаючи ні на що, віри в нашу Перемогу. Бережіть себе! Слава Україні!

Шатохіна Софія

Лист 4. Привіт, братику ! Як ти? Що ти сьогодні їв? Не голодний? Не мерзнеш? Як давно я не чула твоїх відповідей на мої листи. Від цього серце в грудях кожного разу стискається все сильніше.

Знаєш, коли ти не виходив на зв'язок три дні, в той час як в новинах транслювали Бучу та Ірпінь, мені не хотілося думати про погане. Я розмірковувала, що приготую на святкову вечерю в честь твого повернення. Обирала сукню на нашу зустріч. Робила що завгодно, аби відігнати погані думки.

Летіли дні та ночі. Час тягнувся так довго. Здавалося, пройшло вже століття, відколи я з тобою попрощалася, а минув лише місяць. Серце вже почало зводити до болю, а душа – до переживань. Але надія і позитивні думки тоді переважали. Я часто сиділа на підвіконні та уявляла, як ти зараз виходиш із-за рогу, як я біжу до тебе, як міцно обіймаю.

Братуку... Де ж ти? Мені сказали, що чекати на тебе вже марно, що шансів мало. АЛЕ Ж ВОНИ Є!!! Я не вірю тим людям, жодному їх слову. Вони кажуть неправду! Нічого не знають... і кажуть неправду!

Минуло чотири місяці. Довгих і болючих 118 днів. Тебе немає поруч, до цього я вже звикла. Звикла рятувати себе самотужки. Душа вже прийняла той біль. Можливо, я навіть змирилася з думкою, що ніколи більше не зможу тебе обійняти, не зможу доторкнутися до тебе, побачити, насварити, що знову занадто швидко їздиш на машині. Не зможу... Боляче це усвідомлювати. Але ти б не хотів, щоб я плакала, був би не радий побачити мої сумні очі. Саме заради пам'яті про тебе я тримаюся, брате.

Я вдячна тобі за те, що я жива, за те, що зараз пишу тобі з теплої домівки. Ти мій герой! Я тебе міцно обіймаю та цілую, на жаль, лише в своїх думках. Нехай все в тебе буде добре, мій ангелочку. Світла тобі пам'ять, мій братуку! Царство небесне! Амінь...

Інна Будаш

Лист 5. Добрий день, мій світлий воїне!

Ти не знаєш мого імені, ми ніколи з тобою не зустрічалися, але десь в глибині душі вирує передчуття, що за весь цей час ти став для мене рідним. Я впевнена, що ти повернешся з війни не таким, як був. І жодна книжка нам не пояснить, чому інколи тримати автомат легше, аніж телефон, який не відповідає.

Я – тендітна українська дівчина, проте в мене сильний патріотичний дух та відкрите серце, мабуть, цим ми з тобою схожі. Пишучи цей лист, я уявляю тебе таким: високий, стрункий, з широкими плечима, проникливим поглядом і скронями, які покрилися інеєм від того, що довелося пережити на фронті.

У кожного воїна своя місія – боронити землі своєї Батьківщини, все те, що наймиліше серцю: історію й культуру рідного краю, свою родину та мову, все те, що ти любиш і мусиш зберегти для своїх дітей.

У нас із давніх часів повелося так, що кожен чоловік з початком війни вважав за честь піти до війська і стати на захист кордонів рідної землі. Тому в народі кажуть: «За рідний край – життя віддай».

Герою, написати тобі я вирішила не просто так, турбувати та витратити твій час також не буду, адже розумію, що у тебе вистачає справ. Кожен рядок цього листа наповнений щирою вдячністю, бо пишу я його в досі незалежній Україні, у власній домівці і маю змогу бачити своїх рідних та друзів кожного дня.

Сподіваюся, що, читаючи мій лист, тобі стане хоч трішки тепліше на душі, а ще краще, якщо з'являться у твоїх очах промінчики щастя, а на обличчі – чудова посмішка.

Я вірю у твою силу та швидко перемогу над ворогом, для того щоб якнайшвидше звільнити нашу територію, відродити наші міста і села, українське слово та культурну спадщину. Сподіваюсь, що новий день буде кращим за попередній, адже надія перемагає будь-який страх. Дякую тобі! Бережи себе!

Іванна Костюченко

Лист 6. Шановний захиснику! Найбільше я хочу подякувати Вам за ті безмежні зусилля, котрі Ви докладаєте, обороняючи наші міста і села, аби звільнити населені пункти, куди сміла ступити нога окупанта. Знайте, ми завжди про Вас пам'ятаємо, адже завдяки Вам більшість з нас має змогу жити спокійно. Ми прокидаємося в своїх оселях, збираємося на навчання чи на роботу, обіймаємо своїх рідних тільки тому, що Ви захищаєте нас на фронті.

Я хочу побажати Вам сили і здоров'я у цій нелегкій справі – боротьбі за Батьківщину, рідний край та народ. Нехай оминає Вас злісна ворожа куля чи ракета, хай ворог сам підривається на своїй же міні. Бо українці воюють за свої домівки, а росіяни гинуть через неадекватні амбіції свого диктатора, якого бояться і якому підкоряються. Це і є наша найголовніша відмінна риса. Ми – вільні, а вони – раби. А, як відомо, рабів до раю не пускають. Українці завжди були вільним народом, бо наші предки – славетні козаки. А росіяни могли тільки підлезуватися, плазувати перед своїми царями. Ця нація – ракова пухлина на тілі людства, тільки подолавши її, ми знайдемо спокій.

Після нашої перемоги ми обов'язково відродимо Україну, відбудуємо всі зруйновані міста і села, налагодимо виробництво. Наша Батьківщина знову підніметься з руїн і розквітне. Бажаю Вам якнайскоріше прогнати окупантів і повернутися живими до своєї оселі. Слава Україні!

Вікторія Заєць

Висновки. Ідеї гуманізації та демократизації освіти вивели на новий рівень уявлення про патріотичне виховання як педагогічну категорію, яке нині трактується як цілеспрямована динамічна взаємодія педагога і студента на засадах співробітництва і партнерства. У різноманітних видах патріотично спрямованої діяльності здійснюється самовизначення, самореалізація, розвиток і саморозвиток особистості вихованця як молодого патріота України. Конкретизація змісту поняття «патріотизм» дала змогу визначити патріотичне виховання як цілісний, цілеспрямований, свідомо організований процес становлення та розвитку особистості активного громадянина-патріота України, якому притаманне ціннісне ставлення до Батьківщини, рідної природи, українського народу, історії, матеріальних та духовних надбань суспільства.

Література

1. Бех І. Д. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді// І. Бех, К. Чорна. Київ. – 2014. – 29 с.
2. Горошкіна О.М., Бондаренко Н.В., Попова Л.О. Методика компетентнісно орієнтованого навчання української мови учнів ліцею на рівні стандарту//Методичний посібник., К., « Конві Прінт», 2020, 128 с.
3. Горошкіна О., Караман О. Формування креативності майбутніх учителів української мови як лінгводидактична проблема. Українська мова і література в школах України. 2014. № 12. С. 29-33.
4. Дудик П.С. Стилістика української мови. Навчальний посібник//ВЦ «Академія,2005, С. 97-99.
5. Кульчицький В. Й. Філософсько-світоглядні передумови розвитку патріотичного виховання в Україні (історичний аспект) / В. Й. Кульчицький // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія педагогіка і соціальна робота. – 2013. – №30. – С. 76-78.

**Наталія Винницька, Анна Блістів
(Дрогобич, Україна)**

ТЕХНОЛОГІЯ ГЕОКЕШИНГУ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна освіта спрямована не лише на те, щоб забезпечити учня фіксованим набором знань, у тому числі ІКТ-компетентності, а й на розвиток у нього вміння та бажання вчитися впродовж життя, працювати в команді та вміння само змінюватися, саморозвиток на основі рефлексивної самоорганізації [4] через діяльнісний підхід і між предметні зв'язки.

Ми розглянемо комбінацію цих факторів на прикладі геокешинга.

«Геокешинг» – пошук скарбів [2]. Ця гра (як діяльність) захоплює людей у всьому світі. Але ми розглянемо, як він використовується в шкільному середовищі.

Актуальність питання обумовлена широкими можливостями самого геокешинга для досягнення встановлених результатів засвоєння основної освітньої програми [5].

Особистісні результати:

- формування цілісного світогляду, що відповідає сучасному рівню розвитку науки і суспільної практики, з урахуванням соціального, культурного, мовного, духовного розмаїття сучасного світу;
- формування комунікативної компетентності у спілкуванні та співпраці з однолітками, дітьми старшого та молодшого віку, дорослими у процесі навчальної, суспільно-корисної, навчальної, дослідницької, творчої та інших видів діяльності.

Між предметні результати:

- уміння самостійно планувати шляхи досягнення цілей, у тому числі альтернативні, свідомо обирати найбільш ефективні способи вирішення навчально-пізнавальних завдань;
- уміння співвідносити свої дії із запланованими результатами, контролювати свою діяльність у процесі досягнення результатів, визначати способи дій у межах запропонованих умов і вимог, коригувати свої дії відповідно до ситуації, що змінюється;
- уміння створювати, застосовувати та трансформувати знаки та символи, моделі та схеми для вирішення навчально-пізнавальних завдань;
- формування та розвиток компетентності у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Предметні результати:

- усвідомлення значення математики та інформатики в повсякденному житті людини;
- формування навичок та вмінь безпечної та відповідної поведінки під час роботи з комп'ютерними програмами та в мережі Інтернет, уміння дотримуватись норм інформаційної етики та права.

Одним із пріоритетних завдань сучасної школи є формування необхідних і повноцінних умов для особистісного розвитку кожного учня, формування його активної позиції як у навчальному процесі, так і в житті. Активні пізнавальні здібності формуються і розвиваються в процесі пізнавальної діяльності, тобто коли учень не просто слухач, а активний учасник власної діяльності.

Встановлені Державним освітнім стандартом результати засвоєння основної освітньої програми досягаються за допомогою різноманітної діяльності.

1) Постановка питання та пошук відповіді під час проходження маршруту:

- на місцевості;
- використання життєвого досвіду та знань;
- використання додаткових джерел інформації.

2) Аналіз і висновки за результатами маршруту (рефлексія).

3) Постановка завдання на маршрут, в тому числі:

- рух за маршрутом;
- кінцевий результат;
- порядок виконання завдання.

Впровадження Геокешингу у шкільному середовищі може виглядати так:

- факультативна дисципліна;

- хід позакласної роботи;
- шкільний курс додаткової освіти;
- спортивний клуб.

Навчальна складова кожного геокешингу свідчить про його важливість у шкільній освіті:

- а) навчання сучасним технологіям і діям з мультимедійними пристроями;
- б) вирішення задачі з результатами навчання з предмета;
- в) краєзнавчий компонент (вивчення батьківщини);
- г) застосування соціальних норм і правил поведінки в суспільстві.

Структура геокешингу може виглядати так:

- 1) поділ команд;
- 2) підготовка маршруту;
- 3) підготовка завдання;
- 4) знаходження маршруту;
- 5) підведення підсумків і рефлексія.

Під час геокешингу учасники вирішують поставлені завдання. Процес призначення можна розділити на три види:

- 1) *польовий*: питання і завдання придумуються на місці;
- 2) *інформаційний*: для створення завдань і питань використовуються різні джерела інформації:
 - Інтернет (пошукова система, електронні бібліотеки);
 - програми з інтерактивними картами;
 - публікації (періодичні видання, художня та наукова література);
 - знання та досвід суспільства.
- 3) *комбінований*: використовує обидва варіанти для більшої різноманітності завдань.

Соціальна користь від геокешингу полягає в можливості індивідуальної та командної участі. Тут розглядається наступна градація:

- а) особиста участь (самостійна робота);
- б) групова (від 2 до 5 осіб);
- в) колективна (від 5 до 20 і більше).

Геокешинг не обмежений за площею охоплення. Таким чином можна виділити рівні [3]:

- а) районний;
- б) міський;
- в) міжрегіональний;
- г) міжнародний.

Геокешинг не обмежує організаторів вимагати від учасників наявності необхідного обладнання; обладнання залежить від досвіду та компетентності організатора:

- а) геолокаційне обладнання - навігатор (туристичний);
- б) електронні пристрої – комп'ютер, планшет, мобільний пристрій;
- в) канцелярське приладдя (папір, олівці, ручки, лінійка);
- г) засоби фіксації – фотоапарат, відеокамера;
- д) інше обладнання, якщо це вимагається завданням.

Варіанти результатів геокешингу після проходження маршруту (гри) можуть бути представлені в декількох варіантах [1]:

- а) відповідь на запитання;
- б) фото, відео (об'єкта, предмета – окремо або на його фоні);
- в) презентація;
- г) малювання;
- д) повідомлення, опис.

При роботі та плануванні геокешингу рекомендується використовувати геоінформаційні системи GPS та інтерактивні карти. За призначенням і функціями можна виділити кілька напрямків:

- «хмарні» сервіси: Пошта, Google;
- сервіси зв'язку: Skype, Facebook, Blogger, Viber;
- програмні середовища: WiKi, Moodle;
- Інтернет-платформи: Wix, Ucoz;
- картографічні програми – GPS.

Література:

1. Геокешинг – це весело! Інноваційний проект з впровадження освітньої технології геокешинг, квест-геокешинг в роботу з дітьми дошкільного віку/ Рабчун Н.О. – Нетішин: 2017 - 116 с.
2. Марченко Н.В. Освітній геокешинг – сучасна ігрова технологія дошкільної освіти / Н.В. Марченко // Педагогічні обрії. – 2019. – № 1-2 (103- 104). – С. 48-50.
3. Освітній геокешинг в роботі практичного психолога закладу дошкільної освіти <https://vseosvita.ua/library/osvitnij-geokeshing-v-roboti-prakticnogo-psihologa-zakladudoskilnoi-osviti-216140.html>

4. Савінова Н. Де заховано скарб, або геокешинг у дитячому садку [Текст] / Наталія Савінова // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2018. – № 6. – С. 47-51.
5. Швець А.Н., Носко А.В. Гра-геокешинг «Врятуймо планету Земля!» / А.Н. Швець, А.В. Носко // Педагогічні обрії. – 2019. – № 1-2 (103-104). – С. 50-55.

Наталія Винницька, Софія Глуха
(Дрогобич, Україна)

SERVIC LEARNING APPS ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У світі, що динамічно змінюється, постійно вдосконалюється та ускладнюється технологій, інформатизація освітньої галузі має велике значення. Суспільство відчуває потребу у підвищенні якості освіти та використанні сучасних технологій у закладах освіти. Нові підходи до виховання вимагають і використання зовсім інших, найбільш ефективних педагогічних технологій у навчанні дітей. Активне використання дистанційних технологій підвищує ефективність уроків, робить процес навчання більш емоційно насиченим, а також дає змогу охопити максимально можливу кількість учнів, у тому числі тих, які з ряду причин не відвідують навчальні заклади.

Особливо зараз, в умовах офлайн та онлайн навчання, особливого дидактичного значення набувають засоби та сервіси ІКТ (DCS, хмарні технології, соціальні сервіси Web 2.0), прикладом такої технології, що поєднує ці дві вимоги, є ресурс LearningApps.org, який є застосування сервісу Web 2.0.

Що це за служба програми навчання? Це набір модулів, які вчитель може створити самостійно або використати базу модулів. Існуючі модулі можна безпосередньо включити в навчальний контент і змінити або створити на льоту. Мета – зібрати інтерактивні блоки та зробити їх загальнодоступними. Таким чином, такі блоки (так звані додатки або вправи) не включені до жодних програм чи конкретних сценаріїв. Вони мають свою цінність, а саме інтерактивність.

Зараз існує багато платформ, які дозволяють навчатися онлайн, але деякі завдання можуть не підійти вчителю, тому що вони не відповідають програмі, не подобаються обраний матеріал і можуть бути нудними та одноманітними.

Використання цього сервісу в Інтернеті на уроці дозволяє зробити процес навчання інтерактивним, більш мобільним, жорстко диференційованим та індивідуальним. Різноманітність способів подання інформації (графіки, схеми, ілюстрації, малюнки тощо) дозволяє задіяти всі основні сенсомоторні аналізатори дитини в початковій школі, а також сприяє підвищенню мотивації діяльності дитини. Можливість доповнити педагогічний процес ресурсами віддаленого доступу дозволяє закріпити матеріал уроку в ігровій формі, а також залучити до освітнього середовища батьків, які в свою чергу стають учасниками освітніх стосунків.

Говорячи про власний досвід використання інтерактивного ресурсу LearningApps, хотілося б відзначити різноманітні переваги обраної платформи. LearningApps.org робить створення інтерактивних електронних вправ зручним і легким. Широта можливостей, простота навігації, простота використання сприяють тому, що будь-який учитель, який має мінімальні навички ІКТ, може створити власний ресурс – невелику вправу для пояснення нового матеріалу, для закріплення, тренування, контролю, для побудови індивідуальних траєкторій для вивчаючи навчальні курси, створити власний банк навчальних матеріалів.

Реєструючись, ви отримуєте можливість:

- створювати та публікувати свої програми на Learning Apps;
- розподіл учнів на групову роботу, формування статистики;
- зберегти у форматах: SCORM, iBook Author Widjet (для iPad), Developer Source (завантажити вихідний код програми у вигляді ZIP-файлу);
- збереження QR-коду – посилання на завдання. Зчитуючи цей код камерою мобільного телефону, дитина потрапляє до потрібного завдання.

Ви можете публікувати створені на цій платформі вправи на своїх веб-сайтах (блогах), ділитися посиланнями з колегами, учнями та батьками, тим самим підвищуючи привабливість навчального предмету.

Програми, які ви розробляєте, зберігаються в загальній базі даних, що дозволяє іншим використовувати їх, тож ви можете використовувати готові вправи. На платформі є понад 30 різних інтерактивних видів вправ, 5 з яких у формі гри для 2-4 учасників.

Сервіс LearningApps дозволяє створювати додатки, згодом збираючи всі вправи, об'єднані за темами, в один блок, що дуже зручно. Я широко використовую додатки для закріплення матеріалу, домашніх завдань, додаткових годин і контролю. Виконуючи вправу, учень одразу отримує оцінку своїх знань. У створених класах прикріплені учні бачать лише ті завдання, які я для них підібрала, маючи можливість потренуватися чи виконати певну вправу. Методична мета вправ різна:

- виховна;
- пошук інформації;
- демонстрація;

- контролюючий;
- навчальні ігри та ін.

При виконанні завдань групова статистика показує мені, як вчителю, правильність виконання вправи та кількість виконаних завдань.

Попрактикувавшись у роботі з сервісом Learning Apps у початковій школі, я змогла підвищити мотивацію, зняти напругу та страх зробити помилку. Спільне або самостійне виконання вправ на сервісі Learning Apps учні сприймають позитивно. Іноді ми безпосередньо виконуємо завдання, як-от робота зі словниковим запасом, п'ятихвилинні орфографічні вправи та арифметика. Під час уроку діти можуть виконувати завдання на телефоні індивідуально або в групах. Володіють базовими навичками роботи з електронними додатками, виконують завдання швидко та якісно.

Сервіс пропонує 34 різні типи завдань, які поділяються на кілька типів (щоб переглянути приклади завдань, наведіть камеру телефону в режимі «Фото» на QR-код, зафіксуйте його в рамці та перейдіть за посиланням):

1. Різноманітні тести та вікторини з вибором правильної відповіді. Наприклад, завдання «Фразеологізми». Форми завдань можуть бути найрізноманітнішими – як класичний тест, так і гра типу «Хто хоче стати мільйонером»

2. Вправи на встановлення відповідності та класифікацію. Прикладом такого завдання є завдання «Правопис суфіксів -ик або -ек». Такі завдання вимагають від учня помістити предмет у потрібну коробку, з'єднати предмети попарно, підібрати необхідні написи до частин ілюстрації. Об'єктами можуть бути текст, зображення або навіть відео-файл.

3. Вправи «Шкала часу» та повторна послідовність. Завдання такого типу подано у вправі «Розташуйте слова за алфавітом». Такі завдання дуже зручні для створення послідовностей, алгоритмів, шкал часу тощо.

4. Вправи на заповнення пропущених слів, фрагментів тексту, кросвордів. Прикладом таких завдань є кросворд «Тваринні зони лісу» або словниковий диктант на тему «Календар». Слова можна пропонувати в текстовому вигляді, у вигляді малюнків або аудіо-файлів.

5. Вправа на виділення з тексту слів і речень. Такою вправою є завдання «Знайди головні члени речення». У цьому типі вправи вам потрібно зробити вибір і позначити правильну відповідь.

6. Онлайн-ігри, в яких можуть брати участь декілька учнів вашого класу одночасно. Наприклад, гра на перевірку правопису «Root Spell Check» розроблена за типом змагань «Коні». Ви можете придумати таку гру, як «Шибениця», щоб відгадувати слова тощо. Кілька завдань, об'єднаних спільною темою, які плануються використовувати в рамках одного або кількох уроків, можна зібрати в одну мережу додатків, у цьому випадку дітям пропонується лише одна зв'язка. Прикладом цього є прикладна таблиця «Різноманітність рослин», де підібрано різні види вправ, що відповідають розділам теми. Діти послідовно переходять від завдання до завдання. У цьому випадку особистий прогрес буде відображатися як в мережі для самої дитини, так і в статистиці для вчителя.

Сервіс Learning Apps і його можливості електронного тестування особливо привабливі, оскільки вони дозволяють отримати результати практично відразу після завершення тесту. Learning Apps дозволяє врахувати рівень навчання учнів, що є основою для реалізації принципів індивідуалізації та диференційованого підходу до навчання. При цьому дотримується принцип доступності та враховується індивідуальний темп роботи кожного учня.

Але слід пам'ятати, що комп'ютер не може замінити вчителя на уроці. Треба ретельно планувати свій час за комп'ютером і використовувати його лише тоді, коли це дійсно потрібно.

Використання ресурсу Learning Apps у навчальному процесі сприяє:

1. Підвищення мотивації до навчання, оскільки завдання яскраві, цікаві, в ігровій та веселій формі. Можна включити ігрові вправи. Ці заняття викликають у дітей емоційний підйом. Деякі вправи містять елемент змагання

2. Створення ситуації успіху, оскільки система не дозволить вам виконати завдання з неправильною відповіддю. Дитина обов'язково правильно виконає завдання за допомогою підказок, що вселяє впевненість у своїх силах. Дитина не боїться робити помилки. Кількість спроб не обмежена.

3. Підвищення якості знань за рахунок посилення самостійної роботи учнів, збільшення обсягу виконаних завдань на уроці та вдома.

4. Інтелектуально-творчий розвиток дітей завдяки зручності використання, що дозволяє дітям самостійно створювати ігрові вправи.

5. Заповнення дефіциту джерел навчальних матеріалів.

6. Розвиток умінь і навичок інформаційно-пошукової діяльності.

7. Об'єктивне оцінювання знань і вмінь за більш короткий час та швидкий зворотній зв'язок «учень-вчитель-учень».

8. Використання на уроці вправ із варіантами відповідей на сервері LearningApps.org дозволить вчителю за короткий час отримати об'єктивний результат щодо рівня засвоєння матеріалу та своєчасно його скоригувати.

Розглянуті позитивні сторони спонукають до роботи з цим сервісом, але необхідно мати на увазі, що повноцінна робота з Learning Apps можлива за наявності хорошого підключення до Інтернету та достатнього обладнання. Готуючись до уроку, слід враховувати можливі проблеми з підключенням до

Інтернету та передбачити резервні варіанти. Враховуючи ці недоліки у своїй роботі, я практикувала давати їм посилання на завдання. Діти також можуть отримати доступ до завдання за допомогою QR-коду.

Звичайно, цей сервіс не єдиний, що надає такі можливості. Але доступність і зручність використання, можливість розробки власних інтерактивних вправ, дидактичних посібників, ігрових посібників та застосування їх у практичній діяльності робить його одним із найпопулярніших сервісів.

Підсумовуючи, хотілося б відзначити, що, по-перше, зробити навчальний процес цікавим може лише щиро зацікавлений у своїй діяльності, відкритий до нового, готовий навчатися, рости та розвиватися разом з дітьми вчитель. і розвиток дитини більш успішний.

Література:

1. Learningapps.org [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://learningapps.org>
2. Аман І. С. Інтернет-сервіс мультимедійних дидактичних вправ Learning Apps / І. С. Аман [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://internet-servisi.blogspot.com/p/learning-apps.html>
3. Інформатика. Навчальна програма для 2-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
4. Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти I ступеня, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 № 407 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-ta-navchalnih-program-dlya-1-2-h-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>

Леся Колток, Олена Гриців
(Дрогобич, Україна)

ХАРАКТЕРИСТИКА МУЛЬТИМЕДІЙНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Основними вимогами до використання мультимедійних технологій (презентацій, відеофрагментів, навчальних ігор тощо) у процесі вивчення природничої ОГ є наявність важливого дослідницького питання (наприклад, виявлення, відкриття та групування об'єктів для спостереження), самостійна діяльність учнів (індивідуальна, парна, групова) та презентація результатів дослідження (доповіді, конкурси, вікторини тощо). Презентації роблять уроки більш наочними, підвищують інтерес до предмета, розвивають розумову активність молодших школярів, навчають грамотній науковій лексиці, розширюють кругозір і залучають до активної дослідницької діяльності. Презентація дозволяє вчителю унікально структурувати навчальний матеріал, виходячи з особливостей конкретного класу, теми та предмета, і побудувати урок таким чином, щоб досягти максимальної освітньої ефективності. **Мультимедійна презентація** - це поєднання комп'ютерної анімації, графіки, відео, музики та звуку в одному середовищі. Як правило, мультимедійні презентації мають структуру, що дозволяє легко сприймати сюжети, сценарії та інформацію [2].

Існують наступні види мультимедійних презентацій:

1. Презентації у форматі PowerPoint. Ці презентації є найпростішими у створенні. PowerPoint дозволяє користувачам створювати прості слайд-шоу презентації, додаючи анімацію, звуки та сценарії. Цей тип презентації може виглядати добре, якщо вона створена професійним дизайнером і всі її компоненти - графіка, текст і анімація - виконані в одному стилі.

2. Презентації у форматі PDF. Цей тип презентації являє собою набір статичних сторінок і ідеально підходить для розсилки або друку. Основними факторами впливу таких презентацій є гарний дизайн і правильно подана інформація. Основними перевагами є простота, зручність і невеликий розмір файлів. Недоліком є те, що вони статичні.

3. Презентації, виконані у форматі Flash. Цей вид презентацій є технічно найбільш досконалим і функціональним, оскільки технологія Flash не обмежує дизайнерів у реалізації творчих ідей. Flash підтримує векторну растрову графіку, анімацію, відео, звук і підтримку сценаріїв. Тільки професійний Flash-дизайнер може створити красиві і функціональні Flash-презентації.

Залежно від способу подання інформації розрізняють такі **види презентацій**:

1. Статична презентація - тип презентації, де інформація представлена у вигляді статичних зображень і тексту.

2. Анімаційна презентація - тип презентації, що використовує анімацію для представлення інформації.

3. Мультимедійна презентація - вид презентації, в якій використовуються анімація, графіка, текст, інтерактивні елементи, звук та відео.

4. Відеопрезентація - тип презентації, в якій інформація подається у вигляді відеофільму.

5. 3D-презентація - вид презентації, в якій інформація подається за допомогою тривимірної графіки та тривимірної анімації:

1. навчальні презентації.

2. наукові презентації.

Також розрізняють:

1) Лінійні презентації. Слайди презентації послідовно змінюють один одного.

2) Інтерактивні презентації. Такі презентації надають можливість вибору та забезпечення індивідуального підходу. За допомогою інтерактивних презентацій зручно проводити індивідуальні «екскурсії» по матеріалу.

Ефективність використання мультимедійних презентацій у процесі вивчення природничої ОГ визначається такими характеристиками:

- Інформаційна ємність, оскільки в одній мультимедійній презентації можна розмістити велику кількість графічної, текстової та аудіоінформації, що дозволяє в повній мірі продемонструвати вигоди і переваги рекламованого продукту;

- Компактність. В якості носіїв для мультимедійних презентацій можна використовувати різноманітні диски, USB-карти та електронні візитки, оскільки вони компактні та зручні для зберігання;

- Емоційність. Мультимедійні презентації дають можливість ефективно поєднувати звукові та візуальні образи, а також створювати позитивне ставлення аудиторії до поданої інформації за рахунок вибору домінуючих кольорів і колірних поєднань;

- Наочність - ключовий аргумент на користь використання мультимедійних презентацій. Найбільш реалістичні мультимедійні презентації можуть бути продемонстровані з використанням новітніх графічних та відео технологій.

- Мобільність. Щоб провести мультимедійну презентацію, вам потрібні носії та комп'ютер, телевізор або кишеньковий комп'ютер.

- Інтерактивність: можливість безпосередньо впливати на хід презентації, регулювати темп і стимулювати емоційне сприйняття слухачів є незаперечною перевагою мультимедійних презентацій.

- Універсальність. Після створення презентація може мати до 12 різних варіантів використання [4, 37].

На уроках у початковій школі часто використовують мультимедійні презентації, більшість з яких створюють у програмі Microsoft Office PowerPoint.

Процес створення презентації складається з трьох етапів.

I. Планування презентації включає кілька етапів, зокрема:

- Визначення мети, етапів уроку та способу використання презентації.

- Визначення головної ідеї презентації.

- Підбір текстової та ілюстративної інформації.

- Планування виступу; структурування презентації.

- Перевірка логіки презентації.

- Підготовка висновку [5, 44].

Другий етап - розробка презентації, яка передбачає різні способи представлення інформації на слайдах.

Третій етап - репетиція презентації, яка передбачає перевірку та коригування підготовленої презентації.

Вимоги до змісту мультимедійних презентацій:

- Всі слайди повинні бути оформлені в єдиному стилі (кольори, фон, звуки, шрифти, анімація тощо).

- Презентація повинна мати не менше 10 слайдів, але не більше 20.

- Перша сторінка має бути титульною і містити назву проєкту, прізвище, ім'я та по батькові автора.

- Презентація повинна відповідати поставленим дидактичним цілям і завданням, зокрема дотримання правил орфографії, пунктуації, скорочень та форматування (наприклад, відсутність крапок у заголовках).

- Відсутність фактичних помилок, достовірність представленої інформації та стислість тексту на слайдах.

- Завершеність (тобто зміст кожного фрагменту текстової інформації є логічно завершеним).

- Лаконічність презентації; максимальна кількість інформації в тексті.

- Розташування інформації на слайді (бажано, щоб інформація розташовувалася горизонтально зверху вниз по основних діагоналях; найважливіша інформація розміщується по центру екрану; якщо на слайді є фотографія, то підпис розміщується під нею; текст повинен бути відформатований по горизонталі).

- Логічних акцентів, таких як почервоніння, яскравість, штрихи, миготіння, рух тощо, має бути не більше одного.

- Адаптивність мультимедійних презентацій, можливість внесення змін та доповнень [1, 36].

Отже, мультимедійні презентації поєднують комп'ютерну анімацію, графіку, відео, музику та звук в одному середовищі. Використовуючи мультимедійні презентації, вчителі можуть значно підвищити інтерес учнів до предмета, що вивчається. Універсальність використання ігрових програм дозволяє розглядати їх як розвивальний засіб у освітньому процесі, що сприяє формуванню предметних природничих компетентностей у процесі вивчення природничої освітньої галузі інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Найважливішим завданням початкової освіти є формування у молодших школярів універсальних навчальних процесів ключових компетентностей та наскрізних умінь передбачених Державним стандартом початкової освіти.. Крім того, реалізуючи програмовий зміст, кожен навчальний предмет визначає

предметний перелік предметних компетентностей. Важливу роль у цьому процесі відіграє використання мультимедійних технологій, особливо презентацій. Їх використання формує пізнавальні інтереси молодших школярів та предметні компетентності. Використовуючи мультимедійні презентації, вчитель може значно підвищити інтерес молодших школярів до предмета, що вивчається. Використання презентацій у процесі вивчення природничої освітньої галузі розвиває самостійне мислення дітей, вчить їх ставити навчальні цілі, намічати шляхи їх досягнення, контролювати та оцінювати свої досягнення. Уміння здобувати і використовувати отриману інформацію, цілеспрямовано відбирати інформацію розвиває навички самоосвіти, інтерес до уроків ЯДС та інтерес до питань взаємодії природи, людини і суспільства. Все це зумовлює ефективність використання мультимедійних презентацій як засобу формування ключових компетентностей та наскрізних умінь на уроках «Я досліджую світ» у початковій школі.

Література:

1. Акуленко В.Л. Застосування інформаційних технологій освіти. К.: Наука, 2014. 112 с.
2. Баришев А.Д. Роль презентацій в освітньому процесі [Електронний ресурс] режим доступу: <https://nsportal.ru/shkola/raznoe/library/2018/07/03/moya-shkola>
3. Кузнецова С.В. Особливості організації колективно-пізнавальної діяльності молодших школярів у педагогічному процесі початкової школи [Електронний ресурс] режим доступу: <https://infourok.ru/statya-osobennosti-organizaciya-kollektivnopoiznavatelnoy-deyatelnosti-mladshih-shkolnikov-v-pedagogicheskom-processe-nachalnohtml>
4. Тімакова Н.І. Використання мультимедіатехнологій у початковій школі. Інформатика та освіта. 2014. № 2. С. 36-47.
5. Шахмаєв Н.М. Інформаційні засоби навчання. К.: Знання, 2015. 198 с.

Орися Гришук
(Рівне, Україна)

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Активний розвиток інклюзивної освіти, все більше зростання кількості осіб з особливими освітніми потребами у закладах освіти, обумовлюють потребу постійного оновлення та удосконалення форм та технологій навчання, забезпечення фахового супроводу навчання, а також адаптації засобів навчання. Зміщення орієнтирів національної системи освіти з банального отримання, ба навіть відтворення, знань до формування специфічних індивідуальних компетентностей здобувачів освіти, що ґрунтуються на соціальних потребах і цінностях, наштовхують на індивідуалізацію освітнього процесу та побудову індивідуальної освітньої траєкторії.

Відповідно, одним із важливих завдань інклюзивної освіти є проблема організації індивідуалізованого освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами. Такий крок до індивідуалізації як навчання, виховання, розвитку та корекції пояснюється неможливістю перенесення форм, методів, прийомів та засобів навчання нормотипових учнів в роботу з дітьми з особливими освітніми потребами.

Актуальність втілення індивідуального освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного класу в практику Нової української школи зумовлена багатьма чинниками. По-перше це зумовлено збільшенням кількості дітей з особливими освітніми потребами. По-друге, сучасний гуманістичний світогляд виступає основою для того, що суспільство намагається дати кожній дитині максимально сприятливі умови для розвитку. Крім того, сьогодні відбувається зміна ціннісних орієнтацій в освіті Нової української школи, де передбачається основний принцип – освіта для всіх, школа для всіх.

Проблема індивідуалізації навчання стає не тільки однією із важливих, але і по справжньому доленосною бо створює умови гармонійному розвитку особистості, яка б відповідала всім вимогам нашого сьогодення і була здатна до самовдосконалення, самоосвіти та самореалізації. Індивідуалізація освітнього процесу інклюзивного навчання законодавчо закріплена в системі загальної освіти. Так, у Законі України «Про освіту» зазначено, що: «Індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін (освітніх компонентів) і рівня їх складності, методів і засобів навчання» [2, с. 11].

У дослідженнях І. Лов'янова особистісного потенціалу кожного здобувача в освіті», в якому особистісний потенціал окреслюється як сукупність здібностей (організаційно-діяльнісних, пізнавальних, творчих, комунікативних) тощо. Саме тому алгоритм індивідуалізації процесу навчання учнів з особливими освітніми потребами повинен виглядати як індивідуальна освітня програма → індивідуальний освітній маршрут → індивідуальна освітня траєкторія [3, с. 10].

На думку Я. Сухенко, індивідуальна освітня траєкторія в інклюзивній освіті – це індивідуальний шлях учня з особливими освітніми потребами, який підбирається психолого-педагогічними працівниками для

реалізації освітнього стандарту в межах певної освітньої програми, що залежить від індивідуальних особливостей та пізнавальних потреб дитини, а також освітнього середовища закладу освіти [4, с. 371].

На нашу думку, індивідуальна освітня траєкторія – це персональний шлях розвитку здібностей, особистісних якостей і психічних процесів дитини з особливими освітніми потребами. Можна сказати, що в основу індивідуальної траєкторії покладено дитиноцентризм, який визначено однією із провідних концепцій Нової української школи. Дитиноцентризм розуміється сучасними методистами та педагогами як максимальне наближення навчання до сутності дитини, її психофізіологічних здібностей та життєвих планів.

Звідси можна стверджувати, що кожна дитина з особливими освітніми потребами має навчатися з урахуванням індивідуального підходу. І саме сприятливі умови і освітнє середовище для навчання й розвитку таких дітей і забезпечує індивідуальна освітня траєкторія.

Підтримка індивідуальності визнається однією із основних складових як корекційної так й інклюзивної освіти: тільки на її основі здійснюється повноцінний розвиток особистості дитини з особливими освітніми потребами, розкриваються її особливості та здібності. Одним із варіантів, що сприяють реалізації індивідуальних освітніх потреб і права дитини на вибір свого шляху розвитку, є індивідуальний освітній маршрут.

Варто відмітити, що без врахування індивідуальності, без здійснення індивідуального підходу до дитини, неможлива індивідуалізація освітнього процесу загалом. Саме тому, здійснюючи індивідуалізацію в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, вкрай важливо налагодити контакту емпатичну взаємодію, побудувати стосунки, пізнати дитину в усіх її сильних сторонах та можливостях, а далі – визначити оптимальні форми, методи та засоби, які будуть адаптовані до індивідуальних особливостей саме таких учнів [5, с. 6].

Індивідуалізоване навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами – це система засобів, яка спрямована та скерована на організацію індивідуального становлення особистості, формування її рис та якостей, усвідомлення учнем своїх сильних та слабких можливостей; система педагогічних дій спрямованих на організацію освітнього процесу, при якому враховується індивідуальні відмінності кожного учня, рівень розвитку його здібностей до навчання, і спрямованих на всебічний і гармонійний розвиток дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного класу.

До того ж, індивідуалізацію навчання розглядаємо як організацію освітнього процесу так, щоб максимально було враховано індивідуальні особливості учня з особливими освітніми потребами, з метою створення сприятливих умов для реалізації його пізнавальних можливостей, потреб, інтересів. Крім того, пошук психолого-педагогічних методів та прийомів індивідуалізації корекційно-розвивального навчання та формування мотивації до навчання повинні реалізовуватися з використанням найрізноманітніших методів і прийомів, що покликані активізувати діяльність учня з особливими освітніми потребами та підвищити його інтерес до навчання. Вважаємо, організація індивідуалізованого освітнього процесу в умовах інклюзивного класу покликана охопити всіх без винятку учнів, в тому числі і дітей з особливими освітніми потребами. Бо кожен учень повинен отримувати в школі «порцію» педагогічної уваги і піклування про його зростання і формування особистості.

З метою організації окресленого напрямку, вчителю вкрай важливо бути компетентним у наступних аспектах:

- усвідомлювати переваги індивідуалізованого підходу в інклюзивному класі;
- визначати, які індивідуальні особливості учнів можуть мати вплив на їх навчання і, які форми індивідуалізації педагога можуть використовувати;
- ознайомитися з різними засобами та методами навчання, відповідно до потреб учня;
- практикуватися у формулюванні індивідуальних навчальних цілей і видів діяльності, виходячи з вимог стандартів/програм з урахуванням індивідуальних особливостей учнів;
- аналізувати результати навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами та динаміку розвитку дитини;
- відстежувати, в чому може полягати індивідуальний підхід до навчання конкретної дитини з особливими освітніми потребами, чи потребує дитина адаптації / модифікації навчальної програми;
- добирати завдання (види діяльності) для різних рівнів розвитку інтелекту дитини з особливими освітніми потребами;
- вміти формулювати види діяльності для дитини з особливими освітніми потребами;
- презентувати власний та здійснювати обмін досвідом тощо [1, с. 74].

Таким чином, індивідуальна освітня траєкторія є персональним шляхом реалізації особистісного потенціалу учня з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання, визначає вектор індивідуалізації його розвитку, дозволяє не тільки реалізувати індивідуальний підхід до кожної дитини, а й фіксувати, відстежувати і коригувати роботу щодо усунення порушень, сприяти корекції, розвивати життєві компетенції, здійснювати індивідуальне просування у сфері навчання і виховання.

Література:

1. Алексеева С. Індивідуальна освітня траєкторія: від побудови – до реалізації. Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент: зб. наук. пр. Педагогічні науки. № 17. С. 74-82.

2. Закон України «Про освіту» від 19.01.2019 р. Режим доступу: URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (Дата звернення: 13.03.2023).
3. Лов'янова І. В. Реалізація індивідуальних освітніх траєкторій учнів в освітньому середовищі багатoproфільної школи. Педагогіка і психологія. 2017. № 5. С. 10-17.
4. Сухенко Я. В. Індивідуальна освітня траєкторія: аналіз феномену у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях. Проблеми сучасної психології. 2017. № 38. С. 371-382.
5. Терещук Г. Індивідуалізація навчання в контексті ідей концепції нової української школи. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Педагогіка. 2017. № 2. С. 6-16.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, доцент, Садова Ірина Ігорівна.

Ориця Гришук
(Рівне, Україна)

РІВНИЙ ДОСТУП ДІТЕЙ З ООП ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ – КЛЮЧОВИЙ НАПРЯМОК РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Інклюзивне навчання визначено одним із пріоритетних напрямів забезпечення рівного доступу дітей до якісної освіти. Інклюзивне навчання являється невід'ємною складовою освітньої реформи в Україні, світовою тенденцією, яка віддзеркалює цивілізаційний рівень суспільства різних держав. У рамках державної політики щодо забезпечення освітніх потреб, створення всебічної підтримки дітям з особливими освітніми потребами на разі актуальним є забезпечення та впровадження європейських цінностей і принципів в організації інклюзивного освітнього середовища закладів освіти.

Саме інклюзивна освіта забезпечує створення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у закладах освіти з урахуванням індивідуальних особливостей таких дітей. Саме про важливість реалізації інклюзивної освіти, необхідність ефективного педагогічного супроводу учня з особливими освітніми потребами наголошено у Законі України «Про освіту», Концепції Нової української школи, Концепції розвитку інклюзивної освіти та інших.

Незважаючи на те, що проблема інклюзивної освіти досліджується науковцями протягом багатьох десятиліть, вона і сьогодні є однією з актуальних і складних психолого-педагогічних проблем, адже не в повній мірі розкрито особливості педагогічного супроводу учня з особливими освітніми потребами за індивідуальною освітньою траєкторією.

Актуальною проблемою українського суспільства є включення дітей з особливими освітніми потребами в суспільство, колектив, освітнє середовище. Процес інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в заклад освіти є вкрай важливим та необхідним, адже це сприятиме їх соціалізації, пристосуванню до умов повсякденного життя та навколишнього середовища.

У сучасному тлумачному словнику, слово інклюзія (від англ. inclusion — включення) трактується як процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі [5, с. 74].

Відповідно до педагогічного словника С. Гончаренка, інклюзія – це політика і процес, які дають змогу всім дітям брати участь у всіх програмах, заклад освіти відповідає на потреби дітей. Головним принципом інклюзії є рівні можливості для кожного [3, с. 135].

Якщо говорити про інклюзивну освіту, то перш за все, це формування суспільної уваги та поваги до різноманітності та унікальності кожного здобувача освіти, що, у свою чергу, забезпечує більш якісну освіту для всіх дітей. У інклюзивному середовищі кожна дитина, включно з дітьми з особливими освітніми потребами, відчувається в безпеці та відчуває причетність до колективу.

І. Гевко зазначає, що інклюзивна освіта – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання з врахуванням індивідуальних особливостей таких дітей [4, с. 52].

К. Бондар у своїх наукових дослідженнях зазначає, що інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дитини на освіту та права навчатися за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу [6, с. 51].

Сучасний дослідник О. Бобришева наголошує, що інклюзивна освіта – це процес розвитку освіти, який має на увазі доступність освіти для всіх, в плані пристосування до різних потреб усіх дітей, що забезпечує доступ до освіти для дітей з особливими освітніми потребами [1, с. 17].

Відповідно до Концепції розвитку інклюзивного навчання, інклюзивне навчання являє собою «комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям із особливими освітніми потребами за допомогою організації їх навчання в загальноосвітніх навчальних закладах на базі використання особистісно орієнтованих методів навчання, із врахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей» [2, с. 9].

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) під інклюзивною освітою розглядає процес звернення та відповіді на різноманітні освітні потреби дітей за допомогою

забезпечення їхньої участі в навчанні, культурних заходах та житті громади і зменшення виключення в освіті.

У своїх дослідженнях науковець Т. Костенко вказує, що інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами, зокрема дитини з особливостями психофізичного розвитку, в умовах закладу освіти. [6, с. 22].

Важливо зазначити думку М. Порошенко, яка вказує, що інклюзивна освіта представляє собою безперервний процес, спрямований на створення інклюзивного освітнього середовища на базі принципів толерантного ставлення, поваги до індивідуальних особливостей кожного й недопущення дискримінації через адаптацію освітнього середовища, психолого-педагогічного процесу, адаптації (модифікації) освітньої програми відповідно до особливих освітніх потреб дитини [8, с. 66].

Цілковито погоджуємося із Н. Пименовою, яка стверджує, що навчання в інклюзивному класі допомагає дітям з особливими освітніми потребами адаптуватися до типових життєвих ситуацій, позбутися почуття ізоляції та відчуженості, навчитися комунікації та командної роботи, подолати соціальні бар'єри, та інтегруватися в суспільство [7, с. 83].

Основною метою інклюзивного навчання в закладі освіти є формування гуманного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами, забезпечення рівного доступу до якісного навчання в умовах школи, пристосованих до задоволення особливих освітніх потреб кожного здобувача освіти. Окрім цього, мета інклюзивної освіти – зробити так, аби жоден із дітей з особливими освітніми потребами не відчував себе іншим, зайвим, небажаним.

Інклюзивне навчання базується на таких принципах:

- кожна дитина має право на освіту;
- кожна дитина має унікальні особливості, інтереси, здібності та навчальні потреби;
- сучасні освітні програми повинні враховувати характеристики і потреби кожної дитини;
- здобувачі освіти із особливими освітніми потребами повинні мати доступну освіту у звичайних закладах освіти;

- заклад освіти повинен пристосовуватися до потреб дитини, а не навпаки;

- звичайні заклади освіти є найбільш ефективними з точки зору забезпечення потреб дитини та протидії дискримінації.

У липні 2017 році був підписаний та ухвалений Закон «Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг». У вересні цього ж року було прийнято новий Закон України «Про освіту», в якому зазначено, що діти з особливими освітніми потребами мають повне право здобувати освіту в усіх закладах освіти.

У цьому Законі вказано, що діти з особливими освітніми потребами мають право на:

- дистанційну та індивідуальну форми навчання;
- психолого-педагогічну та корекційно-розвиткову допомогу;
- інклюзивні та спеціальні групи (класи) у загальноосвітніх закладах;
- «підлаштовані» для їхніх потреби заклади освіти і класи, тобто на відповідні архітектурні

перепланування;

- корекційних педагогів, тьюторів, психологів;
- адаптовані навчальні плани та програми, методи та форми навчання, ресурси спеціальної освіти,

партнерство з громадою [21, с. 8].

У Постанові Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 року «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання» чільне місце відведено особливостям організації інклюзивного освітнього середовища.

Основними перевагами інклюзивної освіти є:

- діти з особливими освітніми потребами демонструють високий рівень соціальної взаємодії з однолітками без будь-яких психофізіологічних обмежень порівняно із звичним, неінклюзивним середовищем;

- діти з різними можливостями та освітніми потребами вдосконалюють свою соціальну компетентність і навички спілкування в інклюзивному середовищі;

- усі діти мають можливість навчатися та піклуватися один про одного, і, відповідно, сформувати навички правильного гуманного ставлення, моральних цінностей, необхідних для життя;

- інклюзивна освіта пропагує соціальну рівність;

- інклюзивне середовище сприяє розвитку незалежних думок, позитивної компетентності та покращеної самооцінки..

Таким чином, інклюзивне навчання є одним із пріоритетних напрямків забезпечення рівного доступу осіб до якісної освіти, невід'ємною частиною освітньої реформи в Україні. Треба зважати на цінності інклюзивної освіти, адже це процес і частина стратегії суспільства по вдосконаленню освітніх структурних методик для роботи зі всіма дітьми з особливими освітніми потребами.

Література:

1. Бобришева О. О. Інклюзивна освіта у сучасній школі. Система надання освіти дітям з особливими освітніми потребами в умовах сучасного закладу: Збірник за матеріалами VI Всеукр. науково-практичної

- конференції Лисичанськ: ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка». Лисичанськ: ФОП Чернов О. Г. 2018. С. 17-20.
2. Бондар К. М. Теорія і практика інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2019. 170 с
 3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
 4. Гевко І. Інклюзивна освіта в Україні: сучасний стан та проблеми розвитку. Педагогіка і психологія. 2019. № 1 (64). С. 52-58.
 5. Гриньов С. Інклюзивне навчання в Новій українській школі. Управління навчально-виховним процесом нової української школи в контексті реформи впровадження інклюзивної освіти в Україні: мат-ли Всеукр. форуму молодих науковців (учнів, студентів, магістрантів, аспірантів). Полтава: Астроя, 2020. С. 74-77.
 6. Костенко Т. Інклюзивне навчання. Київ: Літера ЛТД, 2019. 40 с.
 7. Пименова Н. В. Інклюзивна освіта – одна із фундаментальних засад розвитку освіти в Україні. Педагогічні обрії. 2020. № 3-4. С. 83-89.
 8. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, доцент, Садова Ірина Ігорівна

Віталія Гупало, Юлія Щур
(Дрогобич, Україна)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни, реформування системи освіти на гуманістичних та демократичних засадах, перехід із предметного на особистісно-орієнтоване навчання створюють умови для саморозвитку, самореалізації особистості у навчальному процесі, результативність якого неможлива без детального аналізу процесу професійної підготовки майбутніх учителів і пошуку шляхів її подальшого вдосконалення.

Розв'язання цих складних завдань повною мірою залежить від учителя, якості його підготовки, тому однією з актуальних проблем вищої школи є розроблення сучасної концепції формування майбутніх учителів. Насамперед потребує вдосконалення їх професійно-педагогічна підготовка, зокрема, її конкретизація і наближення до майбутньої професійної діяльності. У зв'язку з цим з особливою гостротою постає проблема оволодіння майбутніми вчителями сучасною педагогічною технологією – системою знань, умінь і навичок, потрібних для успішної організації навчання у школі.

Мета статті – теоретично обґрунтувати сутність професійної підготовки майбутнього вчителя, визначити та обґрунтувати основні етапи процесу її здійснення.

Виклад основного матеріалу. Проблема професійної підготовки вчителя не є новою, оскільки існує в історії людства стільки ж, скільки саме людство вирішує завдання навчання та виховання підростаючих поколінь. Окрім педагогів велику увагу цьому питанню надавали просвітителі. Важливим етапом у розвитку гуманного підходу в навчанні стала просвітницька діяльність Т. Шевченка, І. Котляревського, М. Максимовича, А. Духновича, П. Грабовського, Л. Українки, М. Коцюбинського, І. Франка, Б. Грінченка. Видатний педагог-демократ К. Ушинський приділяв велику увагу формуванню особистості вчителя. Він вважав, що все у вихованні будується саме на особистості вчителя. К. Ушинський науково обґрунтував теорію підготовки вчителів, вважаючи, що «не можна сподіватися, щоб вони самі при обмеженості своїх знань, могли самостійно підготуватися до своєї праці. Крім того, у справі виховання самого знання ще надзвичайно недостатньо, бо необхідне уміння». В. Сухомлинський вбачав результат підготовки до учительської професії «людинознавства» в «знаннях, уміннях доведених до ступеня майстерності, піднесених до рівня мистецтва».

Аналіз літератури дозволяє стверджувати, що педагогів глибоко цікавила проблема особистості вчителя, його підготовки до педагогічної діяльності. На сучасному етапі професійна підготовка у вищих навчальних закладах освіти не заперечує прогресивних ідей минулого, але вимагає переосмислення і творчого розвитку всіх цінних здобутків щодо проблеми підготовки вчительських кадрів.

Реформування системи освіти в Україні неможливе без проведення нових досліджень у галузі підготовки педагогічних кадрів, оскільки специфіка діяльності вчителя диктує необхідність насичення його підготовки професійними технологіями, що дозволяють останньому оволодіти мистецтвом управління процесом виховання та навчання особистості.

Важливою є думка Г. Троцько про те, що педагогічна освіта як смисл і мета, об'єкт і суб'єкт мають особистість учня-студента-вчителя у постійному розвитку. Мета педагогічної освіти – формування образу і осягнення смислу професії вчителя як триєдності духовного, соціального, професійного. Мета вищої педагогічної школи – професійне виховання вчителя – багатовимірне і багатofункціональне явище, що включає духовне становлення як активне внутрішнє прагнення до істини, добра, краси, осмислення цілісного світу; формування педагогічної культури; гармонійний розвиток емоційних, інтелектуальних, вольових, етичних і естетичних якостей [3].

Як результат професійної підготовки до педагогічної діяльності поряд з професійною готовністю, дослідники розглядають категорію “професійної підготовленості” (С. Вершловський, О. Дубасенюк) та “професійно-педагогічної компетенції” (О. Дубасенюк, О. Мороз, Г. Троцко).

Професійна підготовленість включає теоретичну та практичну підготовленість, що свідчить про рівень володіння професійними знаннями, вміннями, навичками. Практична підготовленість виступає як сформованість у майбутнього вчителя готовності діяти у педагогічній ситуації, застосовувати відповідні обставинам засоби, методи, способи діяльності.

Професійно-педагогічна компетенція визначається як “сукупність умінь майбутнього педагога особливим способом структурувати наукові та практичні знання з метою ефективного вирішення професійних завдань” [1, с. 47], компонентами якої є: компетентність у галузі теорії та методики виховного процесу, його мети, завдань, принципів, закономірностей, змісту, способів, форм, методів; компетентність у сфері фахових предметів та знання того, як зробити сам процес виховання та зміст предмету провідними способами виховання учнів; соціально-психологічна компетентність у галузі спілкування; диференціально-психологічна компетентність у сфері мотивів, здібностей, спрямованості; аутопсихологічна компетентність у сфері переваг та недоліків власної професійної діяльності та особистості. Звідси, професійна підготовленість та професійно-педагогічна компетентність є окремими аспектами готовності вчителя до педагогічної діяльності.

О. Дубасенюк вважає, що одним із головних завдань педагогічного процесу підготовки вчителя є перетворення особистості студента у вчителя-професіонала, спроможного вирішувати все різноманіття завдань, пов'язаних із навчанням, вихованням і розвитком школярів. На його думку, головними у навчальному процесі педагогічного ЗВО мають стати такі напрямки: інтеграція, гуманізація, професійна спрямованість, естетизація. Тобто заняття з кожної дисципліни мають бути пронизані між предметними зв'язками, враховувати інтереси і здібності кожного студента, мати безпосередній вихід на шкільну програму, містити емоційні моменти (цікаві історичні факти, демонстрацію витворів мистецтв, застосування аудіо- та відеозаписів тощо). Автор наголошує на значній ролі теоретичної підготовки в професійній діяльності педагога, спрямованості студентів на неперервний професійний розвиток, самовдосконалення, розкриття внутрішнього потенціалу, творчість. Для формування в свідомості майбутнього вчителя почуття відповідальності за розвиток суспільства в цілому процес навчання у ЗВО має бути зорієнтований не лише на підготовку предметника, а й на формування вчителя-гуманіста, носія провідних ідей національної та загальнолюдської культури, особистість творчу і допитливу. Лише такий учитель може бути ланкою успішного реформування системи освіти, розширення її соціальних функцій та соціально-культурного призначення в суспільстві [2].

На основі аналізу праць психологів і педагогів, ми розглядаємо готовність студентів до організації навчального процесу як складне інтегративне особистісне новоутворення, що забезпечує доцільність та можливість організації суб'єкт-суб'єктного спілкування та включає мотиви, ціннісні орієнтації, відношення, інтереси, професійні знання, вміння та рефлексивну поведінку суб'єкта, як результат професійної підготовки майбутнього вчителя.

Висновки. На основі здійсненого аналізу проблеми дослідження встановлено, що професійна підготовка майбутнього вчителя до організації навчального процесу спеціально не виділяється в структурі його професійно-педагогічної підготовки, а тому вимагає спеціальної розробки. Обґрунтовано, що професійна підготовка повинна ґрунтуватися на етико-гуманістичних законах і принципах.

Література:

1. Глазкова І. Я. Гуманність: структура, засоби формування // Проблеми сучасного мистецтва і культури. Київ: Науковий світ, 2002. С. 41-47.
2. Дубасенюк О. А. Основи теорії і практики професійної виховної діяльності педагога. Житомир, 1994 187 с.
3. Троцко Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах: Автореф. дис... докт. пед. н.:13.00.04. К.: Інститут ПППО, 2007. 54 с.

Григорій Десятник
(Київ, Україна)

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ЕКРАННОЇ ПЕДАГОГІКИ

Постійне вдосконалення навчальних планів, їх пристосування до вимог професійної діяльності – об'єктивний процес удосконалення системи освіти у вищій школі.

Найважливішим це є при підготовці фахівців творчих професій, адже ця галузь педагогіки значною мірою являє собою комплекс своєрідних авторських шкіл.

Так само, як не можуть бути ідентичними різні екранні твори, так і не можуть бути уніфікованими їх творці. У кожного з них глибоко індивідуальні, лише їм властиві методи розкриття власного творчого задуму, засоби переконання творчих побратимів, роботи з учасниками зйомок. Природно, що такі ж риси власної індивідуальності вони переносять і до педагогічної творчості, спираючись при цьому на власний

творчий досвід, на здобутки тієї екранної школи, вихованцями якої вони самі є.

Поняття комплексності дисциплін безумовно повинно неначе освячуватись різнобічним творчим, педагогічним, науковим, культурним, духовним наповненням передусім педагога, керівника своєї творчої майстерні. Студенти насамперед повинні саме в його особі побачити той культурний, творчо-виробничий, суспільний ідеал, на який слід рівнятися, брати за приклад подальшого життєвого і професійного зростання.

Саме такими зразками Людини і Творця з великою літери в спілкуванні зі студентами виглядали такі велетні екранної педагогіки, як Олександр Довженко, Ігор Савченко, Віктор Івченко, Володимир Денисенко. То були не просто педагоги, а вчителі, вихователі. Так, цим людям були властиві і проблеми характеру і якісь особисті недоліки, але для студентів вони завжди були символом своєрідних джерел знань, інтелекту, працездатності, постійної спрямованості на творчий пошук і громадянську відповідальність митця перед народом. Природно, що навколо цих індивідуальностей формувались відповідні мистецькі й педагогічні школи, традиції.

В екранній творчості, як і в будь-якій творчій діяльності, традиція є базою для виховання індивідуальностей. Саме виховання, оскільки головним завданням екранного педагога є побудувати стосовно кожного студента таку систему творчого, інтелектуального, духовного виховання, яка створить необхідні умови для його самостійного творчого зростання на основі отриманих від природи індивідуальних якостей.

Відповідно, підготовку фахівців кіно-, телемистецтва неможливо уніфікувати згідно із затвердженими навчальними планами. Кожна по-справжньому творча особистість зростає по-своєму, маючи власний стиль взаємодії зі світом.

Інша справа – виховання у творчій людині справжньої, якщо потрібно, то й надзвичайно жорсткої творчої дисципліни. Це теж є важливим завданням екранних педагогів. Сучасне екранне виробництво відрізняється надзвичайно стислими термінами виробництва, жорсткими фінансовими обмеженнями. Одразу ж призвичаїти студентів не просто до творчих, а оптимально технологічних творчих рішень – важливе завдання вищої школи, яке також неможливо виконати без опанування студентом усього комплексу фундаментальних і професійних знань і навичок. Велике значення в цьому відіграють і формування у студентів широти мислення, розуміння багатоваріантності творчих рішень.

Прищепити розуміння цього, органічну потребу шукати технологічно найоптимальніші шляхи реалізації творчих задумів – також важливе завдання педагогів, не менш важливе, ніж виховання творчої індивідуальності, власного екранного стилю.

Для того, щоб виконати ці завдання є тільки один комплексний шлях – поглиблення єдності теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців кіно-, телемистецтва на основі постійного виконання різноманітних практичних вправ та екранних робіт різних видів, жанрів та різного рівня складності. Особливо важливим це є в умовах вимушеного проведення навчання засобами онлайн-педагогіки.

В умовах величезних обсягів телевізійного виробництва пошук креативних рішень часто-густо неможливий через стислі строки виробництва, обмеженість фінансування, жорсткі умови технологічного процесу на тому чи іншому каналі. Це змушує під час підготовки майбутніх фахівців шукати такі методи, які сформулюють у студентів перспективний план технологічних творчих рішень, діяльності в типових екранних ситуаціях. Мета цього процесу – напрацювання стандартних екранних рішень другорядного драматургічного матеріалу задля вивільнення творчих зусиль, зосередження на ключових, визначальних чинниках екранної творчості.

Для цього в сучасній екранній педагогіці накопичений певний позитивний досвід. По-перше – виконання різноманітних дво-трикадрових вправ, які моделюють багатобарвний спектр драматургічних, пластичних, звуко-зорових ситуацій. Тобто, педагог повинен виокремити поширені в практиці екранної драматургії візуально-драматургічні ситуації, звести їх до елементарного набору дій та спрямувати студентів на опанування методів творчої фіксації здавалося б елементарних дій, надаючи їм смислової\ виразності. Це власне, те саме, що акторські етюди, з яких надалі може бути утворений цілісний пкторський образ.

По-друге – напрацювання побудови численних типових мізансцен і майстерності їх зйомки. Цей метод є найпоширенішим способом підготовки в численних кіношколах Заходу, розрахованих на нетривале суто спеціалізоване навчання з наступним набуттям професіонального досвіду безпосередньо в системі кіно-, телевиробництва.

Кожна з цих шкіл має власні привабливі боки і створює умови для саморозкриття окремих творчих особистостей. Однак жодна з цих методик не може замінити потреби підготовки універсальних фахівців величезної армії кіно-, телемитців, які повинні працювати в реальних умовах постійно різного жанрового арсеналу сучасного телебачення і телевізійного кіно.

Саме тому для вищої школи найпершим спрямуванням студентів є робота з практичного опанування властивих телебаченню стандартних жанрових форм: інформаційного сюжету, репортажу, інтерв'ю тощо.

Обов'язкові завдання є базисом для подальшого пошуку, розвитку власної творчої індивідуальності. Під час реалізації перших екранних творів найпростіших екранних форм студенти оволодівають не тільки навичками роботи в обраній спеціальності, але й найефективніше опановують суміжні екранні професії, почасти виконуючи самостійно весь комплекс творчо-технологічних процесів екранної творчості.

Це безумовний плюс малих екранних форм. З другого боку, є доцільним з перших же кроків самостійної творчості спрямовувати студентів до колективної праці.

Навички колективної роботи, уміння залучити до створення екранних творів однодумців, пошук методів згуртування навколо своєї творчої ідеї першого маленького колективу – не тільки крок до професійного становлення, але й важливий етап формування індивідуального організаційно-виробничого стилю майбутніх фахівців. Адже сучасне телевізійне і кіновиробництво – передусім високотехнологічний процес, який об'єднує зусилля не просто багатьох фахівців, а дуже часто людей, які зустрічаються у спільній роботі лише один раз. Згуртувати такий колектив, спрямувати в потрібному напрямку, творити умови для збереження власної творчої індивідуальності – важливе завдання, якого теж треба вчити у вищій школі.

Але, зрозуміло, що опанувати дійсно комплексний підхід до екранної творчості, зрозуміти об'єктивну важливість усього комплексу навчальних дисциплін у межах малих форм інформаційного телебачення нереально. Зробити це студент здатний лише в процесі практичної реалізації більш-менш значимих авторських жанрових форм.

Формою цього опанування є курсові та бакалаврські роботи.

На цьому етапі підготовки дуже важливо забезпечити в студентів глибоке розуміння жанрової природи екранної творчості, завдань, особливостей, специфічних драматургічних і виражальних засобів кожного з жанрів, серед яких студенти повинні обрати найорганічніший для їхньої творчої індивідуальності.

Телевізійна програма, яка складається з окремих сюжетів, поєднаних коментарем ведучих, документальний, пізнавальний або ігровий фільм, серія відеокліпів, серед них музичних, або в жанрі соціальної реклами – основний діапазон видів і жанрів, здатний задовольнити прагнення майже кожного студента до повноцінного творчого самовияву.

Важливе завдання педагогів – безпомилково визначити здатність студента до створення екранного твору саме в обраному ним жанрі. Слід розуміти, що простого бажання замало. Дуже часто студенти ухваляють рішення щодо видового і жанрового спрямування суб'єктивно, без достатньої оцінки своїх можливостей і характеру обдарування. Наслідком може стати творча поразка і зневіра у власних здібностях.

Тому затвердження виду, жанру і теми курсових і бакалаврської роботи, а також подальший ретельний контроль за її виконанням повинні бути важливим комплексним педагогічним актом.

Саме під час виконання звітних екранних робіт педагогам слід постійно наголошувати на необхідності глибокого опанування не тільки суто фахових, але й загальноосвітніх дисциплін, не кажучи вже про оволодіння знаннями й навичками з комплексу суміжних фахових дисциплін.

Ще одна важлива форма комплексної підготовки фахівців з кіно-, телемистецтва – профільні переглядові семінари. Уміння аналізувати екранні твори та висловлювати власну думку з усього комплексу їхніх творчих чинників, взаємопов'язаності екранних творів із суспільною реальністю об'єктивно формує у студентів розуміння комплексності професії, важливість творчої взаємодії, взаємопроникнення різних професійних компонентів екранної творчості.

Виховання такого розуміння, формування здатності до плідної колективної праці всіх представників різних екранних професій на єдиний кінцевий результат, визначений драматургічним і режисерським задумом, – важливе завдання вищої школи в галузі екранної освіти.

**О. Жигайло, Яна Терновція
(Дрогобич, Україна)**

ЕМОЦІЙНЕ СТИМУЛЮВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Основне завдання навчання математики в школі – міцне і усвідомлене оволодіння учнями системою математичних знань і умінь, необхідних у повсякденному житті.

Однією з головних завдань вчителя є організація пізнавальної діяльності таким чином, щоб у учнів сформувалися потреби в здійсненні творчого перетворення навчального матеріалу з метою оволодіння новим знанням.

Працювати над активізацією пізнавальної діяльності – це, значить, формувати позитивне ставлення школярів до навчальної діяльності, розвивати їх прагнення до глибшого пізнання предметів, що вивчаються.

Формування пізнавальної активності можливе за умови, що діяльність, якою займається учень, йому цікава. І навпаки, виховати у дітей глибокий інтерес до знань і потребу в самоосвіті – це означає пробудити пізнавальну активність, і самостійність думки, зміцнити віру в свої сили

Збільшення розумового навантаження на уроках змушує задуматися над тим, як підтримати інтерес учня до досліджуваного матеріалу і його пізнавальну активність протягом усього уроку, тобто як емоційно стимулювати учнів до вивчення математики [2].

У зв'язку з цим ведуться пошуки нових ефективних методів навчання і таких методичних прийомів, які активізували б думку школярів, стимулювали б розвиток загальної активності, самостійності, особистої ініціативи і творчості учнів різного віку. Ефективність процесу навчання математики в наш час

визначається багатьма факторами, але головна роль належить вчителю. Його завдання, перш за все, виховати активно мислячу особистість. Від майстерності вчителя, його вміння управляти процесом формування знань учнів, розвитком їх мислення багато в чому залежить, чи зможе учень творчо підійти до досліджуваного матеріалу. Зупинюся на деяких методах і прийомах, які сприяють успішному засвоєнню навчального матеріалу, розвитку пізнавальної активності школярів.

Головною умовою емоційного стимулювання учнів є зміст і організація уроку. Відбираючи матеріал і продумуючи прийоми, які будуть використані на уроці, перш за все, оцінюю їх з точки зору можливості порушити і підтримувати інтерес до предмету.

На розвиток пізнавальної активності і творчого мислення вирішальне значення надає розв'язування розвивальних завдань, ознайомлення методами, що існують в математичних дослідженнях, і закріплення їх в практичній діяльності. Завдання поділяються на алгоритмічні, напівалгоритмічні, евристичні. Роль алгоритмічних задач у навчанні математики дуже важлива. Рішення задач цього типу легко і швидко призводять до бажаного результату, незнання ж алгоритмів веде до численних помилок, втраті часу і невпевненості в собі. До напівалгоритмічних завдань відносяться завдання, методи вирішення, яких мають узагальнений характер і не можуть бути повністю зведені до одного з відомих алгоритмів. У евристичних завданнях необхідно виявити деякі приховані зв'язки між елементами умов і вимог. Це завдання олімпіадного характеру [1].

У класі завжди знайдеться учень, який мислить відмінно від інших, нестандартно. Після рішення деяких завдань можна попросити вирішити її по-іншому.

Серед різних способів активізації пізнавальної діяльності одним з ефективних засобів є дидактичні ігри. Дидактична гра – це одна або кілька математичних задач, які пропонуються в цікавій формі і, як правило, з елементами змагання. Вона не тільки дозволяє перевірити вміння учнів виконувати математичні дії, аналізувати, порівнювати, помічати закономірності, розвиває в учнів аналітичне мислення, вміння висловлювати думки і свою точку зору, ставити проблему, організувати роботу по її рішення, але і значно підвищує інтерес до математики, зняти втома, а також сприяє розвитку уваги, кмітливості, активізує почуття змагання, взаємодопомоги.

Включення в урок елементів дидактичних ігор та ігрових моментів, робить процес навчання цікавим, створює у дітей бадьорий робочий настрій, полегшує подолання труднощів у засвоєнні навчального матеріалу. Різноманітні ігрові дії, в ході яких вирішується та чи інша розумова задача, підтримують і підсилюють інтерес дітей до навчального предмету. Захопившись, діти не помічають, що вчать. Навіть найбільш пасивні з дітей включаються в гру з величезним бажанням, докладаючи всіх зусиль, щоб не підвести товаришів по грі.

Ще одним засобом активізації пізнавальної діяльності є творчі завдання. На уроках і для домашніх завдань я часто використовую творчі завдання такого характеру, як підготовка коротких доповідей до уроків (наприклад, про життя і діяльність видатних математиків), складання завдань з певної теми, з ілюстраціями, складання ребусів, кросвордів на певну тему, які можуть бути використані при усному рахунку або для «вгадування» теми уроку [3].

Олімпіади, КВК, математичні вечора, випуск математичних газет, участь у тижні математики, все це також сприяє розвитку пізнавальної активності учнів, так як для підготовки до цих заходів необхідно самостійно відповісти на поставлені питання, підібрати матеріал, задуматися над тією чи іншою проблемою. Проблема повинна бути доступною для розуміння учнів.

Навчити дітей працювати і мислити – основне завдання школи, учитель повинен вміти створювати творчий, діловий настрій на уроці. Вимогам сучасного процесу навчання і виховання відповідає вміле застосування на уроці наочності і технічних засобів. Кожне засіб навчання має свої дидактичні функції, свої можливості використання – це означає і комплексне використання всіх видів наочності. Якщо слово вчителя підкріплено добре продуманим зоровим чином, якщо на допомогу приходять різноманітні засоби, то урок стає живим і цікавим для кожного учня. Перед вчителями шкіл поставлена найважливіше завдання – здійснювати комплексний підхід до виховання школярів. Але це завдання неможливо вирішувати без виховання активної пізнавальної діяльності та самостійності учнів. Наше завдання, як викладачів, перш за все, виховати активно мислячу особистість. Від нашого уміння управляти процесом формування знань учнів, розвитком їх мислення багато в чому залежить, чи зможе учень творчо підійти до досліджуваного матеріалу.

Література:

1. Коротаєва Є.В. Навчальні технології в пізнавальній діяльності школярів. Директор школи. 2008. №2. С.18-23.
2. Козоріз С. О. Нестандартні форми роботи над казкою. Початкове навчання та виховання. 2004. №11. С. 4-11.
3. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навч. посібник. К.: МАУП, 2000. 256 с.
4. Романовська Д. Методи та прийоми стимулювання творчої активності учнів Психолог. 2006. № 11. С. 13-15.

Наталія Винницька, Андріана Заневич
(Дрогобич, Україна)

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ НА УРОЦІ ІНФОРМАТИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Сучасний освітній процес немислимий без пошуку нових, більш ефективних технологій, які сприяють розвитку творчих здібностей учнів, формуванню навичок саморозвитку та самоосвіти. Цим вимогам краще відповідає проектна діяльність у навчальному процесі [4].

Найважливішим завданням в освіті в умовах реалізації стандартів є формування в учнів умінь і бажання вчитися протягом життя, працювати в колективі та само-розвиватися на основі рефлексивної самоорганізації. Методологічною основою в новому поколінні державних стандартів освіти є системно-діяльнісний підхід [2]. Можна зробити висновок, що ключовим є поняття «діяльність», це поняття розглядається як процес активної взаємодії суб'єкту із навколишнім світом, під час якого він задовольняє свої потреби.

Пізнавальною діяльністю можна назвати активне вивчення людиною навколишньої дійсності, в процесі якого людина отримує знання, пізнає закони існування навколишнього світу, а також не тільки взаємодіє з ним і впливає на нього. Проектна діяльність – один із видів пізнавальної діяльності, розглядається як діяльність, яка спрямована на розв'язання конкретних завдань, в результаті одного із методів досягнення запланованого результату. Педагоги зазначали: «Проектну діяльність слід розглядати як особливий вид інтелектуально-творчої діяльності, породженої в результаті функціонування механізмів пошукової діяльності і побудованої на основі дослідницької поведінки. Воно логічно включає мотиваційні чинники (пошукову активність) дослідницької поведінки та механізми її реалізації» [3]

Що таке проект? Який метод? Метод проектів з'явився в 1920-х роках в США. Існував як метод проблемної ситуації. Цей метод пов'язаний з ідеями, розробленими американським філософом і педагогом Дж. Дьюї та його учнем В.Х. Кілпатріком.

Таку ж думку не раз висловлював В. Сухомлинський, багатогранну педагогічну спадщину якого проймає ідея проектування людини.

Проект – це буквально «викинутий вперед», тобто прототип, прообраз будь-якого об'єкта або виду діяльності.

Результатом проектною діяльністю є особистісно чи суспільно значущий продукт: виріб, інформація (звіт, повідомлення), комплексна робота, соціальна допомога.

Проектна робота найчастіше спрямована на вирішення конкретної проблеми, будь вона хоч пошукова, інформаційна чи практична. В ідеалі, якщо проблему перед командою проекту ставлять самі учні [4].

Проектна діяльність розвиває багато сторін особистості учня, такі як:

- потреба в безпосередньому впливі на ситуацію;
- в активній позиції в досягненні результату;
- в організації процесу створення ідеї та її реалізації.

Розглядаючи проектну діяльність як особисту властивості (людини, учня), необхідно провести якісний аналіз, спрямований на виявлення потреб мотиваційної сторони, яка передбачає наявність у людини власної активності в пізнанні. Також внутрішньої ініціативи, яка спонукає до пошуку нового.

Сутністю проектною діяльністю є активна пізнавальна позиція, яка пов'язана з періодичним і безперервним внутрішнім пошуком, а також з творчо обробленою інформацією наукового характеру, роботою процесів мислення в особливому режимі [6].

Процес роботи над проектом сприяє вихованню в учнів багатьох цінностей: соціального партнерства, почуття відповідальності, взаємодопомоги та організованості). Участь у проектуванні розвиває дослідницькі, особистісні та соціальні якості учнів. Ці якості включають:

- вміння працювати в команді;
- здатність нести відповідальність за вибір, рішення тощо;
- вміння розділяти відповідальність;
- уміння аналізувати результати діяльності;
- уміння використовувати мультимедійні технології;
- здатність відчувати себе членом колективу [1].

В основі методу проектів лежить ідея орієнтації пізнавальною діяльністю учнів на результат, отриманий при вирішенні будь-якої значущої практично-теоретичної задачі: дослідницької, інформаційної та практичної. Найскладнішим організаційним завданням є пошук суспільно значимої проблеми. Це завдання треба брати з життя, щоб учень сприймав його як дійсно необхідне. Для вирішення цієї проблеми необхідно застосовувати як уже набуті знання та вміння, так і нові, які ще варто набуті [5].

Основні особливості проекту, які відрізняють його від інших щоденних заходів:

- новизна;
- унікальність;
- зміни як основного змісту проекту;
- конкретна мета, яка обмежена в часі;
- обмеженість необхідних ресурсів;

- бюджет;
- складність вирішення проблеми [2].

Оскільки в даному дослідженні мова йде про молодших школярів, то можна з упевненістю сказати, що вік накладає природні обмеження на організацію проектної діяльності. Обов'язково необхідно залучати до проектної діяльності молодших школярів. Саме в молодшому шкільному віці закладаються ціннісні орієнтації, особистісні якості та стосунки. Якщо не врахувати всі ці обставини і вважати цей вік незначним, так би мовити, «прохідним» для методу проектів, то порушиться наступність між етапами розвитку навчально-пізнавальної діяльності учнів. Тому учні не зможуть досягти бажаних результатів у проектній діяльності [5].

При організації проектної діяльності молодших школярів завжди слід враховувати вікові та психолого-фізіологічні особливості, а саме його тривалість, доцільно обмежитися одним уроком або двома уроками. Також можна на один-два тижні, в режимі позакласної роботи. Основним у проектній діяльності молодших школярів є поєднання навчальних цілей оволодіння технікою конструювання із загальноосвітніми навичками. Наприклад, задати питання: «Які навички вам знадобляться для виконання цього проекту? Чи достатньо ви зараз володієте цими навичками?. тощо» [4].

Дуже важливо, працюючи над проектом, проводити з дітьми екскурсії, прогулянки, соціальні заходи. У цьому контексті представляють інтерес опитування, інтерв'ю осіб, на яких розрахований дитячий проект. Особливої уваги в початковій школі потребує останній етап проектної діяльності – презентація (захист) проекту [2].

Щоб дитина захистила свій проект, їй потрібно допомогти здійснити самооцінку проекту, потім за допомогою питань оцінити процес проектування. Потрібна допомога в підготовці проекту до презентації. Захист проекту є останнім етапом його реалізації. На цьому етапі учні розповідають про те, як вони виконали свою роботу [3].

Міні-проект – це навчальна робота дослідницького та науково-інноваційного характеру, яка виконується в рамках конкретної дисципліни, що містить розв'язання наукової проблеми конструкторсько-технологічного характеру та включає виготовлення конкретного продукту.

Результатом міні-проектів учнів є інтерес до вивчення інформатики. Таким же результатом є виховання потреби постійно поповнювати знання та розвивати уміння. Використання міні-проектів на уроці інформатики дозволяє вирішити більшість проблем, з якими стикається вчитель. Під час виконання проекту учень активний і проявляє творчість [7].

Міні-проекти дозволяють вирішити проблему мотивації, створити позитивне ставлення учнів. Головне завдання. Щоб учні могли не тільки запам'ятати та відтворити знання, які їм дала школа, а й щоб учні могли застосовувати свої знання та вміння на практиці. На сьогоднішній день інформатика, а точніше інформаційні технології знаходяться в найбільш вигідному становищі при використанні міні-проектів. Проектна діяльність дає можливість розкритися кожній дитині [7].

Література:

1. Бабич, В. Тиждень проектів: використання проектних та комп'ютерних технологій у навчально-виховному процесі / В. Бабич // Інформатика. Шкільний світ. – 2008. – № 3. – С. 22–24.
2. Нич, С. Як використати проектну технологію / С. Нич // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2010. – № 1. – С. 22–24.
3. Обрізан, К. Навчальний проект як прояв самостійної творчості учнів / К. Обрізан // Інформатика. Шкільний світ. – 2009. – № 13. – С. 19–24.
4. Технологія проектного навчання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://pidruchniki.com/1169032835499/pedagogika/tehnologiya_proektnogo_navchannya.
5. Сесько А. Є. Метод проектів як засіб реалізації особистісно-орієнтованого навчання на уроках інформатики [Електронний ресурс] / А. Є. Сесько // Науково-методичний інтернет-журнал. Освітній інтернет-навігатор – Режим доступу до ресурсу: <http://oin.in.ua/metod-proektiv-yak-zasib-realizatsiji-osobystisno-orientovanoho-navchannya-na-urokah-informatyky/>.
6. Мірошник С. І. Теоретичні основи навчальної проектної діяльності учнів [Електронний ресурс] / С. І. Мірошник // Народна освіта – Режим доступу до ресурсу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2383.
7. Каламбет Ю. О. Застосування методу проектів на уроках інформатики [Електронний ресурс] / Ю. О. Каламбет // Форум педагогічних ідей – Режим доступу до ресурсу: https://ru.osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/36966/.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

Сьогодні туристична діяльність у світі визнається як стратегічно важлива та пріоритетна галузь, що дає величезні можливості для розвитку інноваційної діяльності у цій області. Адже інновації – це зростання конкурентоспроможності, як у всіх галузях господарства, так і в туризмі. Сфера туризму впливає на будь-який континент, державу чи місто, а туризм – це міжгалузєва сфера економіки, яка охоплює не тільки засоби розміщення, а й транспорт, зв'язок та багато іншого. В умовах успішного розвитку, туризм надає такі переваги, з якими пов'язане його значення для економіки різних країн в окремих випадках. Успішний розвиток тієї чи іншої сфери економіки в багатьох випадках залежить від періодичного виникнення нових інноваційних процесів, які вимагають не тільки участі економічних наук та техніко-технологічної сфери, але й тісно пов'язаних з соціальними перетвореннями.

Співробітники туристичного бізнесу мають справу з різними формами та методами організації відпочинку, подорожей, культурного дозвілля. Розробка даних може бути лише на базі впровадження нових ідей, вдосконалення процесів виробництва товарів та послуг, розширення їх асортименту. Отже, оскільки в туристичній діяльності щоденно відбувається впровадження різноманітних інновацій, вивчення інноваційних процесів, причин появи даних інновацій, розробка методів їх впровадження, має значний та практичний науковий інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам впровадження та використання інноваційних технологій у туризмі присвячено наукові розробки вітчизняних та закордонних учених, серед яких: Т.Т. Тайгібова, М. Вартанова, Н.С. Цирінова. Однак, на нашу думку, дана проблема через свою новизну є розкрита і досліджена не повною мірою, адже інноваційні технології постійно розвиваються і вдосконалюються.

Мета статті – розглянути напрямки та тенденції впровадження інноваційних технологій в сферу вітчизняної туристичної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна діяльність у сфері туристичних послуг розвивається з кількох напрямків. Основні напрямки інновацій в сфері туризму [1, с. 153]:

- ✓ впровадження в сферу туризму новітніх технологій і обладнання;
- ✓ впровадження в сферу туризму нових ресурсів і вдосконалення туристичного маркетингу;
- ✓ віртуальний туризм;
- ✓ впровадження нових туристичних маршрутів і продуктів, готельних і транспортних послуг;
- ✓ застосування нових технік і методів ведення туристичного бізнесу і бізнес-процесів.

Для реалізації інноваційних ідей в сфері туризму необхідна гнучка система державного і регіонального управління інноваційною діяльністю, яка підтримала б розробників інновацій, здійснювала моніторинг актуальності інновацій, їх безпеку та науковість. Також необхідна наявність високого інноваційного та науково-технічного потенціалу в країні. Електронний бізнес відкриває більші можливості для розвитку будь-якого підприємства.

Розглянемо деякі приклади інновацій, які можуть істотно змінити ринок туристичних послуг в Україні, підвищити привабливість країни для туристів, поліпшити імідж країни [2, с. 57].

Віртуальний туризм – це поняття досить нове. Дана інновація з'явилася з швидким розвитком інформаційних технологій. Віртуальний туризм являє собою новий вид туризму, в якому використовуються 3D, 4D, 5D, 7D ефекти, інноваційні програми, сферичні панорами, за допомогою яких можна подорожувати.

В нашій країні існують тисячі турагентств, які постійно перебувають в умовах жорсткої конкуренції. На нашу думку, використання в турагентстві віртуального туризму значно підвищило б його конкурентоспроможність і поліпшило якість надаваних послуг. Наприклад, уявімо, що в турагентстві є необхідне інноваційне обладнання для проведення віртуальних турів. Коли турист прийде в турагентство, турагент запропонує йому зануритися у віртуальний світ обраних туристом країн або курортів. Людина, потрапляючи в віртуальний тур, зможе не тільки побачити всю красу обраного ним місця, дізнатися про місцеві пам'ятки, а й зможе відчути бризки води, подих вітру, шум пальм і інші ефекти. У туриста, який відчув емоції відпочинку, з'явиться бажання придбати тур. Також, наприклад, якщо турист вже визначився з курортом, а з готелем ще ні, то він може, одягнувши спеціальні 3D окуляри, подивитися на готель зсередини і вивчити питання, що цікавлять.

В Україні подібного в практиці не використовується, але впровадження такої інновації вивело б туристичний маркетинг країни на новий рівень. Віртуальні тури створюють у клієнта «ефект присутності», тобто найяскравіші образи, які дозволяють клієнту отримати повну інформацію про послугу або тур особливим чином [1, с. 156].

Віртуальний туризм допоможе людям побувати в країнах їх мрії хоча б у віртуальній реальності. Людина, втомившись від повсякденної суєти, зможе, надівши окуляри віртуальної реальності, зануритися в свою мрію, побачити всю красу обраної країни, помилуватися на океан, зануритися у джунглі тощо.

Безумовно, віртуальний тур не може зрівнятися з реальною подорожжю, але для людей, у яких немає такої можливості, це буде хорошим варіантом побачити світ [3, с. 45].

Переваги віртуального туризму:

- ✓ економія, не потрібно оплачувати дорогу, готелі, розваги та їжу; все що потрібно,
 - ✓ інтернет, комп'ютер, спеціальні 3D окуляри;
 - ✓ безпека, тобто людина не буде піддаватися ризику, якому піддаються туристи,
 - ✓ здійснюючи подорож, наприклад, на літаку, пробуючи екзотичні блюда, займаючись дайвінгом тощо;
 - ✓ зручність, людині не потрібно виходити з дому і кудись їхати тощо;
 - ✓ підвищення конкурентоспроможності сфери туризму країни і окремих туристичних фірм;
- Недоліки віртуального туризму:
- ✓ вимагає наявності високорозвиненої наукової сфери;
 - ✓ є певні обмеження.

Висновки. Таким чином, в даний час Україна має деякі проблеми в розвитку сфери туризму. Одним з можливих варіантів розвитку сфери туристичних послуг в нашій державі є розвиток за допомогою інновацій. В Україні поки ще недостатній для реалізації інновацій науково-технічний та інноваційний потенціал, проте країна з кожним роком вдосконалює інноваційну сферу. Впровадження інновацій дозволить збільшити темпи розвитку сфери туризму, підвищити конкурентоспроможність країни на світовому ринку, поліпшити якість туристичного продукту, збільшити число туристів і обсягів продажів туристичних продуктів. Інновації також можуть стати ефективним інструментом туристичного маркетингу для окремих туристичних фірм.

Література:

1. Інноваційні технології навчання в діяльності інженера-педагога: навчальний посібник для інженера-педагога: у 2 ч. / [Коваленко О. Е., Штефан Л. В., Лисенко С. А., та ін.]; за ред. О. Е. Коваленко, Л. В. Штефан. – Х.: Вид-во ТОВ «Цифрова друкарня №1», 2020. – Ч.1: Теоретичні основи. - 195 с.
2. Микитюк О.М. Теорія і практика організації науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах освіти України в XIX ст.: Автореф. дис. доктора пед. наук / Інститут педагогіки АПН України, К., 2017. – 42 с.
3. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / Сисоєва С. О.; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2018. – 320 с

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук Щербак Людмила Валеріївна.

**Володимир Ковальчук, Ірина Найда
(Дрогобич, Україна)**

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Формування творчого мислення у підростаючого покоління є надзвичайно актуальною проблемою, особливо в сучасних умовах, коли нашій країні потрібні люди, які здатні приймати нестандартні рішення і творчо мислити. Основна мета початкової школи – формувати повноцінну, інтелектуально розвинену та духовно багату особистість. Саме тому, так важливо розвивати в учнів здатність до критичного аналізу та об'єктивного оцінювання різних явищ і фактів, оригінального розв'язання проблем.

Однією з досягнутих складових сучасної освіти є розвиток творчих здібностей учнів. Це особливо актуально на етапі початкової школи, коли формуються основи пізнавальної активності молодших школярів. Період молодшого шкільного віку за своїми психофізіологічними характеристиками найбільш сприятливий для розвитку основ навчальної активності, оскільки діти цього віку відзначаються найбільшою допитливістю, рухливістю, бажанням брати участь у навчальній діяльності, робити щось корисне [2, с. 31].

Творчі здібності є важливим компонентом розвитку особистості. Вони дозволяють учневі виходити за межі стандартних підходів та знаходити нові, неочікувані рішення. Це вміння дивитися на завдання з різних боків, виділяти нестандартні зв'язки та застосовувати творчий підхід до вирішення проблем.

Уроки математики можуть стати великим інструментом для розвитку творчого мислення, оскільки вони вимагають логічного мислення, аналізу та здатності до вирішення нетривіальних завдань.

Математика як навчальна дисципліна відіграє важливу роль у формуванні особистості дитини. На цих уроках учні вчаться застосовувати свої знання на практиці, мислити, робити висновки, знаходити творчі рішення, нестандартно підходити до вирішення поставлених завдань. Вчителі завжди старались підбирати завдання таким чином, щоб вони сприяли розвитку творчих здібностей. Можливості Нової української школи дозволяють педагогам вільно обрати ті форми, методи і способи проведення, що на їх думку максимально сприяють розвитку творчих здібностей.

Шляхи розвитку творчих здібностей учнів у початковій школі повинні бути різноманітними та інноваційними. Використання різних методів та технологій сприяє підвищенню рівня творчості учнів та забезпечує їх готовність до подальшого навчання та життя [2, с. 35].

Щоб зацікавити учнів на уроці, активізувати їх роботу, розвивати творчість та креативне мислення використовуються технології:

- кооперативного навчання – робота в парах та спілкування в групах;
- колективно-групового навчання – проблема обговорюється в загальному колі, учні заохочуються до дискусії, кожен учить кожного;
- ситуативного моделювання - ігрове моделювання явищ, які вивчаються [3].

Для розвитку творчості на уроках математики важливо створити стимулююче навчальне середовище. Вчителі повинні надавати можливість учням думати самостійно, висловлювати власні думки та ділитися своїми рішеннями з іншими. Важливо підтримувати позитивні настанови для учнів, навчати їх переборювати труднощі та навчатися на помилках.

Ігровий підхід до викладання математики може відігравати важливу роль у розвитку творчих здібностей. Гра сприяє активній участі учнів у навчальному процесі, стимулює їхню уяву та асоціативне мислення. Завдання з елементами гри можуть бути складнішими та цікавішими, що вимагає від учнів знаходити нестандартні рішення [4, с. 11].

Важливо показувати учням зв'язок математичних концепцій з реальними життєвими ситуаціями. Це допомагає їм бачити практичне застосування отриманих знань і розвивати креативне мислення. Наприклад, розв'язуючи задачу про розподіл подарунків між друзями, учні можуть вигадувати різні способи поділу та обговорювати їх відповідність ситуації [3].

На уроках математики важливо надавати учням можливість вирішувати завдання різного рівня складності, що вимагають застосування різних підходів. Вони повинні мати можливість вільно експериментувати з числами, формами та концепціями [1, с. 32].

Учні повинні навчатися бачити різні шляхи досягнення одного результату. Вчителі можуть запитувати учнів про альтернативні способи вирішення завдань, що сприяє розвитку їх творчого мислення.

Розвиток умінь аналізу та синтезу є дуже важливими у розвитку творчого мислення учнів. Учителі можуть використовувати різні вправи та завдання, щоб розвивати ці уміння учнів.

Навчально-творчі завдання в навчальному процесі можуть використовуватися з метою розвитку творчих здібностей особистості, опанування нових знань про поняття, закони, теорії, опанування розумових і практичних умінь, діагностики творчих здібностей особистості, контролю знань і вмінь, актуалізації знань, умінь, творчих здібностей особистості.

Розвиток творчих здібностей учнів на уроках математики – це складний та багатогранний процес, який вимагає уваги та планування з боку вчителя. Творчість сприяє глибокому розумінню математичних концепцій, розвиває креативне мислення та навички розв'язування нетривіальних завдань. Важливо надавати учням можливість експериментувати, висловлювати свої думки та робити помилки, адже саме це сприяє їхньому особистісному та інтелектуальному зростанню [1, с. 33].

Отже, розвиток творчих здібностей учнів початкової школи на уроках математики є важливим кроком у формуванні комплексної особистості. Вільне експериментування, стимулювання альтернативних підходів, робота з відкритими завданнями та застосування математики у реальних ситуаціях сприяють розвитку творчого мислення, аналітичних здібностей та вмінню шукати нестандартні рішення. Разом ці фактори формують глибоке розуміння математики та готовність до вирішення складних завдань не лише в навчанні, але й у майбутньому житті.

Література:

1. Гнеденко Б.В. Про творчі здібності і розвиток. Математика в школі. – 2002. - № 1. – С. 31-34
2. Рибалка В.В. Психологія розвитку творчої особистості. Навчальний посібник. – К.: Основа, 2002. – С. 236.
3. Фурс Т. І. Поняття творчих здібностей та класифікація методів їх розвитку в процесі навчання [Електронний ресурс] / Т. І. Фурс, О. І. Вдовенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=740.
4. Шалапай Г.Д. Нестандартні завдання з математики – засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів. Бібліотека вчителя початкових класів. – 2001. - № 7 – С. 33.

Володимир Ковальчук, Наталія Староста
(Дрогобич, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства використання учителем мультимедійних технологій на уроках в початковій школі, з метою активізації пізнавальних інтересів суб'єктів навчання, стало вже майже звичним явищем. Мультимедійні засоби, такі як відеоуроки, анімації, презентації, ігри та інтерактивні завдання, здатні збудити цікавість і зацікавленість учнів. Вони роблять навчання більш захопливим та веселим, що сприяє підвищенню мотивації до вивчення предметів.

На сьогодні проблемам впровадження й ефективного застосування мультимедійних технологій в освіті присвячено немало теоретичних і експериментальних праць вітчизняних і зарубіжних науковців. Так, питання розробки загальних теорій використання мультимедіа в освіті у своїх дослідженнях розглядали

В.П. Агеев, В.П. Безпалько, В.Ю. Биков, А.С. Васюра, Б.С. Гершунский, А.П. Єршов, П.М. Жданович, К. Кастро, Г. Кедрович, Г.М. Клейман, К.К. Колін, Р.А. Осипа, П. Піндера, Н.В. Роберт, С.С. Свириденко, Р.В. Селезньова та інші. Це свідчить про невпинний інтерес педагогів-практиків до пошуку шляхів ефективного використання вищезазначених технологій як засобу розвитку пізнавальної активності учнів [1, с. 3].

Мультимедійні технології – це засіб або інструмент пізнання на різних уроках. Мультимедія сприяє розвитку мотивації, комунікативних здібностей, отриманню навиків, накопиченню фактичних знань, а також сприяє розвитку інформаційної письменності. Мультимедійні технології дозволяють налаштовувати навчальний матеріал під індивідуальний рівень учня. Це допомагає забезпечити ефективне навчання для учнів з різними здібностями [2].

У початковій школі важко провести урок без залучення наочних посібників, у зв'язку з цим у вчителів часто виникають проблеми з вибором необхідного матеріалу та його демонстрацією. Використання мультимедія у класі в початковій школі допомагає вирішити ці проблеми та сприяє формуванню в учнів навичок знаходити, відбирати необхідну інформацію, трансформувати її та формувати практичні навички роботи з інформацією.

Наочність матеріалу підвищує його засвоєння, оскільки задіяні всі канали сприйняття учнів – зоровий, механічний, слуховий і емоційний. Використання мультимедійних презентацій доцільне на будь-якому етапі вивчення теми і на будь-якому етапі уроці. Візуальна та аудіальна інформація допомагає учням краще розуміти та запам'ятовувати матеріал. Мультимедійні засоби дозволяють відобразити абстрактні поняття конкретними прикладами та ілюстраціями.

Використання мультимедійних технологій на уроках математики в початковій школі відкриває безмежні можливості для залучення учнів до навчального процесу. Ці технології дозволяють створювати цікаві, візуально привабливі та взаємодійні уроки, які сприяють кращому засвоєнню матеріалу та розвитку ключових навичок, робить навчання більш цікавим та доступним для учнів [3, с. 12].

Ось деякі особливості використання мультимедійних технологій на уроках математики в початковій школі:

1. *Візуалізація математичних концепцій*: Мультимедійні засоби дозволяють візуалізувати абстрактні математичні поняття за допомогою графіків, діаграм, анімацій тощо. Наприклад, використання графіків допомагає зрозуміти залежності між величинами.

2. *Інтерактивність*: Мультимедійні технології дозволяють створювати інтерактивні завдання та вправи, які дозволяють учням активно взаємодіяти з матеріалом. Це може бути, наприклад, розв'язання завдань на інтерактивному дошці чи виконання вправ на комп'ютері.

3. *Різноманітність форматів*: Використання мультимедійних технологій дозволяє експериментувати з різноманітними форматами матеріалу, такими як відеоуроки, інтерактивні презентації, вебінари тощо.

4. *Адаптація до індивідуальних потреб*: Мультимедійні матеріали можуть бути адаптовані для різних рівнів підготовки учнів. Завдяки цьому, кожен учень може вивчати матеріал у своєму темпі.

5. *Створення мотивації*: Використання візуально привабливих матеріалів, ігор та завдань може допомогти створити мотивацію до вивчення математики, особливо для тих учнів, які не завжди сприймають цей предмет позитивно.

6. *Систематичний підхід*: Мультимедійні технології дозволяють створювати планування уроків з послідовним залученням різних типів матеріалів (відео, графіки, анімації, завдання тощо), що сприяє більш глибокому і збалансованому засвоєнню інформації.

7. *Практичне застосування*: Мультимедійні матеріали можуть включати приклади з реального життя, де математика використовується для розв'язання конкретних завдань, що допомагає учням зрозуміти значення математичних концепцій [3, с. 19].

Усі ці особливості підсилюють навчальний процес та допомагають зробити математику більш доступною та цікавою для учнів початкової школи. Проте важливо пам'ятати, що мультимедійні технології слід використовувати ретельно та збалансовано, з урахуванням педагогічних цілей та потреб учнів.

Завдяки активному використанню мультимедійних технологій вже в початковій школі основні цілі освіти досягаються успішніше, простіше формувати компетенції в галузі комунікації: здатність збирати факти, порівнювати їх, упорядковувати, висловлювати свої думки на папері та усно, логічно міркувати, відкривати нові факти, робити вибір і приймати рішення [4, с. 11].

Отже, використання різних видів мультимедія в початковій школі активізує навчальний процес, підвищує інтерес учнів до предмета та ефективність навчального процесу, дозволяє учням досягти більшої глибини розуміння навчального матеріалу. Мультимедійні технології збагачують навчальний процес, роблять навчання ефективнішим, а також заохочують творчий розвиток учнів.

Література:

1. Єргіна О.В. Сучасний урок і мультимедійні технології: досвід і перспективи. Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2018. – №2. – С. 1-16
2. Мультимедійні технології в освіті. Як підготувати урок із використанням мультимедійних презентацій: практичні поради фахівців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/31692/>

3. Підгорецька В.М. Використання інтерактивної дошки на уроках математики: методичний посібник / В.М. Підгорецька. – Кам'янець-Подільський, 2015. - 35 с.
4. Чабанна Н. Полященко І. Мультимедіа на уроці. Завуч. вересень 2010 р., - № 27, С. 11-13.

Володимир Ковальчук, Яніна Дорош
(Дрогобич, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УНІВЕРСАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДІЙ МОДЕЛЮВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Метою сучасної освіти є загальнокультурний, особистісний і пізнавальний розвиток учнів, що забезпечує таку ключову компетенцію, як уміння вчитися. Одним із найважливіших завдань навчання учнів у новій українській школі є створення умов для формування універсальних навчальних дій, що забезпечує набуття умінь навчатися, розвиток здатностей до саморозвитку та самовдосконалення.

Одним із сучасних підходів до розв'язання цієї проблеми є використання проектної діяльності учнів на уроках та в позаурочній діяльності. Саме моделювання формує активну, самостійну і ініціативну позицію учня в навчанні, розвиває загальнонавчальні (мета-предметні) уміння і навички: дослідні, рефлексивні, само оцінювальні, безпосередньо пов'язані з досвідом їх застосування у практичній діяльності, спрямованої на розвиток пізнавального інтересу учнів.

Таку діяльністю вважають найперспективнішою складовою частиною освітнього процесу, що покликана забезпечити особистісне зростання, саморозвиток та самоосвіту особистості і водночас сприяти формуванню в учнів життєвих компетенцій, означених Радою Європи як основні в XXI ст.: полікультурні, мовленнєві, інформаційні, соціальні тощо. Адже саме під час реалізації проектів виробляються вміння і навички самостійно здобувати знання, систематизувати їх, орієнтуватись у глобалізованому інформаційному просторі, розуміти проблему і працювати в колективі над її розв'язанням.

Питання формування універсальної навчальної дії моделювання у навчально-виховний процес освітніх закладів перебувало у центрі уваги дослідників різних періодів. У методологічних розробках засновників методу проектів (Дж. Дьюї, В.Х. Кіппатрик, Е. Коллінгс), у працях українських і зарубіжних дослідників (Г. Ващенко, І. Єрмаков, Г. Кагаров, В. Коваленко, Л. Левін, О. Пометун, О. Сухомлинська, І. Челюсткін) описано передумови становлення моделювання як способу організації навчання, а також відтворено процес його реалізації у практиці вітчизняної школи в 20–30-х рр. XX ст.

Метою статті є опис практичної реалізації формування у молодших школярів дії моделювання на уроках математики при розв'язуванні задач у початковій школі з позиції формування універсальних навчальних дій учнів.

Основним завданням навчання математики визначено опанування учнями предметних математичних компетенцій – обчислювальної, інформаційно-графічної, логічної, геометричної. Оновлене нормативне забезпечення початкової освіти спрямовує не лише на формування в учнів знань, умінь та навичок, а й досвіду математичної діяльності, що можливе за умов зміщення акцентів на уроці від безпосереднього відтворення знань у бік формування навчальної діяльності.

Математичне моделювання полягає в тому, що для дослідження якого-небудь об'єкта вибирають або будують інший об'єкт, в якомуś відношенні подібний досліджуваному. Побудований або вибраний об'єкт вивчають і з його допомогою вирішують досліджувані завдання, а потім результати вирішення цих завдань переносять на первинне явище або об'єкт.

Математичне моделювання – наближений опис якого-небудь класу явищ зовнішнього світу, виражене за допомогою математичної символіки. Це потужний метод пізнання зовнішнього світу, а також прогнозування. Математичне моделювання розширює творчі можливості учня у вирішенні цілого ряду завдань. Сучасний школяр повинен «добре знати» математику, тобто не просто вміти виконувати різні розрахунково-обчислювальні операції, а й розуміти математичні методи дослідження та їх можливості. Тільки розуміння сутності математичного моделювання дозволяє адекватно використовувати цей метод у розв'язуванні сюжетних задач.

На сьогоdnішній день найбільш поширеною є трьохетапна схема процесу математичного моделювання:

- 1) переклад запропонованого завдання з природної мови на мову математичних термінів, тобто побудова математичної моделі задачі (формалізація);
- 2) розв'язання задачі в рамках математичної теорії (розв'язання всередині моделі);
- 3) переклад отриманого результату (математичного розв'язання) на мову, якою була сформульована вихідна задача (інтерпретація отриманого розв'язку).

Найбільш відповідальним і складним є перший етап – сама побудова математичної моделі. Він здійснюється логічним шляхом на основі глибокого аналізу досліджуваного явища (процесу) і вимагає вміння описати явище (процес) на мові математики. У свою чергу, в процесі побудови моделі можна виділити кілька кроків.

Перший крок – індуктивний: це відбір спостережень, що відносяться до того процесу, який належить моделювати. Цей етап полягає у формулюванні проблеми, тобто у прийнятті рішення щодо того, що слід брати до уваги, а чим можна знехтувати.

Другий крок полягає в переході від визначення проблеми до власне побудови неформальної моделі. Неформальна модель – це такий опис процесу, який здатний пояснити відібрані нами спостереження, але при цьому визначений недостатньо суворо, і не можна з точністю перевірити ступінь логічної взаємопов'язаності в ньому властивостей. На цій стадії розглядаються цілий ряд наборів неформальних допущень, здатних пояснити одні й ті ж дані; тим самим розглядаються декілька потенційних моделей і вирішується, яка з цих моделей найкраще відображає досліджуваний процес. Інакше кажучи, шукаються різні способи встановлення логічної відповідності між моделлю і реальним світом.

Третій крок – це переклад неформальної моделі в математичну модель. Такий переклад включає в себе розгляд словесного опису неформальної моделі та пошук підходящої математичної структури, здатної відобразити процеси, що вивчаються. Це найскладніший етап у всьому процесі моделювання.

Стадія перекладу може таїти в собі дві небезпеки. По-перше, неформальні моделі мають тенденцію бути неоднозначними, і зазвичай існує кілька способів перекладу неформальної моделі в математичну (при цьому альтернативні математичні моделі можуть мати абсолютно різний зміст). Насправді, це одна з головних причин, які спочатку штовхають до застосування математичних моделей: мова математики позбавлена двозначностей і більш точна, ніж природна мова, вона дозволяє досліджувати прихований сенс найтонших відмінностей у формулюваннях, який погано доступний дослідженню за допомогою природної мови.

Наступний етап – етап розв'язання задачі в рамках математичної теорії – можна ще назвати етапом математичної обробки формальної моделі. Він є вирішальним у математичному моделюванні. Саме тут застосовується весь арсенал математичних методів – логічних, алгебраїчних, геометричних і т. д. – для формального виведення нетривіальних наслідків з вихідних припущень моделі. На стадії математичної обробки зазвичай – незалежно від суті завдання – мають справу з чистими абстракціями і використовують однакові математичні засоби. Цей етап є дедуктивне ядро моделювання.

На останньому етапі моделювання отримані висновки проходять через ще один процес перекладу – цього разу з мови математики назад на природну мову.

Вчителеві слід домогтися від учнів чіткого розуміння значення і змісту кожного з вище описаних етапів процесу математичного моделювання. Це потрібно для того, щоб школярі засвоїли, що вони вирішують не просто математичну задачу, а конкретну життєву ситуацію математичними методами. Тоді учні зможуть побачити в математиці практичне значення і не будуть сприймати її як абстрактну науку.

Отже, математичне моделювання є потужним інструментом для дослідження різних процесів і систем. Поняття математичної моделі і деякі загальні положення, пов'язані з ним, повинні в тій чи іншій формі ілюструватися протягом всього курсу математики.

Література

1. Мельничук Л. Моделювання життєвих і проблемних ситуацій (формування математичної компетентності) / Електронний ресурс. Режим доступу // <http://ukped.com/predmetni-metodiki/matematika2/6041-modelyuvannya-zhyttyevykh-i-problemnykh-sytuatsiy-formuvannia-matematichnoi-kompetentnosti.html>
2. Онопрієнко О. В. Предметна математична компетентність як дидактична категорія Початкова школа. 2010. № 11 3
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручн. К.: Грамота, 2012. 504 с.
4. Скворцова С.О., Онопрієнко О.В. Урок математики у початковій школі: мета, завдання, структура. Початкова школа. 2015. № 1. с. 4-8.
5. Скворцова С.О. Методика навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі. Одеса. ООО «Абрикос Компани», 2011. 264 с.
6. Скворцова С.О., Онопрієнко О.В. Новації у навчальній програмі з математики для 1-го класу: шляхи реалізації Початкова школа. 2012. №10.

Володимир Ковальчук, Мар'яна Майхер
(Дрогобич, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ РОЗРОБЦІ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР З ІНФОРМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Серед основних стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства в Україні є забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у формуванні всебічно розвиненої особистості [2].

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі має стати інструментом

забезпечення успіху нової української школи. Особливо важливим у цьому контексті є поєднання гри з навчальною діяльністю у початкових класах, коли складний перехід від дошкільного дитинства до школи зумовлює поступову зміну провідних видів діяльності – ігрової на навчальну [1].

Гра, як і творчість, єднає дітей і вчителя, вчить оптимізму, життєлюбству, взаєморозуміння. Вона сприймається як радісний підсумок здійснення планів, реалізація перспективи. Для того, щоб навчання у початкових класах не було одноманітним, а носило цікавий, пізнавальний характер на будь-якому уроці вчитель має використовувати ігрову форму [9].

Поряд з цим, нині школа потребує такої організації діяльності, яка забезпечила б розвиток індивідуальних здібностей і творчого мислення кожного учня, впровадження різних інноваційних навчальних програм та методик.

Сучасні педагогічні науки пропонують широкий спектр новітніх технологій, кожна з яких має свої переваги в організації навчально-виховного процесу. Поряд з інформаційно-комунікаційними технологіями важливу роль у початковій школі відіграє дидактична гра. Використання засобів новітніх інформаційно-комунікаційних технологій для організації ігор у початковій школі зумовило актуальність вибору теми.

Використання інформаційних технологій у практиці роботи початкової школи досліджували В. Білоус, І. Галаган, О. Зеленська, Г. Лаврентьєва, О. Мельник, О. Мороз, Л. Пономаренко, Т. Фефілова, С. Хомич.

Незважаючи на вивчення окремих аспектів досліджуваної проблеми, застосування ІКТ як засобу для організації дидактичної гри не достатньо вивчено. Водночас, результати емпіричного дослідження показують позитивну динаміку щодо використання ІКТ у початковій школі.

Застосування ІКТ на уроках посилює позитивну мотивацію навчання і активізує пізнавальну діяльність учнів. За допомогою використання ІКТ на уроці можна реалізувати основні принципи активізації пізнавальної діяльності: принцип рівності позицій, принцип довірливості, принцип зворотного зв'язку, принцип заняття дослідницької позиції. Реалізація цих принципів простежується на всіх уроках, де застосовують ІКТ.

Внаслідок застосування комп'ютерних технологій учні вчать навичкам контролю та самоконтролю, розширюється можливість самостійної діяльності, а також формуються навички дослідницької діяльності, що в результаті сприяє підвищенню якості освіти.

Для стимулювання пізнавального інтересу молодшого школяра шляхом залучення його до самостійної пізнавальної діяльності, врахування індивідуальних особливостей учнів, отримання задоволення дітей від навчання важливо проводити дидактичні ігри в урочний та позаурочний час.

На думку Г. Лаврентьєвої, «гра – це той тип діяльності, що найбільше сприяє природній адаптації до різноманітних навантажень для дітей цього віку, у грі дитина засвоює знання, формуються її основні психічні функції і розумові процеси» [6, с. 4].

У навчально-виховному процесі гра реалізує кілька функцій:

- навчальну–розвиток умінь та навичок діяльності;
- комунікативну – оволодіння комунікативними здібностями та культурою спілкування;
- психологічну – підготовка фізіологічного та емоційного стану для більш ефективної діяльності, перебудова власної психіки та оволодіння перцептивними і сугестивними здібностями;
- розвивальну – активізація резервних можливостей гармонійного розвитку особистості;
- виховну – психотренінг і психокорекція в ігрових моделях життєвих ситуацій;
- релаксаційну – усунення емоційного напруження, викликаного інтенсивним навчанням;
- розважальну – створення сприятливої атмосфери на заняттях [12, с. 6].

Використання ІКТ на уроках сприяє зниженню емоційної напруги в класі, закріпленню отриманих знань в ігрових ситуаціях і бажання використовувати комп'ютер як засіб навчання [10].

Стрімке впровадження інновацій, покращення технічного забезпечення шкіл, вільний доступ до сучасних онлайн-ресурсів дає можливість вчителю використовувати їх для організації дидактичних ігор в початковій школі. Сучасні ІКТ пропонують вчителю широкий спектр послуг, які є у вільному доступі.

ІКТ, які призначені для створення і реалізації дидактичних ігор в навчально-виховному процесі, називають навчально-ігровими. Розглянемо приклади навчально-ігрових інформаційно-комунікативних технологій, які можна використовувати у початковій школі з різних навчальних предметів. До них відносимо педагогічні програмні засоби, програми-генератори ігор, веб-орієнтовані технології для організації ігор та онлайн-сервіси для організації та проведення ігор з готовими розробками та можливістю для їх створення.

Педагоги можуть використовувати різноманітне програмне забезпечення для розробки і реалізації ігор на уроках з різних навчальних предметів. *Програмне забезпечення* – це дидактична система із повним набором необхідних матеріалів та інструментів, необхідних для якісної підготовки до уроку та їх проведення, містить велику кількість і високу якість ілюстративних матеріалів, що сприяє високому рівню ефективності навчання. Навчально-ігрові ППЗ у початковій школі розробляються різними торговими марками (ТМ «Сорока Білобока», ПП «Контур Плюс»,

«Розумники» тощо) для різних освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти. Наприклад, такі ППЗ як «Українська абетка», «Абетка-малюток», «Грамотійка буде місто», «Дитячий тренажер грамотності».

Для створення інтерактивних завдань, ігор, кросвордів, ребусів можна застосовувати програми-генератори ігор: для складання кросвордів – Crossword Compiler, Crossword Forge, «Універсальний генератор кросвордів», ребуси – за допомогою генератора ребусів. Завдання для кросвордів можна

створювати з різних навчальних предметів, в тому числі і на інтегративній основі.

Зараз все більшої популярності у зв'язку з доступністю мобільних пристроїв набувають мобільні навчальні додатки, які розроблені для операційних систем Android і iOS. Наприклад, педагогічні ігри від ТМ «Розумники» працюють у безкоштовному додатку Edugames; розробник арт-студії «Bristar Studio» пропонує безкоштовну навчальну гру для додаткового навчання дітей – «Герої Математики», сюжет якої охоплює основні арифметичні навички.

Вчителі молодших класів надають перевагу онлайн-сервісу Wizer.Me – це простий і швидкий інструмент для створення інтерактивних робочих аркушів із завданнями і вправами, в тому числі і на основі відео. Можна скористатися вже створеними робочими листами з багатьох тем, а можна створити свої [13].

Отже, використання ІКТ в організації дидактичних ігор має місце в навчально-виховному процесі і практикується сучасними вчителями, є ефективним у процесі формування успішної особистості школяра.

Проблема використання ІКТ в організації дидактичних ігор в початковій школі є актуальною і потребує подальшого розвитку. Дослідження потребують встановлення педагогічних умов, які забезпечують ефективне застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій для організації дидактичних ігор в сучасній школі.

Література:

1. Борщ О. Впровадження змісту ігрового навчання в педагогічну практику / О. Борщ // Початкова школа. – 2011. – № 7. – С. 39-40.
2. Галаган І. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в початкових класах / І. Галаган // Початкова школа. – 2014. – № 2. – С. 33-34.
3. Дзямулич Н. Використання марних сервісів – новий етапу розвитку освітніх інформаційно-комунікаційних технологій / Н. Дзямулич // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – № 10 (Ч. 1). – 64 с.
4. Зеленська О. Використання інноваційних технологій на уроках у початкових класах / О. Зеленська // Початкова школа. – 2010. – № 11. – С. 47-48.
5. Кадемія М. Ю. Інноваційні технології навчання: словник-госарій: навчальний посібник для студентів, викладачів / М. Ю. Кадемія, Л. С. Євсюкова, Т. В. Ткаченко. – Львів: СПОЛОМ, 2011. – 196 с.
6. Лаврентьєва Г. П. Пропедевтика формування інформаційної культури учнів у початковій школі / Г. П. Лаврентьєва // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2013. – № 8. – С. 3-8.
7. Мороз О. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій в початковій школі / О. Мороз // Рідна школа. – 2014. – № 12. – С. 43-47.
8. Ноздрова О. П. Дидактична гра як засіб стимулювання пізнавальної активності учнів 6-7-річного віку: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук, 13.00.09 / О. П. Ноздрова. – Х., 2008. – 19 с.
9. Сехіна О. Г. Інтерактивні ігрові технології як засіб розвитку і самореалізації особистості / О. Г. Сехіна // Педагогіка в Україні та за кордоном: м-ліміжнар. наук.-практ. конф. (28-29 лютого 2014р., м. Харків). – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 68-72.
10. Співаковський О. В. Філософія трису́б'єктної дидактики в системі підготовки майбутнього вчителя початкових класів / О. В. Співаковський, Л. Є. Петухов, В. В. Коткова // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2014. – № 3. – С. 7-11.
11. Старкова І. В. Гра як метод розкриття та формування творчих здібностей дитячої особистості: З досвіду роботи / І. В. Старкова // Початкове навчання та виховання. – 2016. – № 34 – 36. – С. 2-8.

Наталія Винницька, Ірина Курій
(Дрогобич, Україна)

УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ КОМАНДНИХ ФОРМ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ОЛІМПІАДНИХ ЗАВДАНЬ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНФОРМАТИКИ

У цій статті опишемо шляхи підготовки молодших школярів до участі в олімпіадах з інформатики. Розглянуто також можливості формування комунікативних навичок у молодших школярів на уроках інформатики.

На думку ряду вчених, у молодшому шкільному віці учні проходять інтенсивний процес розвитку навчальної діяльності як провідної. Оволодіння узагальненими способами дій відкриває великі можливості для розвитку таких основ самооцінки, як орієнтація на предмет діяльності та способи його перетворення [4].

Організація всього навчання впливає на молодших школярів як форма їхнього колективного життя, взаємодії з учителями та між собою. Саме на уроках починається формування громадської думки, яка так чи інакше впливає на розвиток молодшого школяра. Таким чином, через класний колектив учень залучається до різних видів діяльності [1].

Різні автори зазначають, що саме вік 8-10 років є початком олімпіадної кар'єри учнів, оскільки цей вік є найбільш сприятливим для розвитку мотивації учнів у галузі інформатики.

У своїх роботах вони акцентують увагу на моделях підготовки учнів до олімпіад з урахуванням їх дорослішання. Перший – це інтенсивна методика, спрямована на накопичення методів і навичок вирішення олімпіадних завдань. Другий метод базується на участі учнів у якомога більшій кількості різноманітних олімпіад та сприйнятті нових знань у контексті завдань, запропонованих конкурсом. Ці методи, на думку авторів, визначають сутність моделі репродуктивного навчання, навчання в середовищі складних завдань і спрямовані не на розвиток таланту, а на інтенсивне навчання. На думку В.М. Кірюхіна, ці методи ефективні при підготовці молодших школярів до олімпіад, оскільки дозволяють учням розвинути пам'ять і отримати вже накопичений досвід у цій сфері діяльності [1].

На початкових етапах навчання олімпіада займає важливе місце у розвитку дітей. У цей час відбуваються перші самостійні відкриття дитини. У працях педагогів зазначається, що «навіть якщо вони невеликі і, здавалося б, незначні, вони містять зерна майбутнього інтересу до науки. Реалізовані можливості розвиваюче впливають на дитину, стимулюють інтерес до науки» [1].

На їх думку, традиційні олімпіади з інформатики є також олімпіадами з програмування, і з кожним роком вимоги до володіння технікою програмування підвищуються [2]. До таких олімпіад, як і до всіх інших, наприклад, спортивних, потрібно готувати учнів, тому що не кожен учень може і хоче брати участь у таких олімпіадах.

За працями Пангіної, методика роботи з учнями при підготовці до олімпіад з інформатики визначається декількома об'єктивними чинниками: інформаційними ресурсами, кадровим потенціалом викладачів і наставників, а також новими методиками в галузі інформатики [3].

Особливої уваги потребує методика роботи з дітьми при підготовці до олімпіад. Щоб отримати хороший результат в олімпійському русі, потрібно наполегливо і довго тренуватися. Тому, якщо накопичено певний «багаж» методів розв'язування олімпіадних задач, то незнайомі задачі не викличуть почуття страху, навпаки, з'явиться впевненість у своїх силах і тоді успіх.

Для учнів проводиться величезна кількість олімпіад, фестивалів і конкурсів не тільки з інформатики, але й з інших навчальних предметів. Як правило, структура завдань, які пропонуються учасникам олімпіад, різко відрізняється від такої в шкільних підручниках.

Саприкіна Н.А. у своїх працях зазначає, що при плануванні позакласної роботи з інформатики необхідно включати питання, які виходять за рамки навчальної програми [1].

Позакласна робота проходить у різних видах і формах. Педагоги умовно виділяють три основні типи позакласної діяльності.

Індивідуальна робота – робота з учнями по керівництву позакласним читанням, підготовка доповідей, рефератів, рефератів, виготовлення макетів; робота з консультантами; підготовка деяких учнів до участі в олімпіаді.

Гурткова робота – систематична робота, яка проводиться з досить постійним складом учнів. Це факультативи, гуртки, спеціальні курси та факультативи.

Групова робота – епізодична робота, яка проводиться з великою групою дітей. До цього виду відносяться науково-практичні конференції, олімпіади, конкурси, змагання тощо [2].

Окремо нашої уваги заслуговує методика підготовки до командних олімпіад з інформатики. Основне визначення поняття «командна олімпіада», яка міститься в таких загальних словниках, як «Термінологічний словник сучасного вчителя», «Сучасний освітній процес: основні поняття та терміни», «Педагогічний словник» та ін., можна звести до наступного:

Командна олімпіада – це інтелектуальне змагання в команді з розв'язування різноманітних завдань, для розв'язання яких необхідно придумати та реалізувати певний алгоритм або програму. Особливістю командної олімпіади вважається гарний досвід командної роботи, оскільки учасники вчать виробляти спільні рішення, поважати думку інших і правильно розподіляти обов'язки [5].

До основних характеристик команди відносяться:

- члени команди найкращим чином беруть участь у досягненні своїх цілей;
- команда має конкретну мету та чітку структуру, спрямовану на досягнення поставлених цілей;
- команда використовує відкриті дискусії та активні зустрічі при прийнятті рішень;
- команда оцінює свою ефективність;
- у колективі відчувається толерантність до кожного члена колективу [1].

Найважливішою відмінністю команди від групи є виникнення в команді синергетичного ефекту, завдяки якому спільні зусилля всіх учасників команди для досягнення бажаного результату значно перевищують зусилля кожного учасника окремо.

У навчальному процесі одну з найважливіших ролей відіграє комунікативна діяльність взаємодії учнів. Комунікація забезпечує спільну діяльність і включає не тільки обмін інформацією, а й організацію та здійснення спільної діяльності.

Оскільки ця проблема не є новою для навчально-виховного процесу, принцип педагогічного співробітництва також позначається на прикладі педагогічної концепції навчання в колективі та через колектив із діяльності А.С. Макаренка [3].

На думку М.І. Андросова, співробітництво відіграє важливу роль у вихованні молодших школярів, оскільки саме в цей період розширюється й оновлюється коло спілкування дитини у зв'язку з включенням у шкільний колектив. Також наголошується на результатах освітньої співпраці, які чітко визначені очікуваннями на різних рівнях (від технології навчальної співпраці до соціально-педагогічних) [5].

Так, на основі його праць, можна зробити висновок, що навчальна діяльність учнів у формі співробітництва ефективніша за традиційну класно-урочну систему, основною формою навчання якої є урок.

Розглядаючи форми проведення командних олімпіад, ми виділили найпопулярніші форми, такі як математичні батли, карусель та багато інших. Розглянемо докладніше подані форми олімпіади.

На нашу думку, командні олімпіади – хороший досвід командної роботи. Учасники вчаться знаходити та погоджувати спільне рішення, поважати думку інших та правильно розподіляти обов'язки. Командна робота та спільна мета згуртовує учнів та підвищує мотивацію. Під час підготовки до олімпіад з інформатики в учнів формуються дві навички:

- уміння висловлювати свої думки з достатньою повнотою і точністю відповідно до завдань і умов спілкування;

- управління поведінкою партнера - контроль, корекція, оцінка його дій;

Елементи командних форм для розв'язування олімпіадних завдань з інформатики можна розглядати як частину уроку.

Таким чином, ми розглянули можливості формування комунікативних навичок молодших школярів під час участі в командних олімпіадах з інформатики.

Література:

1. Постова С. Підготовка учнів до участі в олімпіадах з інформатики та інформаційних технологій з використанням інтернет-ресурсів. - Наукові записки, Випуск 8 (II) - 2008 р. – 67 с.
2. Рего В. Л Курс. Практикум з розв'язування олімпіадних та конкурсних задач». – 2014 р. – 13 с.
3. Светлова Т.В. Організація, проведення, результати II, III, IV етапів Всеукраїнської учнівської олімпіади з математики, інформатики (2019-2020 н.р., Сумська область): інформаційно-аналітичний бюлетень / укл. Т.В. Светлова; за ред. І.В. Удовиченко. Суми: НВВ КЗ СОІППО. - 2020 р. – 68 с.
4. <http://olimpmath.blogspot.com/2014/10/blog-post.html>
5. Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу «ІТМ*плюс-2022 Форум молодих дослідників»: матеріали III Всеукраїнської науково-методичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (18 листопада 2022 р., м. Суми) – Суми: [СумДПУ імені А.С.Макаренка], 2022. – 152 с.

Наталія Винницька, Антоніна Лозанчин
(Дрогобич, Україна)

ГРАФІЧНИЙ РЕДАКТОР TUX PAINT ЯК ЗАСІБ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Навчання роботі з графічними редакторами є однією з основних тем у навчанні інформаційно-комп'ютерних технологій. Саме до цієї теми проявляється інтерес учнів, що сприяє не тільки формуванню практичних навичок редагування зображень, а й прояву творчих здібностей учнів.

Tux Paint – це спеціальна програма малювання, призначена для дітей віком 3-12 років. Містить велику кількість інструментів для малювання, звук, помічник – все, що потрібно дітям для швидкого розуміння функціоналу. Включення цієї програми в заняття з комп'ютерної графіки з дітьми молодшого шкільного віку дає змогу в доступній формі ознайомити учня з основними засобами графічних редакторів, підвищує загальну комп'ютерну грамотність молодшого школяра та сприяє розвитку його творчі здібності.

Програма проста у використанні, але в той же час дозволяє ефективно вивчати технології роботи з графічними системами. Графічний редактор Tux Paint зручний тим, що:

- має простий, зрозумілий інтерфейс, який візуально зручний і дозволяє легко освоїти програму за короткий час;

- програма має солідний набір засобів, що дозволяє задовольнити творчий потенціал учнів;

- веселі звукові ефекти відтворюються під час вибору та використання інструментів;

- є практично необмежена можливість розширення змісту програми;

- усі функції програми прості та зрозумілі, що дозволяє працювати в програмі дітям молодшого шкільного віку.

Основні можливості програми:

- малювання анімованими або звичайними пензлями різної форми;

- створення та використання альтернативних кольорових палітр;

- багато шаблонів і листівок;

- інструменти малювання фігур (із заливкою та без);

- шрифти (жирний, курсив тощо);

- додавання нових шрифтів;

- змінити розмір тексту;

- ефекти (мозаїка, мультфільми, цеглинки, каліграфія, крейда тощо)

- створення власних ефектів;

- додавання штампів і пензлів;
- збереження готових проектів у форматах JPG, PNG.

Основною перевагою програми є простий, інтуїтивно зрозумілий інтерфейс. Використання програми Tux Paint на уроці дозволяє будь-якому учневі (навіть тому, хто не вміє малювати) проявити свою творчість і створити різноманітні барвисті малюнки за допомогою стандартних інструментів. Звичайно, робота з цією програмою підвищує інтерес до вивчення комп'ютерних технологій [3].

При використанні цього графічного редактора у дітей розвивається: уява, мислення, інтерес до роботи, будуються здорові образи при оформленні кожного малюнка.

Молодший шкільний вік характеризується розвитком потреби дитини у змістовній і повноцінній діяльності, що позитивно впливає на її прагнення до нової навчальної діяльності.

Використання комп'ютерних технологій у навчально-виховному процесі з учнями початкових класів є одним із найновіших і актуальних напрямків у педагогіці.

Сьогодні можна використовувати комп'ютер для отримання нових знань і як засіб розвитку творчих здібностей дитини, формування її особистості та збагачення інтелектуальної сфери учня. Крім того, це дозволяє розширити можливості вчителя і створює основу для ознайомлення дітей з комп'ютерними навчальними програмами.

На підставі наявних досліджень можна стверджувати, що запропонована програма з використанням ІКТ надає можливості для розвитку творчих здібностей молодших школярів [1].

Ця програма відкриває нові можливості використання комп'ютерних технологій для вирішення найважливіших психолого-педагогічних проблем початкової школи.

Працюючи за програмою, діти вчаться аналізувати, виділяти суттєве, міркувати, знаходити нові шляхи вирішення проблем та висувати оригінальні ідеї.

Продуктивна діяльність створює умови для розвитку індивідуальних творчих здібностей і розкриває особистісний потенціал кожного учня.

Творчі здібності дитини молодшого шкільного віку розкриваються через уяву, як функціональний психічний процес. Програма Tux Paint надає великі можливості для розвитку уяви дитини, а отже, для розвитку її творчих здібностей.

Ця програма є графічним редактором, який дозволяє учням почати освоювати образотворче мистецтво. А як відомо, образотворче мистецтво відкриває великі можливості для розкриття творчих здібностей учня.

Актуальність програми полягає в тому, що в нашому інформаційно-комп'ютерному світі існує потреба зміцнення зв'язків дитини з комп'ютерною графікою, працею та мистецтвом.

Малювання з раннього віку стає ефективним засобом самовираження, розвитку творчих здібностей і відіграє велику роль у вихованні та формуванні гармонійно розвиненої особистості [2]. Кожна дитина має величезний творчий потенціал, і якщо він не розкривається, значить, не хотів.

У світі сучасних технологій комп'ютерна графіка займає одне з перших місць за популярністю. Заняття з комп'ютерної графіки, з одного боку, допоможуть учням, які бажають навчитися малювати, оволодіти комп'ютерними навичками, а з іншого – залучити до творчого використання комп'ютерних технологій учнів, які вважаються досить «обізнаними» користувачами. Комп'ютер не тільки додав новий напрям до традиційних жанрів художньої творчості – художнє комп'ютерне мистецтво, він зробив малюнок масовим видом діяльності, елементом інформаційної культури.

Комп'ютерна графіка використовується для створення мультфільмів, анімації, комп'ютерних ігор, сайтів, реклами та кіно. Ці області зрозумілі та дуже привабливі для учнів, тому все більше їх хочуть навчитися створювати власну віртуальну реальність, використовуючи доступні графічні пакети.

Література:

1. Брикайло Л. Ф. Інформатика та комп'ютерна техніка: навч. посіб. / Л. Ф. Брикайло. – К. Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2009. – 266 с.
2. Буйницька О.П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання: навч. посіб. / О. П. Буйницька. – К. Центр учбової літератури, 2012. – 240 с.
3. Литовченко І.В., Максименко С.Д. Діти в Інтернеті: як навчитися безпеці у віртуальному світі / – К.: Видавництво: ТОВ «Видавничий будинок «АванпостПрим», 2010. – 49 с.
4. http://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/6564/443009/sitepage_53/files/zimnuhova_dosvid1.pdf
5. Навчальна програма для малювання. [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <http://www.tuxpaint.org>

Яна Макогонюк
(Хмельницький, Україна)

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Проблема створення інклюзивного освітнього середовища є однією з актуальних у сучасній педагогіці та психології інклюзивної освіти. До вивчення проблем, пов'язаних із формуванням педагогічних та психологічних умов створення ефективної інклюзивної освітньої середовища, звертається дедалі більше дослідників. Законодавчо оформляється нормативно-правова база, необхідна для успішного функціонування інклюзивної освіти. Однак у освітніх організаціях виникають психолого-педагогічні проблеми, пов'язані зі створенням умов комфортного перебування та навчання людей з обмеженими можливостями здоров'я.

На сьогоднішній день інклюзивна освіта є особливою частиною системи загальної вітчизняної освіти, яка має у своєму структурно-компонентному складі наявність специфічних умов максимального задоволення рівних освітніх можливостей для осіб, які мають особливі потреби у вихованні та навчанні [1].

Оскільки вдосконалення системи інклюзивної освіти визнається на сучасному соціокультурному етапі одним з найбільш пріоритетних напрямів державних програм розвитку освіти в країні та регіонах, актуальність проблеми створення комфортного виховно-освітнього середовища у рамках стратегії управління відповідним освітньою установою неухильно зростає [2; 3].

В даний час у нашій країні налічується близько 160 тис. дітей з обмеженими можливостями здоров'я, з яких близько 20 тис. є дітьми інвалідами. Це далеко не обнадійливий результат, при цьому залишається незмінним тенденція до збільшення чисельності дітей, що належать до цієї групи. Подібна ситуація свідчить про масштабність цієї проблеми, що диктує необхідність реорганізації системи соціального захисту, соціальної інтеграції, інклюзії і в тому числі соціального освітнього середовища для таких дітей, а також ухвалення комплексу відповідних заходів та управлінських рішень.

Донедавна до осіб зазначеної категорії переважна більшість соціуму займала досить специфічну позицію: вони витіснялися за межі загальноосвітньої системи, за рамки звичних соціокультурних відносин.

Сегрегація (ізоляція) даної категорії учнів з різними відхиленнями у розвитку тривалий час була досить поширеним явищем, що було визначено державним замовленням та підтверджено загалом неопоганими і досить стабільними результатами, одержуваними серед даних установ. Позитивні результати підтверджувалися і найчастіше досить благополучною перспективою отримання випускниками таких установ подальшої середньої професійної освіти [4; 5; 6].

Система освіти орієнтувалася на соціалізацію в даному середовищі осіб з відхиленнями у стані здоров'я та демонструвала стабільну та благополучну картину розвитку.

Деякою мірою і сьогодні продовжують стверджувати, що така спеціальна освіта є стабільним стійким типом соціальної структури і формою соціалізованої практики, яка певною мірою впливає на організацію порядку у функціонуванні та управлінні спеціалізованими освітніми установами [7; 9].

За багаторічну історію диференційованої освіти у нашій країні була створена мережа корекційних освітніх установ (I-VIII виду) для дітей з різними порушеннями розвитку. Система такої шкільної освіти була представлено в Україні установами чисельністю близько сотні, де проходили спеціальне навчання біля 50 - 60 тис. дітей вищезазначених категорій. Решта цих громадян частіше всього виховувалась у домашніх умовах у зв'язку з тим, що сервіс систем соціальної реабілітації та освіти був досить обмежений. Це призвело до виникнення відповідної проблеми: утиску прав дітей особливих категорій щодо доступності та рівноцінності освіти, а також права на збереження своєї особливості. Внаслідок цього традиція сегрегування осіб з відхиленнями в стані здоров'я стала серйозним фактором подальшого поглиблення соціальної диференціації та соціальної нерівності, що, як відомо, суперечить соціальним та духовно-моральним цінностям цивілізованого суспільства і є порушення прав людини.

В даний час до вирішення даної проблеми у різних аспектах звертаються фахівці різних галузей знання. На думку представників низки наукових наук напрямів, вирішення зазначеної проблеми лежить у галузі громадянської освіти та розглядається як навчання толерантності, діалогу культур тощо в рамках інклюзивної освіти на базі освітніх установ, чия політика управління зазнає ряду специфічних змін.

На сьогоднішній день перспективна наукова думка проголошує інклюзивну освіту одним із шляхів оптимального стратегічного спрямування у плані навчання та виховання дітей з відхиленнями у стані здоров'я.

Проблема такої освіти неодноразово обговорювалася та продовжує обговорюватись у колі компетентних осіб. Приймаючи цей напрямок як позитивний, виходять з того, що світова практика показує: діти, які з раннього віку навчилися доброзичливій взаємодії та соціальній співпраці на основі толерантності, не вважають дітей з відхиленнями будь-якими неповноцінними або стоять на щабель нижче за певною ознакою. Спостереження показують, що звичайні діти приймають однолітків з відхиленнями як друзів і напарників, які потребують певного виду соціальної та будь-якої іншої допомоги. Таке ставлення між дітьми є основою гуманізації соціальних відносин у суспільстві майбутнього. Діти навчаються прояву допомоги, поваги особистісних права і свободи, визнання індивідуальності кожної людини.

Таким чином, після спостереження, обговорення та вивчення подібного зарубіжного досвіду відповідний напрямок визнано гідним поширення у вітчизняній системі освіти, де є альтернативні методи, ефективність яких є вже неодноразово доведеною.

Можна стверджувати, що освітня інтеграція – явище нове, хоча досвід даної освітньої політики має багату історію. Інклюзивна освіта реалізується і в державних, та в недержавних освітніх установах. Однак складність даного процесу в освітньому середовищі України характеризується тим, що на даний момент політика держави не є достатньо чіткою та послідовною у цьому напрямі.

Побудова ефективною системи управління освітньою організацією, в якій ведеться супровід даної категорії осіб, пов'язаних на сьогоднішній день із завданнями формування особливого освітнього середовища, що дозволяє уникнути «переадресації» проблем осіб із відхиленнями у стані здоров'я зовнішнім службам, у зв'язку з чим напрями організації управлінської діяльності мають на увазі включеність до освітнього процесу таких відділів та служб, як супровідно-асистивна, діагностична та медико-біологічна, корекційна та корекційно-розвиваюча, спеціально-методична, морально-психологічна, психолого-педагогічна, фізкультурно-оздоровча та ін [7; 8; 9].

Управлінський аспект діяльності освітньої організації в умовах інклюзивної освіти реалізується через створення соціально комфортних психолого-педагогічних умов для осіб з відхиленнями у стані здоров'я, забезпечення нормального їх розвитку, що характеризується позитивною динамікою корекції психічних функцій, що одна із найважливіших стратегічних напрямів освітньої інтеграції.

Управління корекційно-розвивальним процесом осіб з обмеженими можливостями здоров'я має охоплювати широке коло питань, починаючи з розробки основних напрямів психолого-педагогічної служби навчального закладу до комплексної діагностики психічного розвитку учнів.

Цей процес в умовах звичайних освітніх закладів ускладнюється тим, що, окрім приділення основної уваги корекційно-розвивальній діяльності з цієї категорією осіб, педагогам та адміністративному корпусу доводиться впливати на ставлення традиційних учнів до учнів з відхиленнями у стані здоров'я та своєчасно коригувати відхилення у цій сфері [10].

Супроводжувальна робота педагогів та психологів має бути спрямована на створення насамперед сприятливих соціально-психологічних умов для успішної корекційно-розвивальної та навчальної діяльності, успішної соціальної адаптації та позитивного психічного розвитку, що дозволяє реалізувати адаптаційні механізми в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Тим не менш, здійснюючи управління освітньою організацією в умовах інклюзії, необхідно враховувати ще й ряд можливих протиріч та конфліктів. У зв'язку з цим слід звернути увагу і на те, що гнучкість та адаптивність освітнього середовища не може бути нескінченним. Щоб зберегти початкові цілі, освітнє середовище пред'являє до даної категорії учнів ряд вимог щодо їх знань, умінь та навичок, а також наявності певних інтелектуальних передумов. З урахуванням даних факторів, управлінські рішення повинні бути продумані та збалансовані: необхідно і дотриматися логіки освітнього процесу, і забезпечити пристосування до нього тих, хто навчається з обмеженими можливостями здоров'я [1].

Психолого-педагогічне супроводження в умовах інклюзивної освіти, як правило, здійснюється за допомогою педагогічних засобів та форм навчально-виховної взаємодії. Такий супровід визнається більш комфортним в освітньому та корекційно-розвивальному процесах, ніж прямий втручання психолога у внутрішній світ дитини та її сімейні відносини.

Обов'язковим є також управління розвитком зв'язків та взаємодією з державними, навчально-методичними об'єднаннями з метою забезпечення інклюзивної діяльності освітньої установи, включаючи й матеріально-технічне обладнання навчального закладу.

Говорячи про економічну доцільність та ефективність управління освітніми установами в умовах інклюзивної освіти, слід зазначити, що раніше у вітчизняних освітніх установах було прийнято спонтанну інтеграцію таких категорій громадян. Потім почала поширюватися інклюзія на базі однієї освітньої установи. Зараз система освіти націлена на розробку, організацію та впровадження різних моделей інклюзивного навчання, які б функціонували на різних рівнях: регіональних, муніципальних, районних [1; 7].

Таким чином, дана система має на увазі відповідність матеріально-технічного, предметно-розвивального та освітньо-виховного середовища можливостям, потребам та здібностям осіб з обмеженими можливостями здоров'я; забезпечується психолого-педагогічним супроводом фахівців, які взаємодіють з близькими родичами учня, а також фахівцями інших напрямів, що займаються розвитком та адаптацією осіб цієї категорії. Крім того, така система повинна мати стабільну методичну та організаційну підтримку органів освіти, які відповідають за професійну компетентність фахівців, які забезпечують процеси інклюзивної освіти.

Отже, здійснивши теоретичне дослідження варто виділити те, що в галузі інклюзивної освіти в Україні тільки починає формуватися система інклюзивної освіти. Формування інклюзивного освітнього середовища пов'язане з низкою психолого-педагогічних труднощів та проблем, подолати які, на наш погляд, можливо, насамперед, через розуміння та прийняття такого підходу до інтегрованої освіти, в якій інклюзивне соціальне середовище буде підтримувати розвиток та надавати необхідні ресурси дітям з особливими потребами.

Література:

1. Шалтеев Е. Р. Система управления организацией образования в условиях осуществления инклюзивного и специального образования [Электронный ресурс]. - 2017. - Режим доступа: <https://infourok.ru/sistema-upravleniya-organizaciy-obrazovaniya-v-uslovi>
2. Богданова Н. П. Вопросы организации инклюзивного образования в дошкольной образовательной организации // Молодой ученый. - 2016. - № 13.3. - С. 5-7
3. Садова Е. М. Возможности инклюзивного образования в формировании управленческой компетентности руководителя школы-интерната // Концепт: науч.-метод. электрон. журн. - 2016. - Т. 11. - С. 836-840
4. Близнюк А. В. Модернизация управления образованием, приоритеты и основные управленческие проблемы [Электронный ресурс]. - 2016. - Режим доступа: <https://nsportal.ru/shkola/raznoe>.
5. Самохин И. С., Соколова Н. Л., Сергеева М. Г. Содержание основных понятий инклюзивного образования // Научный диалог. - 2016. - № 9 (57). - С. 311-327.
6. Шигапова А. И. Управленческие проблемы реализации концепции инклюзивного образования [Электронный ресурс]. - 2017. - Режим доступа: <https://nsportal.ru/shkola/raznoe/library/2017/06/>.
7. Герасимов А. В. Методологические аспекты управления инклюзивным образованием в вузах // Вестн. РГГУ. Сер. «Экономика. Управление. Право». - 2016. - № 2 (4). - С. 46-53. Михальченко К. А. Инклюзивное образование - проблемы и пути решения // Теория и практика образования в современном мире: материалы Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, февр. 2012 г.). - СПб.: Реноме, 2012. - С. 77-79
8. Грабчук К. М. Инклюзивные процессы в образовательных организациях высшего и среднего профессионального образования // Науч. вестн. Юж. ин-та менеджмента. - 2017. - № 2. - С. 115-119.
9. Михальченко К. А. Инклюзивное образование - проблемы и пути решения // Теория и практика образования в современном мире: материалы Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, февр. 2012 г.). - СПб.: Реноме, 2012. - С. 77-79.
10. Селиванова Ю. В., Щетинина Е. Б. Готовность преподавателей к обучению студентов с инвалидностью и ограниченными возможностями здоровья // Сибирский педагогический журн. - 2017. - № 2. - С. 65-70.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент Савіцька Галина Іванівна.

**Діана Маринець
(Дрогобич, Україна)**

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Сучасне суспільство переживає вибуховий розвиток знань, ідей, технологій, кардинальні зміни в яких відбуваються протягом життя людини. В цих умовах метою Нової української школи є виховання цілісної, всебічно розвиненої особистості, здатної до критичного мислення, новаторства, розвитку та запровадження сучасних технологій, навчання впродовж життя, патріота з активною громадською позицією, відповідними морально-етичними принципами.

Вміння та знання, способи мислення які пов'язані з цінностями та поглядами учня спрямовані на формування необхідних для успішної самореалізації компетентностей, зокрема математичної, інформаційно-цифрової, у природничих науках і технологіях.

Критичне мислення - це система суджень, яка дозволяє аналізувати інформацію таким чином, щоб на її підставі ухвалювати раціональні рішення. Глобально - це здатність відрізнити брехню від істини, що надзвичайно важливо в так звану епоху постправди, в яку ми зараз живемо [2].

Подамо кілька відповідних визначень критичного мислення:

– підхід до мислення, за якого особливу увагу приділено вмінню сформулювати самостійні твердження або думки й підкріпити їх аргументами (учні виявляють своє вміння критично мислити, коли вони в усній або письмовій формі роблять інтерпретації (тобто витлумачують щось) і підкріплюють це своїми аргументами; учні використовують критичне мислення рецептивно, коли вони аналізують /критикують аргументи інших людей [1].

– критичні мислителі чітко розуміють мету й питання, що розглядається; ставлять під сумнів інформацію, висновки та погляди; прагнуть бути ясними, чіткими, точними й актуальними; прагнуть зануритися вглиб проблеми, бути логічними та справедливими; регулярно застосовують інтелектуальні стандарти до елементів міркування з метою розвитку інтелектуальних здібностей [3].

Навички критичного мислення дають нам змогу не розгубитися у перенасиченому інформацією середовищі. Важливо усвідомити те, що світ не такий, яким ми його бачимо. Іноді не варто вірити навіть власним очам - можна не мати жодних проблем із зором, але при цьому по-різному відповідати на питання, які кольори ми бачимо на зображенні. Кожен із нас сприймає світ, так як йому це вдається, сприймає так би мовити через певне дзеркало, в якому відображені ми самі.

На думку сучасних дидактів та психологів, важливими навичками сучасного громадянина є здатність відрізняти факти від суб'єктивної думки, виявляти недостовірну інформацію, вміння знайти потрібну інформацію, аналізувати та систематизувати її, сформулювати свої думки та докази в усній чи письмовій формі й презентувати їх.

Загалом критичне мислення є одним із базових навичок особистості у XXI столітті, необхідне для успішної самореалізації та індивідуалізації. Актуальність розвитку критичного мислення посприяла розробленню різних навчальних технологій розвитку цієї здатності та впровадженню наукових та методичних досліджень у теорію і практику навчання української, що має своє вираження у формуванні предметної та ключових компетентностей [3].

Критичне мислення як педагогічна інновація - це вміння, що дозволяє людині приймати обґрунтовані самостійні рішення:

- визначати проблеми, ставити запитання;
- аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;
- розглядати з різних сторін, висувати альтернативи та оцінювати їх;
- формулювати аргументи, робити свідомий вибір на основі власних суджень [4]

Кардинальні зміни, які відбуваються у сучасному освітньому середовищі і відзеркалюють тенденції розвитку світової освіти, особливо акцентують необхідність переорієнтації шкільного навчального і виховного процесу на забезпечення умов формування учня-громадянина, якому притаманна динаміка соціального прогресу, прискорене зростання інформаційного потоку і, відповідно, барвисте різноманіття теорій, напрямків, ідей, поглядів. В таких умовах на перше місце виходить здатність і готовність людини аналізувати отриману інформацію, перевіряти і переосмислювати її, самостійно встановлювати істину, приймати рішення і аргументовано захищати свою позицію. Вкрай необхідним стає вміння мислити динамічно та адаптувати своє мислення до мислення інших людей, бути толерантним і сприйнятливим. Власне, мова йде про виховання інтелекту творчої і незалежної особистості, здатної на критично-конструктивне бачення себе, оточуючого світу і своєї ролі в ньому.

Щоб реалізувати розвиток критичного мислення на уроках з учнями, учителі повинні оптимально поєднувати загальні, групові й індивідуальні форми організації навчального процесу; раціонально застосовувати сучасні методи і засоби навчання, зокрема мультимедійні, на різних етапах уроку (мотивація, рефлексія); виробляти стійкість свідомості майбутніх громадян до психологічного й інформаційного маніпулювання їх свідомістю і діяльністю; продуктивній самоосвіті та особистісного розвитку за допомогою різних засобів, в тому числі й ресурсів інформаційно-комунікаційних технологій.

Нарешті розвиток критичного мислення може бути забезпечений лише, якщо у процес навчання вміщено розв'язання реальних проблем і прийняття учнями рішень у різноманітних ситуаціях. Адже у сучасному, швидко мінливому контексті, цінною є здатність розв'язувати реальні проблеми й ухвалювати оптимальні рішення, а не лише демонструвати набір умінь/ навичок у штучно структурованому навчальному середовищі.

Критичне мислення є складною діяльністю, й хоча можна навчати критичного мислення та його компонентам як окремого предмета, вони формуються та використовуються найкраще у зв'язку з конкретною сферою знань (наприклад, математика або історія тощо). Якщо учні не використовуватимуть ці уміння/навички на уроках з різних предметів, ці уміння/навички просто атрофуються та зникнуть. Тому важливо запроваджувати навчання критичного мислення на уроках якомога частіше, щоб учні мали можливість тренувати його та відповідно оцінювали себе.

Література:

1. Алан Кроуфорд, Венді Саул, Самюель Метьюз, Джеймс Макінстер «Технології розвитку критичного мислення учнів» // <https://osvita.ua/doc/files/news/487/48780/KritichneView.pdf>
2. Критичне мислення – поради з розвитку // <https://happymonday.ua/jak-rozvynuty-krytychne-myslennja>
3. Нікольська Н.В. Обдаровані діти – скарб нації!: матеріали III Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 18-23 серпня 2022 року) Інститут обдарованої дитини НАПН України, м. Київ, Україна, стор. 647-648.
4. Що таке критичне мислення і як його розвивати? // <https://osvitoria.media/experience/shho-take-krytychne-myslennya-ta-yak-jogo-rozvyvaty/>

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент Калита Наталія Іванівна.

Оксана Мойко, Галина Яцуняк
(Дрогобич, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННО-ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ЯК НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Використання електронно-освітніх ресурсів (ЕОР) у початкових класах є актуальним та перспективним напрямком сучасної освіти. ЕОР включає в себе різноманітні комп'ютерні програми, мультимедійні матеріали, інтерактивні веб-сайти, електронні підручники та інші цифрові ресурси, які можуть бути використані для підтримки навчання та розвитку учнів.

Одна з основних переваг використання ЕОР відбувається в його інтерактивності та залученні уваги учнів. Електронні ресурси можуть надати видимі ефекти, анімацію, звукові ефекти та інші елементи, які роблять навчання цікавим та захоплюючим для дітей. Це гарантує збереження їхньої уваги та підтримує активну участь у навчальному процесі [1, с. 3].

Використання електронно-освітніх ресурсів на уроках інформатики в початковій школі є важливою та актуальною темою в сучасній освітній парадигмі. Завдяки швидкому розвитку технологій та доступності комп'ютерів, планшетів та смартфонів, використання цих ресурсів в навчальному процесі набуває все більшої популярності. Особливо важливо враховувати ряд аспектів, які впливають на ефективність їх використання на уроках інформатики для молодших школярів [3, с. 21].

По-перше, використання електронно-освітніх ресурсів допомагає зробити навчання більш доступним та цікавим для дітей. Інтерактивність та графічні ефекти роблять процес засвоєння матеріалу більш зрозумілим та запам'ятовуваним більш ефективною. Це особливо важливо для молодших школярів, які часто вчать краще через візуальні та конкретні приклади.

По-друге, електронні ресурси дозволяють персоналізувати навчання для кожного учня. Завдяки різноманітним платформам та програмам, вчителі можуть створювати індивідуальні завдання, спеціально підігнані під потреби та рівень засвоєння кожного учня. Це сприяє ефективнішому засвоєнню матеріалу та допомагає дітям розвивати свої сильні сторони.

По-третє, електронні ресурси розширюють можливості співпраці та комунікації. Учні можуть спільно працювати над проектами, обмінюватися ідеями та отримувати зворотний зв'язок не лише від вчителя, а й від однокласників чи інших вчителів з інших шкіл.

По-четверте, використання електронних ресурсів допомагає підготувати дітей до використання сучасних технологій, які вони будуть зустрічати в майбутньому. Освіта в цифровій сфері робить їх більш конкурентоспроможними на ринку праці [1, с. 23].

На уроках інформатики в початковій школі можна використовувати різноманітні електронно-освітні ресурси, які допоможуть зробити процес навчання цікавим та пізнавальним. Різноманітних ЕОР на сьогодні є велика кількість. Наприклад, «Сходинки до інформатики», «Скарбниця знань», «GCompris», «Дитяча колекція», «Go Labz» та ін.

Ось ще деякі типи ЕОР, які можна використовувати [2, с. 52]:

1. *Відеоуроки та відеоролики*: Короткі відеоролики можуть пояснювати складні поняття та процеси за допомогою візуалізації. Це допомагає учням краще зрозуміти матеріал.

2. *Інтерактивні навчальні програми*: Онлайн програми з завданнями та вправами дозволяють учням активно взаємодіяти з інформацією, вирішувати завдання та отримувати миттєвий фідбек.

3. *Віртуальні лабораторії*: Для вивчення основ програмування, алгоритмів та робототехніки можна використовувати віртуальні середовища, де учні можуть експериментувати та тестувати свої рішення.

4. *Онлайн-платформи з навчальними матеріалами*: Різноманітні веб-сайти та платформи надають доступ до навчальних матеріалів, відеоуроків, вправ та завдань з інформатики.

5. *Графічні редактори та програми для творчості*: За допомогою графічних редакторів, програм для створення мультимедійних презентацій, анімацій тощо, учні можуть вивчати не тільки теорію, а й практично застосовувати знання.

6. *Освітні додатки та ігри*: Інтерактивні додатки та навчальні ігри розвивають логічне мислення, розмірковування та інші навички, сприяючи веселому і ефективному навчанню.

7. *Електронні підручники та навчальні матеріали*: Цифрові підручники та навчальні матеріали можуть бути доступними онлайн, дозволяючи учням працювати з матеріалами на будь-якому пристрої.

8. *Віртуальні екскурсії та подорожі*: За допомогою віртуальних турів та екскурсій учні можуть вивчати різні місця та культури.

Важливо підбирати ЕОР відповідно до вікових особливостей учнів, забезпечувати якість та достовірність інформації, а також поєднувати їх використання з традиційними методами навчання.

При виборі електронно-освітніх ресурсів вчитель початкових класів повинен враховувати певні критерії (за Бойко А.М. [1]), як от:

- мета використання ЕОР на уроці;
- відповідність змісту завдань ЕОР навчальній програмі;
- рівень самостійності роботи учнів з ЕОР;
- розвиток вміння працювати з інформацією;
- наявність ігрового компоненту, можливості інтерактивного навчання;

– використання завдань ЕОР на розвиток окремих елементів мислення школяра (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація, абстрагування, систематизація та ін.);

– безпечність використання ЕОР.

Завдяки електронно-освітнім ресурсам можна урізноманітнювати матеріал, що вивчається, застосовуючи їх на різних етапах уроку інформатики, продуктивніше використовувати різні додаткові засоби, поліпшити та оптимізувати контроль та оцінювання [4].

Проте, слід враховувати і певні виклики. Перш за все, необхідно контролювати час, проведений учнями за екранами, щоб уникнути можливих негативних наслідків для зору та здоров'я загалом. Також, вчителям потрібно добре оволодіти використанням цих ресурсів, щоб забезпечити належну підготовку та ефективне навчання.

Узагалі, електронно-освітні ресурси мають великий потенціал для зміни та покращення способу навчання на уроках інформатики в початковій школі. Вони роблять навчання більш доступним, цікавим та індивідуалізованим, допомагають розвивати нові навички та готують дітей до сучасного цифрового світу [3, с. 22].

Отже, реалізуючи процес навчання інформатики у різноманітних формах й за допомогою різноманітних електронно-освітніх ресурсів, учитель підтримуватиме інтерес учнів до навчальної діяльності протягом усього уроку, запобігатиме перевтомі дітей і водночас розвиватиме ряд важливих якостей особистості, до яких перш за все належить креативність.

Література:

1. Бойко М.А. Розробка та впровадження електронних освітніх ресурсів у процесі навчання інформатики учнів початкової школи: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.10; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка». Старобільськ, 2019. 20 с.
2. Гладун М.А. Критерії добору електронних освітніх ресурсів під час вивчення інформатики в початковій школі. Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. 2015. № 2-3. С. 50-56.
3. Кивлюк О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в системі навчальних дисциплін початкової школи. Початкова школа. 2009. №4. С. 21-25.
4. Савченко О.Я. Методика використання інформаційних технологій у початковій школі. Режим доступу: <https://ivanisovainfo.files.wordpress.com>

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент Мойко Оксана Степанівна.

**Леся Колток, Олена Павлюк
(Дрогобич, Україна)**

ПРОБЛЕМА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Одним із шляхів модернізації системи освіти в Україні є впровадження освітніх технологій та педагогічних методів у освітній процес загальноосвітньої школи. **Інновації** - нові форми організації та управління, нові типи технологій, що охоплюють різні сфери життя людини.

Педагогічна інновація сприймається як особлива форма педагогічної діяльності та мислення, яка спрямована на організацію інновацій у освітньому просторі або як процес створення, впровадження та поширення нового у сфері освіти. **Процес інновації в освіті** - це сукупність послідовних, цілеспрямованих заходів, спрямованих на її оновлення, модифікацію мети, організації, форм і методів навчання і виховання, адаптації навчального процесу до нових соціально-історичних умов.

Проблема інновацій в системі освіти актуалізувалася після здобуття Україною незалежності, що було зумовлено такими факторами:

- нові соціально-економічні зміни спричинили необхідність радикальних змін в організації системи освіти, методології та технології організації педагогічного процесу в навчальних закладах різних типів (початкова школа, середня школа, гімназія, коледж тощо) та необхідність створення нової плеяди наукових, педагогічних кадрів;

- зросла тенденція до гуманізації змісту освіти, з'явилися нові навчальні дисципліни та швидко виникла потреба вчителів, що може забезпечити творчий та інноваційний підхід до реалізації цих тенденцій;

- всупереч умовам суворого регулювання змісту та організації навчального процесу в радянський період у відновленій національній школі, педагог зміг створити власну дидактичну лабораторію, яка, безсумнівно, вимагає набуття досвіду в інноваційній діяльності;

- вступ освітніх установ до ринкових відносин призводить до конкуренції між державними та приватними закладами освіти, що дає можливість людям дізнатися, де інноваційний потенціал та якість отриманої освіти є вищими;

- швидкі зміни в комп'ютеризації суспільства з метою підвищення необхідності оновлення інформаційно-освітнього середовища [1, 116].

В умовах освітніх реформ особливе значення в освіті набуло новаторство, спрямоване на впровадження різних педагогічних інновацій. Вони охоплювали всі аспекти дидактичного процесу: форми його організації, зміст і технологію розвивальної, виховної та навчальної діяльності.

До інноваційних технологій навчання належать: технології інтерактивного навчання, технологія проектування та комп'ютерні технології.

Проектна технологія навчання

Проектна технологія - це освітня технологія, спрямована на набуття знань у тісному зв'язку з життєвими практиками, формування та розвиток специфічних навичок шляхом систематичної організації пошуку проблем. Технологія проекту передбачає систематичне та послідовне моделювання проблем, яке вимагає зусиль для пошуку учасників навчального процесу, спрямованих на дослідження та розробку оптимальних шляхів створення проектів, їх необхідного захисту та аналізу результатів.

Комп'ютерні технології

Навчання комп'ютерним технологіям - це процес збору, обробки, зберігання та передачі інформації на комп'ютері. До цих пір найчастіше використовуються технологічні напрями, в яких комп'ютер:

- засіб для надання навчальних матеріалів для учнів для передачі знань;
- засіб інформаційної підтримки навчальних процесів як додаткового джерела інформації;
- засіб визначення рівня знань та контролю за викладанням навчального матеріалу;
- універсальний тренажер для набуття навичок практичного застосування знань;
- інструмент для проведення навчальних експериментів та ділових ігор;

Використання комп'ютерних технологій у системі початкової освіти сприяє розвитку педагогічних цілей:

- розвиток особистості учня, підготовка до самостійної продуктивної діяльності;
- активізація освітнього процесу у початковій школі.

Інтерактивні технології навчання

Інтерактивні методи навчання, на відміну від традиційних, засновані на активній взаємодії учасників освітнього процесу з акцентом на взаємодії студентів один з одним. Такий підхід дозволяє інтенсифікувати навчальний процес, зробити його більш цікавим і менш напруженим для учасників.

Інтерактивне навчання – це діалогове навчання, яке заперечує домінування як одного виступаючого, так і однієї думки над іншою.

Науковець О. П'ехота зазначає: «Суть інтерактивних методів навчання полягає в тому, що навчання здійснюється за допомогою взаємодії всіх тих, хто навчається і навчає. Це спільне навчання (навчання у співпраці), в якому і вчитель, і учні є суб'єктами навчання. Основний принцип взаємодії: постійна взаємодія. Співпраця, спілкування, на відміну від активних і пасивних методів, коли спілкування відбувається між учнями та вчителями. Учитель у такій моделі навчання – лише організатор і координатор навчання. На відміну від активних методів навчання, які базуються на односторонній взаємодії (організовані і постійно стимулюються вчителем), інтерактивні методи навчання принципово змінюють схему взаємодії учасників навчального процесу» [3, 64].

Проектне навчання

Використання проектною технології в початковій школі має свою специфіку: враховувати вікові та психологічні особливості учнів. Всі етапи проекту повинні ретельно відслідковуватися вчителем, оскільки ще існує мало теоретичних і практичних знань і навичок молодших учнів. Перш за все, проекти початкової школи повинні бути короткочасними.

Залучення молодших школярів до проектною роботи сприяє формуванню наступних компетенцій:

- уміння працювати в команді;
- здатність поділяти відповідальність;
- аналізувати результати діяльності;
- відчувати себе членом команди;
- аналітичне знання інформації;
- здатність мати належну самооцінку.

Проект - це індивідуальна, частіше групова або колективна діяльність учнів, спрямована на створення конкретного унікального кінцевого продукту. Проект розглядають як «п'ять П»: проблема, планування, пошук інформації, продукт, презентація.

Всі ці форми роботи мають місце у навчальному процесі початкової школи. Таким чином, сучасна початкова школа просто неможлива без використання нових освітніх технологій, які допоможуть зібрати основні факти про самостійну роботу, індивідуальний підхід, диверсифікацію навчання, запропонувати кілька способів підвищення ефективності освітнього процесу.

Література:

1. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія. Запоріжжя: Просвіта, 2004. 328 с.
2. Єрмаков І.Т. На шляху до школи життєвої компетентності: проектний підхід// Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати; Практико-орієнтований збірник. К.: Департамент, 2003. 500 с.
3. П'ехота О.М. Освітні технології: навчально-методичний посібник. К.: АСК, 2009. 255 с.

4. Полат Е.С. Нові педагогічні інформаційні технології у системі освіти. К.: Академія 2018. 271 с.
5. «Державний стандарт початкової освіти» [Електронний ресурс]. 2018. Режим доступу до ресурсу: <http://mon.gov.ua>.

Леся Колток, Мар'яна Шеремета
(Дрогобич, Україна)

ЗНАЧЕННЯ НАОЧНОСТІ В АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Навчальна діяльність є пізнавальною, оскільки спрямована на зміну особистого досвіду учнів. Це один з основних видів діяльності людини, спрямований на саморозвиток, під час якого засвоюється зміст навчальних предметів, а також способи, уміння і навички, необхідні для освіти учня [4, 87].

Пізнавальна діяльність включає процеси мислення, уваги, пам'яті та волі і завжди виявляє ставлення людини до навколишніх явищ.

Пізнавальна активність є складним процесом, що включає такі взаємозалежні елементи, як пізнавальний інтерес, пізнавальна активність, пізнавальна самостійність і пізнавальна компетентність. Активізація пізнавальної діяльності учнів відбувається за умов розвитку і вдосконалення всіх її компонентів [1, 20]. **Пізнавальний інтерес** - це активно мотивоване афективне ставлення до об'єкта пізнання, яке безпосередньо впливає на формування і розвиток особистісної спрямованості учня і тому потребує систематичного розвитку в процесі навчання. Під пізнавальною самостійністю розуміється якість особистості, що характеризується готовністю і здатністю самостійно здобувати знання, оволодівати способами діяльності та вирішувати пізнавальні завдання.

Активність є ознакою пізнавальної діяльності та показником рівня її розвитку. Основою пізнавальної активності у дітей молодшого шкільного віку є бажання вчитися. Щоб це бажання виникло, необхідно, щоб дитина ставила перед собою відповідні цілі, які залежать від внутрішніх і зовнішніх факторів [1, 21]. **Пізнавальна активність** - це риса особистості, що виявляється у ставленні до пізнавальної діяльності, тобто стан готовності, спрямований на засвоєння індивідом соціального досвіду, знань і способів діяльності, накопичених людством, прагнення до самостійної діяльності, і навіть може проявлятися як пізнавальна активність. Пізнавальна активність молодших школярів, які є об'єктом цієї діяльності, має виявлятися насамперед у їхньому ставленні до змісту і процесу навчання та прагненні ефективно оволодівати знаннями і способами діяльності. Цього можна досягти за умови усвідомлення учнями мотивів своєї пізнавальної діяльності. **Активізація** - це створення відповідних умов для організації діяльності учнів та використання засобів, які гарантують формування активності учнів [3, 76].

Таким чином, виходячи з вищезазначеного, поняття **«активізація пізнавальної діяльності учнів»** - це процес, спрямований на мобілізацію вчителем за допомогою спеціальних засобів інтелектуальних, моральних, вольових і фізичних зусиль учнів для досягнення конкретних цілей навчання, виховання і розвитку, подолання їхньої. Цей процес здійснюється за допомогою ефективних форм і методів навчання. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів вимагає використання різноманітних засобів спонукання дітей до прояву більш високого рівня пізнавальної активності. Водночас теоретичний аналіз літератури свідчить, що активізацію пізнавальної діяльності не можна розглядати виключно як управління діяльністю учнів з боку вчителя. Процес активізації визначається активністю учнів. Активність учнів визначається їхньою спонтанністю, бажанням ставити перед собою завдання, прагненням знаходити шляхи вирішення завдань, тобто саморегуляцією [3, 165]. Отже, правильна організація пізнавальної діяльності учнів сприяє підвищенню ефективності навчання та активізації пізнавальної діяльності. Активне навчання є обов'язковою умовою шкільного навчання.

Це пов'язано з тим, що, по-перше, наочність виступає важливим засобом пізнання навколишнього світу. По-друге, використання наочності ґрунтується на особливостях мислення дітей молодшого шкільного віку, яке розвивається від конкретного (наочно-образного) до абстрактного та логічного. Успішна пізнавальна діяльність молодших школярів вимагає розробки способів роботи з учнями та вибору найбільш ефективних і раціональних методів навчання, які органічно інтегруються в освітній процес. Одним з таких методів є візуалізація навчального процесу. Візуальне навчання є вдалим вибором, оскільки дає можливість вчителю оволодіти активними методами навчання і виховання, сприяє забезпеченню принципів науковості і доступності у викладі матеріалу, покращує загальну підготовку молодших школярів і дозволяє різноманітно і повноцінно формувати конкретні поняття.

Отже, процес навчання в початковій школі можна вважати наочним, якщо внутрішні дії, які виконує дитина, співвідносяться з поставленими цілями.

Роль наочних матеріалів у процесі навчання в початковій школі залежить від ставлення пізнавальної діяльності дитини з наочними матеріалами до тієї діяльності, яка становить сутність процесу навчання. Якщо зв'язок між цими двома видами діяльності відсутній, процес навчання не є наочним, а сам наочний матеріал може бути марним або відволікаючим. Тому активізація пізнавальної діяльності в учнів початкової школи базується на активній роботі з візуальними навчальними матеріалами.

Психологи виділяють дві функції зору, які сприяють активізації пізнавальної діяльності молодших школярів:

- перша - розширення чуттєвого досвіду учнів;
- друга - розуміння сутності процесів і явищ, що вивчаються.

Розглянемо особливості використання наочних методів навчання для активізації пізнавальної діяльності молодших школярів.

Наочні методи навчання - це методи, при яких засвоєння матеріалу в процесі навчання залежить від використання наочних посібників [4, 75]. Наочні методи навчання доцільно використовувати в роботі з дітьми молодшого шкільного віку через психологічні особливості їхньої уваги та пам'яті. Візуальні матеріали дозволяють спиратися на зорові, слухові та кінестетичні відчуття. У процесі навчання наочні матеріали мають формувати структуру пізнавальної діяльності учнів.

Як педагоги, так і психологи розрізняють спостереження, ілюстрацію та демонстрацію у візуальних методах навчання. Завдяки спостереженню молодші школярі вчаться самостійно аналізувати природні та суспільні явища, зосереджувати увагу на головному, виділяти загальні та специфічні ознаки об'єктів, явищ і процесів.

Вчителі спрямовують увагу молодших школярів на досліджувані ознаки об'єктів, явищ і процесів, що аналізуються. Ілюстрації використовуються вчителями початкових класів для пояснення матеріалу. Метод ілюстрації дозволяє молодшим школярам отримати уявлення про об'єкт вивчення.

Таким чином, завдяки візуалізації у молодших школярів формується конкретний образ об'єкта, що вивчається, і запобігається вербалізація у навчанні учнів. Візуалізація допомагає формувати пізнавальний досвід молодших школярів. Діти молодшого віку легко засвоюють лише те, що вони можуть безпосередньо сприймати, і чим більше аналізатор залучений до цього сприйняття, тим легшим і стійкішим стає навчання. Тому в початковій школі використання наочності є необхідною умовою для активізації пізнавальної діяльності учнів.

Література:

1. Асмолов А.Г. Психологія особистості: культурно-історичне розуміння розвитку людини. К.: Сенс, Академія, 2007. 528 с., С. 19-22.
2. Дидактичні засади комплексного використання засобів навчання у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. За редакцією Полат Є.С. У: Видавничий центр «Академія», 2012. 259 с.
3. Джурінський А.М. Історія освіти та педагогічної думки. К.: Владос-Прес, 2014. 400 с.
4. Конобеевський І.П. Наочні посібники як засоби навчання у початковій школі. К: Освіта, 2017. 264 с.
5. Осмоловська І.М. Наочні методи навчання: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. К.: «Академія», 2009. 192 с.

Юлія Щур, Вікторія Гупало
(Дрогобич, Україна)

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

В умовах інноваційних змін у розвитку сучасної освіти суспільство потребує креативних та активних громадян, які здатні приймати рішення у власному житті. Сучасна філософія освіти спрямовує освітній процес на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей та розвиток творчих, активних і талановитих громадян, здатних до життєвого самовизначення. Вона спрямовує освітній процес на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей, розвиток потенціалу та здібностей учня.

Теорія компетентнісного підходу в освіті розроблена зарубіжними вченими та у працях вітчизняних науковців. Український погляд на компетентнісний підхід у сучасній освіті представлений у працях науковців Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмакова, О. Локшиної, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачевої та інших.

В основі компетентнісного підходу лежать такі поняття, як «компетенція» і «компетентність». Термін «компетенція» походить від латинського «competo» (досягати, виконувати, відповідати) і почав використовуватися в 1960-х роках у США, Великій Британії та Німеччині.

Однак слід зазначити, що серед науковців немає згоди ані у визначенні понять «компетенція» та «компетентність», ані у переліку ключових компетентностей. На думку О. Пометун, це пов'язано з тим, що суспільство та економіка не хочуть говорити про термінологічну дефініцію освіти і не готові надати концептуальне тлумачення освітніх результатів, які педагогіка ще не розуміє [2].

Міжнародний комітет Ради Європи у своїх документах розглядає поняття компетентності як загальне або ключове вміння, базову навичку, кваліфікацію, ключове поняття або базові знання.

Компетенція – це здібності, знання, вміння, навички фахівця, завдяки яким він вирішує будь-які завдання або досягає бажаних результатів.

Компетентність - оволодіння учнем відповідною компетенцією, що включає йогоособистісне ставлення до неї та предмета діяльності. Тобто компетентність – це особистісна якість або сукупність якостей учня, що вже відбулася, і мінімальний досвід діяльності в заданій сфері здобуто.

На симпозіумі Ради Європи з питань ключових компетентностей в Європі було представлено наступний перелік ключових компетентностей:

Уміння вчитися: здатність отримувати вигоду з досвіду.

Шукати: ставити запитання іншим; консультуватися з експертами.

Мислити: організовувати взаємозв'язок між минулими та теперішніми подіями. Критично ставитися до того чи іншого аспекту суспільного розвитку; вміти толерантно ставитися до невизначеності та труднощів; займати певну позицію та висловлювати власні ідеї в дискусії.

Розуміти важливість політичного та економічного середовища.

Вміти оцінювати соціальні практики, пов'язані зі здоров'ям і споживанням..

Вміти оцінювати твори мистецтва та літератури.

Співпрацювати: вміти працювати та співпрацювати в групі.

Вміння вести переговори, складати та укладати договори.

Зобов'язання: брати участь у проектах, брати на себе відповідальність, бути частиною групи чи команди та робити свій внесок у її роботу.

Вміння користуватися обчислювальною технікою та інструментами моделювання.

Адаптація: використовувати нові інформаційні та комунікаційні технології [4].

Спільним для всіх спроб визначення компетентності є розуміння компетентності як здатності (або готовності) індивіда вирішувати різні проблеми. Компетентність проявляється в сукупності знань, умінь і навичок, необхідних для вирішення конкретного завдання. Компетентність, як і компетенція, є сутнісною характеристикою людини.

У Державному стандарті початкової освіти найбільш універсальними є ключові компетентності, які формуються засобами міжпредметного і предметного змісту. Виокремлюють 10 наскрізних ключових компетентностей: 1. Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами. 2. Спілкування іноземними мовами. 3. Математична грамотність. 4. Компетентності в природничих науках і технологіях. 5. Інформаційно-цифрова компетентність. 6. Уміння навчатися впродовж життя. 7. Соціальні і громадянські компетентності. 8. Підприємливість. 9. Загальнокультурна грамотність. 10. Екологічна грамотність і здорове життя [1]

В. Химинець визначає поняття «компетентнісний підхід», який спрямовує освіту на формування і розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Компетентнісний підхід спрямовує освіту на формування всієї сукупності компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень тощо), якими мають оволодіти майбутні фахівці. Водночас науковці наголошують на тому, що традиційна система освіти не є основним фокусом для набуття знань, основний акцент робиться на набутті знань, умінь і навичок [4].

Для поступового впровадження компетентнісного підходу у зміст шкільної освіти важливо, щоб вимоги до рівня компетентності учнів посіли провідне місце. На цьому рівні розробки змісту освіти, Державного стандарту освіти визначені вимоги учнів і випускників початкової та середньої школи. Зокрема, опис освітньої галузі має зосереджуватися на пріоритетних компетентностях, яких мають набути учні. Крім того, слід детально описати навчальні дисципліни та їхній основний зміст, окремо для випускників початкової та середньої школи, а також вимоги до рівня компетентності. Компетентності мають впливати на встановлення системних ознак змісту шкільної освіти для розроблення освітніх стандартів та навчально-методичної літератури, а також відповідно відображатися у критеріях оцінювання та вимірювання результатів навчання учнів [1].

У процесі модернізації початкової освіти та впровадження компетентнісного підходу відбувається методологічна перебудова освітнього процесу на принципах гуманізації та демократизації, орієнтації на розвиток особистості та формування ключових компетентностей молодших школярів.

Під компетентнісним підходом в освіті розуміють спрямування освітнього процесу на формування та розвиток базових компетентностей особистості. Це вимагає відходу від інформаційної спрямованості навчання та перенесення акценту із засвоєння нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування і розвиток здатності учнів діяти самостійно, використовувати власний досвід і досягнення у нестандартних і творчих життєвих ситуаціях.

Література:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // <https://edera.gitbook.io/glossary/zagalnii-oglyad/standart>
2. Пометун О. І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: [б-ка з освітньої політики]; під заг. ред. О. В. Овчарук. К.: К.І.С., 2004. С. 16-25.
3. Савченко О. Я. Уміння вчитися - ключова компетентність молодшого школяра посібник. К.: Педагогічна думка, 2014. 176 с.
4. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakipro.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор Пантюк Микола Павлович.

Марія Янів
(Дрогобич, Україна)

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI ст.) одним із стратегічних завдань є створення умов для формування творчої особистості громадянина, реалізації та самореалізації його природних здібностей і можливостей в освітньому процесі. Це націлює на пошук нових шляхів і засобів, що забезпечуватимуть розвиток творчого потенціалу особистості, внутрішніх можливостей учнів, їхніх потреб, інтересів, розпочинаючи з початкової школи [1].

Початкова освіта - це перший освітній рівень, який закладає фундамент загальноосвітньої підготовки школярів. Тому пріоритетними завданнями навчання у початковій школі на етапі становлення креативної освіти мають бути не лише формування в учнів певного обсягу знань, загальнонавчальних умінь та навичок, а й розвиток інноваційної творчої особистості дитини. Ідеї розвивального навчання найбільше відповідають поставленим завданням. Тому зрозуміло, що абсолютна більшість учителів-практиків дедалі частіше звертаються до ідей, засад і методик розвивального навчання, щоб ефективніше впроваджувати ідеї креативної освіти.

Проблема розвитку інтелектуальних здібностей активно вивчалася і продовжує вивчатися психологами, педагогами, методистами та практиками. Проблема розроблялася такими класиками педагогіки, як Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Г. Сковорода, К. Ушинський та іншими вченими. В.О. Сухомлинський [4] увійшов у вітчизняну та світову педагогічну історію як видатний педагог-гуманіст. Він стверджував необхідність орієнтації педагогічного процесу на самоцінність особистості дитини, необхідність розвитку творчих сил кожної дитини в різних видах діяльності, теоретичне обґрунтування і практичне впровадження в освітній процес методів розвитку дитини. Зарубіжний досвід М. Монтесорі та методика сенсорного виховання дітей молодшого шкільного віку є важливими, оскільки вони є необхідною умовою психічного розвитку дитини.

Розвиток інтелектуальних здібностей дитини відбувається безперервно (як на уроках, так і поза ними) під час цілеспрямованого навчання, праці, розв'язання життєвих ситуацій, спілкування з однолітками та дорослими, сприйняття й осмислення матеріалу, отриманого через засоби масової інформації тощо. Розвиток інтелектуальних здібностей особистості найбільш інтенсивно відбувається під час виконання пізнавальних і проблемних завдань, які вимагають прояву творчості, спонтанності та самостійності мислення (Г.О. Люблінська, Т.В. Косма). Важливу роль у розвитку інтелектуальних здібностей відіграє повноцінне засвоєння великих обсягів знань (глибоке проникнення в їх сутність, оволодіння способами здобуття і застосування знань, перетворення знань на переконання, перетворення на знаряддя мислення і діяльності), оволодіння основними розумовими операціями, логічними прийомами, науковими методами пізнання (аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, узагальнення, визначення, виділення головного уміння визначати суттєві ознаки, оціночні судження тощо). Успішний розвиток інтелектуальних здібностей учнів залежить від певних умов, таких як:

- оптимальний вибір змісту матеріалу, методу навчання та відповідного характеру пізнавальної діяльності учня. Зміст навчання має бути емоційно привабливим і особистісно значущим для кожного учня;
- навчальна та практична діяльність учнів, особистий досвід, зв'язок з навколишнім життям, відповідним чином організоване предметно-розвивальне середовище та методичне обладнання;
- відповідність класної, позакласної та позапредметної діяльності, взаємозв'язок школи і дому, використання спеціальних завдань, різні форми організації для реалізації змісту (спілкування, навчання, праця, гра);
- загальна висока інтелектуальна атмосфера, в якій навчаються і живуть учні.

На думку Н.М. Завгородньої, інтелектуальні (розумові) здібності - здатність ефективно виконувати інтелектуальну роботу, яка потребує тривалої пізнавальної напруги [2].

Завдання школи щодо розвитку інтелектуальних здібностей учнів охоплює: розвиток розумових здібностей; надання школярам обсягу наукових знань на рівні світових стандартів; формування пізнавальних інтересів; раннє виявлення і розвиток індивідуальних творчих задатків і здібностей; орієнтацію на позитивні життєві цінності, розуміння добра і зла, сенсу життя [2].

Процесу формування інтелектуальних вмінь у молодих школярів сприяє робота з різними типами завдань:

- дослідницькими (спостереженнями, дослідництво, підготовка експерименту, пошуки відповіді в науковій літературі, екскурсії з метою збирання матеріалу та ін.),
- порівняльними (від простіших до порівнянь, що виявляють подібність або відмінність понять, складних явищ);
- на впорядкування мислительних дій, використання алгоритмів або самостійне їх складання; пов'язані з аналізом і узагальненням ознак для виокремлення явища в новий клас чи вид [2].

Успіх навчальної діяльності учнів, їхній інтелектуальний розвиток залежить від рівня сформованості певних навчальних умінь.

- Уміння читати. Характеризується виразністю, інтонацією, темпом, врахуванням жанру тексту і залежить від уміння учня охопити зором текст, який він читає. Необхідно прагнути до того, щоб учні усвідомлювали прочитаний текст.

- Уміння слухати. Передбачає вміння зосередитися на змісті розповіді, пояснення чи питань учителя, відповідей на питання учнів. Слухання має супроводжуватись аналізом, умінням прорецензувати та оцінювати прослухане повідомлення.

- Уміння усно формулювати і викладати власні думки. Йдеться про відповіді на питання, переказування змісту прочитаного чи почутого. Словесний опис картини, приладу, спостережуваного об'єкта. Вміння поставити питання до розповіді вчителя, прочитаного тексту тощо.

- Уміння писати. Передбачає оволодіння технікою письма та писемною мовою. Вміння правильно списувати з дошки, книжки, описувати побачене, писати під диктовку, написати твір чи реферат на задану або вільну тему, законспектувати прочитане тощо.

- Уміння працювати з книжкою. Це вміння підібрати необхідну літературу, визначити її загальний зміст, використовувати різні форми запису прочитаного, вміння користуватися довідниковою літературою, словниками, періодикою.

- Спеціальні вміння. Вміння читати ноти, технічні креслення, карти. Обчислювальні вміння з математики, вміння слухати музику, записувати числа, формули, нотні знаки, користуватися словником під час вивчення іноземних мов тощо.

- Уміння культури розумової діяльності. Вміння дотримуватися раціонального режиму розумової діяльності, виконувати навчальні завдання акуратно, слідкувати за порядком на робочому місці. Учень повинен уміти чергувати розумову діяльність з відпочинком або з іншим видом діяльності. Культура розумової діяльності передбачає знання учнем загальних правил розумової діяльності та вміння дотримуватись їх, а також розуміння важливості поступового входження в діяльність, її ритмічність [3].

Основи початкової освіти - це не лише добре засвоєні учнями навички, а й ключові компетентності, які мають стати важливим надбанням розвивальної середньої освіти. До них належать уміння вчитися, здоров'я, загальнокультурна компетентність, громадянська компетентність, підприємливість, соціальна компетентність та інформаційно-комунікаційна компетентність. Розвиток кожної з цих компетентностей потребує систематичного впливу.

Тому для розвитку інтелектуальних здібностей молодших школярів необхідно забезпечити низку умов, у тому числі стимулююче навчальне середовище, компетентних вчителів і сприятливе сімейне оточення, яке не дозволяє природній допитливості дитини «згаснути».

Література:

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.) // https://portal.prolisok.org/osvita_ukraine_xxi.html
2. Завгородня Н.М. Педагогічні умови соціалізації обдарованих учнів у навчально-виховному середовищі загальноосвітнього навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 Соціальна педагогіка. К., 2006. 22 с.
3. Козігора М. Формування інтелектуальних умінь і навичок у процесі навчання молодших школярів // <https://pi.iod.gov.ua/images/pdf/2016%201/11.pdf>
4. Сухомлинський В.О. Виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані твори. Том 1. К.: Радянська школа. 1977

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук, доцент Ілляш Соломія Дмитрівна.

СЕКЦІЯ: ПРАВО

Тетяна Пушкар
(Боярка, Україна)

ГОСПОДАРСЬКИЙ ДОГОВІР: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВІ ОЗНАКИ

Господарський договір в умовах ринкової економіки є основним засобом організації відносин між суб'єктами господарювання та важливим інструментом правової організації господарського життя суспільства в цілому. Він є однією із найбільш поширеніших підстав виникнення договірних господарських зобов'язань як гнучкий правовий регулятор дає змогу враховувати специфіку окремого господарського зв'язку та узгоджувати його із загально нормативним режимом правового регулювання господарських відносин.

Об'єктивна необхідність господарського договору обумовлена господарським інтересом. Суб'єкти господарської діяльності при цьому мають право і утворюють для себе певні норми і правила взаємовідносин. Разом з цим, в умовах ринкового конкурентного середовища, яке сформувалося в Україні набуло широкого розповсюдження укладення господарських договорів на біржах, аукціонах, конкурсах, але ці питання висвітлено не достатньо [1, с. 238].

Термін «господарський договір» широко використовується в юридичній літературі та в господарській практиці, звичайно, на основі його порівняння з цивільно-правовим договором та використовується у таких значеннях:

- а) як угода (правочин), що породжує права та обов'язки учасників господарських відносин;
- б) як зобов'язання сторін (учасників господарських відносин), що ґрунтується на укладеній ними угоді;
- в) як правовий документ, в якому фіксується факт угоди та зміст зобов'язання сторін.

Господарський договір - це зафіксовані в спеціальному правовому документі на підставі угоди зобов'язання учасників господарських відносин (сторін), спрямовані на обслуговування (забезпечення) їх господарської діяльності (господарських потреб), що ґрунтуються на оптимальному врахуванні інтересів сторін і загальногосподарського інтересу.

Господарський договір регулює правовідносини, які складаються у різних за змістом і характером сферах господарської діяльності, тому зміст, порядок укладання та розірвання господарського договору залежить від змісту та характеру господарської діяльності [2, с. 145].

Як особлива категорія господарського законодавства і права України, господарський договір має певну правову основу. Господарські договори в Україні з прийняттям Господарського кодексу регулюються:

- а) загальними (про зобов'язання, договір, зобов'язання, що випливають з договорів) і спеціальними (купівля-продаж, поставка, постачання енергетичними та іншими ресурсами, лізинг, підряд, будівельний підряд, виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, перевезення, транспортне експедирування, зберігання на товарному складі, позика, кредит, банківський вклад, банківський рахунок, факторинг, комерційна концесія тощо) статтями Цивільного кодексу;
- б) нормативно-правовими актами господарського законодавства: Господарським кодексом, законами України про окремі види господарської діяльності (інвестиційну, зовнішньоекономічну, транспортну тощо).

Як спеціальна законодавчо-правова категорія, господарський договір має особливі ознаки.

По-перше, господарське законодавство регулює даний договір як таку угоду, яка має визначену економічну і правову мету. Господарський договір завжди укладається з господарською (комерційною) метою для досягнення необхідних сторонам господарських і комерційних результатів. Це виробництво і реалізація за плату продукції, виконання робіт і оплата їх результатів, надання платних послуг. Звідси господарські договори - це майнові договори, що обслуговують безпосередньо виробництво та господарський (комерційний) обіг. За критерієм мети господарські договори відмежовуються від інших договорів підприємств, установ і організацій, які не обслуговують виробництво і обіг, і є допоміжними.

По-друге, стосовно господарських договорів діють окремі правила щодо підстав їх укладання і змісту господарських договірних зобов'язань. Законодавством про господарські договори встановлено, що ті з них, які спрямовані на забезпечення пріоритетних потреб України в продукції, роботах та послугах, укладаються на підставі відповідних державних замовлень. Юридичною особливістю в даному разі є те, що зміст господарського договору, який укладається на підставі державного замовлення, обов'язково має відповідати цьому замовленню. В теорії такі договори визначаються як плановані [3, с. 84].

Але не всі господарські договори укладаються на підставі державного контракту чи державного замовлення. Отже ця ознака господарського договору не є абсолютною.

Зміст господарських договорів, які укладаються без державного контракту чи державного замовлення, має відповідати господарським намірам і юридичне вираженій згоді сторін. В теорії такі договори називаються регульованими, тобто такими, що регулюються самими сторонами.

По-третє, закон обмежує коло суб'єктів, які можуть бути суб'єктами господарських договорів. Суб'єктами господарських договорів є організації - юридичні особи (підприємства, установи, організації), в тому числі колективні сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, індивідуальні, приватні, спільні підприємства тощо.

Отже, господарський договір - це майнова угода господарюючого суб'єкта з контрагентом, яка встановлює (змінює, припиняє) зобов'язання сторін у сфері господарської і комерційної діяльності: при виробництві і реалізації продукції, виконанні робіт, наданні послуг.

Господарський договір згідно із законом співвідноситься з юридичною категорією господарського зобов'язання. Господарське зобов'язання - це врегульоване правом господарське відношення, в силу якого одна сторона уповноважена вимагати від іншої здійснення господарських функцій - передачі майна, виконання роботи, надання послуг тощо, а інша сторона зобов'язана виконати вимоги щодо предмета зобов'язання і має право вимагати за це зустрічної винагороди (сплати грошей, зустрічних послуг і т.ін.) [2, с. 146].

Категорія господарського зобов'язання водночас є і загальною (широкою), і частковою (вужчою) стосовно господарського договору. Загальною вона є тому, що господарські зобов'язання виникають з ряду підстав, а саме: із державного контракту чи державного замовлення; з іншого акта органу управління; із господарського договору, укладеного на підставі держконтракту, держзамовлення чи іншого управлінського правового акта; із господарського договору, укладеного за простою згодою сторін; з інших підстав, що не суперечать закону (з конкурсу, тендеру, іншого публічного торгу).

Таким чином, з одного боку, господарський договір є лише частковою підставою виникнення господарських зобов'язань. В цьому розумінні категорія господарського зобов'язання узагальнює договірні господарські зобов'язання, засновані на договорі. З іншого боку, зміст господарського договору - це сукупність господарських зобов'язань сторін, тобто їх взаємних прав і обов'язків, що виникають саме з даного договору. Тобто категорія господарського договору є узагальненою.

Узагальнивши названі ознаки, можна дати таке визначення. Господарський договір - це зафіксовані у спеціальному правовому документі на підставі угоди майнові та організаційні зобов'язання учасників господарських відносин (сторін), спрямовані на обслуговування (забезпечення) їхньої господарської діяльності (господарських потреб) із врахуванням загальногосподарських (публічних) інтересів. Інакше кажучи, договір – це домовленість сторін про певні права та обов'язки, яка має на меті досягнення певного результату і викладена в письмовій формі. Остання не є обов'язковою для деяких видів договорів, але доцільно укладати договори доповнення до них та додатки письмово. Тоді в разі виникнення спору ви матимете письмове підтвердження існування зобов'язань між вами та контрагентом.

Аналізуючи всі вищевикладені погляди на поняття господарського договору, його можна визначити як домовленість, укладену за встановленим змістом та формою, між учасниками господарських правовідносин, спрямовану на встановлення, зміну чи припинення прав та обов'язків, досягнення конкретної мети та забезпечується у випадку порушення можливістю застосування небажаних наслідків.

Література:

1. Беяневич О.А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія / О.А. Беяневич. – К.: Юрінком Інтер, 2019. – 592 с.
2. Гаврилiшин А. П. Загальні положення про господарські договори в Україні // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – Вип. 24. - Том 2. – 2020. – С. 144-147.
3. Господарський Кодекс України від 16 січ. 2003 р. №436-IV із змінами та доповненнями [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

СЕКЦІЯ: СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА МЕДІА

**Нүрила Мырзабек, Шара Кыяхметова
(Алматы, Қазақстан)**

«ЕҢБЕКШІ ҚАЗАҚ» ГАЗЕТІ ЖӘНЕ ІЛИЯС

Мақала ҚР ҒЖБМ ҒК мемлекеттік грантымен қаржыландырылған АР19680053 жобасы аясында әзірленді.

«Еңбекші қазақ» газеті - Ілияс Жансүгіровтің шығармашылық кезеңінің, атап айтар болсақ, журналистік жолының айтулы бір кезеңі. Ілиястың журналистикасын сөз еткенде, «Еңбекші қазақ» газетіндегі атқарған қызметі мен жазған мақалаларын тілге тиек етуіміз қажет. Себебі, Ілияс Жансүгіров 1928-1931 жылдары «Еңбекші қазақ» газетінде әдеби қызметкер болып жұмыс істейді. Осы 3 жыл Ілияс шығармашылығының тағы бір басқыш жоғарылаған маңызды кезеңі болды. Бұл кезде ақын есімі бүкіл Одаққа таныла бастайды [1, 6]. Яғни, Ілияс Мәскеуден оқуын бітіріп, елге оралғаннан кейін осы газетте қызмет атқарып, ел ішіндегі түрлі мәселелер жайлы қалам тербеп, халықтың мұңы мен жан айқайын өз атынан газет бетінде жеткізіп, аянбай еңбек еткен. Ақын басқа қызметтерінен гөрі журналистік салада атқарған еңбегінің салмағының ауыр екендігіне: «Менің көрнекті еңбегім қазақтың журналистикасында жатыр... әрбір газет мақалаларында, жазу техникасында біраз істеген еңбегім жоқ емес» [2, 12], - деген сөзі куә. Осы тұста «Ілияс Жансүгіров – қазақ баспасөзіндегі ең алғашқы кәсіби журналист» [3, 26], - деген пікірді негізге ала отырып, жоғарыда айтып өткеніміздей, Ілиястың Мәскеу мемлекеттік журналистика институтында білім алып, дипломдық жұмыс қорғаған алғашқы оқыған журналист екенін айта өтуіміз қажет.

«Еңбекші қазақ» - газет, РК(б)П Қазақстан өлкелік және Атқару комитеттерінің ресми баспасөз органы. Тұңғыш саны «Ұшқын» деген атпен 1919 ж. 17 желтоқсанда 2 бет болып жарық көрді. Кейін аты өзгеріп, «Еңбек туы» (1920), «Еңбекшіл Қазақ» (1921-25), «Еңбекші қазақ» (1925-32), «Социалды Қазақстан» (1932-37), «Социалистік Қазақстан» (1937-91), «Егеменді Қазақстан» (1991-93) болып шықты. 1993 жылдан бастап «Егемен Қазақстан» атымен шығып келеді [4, 5]. Демек, Қызылорда қаласы астана болып тұрған шақта Ілияс осы газетте тілшілік қызметін жалғастырғанын көреміз. (Төменде Ілиястың Қызылорда қаласында «Еңбекші қазақ» газетінде қызмет атқарған үйінің сол жылдардағы суреті, 1 сурет)

(1 сурет)

Біз Ілиястың «Еңбекші қазақ» газетінде жұмыс жасаған жылдарын зерттеу мақсатында Қызылорда қаласына барған сапарымызда бұл үйдің қазіргі күнге дейін сақталмағанын анықтадық. Тіпті әр ғимараттың алдына қойылар ескерткіштер тарихын қарастыра келе, кезіндегі бұл ғимараттың алдына ескерткіш тақтасы да қойылмағаны белгілі болды. Ал сол тұстағы «Еңбекші қазақ» және т.б. газеттер шыққан баспахана үйі жөнінде жергілікті тұрғындар мен тарихшылардың айтқан сөздеріне сүйенсек, қазіргі «Ал-Асад» сауда үйі ғимараты бұрындары газет баспа үйі болған деген пікірді естідік (2 сурет). Ел аузындағы бұл сөздерге дәлел ретінде «Егемен Қазақстан» газетінің Сыр өңірінің тілшісі М. Жетпісбай газет тарихын зерттей келе: «Қазір «Аль-Асад» сауда үйі қоныстанған тарихи нысан 1878 жылы инженер, генерал Брюноның жобасы бойынша салыныпты. Салынғанына екі жарым ғасырға жуықтаған ғимаратта 1925-1929 жылдары «Еңбекші қазақ» пен «Советская степь», басқа да газет-журналдар басылып, еліміздің әр түкпіріне тарап тұрған», - деп жазады [4, 5].

(2 сурет)

Алайда, Қызылорда қаласынан аталмыш ғимаратты тауып, маңдайшасындағы тақтайшаларына көз салғанымызда, онда тек төмендегі тақтайшаларды ғана көрдік (3-4 сурет). Бұл дерек нақтыланып, мүмкін алдағы уақытта осы сауда үйінің алдына «Еңбекші қазақ» газетінің баспа үйі болғандығы жөнінде тақтайша ілінеді деп сенеміз.

(3 сурет)

(4 сурет)

Жоғарыда аталған деректерден, І.Жансүгіровтің Қызылорда қаласында қызмет атқарған «Еңбекші қазақ» газеті, оның тарихы мен орналасу жөнінде ақпарат алсақ, енді Ілиястың көзін көріп, бірге сол газетте жұмыс жасаған қаламгерлеріміздің замандастары жөніндегі естеліктеріне назар аударсақ.

Өбділдә Тәжібаев өзінің 7 жылдық оқуын тәмамдап, «Еңбекші қазақ» газетіне корректор ретінде жұмысқа орналасқан кезінде сол тұстағы қазақ зиялыларымен қалай танысқанын, соның ішінде Ілияспен алғаш рет көріскені жайында естелігін былайша етіп бастайды: «Мен сыртынан жақсы білетін, өлеңдерін де жақсы көретін Ілияс Жансүгіровты да осында бірінші көрдім, оған да бірінші рет сәлем бердім. 1928 жылдың жазы болатын» [2, 31]. Ақын ары қарай Ілиястың газет бетінде шыққан мақалаларын оқып, осы мақалаланы жазған журналисті көру үшін Қызылордалықтардың да газет редакциясына келетінін айтып өтеді. Оқырмандарының өзін іздеп редакцияға келіп, қолын алып кетуі Ілиястың сол кезеңде жай ғана журналист емес, белді журналист болғанының айғағы.

Бейсембай Кенжебаев Ілиясқа арналған «Ағыл-тегіл ақын» атты естелігінде 1928 жылы Ілиястың «Еңбекші қазақ» газетіне жұмысқа орналасуға келген күні Ғаббас Тоғжановтың кабинетінде танысқанын жазады. Одан әрі Ілиястың қонақ үйде уақытша орналасқанымен, күнделікті өз үйінде кешкі ас ішіп, жұмыстан бірге қайтатындығын, күні бойы Ілиястың жанында болатындығын және сол сәттерде өзінің көп сөйлеп, керісінше, Ілиястың аз сөйлеп, көп тыңдайтыны жөнінде жазған. Одан әрі: «Редакцияға келісімен Ілияс газетке бірнеше фельетон жариялады; ұлы жазушы М. Горькийдің «Мен қалай үйрендім», «Жас жазушыларға» деген мақалаларын қазақ тіліне аударып бастырды. Бұлар газеттің өңін бір қилы ашып жіберді» [2, 103-104], - деп, Ілиястың газет бетіне фельетонның жаңа бір түрін әкелгенін, өзі де Ілиястан көп нәрсе үйренгенін ашық жазады.

Ілияс «Еңбекші қазақ» газетінде еңбек еткен жылдары түрлі бүркеншік аттарымен түрлі тақырыптарды қозғап, көптеген мақалалары жарық көрген. Ақынның сол уақыттағы мақалаларының тақырыптарын бірнеше топтарға бөліп, топтастырып қарасақ болады.

Ең алдымен, жиі ұшырасатыны - өнер, театр жайындағы мақалалар. Журналист Ілияс бұл мақалаларында көркемөнер мәселелеріне тоқталып, Ғаббас Тоғжановпен бірге қазақтың ән-күйі, қазақ күйлерінің жинақталуы жөнінде сөз қозғаған. Атап айтатын болсақ, «Ән, күй жайында» (Таңқыбай, - «Еңбекші қазақ» газеті, 1928, 16 ақпан), «Ән, әншілер жайында» («Еңбекші қазақ» газеті, 1931, 24, 25 қаңтар), «Қазақтың ән-күйі туралы» («Еңбекші қазақ», 1931, 2, 3, 4 қараша) мақалалары, ал «Театр туралы» («Еңбекші қазақ» газеті, 1929, 30 қыркүйек), «Театр мамандарын дайындау» («Еңбекші қазақ» газеті, 15 қаңтар), «Қазақтың театр өнері» («Еңбекші қазақ», 1931, 22, 24 қазан), «Театрдың ойнауы» («Еңбекші қазақ», 1931, 24 қазан), - атты мақалаларында театр мамандарын дайындау, актерлік шеберлікті қалыптастыру мен арттырудың жай-жапсарын тарқата жазған.

Екінші бір жиі кездесетін тақырыптың бірі – қазақ қызының тағдыры мен еркіндігі жайында. Ілияс бұл мақалаларында әйел теңсіздігі жөнінде ел арасында болып жатқан оқиғаларды мысал келтіре отыра жазған. Мысалы «Тоғыз жасар қызын сатты» (Батырақ, Еңбекші қазақ 1928жыл, март 6, сейсенбі, №55) атты мақалада жасы тоғыз жасқа енді толған Зылиха атты қыздың әкесі өз қызын байға малға сатқандығы және құдалыққа барған әр адамға нар мінгізілгені жөнінде жазылса, «Қуыршақ» (Таңқыбай, Еңбекші қазақ,

1929 март 8, жұма, №55) деген шығармасында ойыншық қуыршақ пен қазақ қызын салыстыра отырып, қазақ қыздарының қуыршақ секілді ойыншыққа айналып бара жатқандығын ашына жазады. Алайда, шығарманың соңын «Әйелді әлі қуыршаққа айналдырып жүрген ескі әдеттің құлы құлар, атқамінерлер бар. Біз бұл қуыршақты бүгінгі күн сықылды жержүзі еңбекші әйелдерінің азаттыққа қажырмен, қайратпен шығатын күні әдейі көрсетіп отырмыз. Әйелді қуыршақ етуші құлар құрсын!», - деген ұранмен аяқтап, оқырмандарын қазақ қызының бас бостандығы мен таңдау еркіндігіне жол ашуға шақырады.

Ілиястың газет беттерінде бұдан өзге де әр түрлі тақырыптарда жазған мақалаларын кездестіре аламыз. Әсіресе, журналистің «Еңбекші қазақ» газетінде атқарған еңбегі мен мақалаларын сөз еткенде, қазақ әдебиетіндегі аты шулы жік, жікшілдік (айтыс) тақырыбынан аттап өте алмайтынымыз анық. Оның басы, Сәбиттің Ілиясқа арнап жазған «Беташарынан» бастау алғандығын білеміз.

Сәбит Мұқанов Ілиястың әлі жарыққа шықпаған, алайда шығару ойында жүрген өлеңдер жинағын С. Садуақасовтың шаңырағында Ілиястың өз аузынан естіп, оқып көру үшін өзіне алады. Алайда, ақынның бұл өлеңдер жинағына деген өзіндік пікірін Ілиястың рұқсатынсыз жариялайды. Ілиястың осы мақаласына жауап ретінде жазған «Бетім анадай емес, мынадай» деген мақаласына «Бас асаулық» деген атпен қарсы мақала жариялады. Сәбит аталмыш мақаласын: «қолына қалам ұстап, қағазға төне бергеннен-ақ Ілиястың градусы 40-қа жетіп, көйлегіне сыймай, түймесі тырсылдай қалғаны мақаласында мәстек аттай құйрығын бұлғап шақырып, көрсетіп тұр» [5, 2], - деген кекесінге толы сөзімен бастайды. Одан әрі Ілиястың «Сағанақ» өлеңдер жинағындағы бүкіл кемшіліктерді теріп, мақаланың соңында Ілиястың өзін ауруға теңейді. Сәбит «Беташар» мақаласын Ілиясқа айтылған сын екендігін және Ілиястың сынды қабылдай алмағандығын жазып, ақынды құрық түспеген құлынға теңейді.

Жоғарыда айтылған дүниеден мұның бәрі сын, кез-келген қаламгер өз тарапына айтылған сынды қабылдауы қажет деген ой туындауы мүмкін. Бірақ мұны сын деп қабылдамас бұрын сынның не екендігіне назар аударсақ. Сын жөнінде А.С. Пушкин: «Сын – әдебиет пен өнер туындыларындағы сұлулық пен кемшіліктерді ашатын ғылым» [6, 69], - деген анықтамасынан, әрі өзіміздің әдеби сын жөніндегі пікірімізді түйіндей келе, Сәбиттің сыны шығарманы көркемдік тұрғыдан талдаудан гөрі, жеке басқа өту мен тіл тигізу деп санаймыз.

Осы тұста әдебиетте жік бар, бұл мәселені шешуіміз қажет деген нұсқауға сай 1930 жылы газет бетінде «жікшілдіктің» құпиясын ашу үшін арнайы айтыс ашылды. Аталған айтысқа Ф. Мүсірепов «Әдебиеттегі жікшілдікке қарсы» атты мақала жариялап, бұл мақаласында: «Бұл мақала жеке мүшелерге арналған, бір кезде соларға ерген жабайы мүшенің мақаласы. Жолдастардың атын атап, ортаға түсуін сұрау қажет. Бұл арада айтайық дегеніміз Сәкен мен Сәбит» [7, 3], - деп әдебиеттегі жікшілдіктің бастауында кім тұрғандығы атап көрсетсе, ары қарай: «Сәбит пен Сәкен ұйымның тілегін күні бүгінге дейін орындаған жоқ. Екеуінің басында да екі түрлі ауру бар. Бірі – жалпы жікшілдіктің қалдығы, екіншісі – ұйымның ішіндегі кейбір мүшелерден бөлектену. Олардың кемін толтырып, жетекші болу, бірге істесу орнына олардан алыстау, оларға сенбеу күні бүгінге дейін еріп жүрген жолдастарда бар. Осыларды түзу жолға салу керек» [7, 3], - деп қорытындылайды.

Ғабиттің жоғарыдағы «Еңбекші қазақ» газетіндегі мақаласынан кейін бір ай уақыт өтпей жатып, Ілияс «Жікке жол жоқ» атты мақаласын жариялайды. Біз «Еңбекші қазақтың» сол тұстағы төте жазумен жарияланған нұсқасын тауып, төте жазудан қазіргі кирилл таңбасына аудардық (5 сурет). Бұл мақаласында Ілияс Ғабиттің ойына келісетіндігін көрсетіп, тіпті Ғабиттің мақаласына бірнеше рет сілтеме келтіреді. Одан әрі жікшілдіктегі өздерінің жазығы жөнінде: «Ғаббастың жазығы – Сәкен, Сәбитке мынау қата ғой, түзел – дегені ғой. Ілиястың жазығы – шылығын, - жілігіңменен аулақ, улама, былғама дегені. Бейімбеттің жазығы - Сәкен, Сәбиттің жігіне дауыс беріп, үндемегені. Осыдан басқа өгіз өлуге, тұлып жыртылуға, үйдегі күнкілге, жасырын жікке, қанатынан жұдырыққа – себеп те жоқ, дәлел де жоқ. Бар болса жұрт алдында айтсыншы!» [8, 3], - деп, өзінің жіктен қаншалықты алыс жүргісі келгенімен, осы былыққа өздері қосып жатқандығын жазады.

Ілияс бұл мақаласында тек қана жікшілдікті ғана айтып қоймай, бұл мәселені қалай шешу керек екендігіне тоқталады: «Әдебиет өсіп келеді. Талай таланып, жас жазушы шығып келеді. Соның бәріне басшылық керек. Тәлім-тәрбие керек. Ұлы құрылыстың төңірегіне еңбекшілер бұқарасының пікірін ұйымдастыру керек. Партия кеңестің ұлы міндетті орындауына жазушы, суретші, сыншы сыбана кірісу керек. Ендеше жазушыларға ұйым керек. Ұйымға күш керек. Ұйым күшті ұйымдастыра білу керек» [8, 3], - деп, ұйымның ішінде санаулы адам ғана емес, барлық әдебиетке қатысы бар қаламгерлердің болуы қажеттігін әрі олар жас буындардың жолын кесіп, кедергі болудан гөрі дұрыс жол көрсетіп, үлгі болуы қажеттігімен ойын қорытындылайды.

(5 сурет)

Ілияс Жансүгіровтің журналистік салада атқарған бір ғана «Еңбекші қазақ» газетінің бетінде жарияланған еңбектерінің өзі атан түйеге жүк болардай орасан зор. «Еңбекші қазақтың» бүгінгі күнге дейін жетіп, «Егемен Қазақстан» болып тұрғанының бірден бір себепшілерінің бірі – Ілиястай оқыған журналист, еңбекқор қаламгерлердің осы газеттің көш басында тұрып, бастауында жұмыс атқаруында деп білеміз. Ілиястың бұл газет беттерінде әлі де аударылмаған мақалаларын тауып, бүгінгі күнге жеткізу ісі әлі де жалғастыруды талап етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Жансүгіров І. Библиографиялық көрсеткіш: Көп томдық шығармалар жинағы. /құраст: Ш. Кыяхметова, А. Оразбаева. – Алматы: «Абзал-ай» баспасы, 2019. – 200 бет.
2. Дәуітұлы С. Азамат ақын: Ілияс Жансүгіров туралы естеліктер. – Алматы: Жазушы, 1994. – 192 бет.
3. Андас Қ, «Аңыз адам» журналы, Алматы: Отбасы, 2019. – 36 б.
4. «Егемен Қазақстан», 2021, №21 1 ақпан, 5-бет.
5. Мұқанов С. Бас асаулық. «Еңбекші қазақ», 1928, 11 сәуір.
6. Пушкин А.С. Соч. Т. 7, М. 1964, 159-бет.
7. Мүсірепұлы Ғ. Әдебиеттегі жікшілдікке қарсы. «Еңбекші қазақ», 1930, №20, 26 қаңтар.
8. Жансүгірұлы І. Жікке жол жоқ. «Еңбекші қазақ», 1930, №39, 17 ақпан.

СЕКЦІЯ: ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Ярослав Бабій, Олександр Мейта
(Київ, Україна)

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЛОКАЛЬНИХ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖ ЗА ДОПОМОГОЮ РОЗУМНИХ ЕНЕРГОСИСТЕМ (SMART GRID)

Вступ. Останні роки в світі стає ще популярнішим тренд на використання та ще ширше впровадження сучасних технологій в сфері енергетики. Очевидно, що сьгоднішні мережі України не підтримуватимуть енергетичні цілі майбутнього і потребують розвитку і осучаснення.

Інтеграція великих часток відновлюваної енергії, підвищення надійності послуг і досягнення вищих рівнів енергоефективності в ланцюжку створення вартості потребуватимуть електромереж, які значною мірою відрізнятимуться від сучасних.

Мета роботи. Визначити стратегію модернізації локальних електромереж за допомогою розумних енергосистем (Smart Grid).

Аналіз шляхів модернізації електричних мереж. Немає єдиного визначення концепції розумної мережі. Натомість розумні мережі визначаються по-різному в усьому світі відповідно до місцевих вимог і цілей. Стратегія модернізації різних локальних електромереж дещо відрізнятиметься залежно від початкової точки технології, рівня доступних ресурсів і бачення. Проблемою може стати те, що компанії з розподілу електроенергії можуть не мати деяких ресурсів, необхідних для модернізації мережі.

Обсяг модернізації локальної мережі, який можна здійснити, залежить від наявності ключового обладнання, включаючи кероване силове обладнання (лінійні вимикачі, батареї конденсаторів, регулятори напруги та розподілені енергетичні ресурси (PER)), кількість і розташування датчиків розподілу та доступність надійних та ефективних комунікаційних засобів. І, звичайно, діяльність з модернізації мережі, яку можна здійснити, обмежена доступністю фінансових і технічних ресурсів.

Процес розробки стратегії модернізації розподільної мережі починається з ретельної оцінки ключових рушійних сил та довгострокового бачення модернізації мережі. Після цього слід проводитися оцінка існуючих технологій, які на даний момент застосовуються на підприємстві. Використання існуючих потужностей є ключовим фактором для здійснення модернізації мережі за наявності фінансових і технічних ресурсів. Зокрема, енергопідприємство має оцінити наступні технологічні проблеми, щоб визначити поточний рівень впровадження технологій, що, у свою чергу, допоможе визначити, який рівень модернізації мережі можна здійснити за обмежених фінансових і технічних ресурсів.

Рекомендована стратегія модернізації мережі вимагає здатності керувати певними ключовими розподільними енергетичними пристроями на основі оцінки змінних робочих умов для досягнення встановлених цілей щодо надійності, ефективності та продуктивності. Керовані компоненти, які є основоположними для модернізації мережі, включають лінійні вимикачі середньої напруги, регулятори напруги та конденсаторні батареї, які розташовані на розподільчих підстанціях високої/середньої напруги та на самих фідерах. Якщо силовий апарат можна управляти тільки вручну польовими бригадами та не підтримує автоматичне та дистанційне керування, обсяг модернізації мережі, який можна здійснити, дуже обмежений.

Для досягнення максимальної вигоди від модернізації мережі необхідне автоматичне або дистанційне керування енергетичним обладнанням.

Інтелектуальні датчики. Більшість функцій модернізації електромережі вимагають вимірювання та індикації стану обладнання від енергетичних пристроїв, які можуть бути розташовані будь-де в системі розподілу. Багато старих систем керування поклалися виключно на «локальні» вимірювання (тобто вимірювання, зроблені на самому пристрої) і локальні контролери, які були реалізовані як частина пов'язаного силового пристрою. Для досягнення функцій додатків модернізації мережі розширені функції керування вимагають входів від пристроїв, встановлених у різних місцях по всій електромережі. Це необхідно для забезпечення добре скоординованих дій керування на системному рівні (на відміну від дій керування, заснованих виключно на локальних вимірюваннях). Модернізація електромережі потребує інтелектуальних датчиків і контролерів, здатних отримувати «локальні» вимірювання та передавати цю інформацію централізованим операторам систем розподілу та системам керування.

Зменшення втрат електроенергії є особливо важливою метою для електромереж у країнах, що розвиваються, де рівень втрат може перевищувати 25 відсотків від загального споживання енергії.

Електричні втрати, що викликають занепокоєння, включають як технічні втрати (нагрівання струмом компонентів під напругою), так і нетехнічні втрати (крадіжка енергії та невимірне навантаження). Для цих електромереж зменшення втрат електроенергії має бути невід'ємною частиною стратегії модернізації мережі.

Компанії з розподілу електроенергії слід також розглянути питання про додавання нових комутованих батарей конденсаторів до розподільного фідера. Оптимальні місця для розміщення нових батарей конденсаторів слід визначати за допомогою програмних засобів аналізу інженерного розподілу (оптимальне розміщення конденсаторів).

Реконструкція первинних та вторинних розподільних мереж. Враховуючи, що втрати навантаження розподільчої системи прямо пропорційні послідовному опору компонентів розподілу, електричні втрати можна зменшити шляхом заміни існуючих первинних і вторинних ліній провідниками більшої потужності. Хоча зрозуміло, що чим більша площа поперечного перерізу провідника, тим менші втрати в лінії, вигоди/витрати, пов'язані з повторним проводом, залежать від системи. Переваги включають покращення профілю напруги (за рахунок зменшення падіння напруги вздовж фідера) і додавання доступної потужності для передачі навантаження до або від сусідніх фідерів, що також позитивно впливає на надійність системи.

Підвищення напруги. Для деяких систем розподілу (наприклад, зони з високим навантаженням, довгі фідери в сільській місцевості) метод проектування, рекомендований для економічного зменшення втрат у провіднику шляхом зменшення струму, полягає в збільшенні первинної напруги; це відоме як підвищення напруги або перетворення напруги.

Повна потужність у провіднику пропорційна нарузі та струму; подвоєння первинної робочої напруги зменшить струм провідника вдвічі для того самого потоку живлення в фідері. Таким чином, кінцеві втрати навантаження становлять 25 відсотків від вихідної напруги при використанні того самого живильного провідника та довжини, як показано на рис.1.

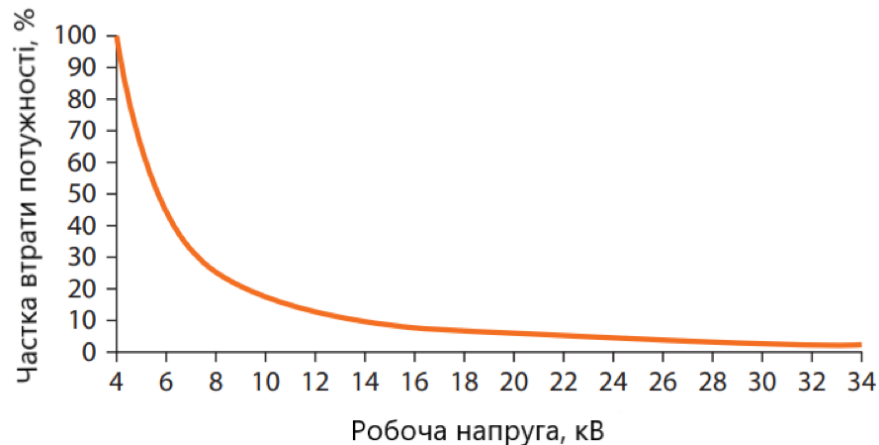

Рисунок 1 - Вплив підвищення напруги на втрати в живлячому провіднику

Втрати трансформатора. Це важливий критерій, який становить значну частину загальних втрат електромереж. Це стосується як трансформаторів підстанцій, так і трансформаторів розподільних послуг. За оцінками Національної лабораторії Ок-Рідж (Ноксвіль, штат Теннесі, Сполучені Штати), провідної науково-дослідної установи, на розподільні трансформатори припадає 26 відсотків втрат при передачі та розподілі. Поточна найкраща практика полягає в установці вискоефективного розподільного трансформатора для зменшення загальних втрат розподілу. Крім того, сучасне трансформаторне навантаження системи управління (НСУ) впроваджуються для відстеження навантаження трансформатора (наприклад, розподільні трансформатори, як правило, на максимумі ККД при навантаженні 50 відсотків від номінального значення). Цей інструмент дозволяє дати точнішу економічну оцінку навантажень трансформатора з урахуванням кількох складових витрат.

Реконфігурація мережі та балансування навантаження. Реконфігурація мережі полягає у зміні статусу розподільних перемикачів (з нормально відкритого на нормально закритий і навпаки) для покращення шляхів потоку навантаження для кращого обслуговування зміни місця розташування та залежності від часу факторів розподілу навантаження. Завдяки переходу до ефективнішого розподілу навантаження втрати системи, що залежать від струму зменшаться. Це пов'язано з тим, що загальні втрати на одному сильно завантаженому фідері та одному мало завантаженому більше, ніж сумарні втрати на двох середньо навантажених живильних елементах. Дисбаланс навантаження є звичайним явищем у трифазних системах розподілу. Це може бути шкідливим для роботи мережі та знизити надійність і безпеку.

Крім того, вимірювання та обчислення, про які повідомляється в міжнародній літературі, показують, що втрати збільшуються через незбалансоване навантаження, головним чином через циркуляцію незбалансованого струму через нейтральні провідники. Наприклад, при 15-відсотковому дисбалансі струму втрати реальної низьковольтної мережі були на 4,1 відсотка більші, ніж у повністю збалансованій мережі. Ця проблема в розподільних мережах існує як у трьох-, так і в чотирьох-провідних системах через те, що навантаження вмикаються та вимикаються кінцевими користувачами. На рис.2 показано вплив балансування навантаження фідера на технічні втрати.

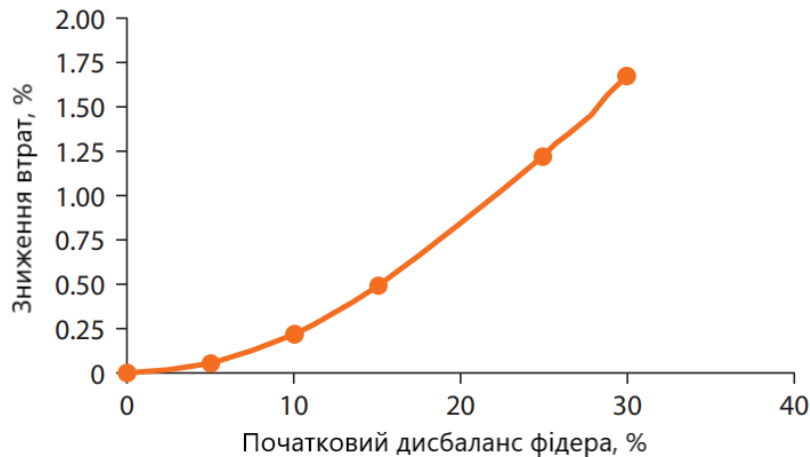

Рис.2 - Вплив балансування навантаження фідера на технічні втрати

Висновки. Обсяг модернізації локальної мережі, який можна здійснити, залежить від наявності ключового обладнання, включаючи кероване силове обладнання, кількість і розташування датчиків розподілу та доступність надійних та ефективних комунікаційних засобів. І, звичайно, діяльність з модернізації мережі, яку можна здійснити, обмежена доступністю фінансових і технічних ресурсів.

Рекомендована стратегія модернізації мережі вимагає здатності керувати певними ключовими розподільними енергетичними пристроями на основі оцінки змінних робочих умов для досягнення встановлених цілей щодо надійності, ефективності та продуктивності. Керовані компоненти, які є основоположними для модернізації мережі, включають лінійні вимикачі середньої напруги, регулятори напруги та конденсаторні батареї, які розташовані на розподільчих підстанціях високої/середньої напруги та на самих фідерах.

Для досягнення максимальної вигоди від модернізації мережі необхідне автоматичне або дистанційне керування енергетичним обладнанням.

Література:

1. ADEME (French Agency for Environment and Energy Management). 2009. "Road Map for Smart Grids and Electricity Systems Integrating Renewable Energy Sources." <http://www2.ademe.fr/servlet/getBin?name=EA7316C69FBD6C4A1AF9FD685A474A941260278372367.pdf>.
2. Alabama Power. 2014. Modern Computer-Based Control Center and Operator Console Design. With permission from Larry Clark, AB Power. Aldana, A., R. Cespedes, E. Parra, R. Lopez, and M. Ruiz. 2011. "Implementation of Smart Grid in the Colombian Electrical Sector." Paper prepared for the IEEE PES conference, Medellin, Colombia, October 19–21. <http://ieeexplore.ieee.org/xpl/mostRecentIssue.jsp?punumber=6073287>.
3. Bradford, R., and C. Sandberg. 2012. "The Role of Energy Storage in Development of Smart Grids." White paper by Altairnano. <http://www.altairnano.com/wp-content/uploads/2012/02/EnergyStorageSmartGridsWP.pdf>.
4. California ISO. 2010. "Smart Grid: Road Map and Architecture." http://www.smartgrid.epri.com/doc/cal%20iso%20road_map_public.pdf.
5. Clark, G. L. 2013. "Change Management for Grid Modernization at Alabama Power." Presentation at the IEEE PES general meeting, Vancouver, BC, July. Colombia Inteligente website. "Bank of Information." http://www.colombiainteligente.org/banco_informacion/Pages/Flash-Informativo.aspx.

Науковий керівник:

кандидат технічних наук, Мейта Олександр Вячеславович.

Анастасія Вашедська, Тетяна Годун, Сергій Сімонов, Юрій Сергієнко
(Дніпро, Україна)

ПРОЕКТУВАННЯ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сьогоднішня кількість будівель, де розташовуються дитячі садки – це споруди за типовими проектами, розробленими в радянський період, які функціонально застаріли та не відповідають сучасному ритму життя людини.

Миська архітектура сьогодні висуває вимоги не лише до краси будівлі, а й до її багатофункціональності, зручності, енергоефективності. Такі ж вимоги повинні враховуватися і для будівель, призначених для дітей. Це обов'язкові екологічні, сертифіковані будівельні матеріали, меблі, іграшки.

Сучасний ритм життя людини відбивається також і на дітях: це додаткові заняття дошкільнят, що розвивають, спортивні, художні, танцювальні секції. Найзручніший варіант, коли територія дитячого садка, включає місця для додаткових занять, у тому числі і для безпечних прогулянок на свіжому повітрі.

При архітектурному плануванні дитячого садка необхідно врахувати і демографічну ситуацію в країні, яка не має постійної величини і може зростати, так і падати у своїх величинах. Тобто. приміщення та інтер'єри повинні легко трансформуватися залежно від функції приміщення на даний момент та під чисельність дітей різного віку, від півтора року до шести років. Приміщення для малюків відрізняються яскравими фарбами, інтер'єр насичений дитячими персонажами. Для дітей старшого віку, необхідність у мультяшних персонажах не настільки актуальна, яскравість приміщень може відволікати від занять. А вже підготовчі заняття до школи повинні проходити за умов, максимально наближених до навчального процесу. Це пастельні тони стін, в інтер'єрі більш «спокійні» та зручні меблі, відповідного розміру та висоти. Т. е. просторі приміщення, які легко можуть бути розділені на зони прийому їжі, відпочинку, ігор, занять без додаткових витрат на реконструкцію або перепланування, враховуючи вік та кількість дітей.

Архітектурна розробка проекту будівлі дитячого садка повинна включати і психологічні нюанси: архітектурна форма будівлі, масштабність, геометрія, склад і кількість приміщень, території навколо будівлі, застосування натуральних, природних, «тепліх» матеріалів, палітри кольорів, фактури, текстури. Це все впливає на сприйняття закладу не лише дитини, а й дорослої. А вже не тільки дитина проводить у такій будівлі понад вісім годин, а й достатню кількість персоналу. Насамперед, дитині має бути цікаво, комфортно та зручно знаходитися на території та в приміщеннях. Персоналу, який працює в дитячих закладах, також необхідний психологічний комфорт, адже від цього залежить і якість послуг, що надаються, ставлення до дітей. Спокійний доброзичливий працівник викликає довіру дітей.

Особливу увагу необхідно врахувати спеціалізовані приміщення для охорони, кімнати очікування, додаткові кімнати для співробітників, гардеробні та для дітей у тому числі, проєкційні зали, басейни, спортзали, медичний кабінет. Також приділяється увага і на систему кондиціювання, вентилявання, кількість природного та штучного освітлення, гарну звукоізоляцію підлоги, стін, перекриттів. Обов'язково необхідно врахувати місця для зберігання іграшок, інвентарю, книг.

Під час розробки проекту враховується і прилегла територія. Ретельно продуманий майданчик, який несе функції: інформаційно-пізнавальний, розважальний. ті. ділянка повинна містити елементи ландшафту полів, гір, лісів, ровів. І чим різноманітніший і доступніший комплекс, тим більший інтерес викликає у вихованців дитячих установ, що сприятливо позначається на якості освіти дітей дошкільного віку.

Розробляючи проєкт, необхідно звернути увагу і на місце розташування дитячого закладу. Це відсутність автомагістралей, залізничних та трамвайних колій, відсутність підприємств важкої промисловості, фабрик, заводів. Звісно, у містах це складно, але необхідно вибрати земельну ділянку більшого розміру, щоб відсунути небажані елементи та огородити територію, створивши невелику паркову зону. Це питання необхідно розглядати лише на рівні місцевих органів самоврядування спільно жителями районів, проводити опитування місцевих жителів, обговорення. Врахування думки громадськості та батьків допоможе у створенні найбільш сприятливого затребуваного дитячого закладу.

При плануванні враховують суворе дотримання санітарних і правил як усередині будівлі, і зовні, і чітко дотримуватися норм при виборі будівельних матеріалів, особливо внутрішніх робіт дитячих установ.

Суворе дотримання протипожежних норм як при плануванні приміщень, так і при виборі матеріалів для будівництва, внутрішньої та зовнішньої обробки. Безпека дітей важливий аспект при будівництві дитячого закладу. Тож. повинні бути передбачені безпечні шляхи евакуації у разі пожежі, встановлені тривожні пожежні системи. Вогнегасники повинні зберігатися у легкодоступних місцях для персоналу.

Щоб уникнути несприятливих наслідків на початку будівництва, проєкт повинен включати проведення геологічних, геодезичних робіт, суворе дотримання всіх технологій при будівельно-монтажних роботах, матеріали, що рекомендуються, з урахуванням кліматичних умов. Це основний аспект безпечної будівлі. Коли техногенні катастрофи не зможуть зашкодити людям. Цього необхідно добиватися при розробці проєкту насамперед.

Будівництво дитячого закладу, тим більше дитячого садка, дуже важливий та відповідальний процес. Дуже висока значимість таких аспектів як мета будівництва, законодавча та нормативна база, етапи будівництва, особливості проєктування, інфраструктура та обладнання, безпека та ергономіка, оцінка якості ефективності, які суттєво впливають на успішне проєктування та будівництво.

Виходячи зі сказаного, реалізувати всі аспекти можна у наступних напрямках у проєктуванні дитячих дошкільних закладів:

- Реконструкція наявних будівель;
- Розробка нового типового проєкту або нового типу будівлі для дітей;
- Будівництво за індивідуальними проєктами.

Література:

1. ДБН В.2.2-4:2018. Будинки і споруди. Заклади дошкільної освіти. Зі зміною № 1 – К.: Мінрегіон України, 2022
2. Юрчишин О. М. Проєктування дитячих дошкільних закладів: навчальний посібник / О. М. Юрчишин, І. П. Гнесь, Л. І. Лучко.- Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. - 152 с.

3. Управлінський проект «Методичний супровід впровадження проектної технології в ДНЗ». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://vihovateli.com.ua/proektnaya-deyatelnost-v-detskom-sadu/1728-upravlencheskij-proekt-metodicheskoe-soprovozhdenie-vnedreniya-proektnoj-tekhnologii-v-dou.html>
4. Лінда С. М. Архітектурне проектування громадських будівель і споруд: навч. посібник / С. М. Лінда. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – 608 с.

СЕКЦІЯ: ФІЗИКА**Салима Алдажарова
(Алматы, Казахстан)****STEM - БІЛІМ БЕРУ АЯСЫНДА ФИЗИКА ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ**

Қазіргі заман талабына сай адам іс-әрекетінің барлық салаларында еркін қолданысқа енген ақпараттық технологиялар біздің күнделікті өміріміздің ажырамас бөлігі. Мектеп оқушыларының элеуметтік жобаларды жүзеге асырунегізінде физика пәнін басқа да пәндермен байланысы өте қызықты болып табылады. Бұл ауқымды міндеттер және олар математика, информатика мұғалімдері мен «Робототехника» пәні мұғалімдеріне оқушылардың метатанымдық әлеуетін арттыру, оның ішінде оның тиімділігін арттыру мақсатында өз жұмыстарын біріктіру және үйлестіру қажеттілігін талап етеді.

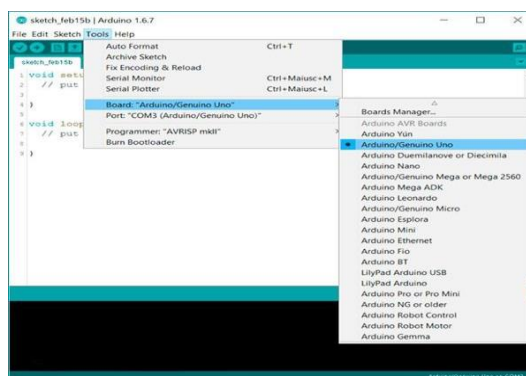
Оқыту заманауи технологияларды пайдалана отырып жүргізілуі керек. Қазіргі заманда адамға өмір сүру оңай емес. Біздің қоғамда өте маңызды рөл атқаратын электроникадағы соңғы технологияларды үнемі дамытып, қадағалап отыру қажет. Электрондық құрылғыларды жасауға және әртүрлі идеяларды жүзеге асыруға арналған өте қарапайым құрал - осы жаңа өнімдердің бірі Arduino контроллерлер тобы. Arduino. Бағдарламалық жасақтаманы жазу үшін бұл платформа біріктірілген ортасы бар баспа тақшасына салынған. Аппараттық құрал ATmega микроконтроллер тобына және ең аз қажетті сымға негізделген (1.1 суретті қараңыз). Arduino әртүрлі құрылғылардан сандық және аналогтық сигналдарды қабылдай алады және әртүрлі орындау модульдерін басқару мүмкіндігіне ие.

1.1-сурет - Arduino Uno сыртқы көрінісі

Әртүрлі микроконтроллерлердің үлкен саны бар. Оларды пайдалану арқылы қандай да бір практикалық тапсырмаларды орындауды айтпағанда, олар туралы қажетті және «шайналған» ақпаратты табу өте қиын. Arduino, өз кезегінде, микроконтроллерлермен жұмыс істеу процесін жеңілдетеді және мұғалімдерге, студенттерге және әуесқойларға арналған басқа құрылғылармен салыстырғанда бірқатар даусыз артықшылықтарға ие: біріншіден, оның құны төмен. Екіншіден, бұл кросс-платформа. Arduino көмегімен Windows, Mac OS және Linux жүйелерінде жұмыс істей аласыз. Үшіншіден, бұл қарапайым және түсінікті бағдарламалау ортасы. Өзірлеу ортасы бағдарламалық жасақтаманы өзірлеумен таныс емес жаңадан бастаушыларға арналған. Дегенмен, бұл тәжірибелі қолданушылардың біршама күрделі жобаларды құруына кедергі келтірмейді [1]. Қоршаған орта - бұл код редакторы, компилятор және енгізілген бағдарламалық қамтамасыз ету үшін арнайы модульді қамтитын қолданбалы бағдарлама. Arduino-да қолданылатын бағдарламалау тілі Wiring іске асыру болып табылады. Төртіншіден, бұл аппараттық құралдарды кеңейту опциясы. Arduino тақталарының мүмкіндіктерін «қалқандар» (ағылшын тілінен. Shields) деп аталатын арнайы микросұлбаларды қолдану арқылы кеңейтуге болады. Тақталар негізгі тақтаның үстіне орнатылып, жаңа мүмкіндіктер береді. Мысалы, жергілікті желіге және Интернетке қосылуға (Ethernet Shield), қуатты қозғалтқыштарды басқаруға (Motor Shield), GPS жерсеріктерінен координаттар мен уақытты алуға (GPS модулі) және басқалары үшін кеңейту қарталары бар. Нәтижесінде, тіпті қарапайым пайдаланушылар ақша үнемдеу және жұмысты түсіну үшін прототиптерді жасай алады. Оқушылар бағдарлама құрып, олардың іс-әрекетінің нәтижесін бірден бақылай алады [2].

Осы жылдар ішінде платформа қарапайым тұрмыстық құрылғыларды өзірлеуден бастап күрделі ғылыми аспаптарды өзірлеуге дейінгі көптеген мыңдаған жобаларды жасау үшін пайдаланылды. Платформаның айналасында әлемнің түкпір-түкпірінен келген студенттер, ғалымдар және жай ғана қызығушылық танытқан адамдар қауымдастығы құрылған. Arduino платформасымен жұмыс істеу үшін арнайы бағдарламалық құралды орнатудың қажеті жоқ. Бағдарламалауды Arduino Web Editor көмегімен бастауға болады, ол эскиздерді бұлтқа сақтауға мүмкіндік береді. Құрал желіде үнемі жаңартылып отырады, сізге ештеңе жүктеп алу немесе қайта орнату қажет емес (1.2 суретті қараңыз). Бірақ жұмыс үшін, әрине, тұрақты Интернет байланысы қажет болады.

1.2-сурет – Arduino платформасы

Дегенмен, желіден тыс бағдарламалауды қаласаңыз, соңғы нұсқаны жүктеп алуыңыз керек. <http://ipkey.com.ua/faq/984-application.html> жұмыс үстелі қолданбалары <http://ipkey.com.ua/faq/984-application.html> Arduino [3]. Бұл ашық бастапқы бағдарламалық құрал келесі операциялық жүйелермен үйлесімді:

- Windows;
- Mac OS (Lion немесе одан бұрынғы);
- linux <http://ipkey.com.ua/faq/924-linux.html> 32 бит;
- Linux 64 бит;
- Linux ARM.

Жұмыс үстелі қолданбасының ағымдағы нұсқасы Arduino микрокомпьютерінің кез келген нұсқасымен жұмыс істейді, нақты жабдық үшін қосымша бағдарламаларды орнатудың қажеті жоқ. Бұл ашық платформаның басты артықшылығы - оның қарапайымдылығы. Егер сіз Arduino-мен жұмыс істей бастасаңыз, сіз, әрине, орыс тіліне ресми түрде аударылған көптеген анық нұсқауларға риза боласыз.

Оқыту заманауи технологияларды пайдалана отырып жүргізілуі керек. Қазіргі заманда адамға өмір сүру оңай емес. Біздің қоғамда өте маңызды рөл атқаратын электроникадағы соңғы технологияларды үнемі дамытып, қадағалап отыру қажет [4].

Arduino - электронды құрылғыларды жасауға және әртүрлі идеяларды жүзеге асыруға арналған өте қарапайым құрал. Бұл платформа бағдарламалық жасақтаманы жазуға арналған біріктірілген ортасы бар баспа тақшасына салынған. Аппараттық құрал ATmega микроконтроллер тобына және ең аз талап етілетін байланыстыруға негізделген.

Arduino әртүрлі құрылғылардан сандық және аналогтық сигналдарды қабылдай алады және әртүрлі орындау модульдерін басқару мүмкіндігіне ие.

Arduino барлық жастағы DIY әуесқойлары арасында өте танымал (қызық бастауыш мектеп оқушысынан үзіліске лайық тәжірибелі инженерге дейін, өмірлік процестерді автоматтандыратын және өмірді жайлы ететін).

Танымалдылықты салыстырмалы түрде қарапайым құрылғылар жинағы, құрылғыларды жинауға арналған әртүрлі компоненттердің үлкен жиынтығы және желі - Интернет қолдайды, мұнда пайдаланушылар өз тәжірибелерімен бөліседі және кез келген шешімдерді шешуде әртүрлі мәселелерді бірлесіп шешеді. Сондай-ақ артықшылықтарға мыналар жатады:

Біріншіден, оның құны төмен. Arduino тақталары басқа платформалармен салыстырғанда салыстырмалы түрде арзан. Кейбір дайын модульдердің құны 50 доллардан аз. Ең арзан нұсқаны қолмен жинауға болады [5].

Екіншіден, бұл кросс-платформа. Arduino көмегімен Windows, Mac OS және Linux жүйелерінде жұмыс істей аласыз.

Үшіншіден, бұл қарапайым және түсінікті бағдарламалау ортасы. Әзірлеу ортасы бағдарламалық жасақтаманы әзірлеумен таныс емес жаңадан бастаушыларға арналған. Дегенмен, бұл тәжірибелі пайдаланушыларға күрделі жобаларды жасауға кедергі келтірмейді. Қоршаған орта - бұл код редакторы, компилятор және енгізілген бағдарламалық қамтамасыз ету үшін арнайы модульді қамтитын қолданбалы бағдарлама. Arduino-да қолданылатын бағдарламалау тілі Wiring іске асыру болып табылады.

Төртіншіден, бұл аппараттық құралдарды кеңейту опциясы. Arduino тақталарының мүмкіндіктерін «қалқандар» (ағылшын тілінен. Shields) деп аталатын арнайы микросұлбаларды қолдану арқылы кеңейтуге болады. Тақталар негізгі тақтаның үстіне орнатылып, жаңа мүмкіндіктер береді. Мысалы, жергілікті желіге және Интернетке қосылуға (Ethernet Shield), қуатты қозғалтқыштарды басқаруға (Motor Shield), GPS спутниктерінен координаттар мен уақытты алуға (GPS модулі) және көптеген басқаларға арналған кеңейту тақталары бар [6].

Нәтижесінде, тіпті қарапайым пайдаланушылар ақша үнемдеу және жұмысты түсіну үшін прототиптерді жасай алады.

Студенттер бағдарлама құрып, олардың іс-әрекетінің нәтижесін бірден бақылай алады. Бағдарлама түсініксіз ағылшын сөздерінің жиынтығынан өзі құрастырылған нақты құрылғыны басқару алгоритміне айналады. Бұл әрекетке ынталандырады, қызығушылық тудырады.

Arduino-ны физика сабағында келесідей пайдалануға болады:

1. Кез келген тақырыпта физикалық шамаларды өлшеудің немесе құбылыстарды түсіндірудің заманауи әдістерін көрсету. Бағдарламаларды жазу және Arduino микроконтроллерін бағдарламалау үшін бағдарламалау тілін үйрену, сол арқылы осы тақырыпты оқудың практикалық маңыздылығын көрсету.

2. Физика және информатика сабақтарында Arduino-ны пайдалану студенттің шығармашылық қабілеттерін ашуға және оқу үдерісін дараландыруға ықпал ететін жобалық және ғылыми-зерттеу іс-әрекетіне құмарлықтың жаңа мүмкіндіктерін ашуға мүмкіндік береді.

Код редакторынан, компилятордан және микробағдарламаны тасымалдау модулінен тұратын бұл Arduino IDE үшін платформааралық Java қолданбасы. Бұл оқу курсы студенттерге басқарылатын электрондық құрылғыларды жобалау мен бағдарламалаудың негізгі әдістерін меңгеруге және инженерлік, өнертабыс, ақпараттық технологиялар және бағдарламалау салаларында әрі қарай өзін-өзі жүзеге асыру үшін қажетті білім мен дағдыларды алуға мүмкіндік береді [7].

«Arduino World» бағдарламасы қосымша жалпы білім беру (жалпы білім беру) бағдарламасы болып табылады және қазіргі ақпараттық технологиялардың даму тенденцияларын ескере отырып құрастырылған, бұл осы бағдарламаны іске асырудың өзектілігін сақтауға мүмкіндік береді.

Бұл бағдарламаны әзірлеудің негізгі бағыты толық және бәсекеге қабілетті өнімдерді алуға мүмкіндік беретін Arduino негізіндегі жобалар мен модельдерді жасауда дизайнерлік әрекеттерді және топтық жұмысты пайдалануға бағытталған. Оқу процесінде қолданылатын жобалық іс-әрекеттер оқушының негізгі құзыреттіліктерін дамытуға ықпал етеді, сонымен қатар оқу үдерісі мен оқу үдерісінен тыс практикалық іс-әрекеттер арасындағы байланысты қамтамасыз етеді. Тапсырманы немесе тапсырманы сипаттау түріндегі практикалық тапсырмаларды, тапсырмаларды шығармашылық, өз бетінше орындау студентке оны шешу жолдарын өз бетінше таңдауға мүмкіндік береді [8].

Адам қызметінің әртүрлі салаларында робототехниканы қолдану қарқынды дамып келеді және күн сайын белсенді дамып келеді. Мектепте робототехниканы енгізу оқушылардың қызығушылығын танытуға, оқу әрекетін әртараптандыруға, оқытудың әртүрлі әдістерін қолдануға, әртүрлі практикалық мәселелерді шешуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, 10-11 сыныптардағы ең маңызды кезең мектеп оқушыларының кәсіби қызығушылықтарын қалыптастыруға мүмкіндік беретін профильдік дайындық болып табылады [1].

Arduino компьютерге виртуалды әлемнен физикалық әлемге өтуге және онымен өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді. Arduino негізіндегі құрылғылар әртүрлі сенсорлардың көмегімен қоршаған орта туралы ақпаратты ала алады, сонымен қатар әртүрлі жетектерді басқара алады.

Әдебиеттер:

1. Трамперт В., AVR микроконтроллерлерімен өлшеу, бақылау және реттеу // В. Трамперт - К.: МК-Пресс, - 2006. - 208 б.
2. Белов А.В. Микроконтроллерлерде құрылғыларды жобалау. // А.В. Белов – Петербург: Ғылым және техника, 2005. – 256 б.
3. Соммер В., Микроконтроллер тақталарын программалау Arduino // W. Sommer - Филадельфия: SIAM, 2012. - 241 б.
4. Шапарин А.А., Птицина Г.М. Информатикадан жобалармен жұмыс жасау кезіндегі мектеп оқушыларының танымдық қызығушылықтарының түрін есепке алу // Педагогикалық информатика. 1999.
5. Чечел И., Жобалар әдісі немесе мұғалімді бәрін білетін оракулдың міндеттерінен құтқару әрекеті // Мектеп директоры. 1998. № 3. – 11-17 б.
6. Шилова О.Н., Лебедева М.Б., ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, тиімді оқу-әдістемелік кешен қалай құрастырылады: intel бағдарламасының әдістемелік зертханасы. - М.: 2006 - 150 жж.
7. Варламов С.Д., Сурков В.А. мектепте Microsoft Office бағдарламасын пайдалану. Тарих. Мұғалімдерге арналған оқу құралы. - М.: IMA-пресс, 2002. – 111 с.
8. Корабельников Е.А., Жаңадан бастаушыларға арналған PIC контроллерлерін бағдарламалау бойынша оқулық // Е.А. Корабельников - М.: Салон-пресс, 2008. - 287 б.

Ғылыми жетекшілер:

п.ғ.к., қауымдастырылған профессор Исаева Гульнара Бостановна,
PhD, аға оқытушы Оспанбеков Ербол Анарбекович.

СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

**Наталя Дражевська, Оксана Ковальчук, Оксана Горна
(Запоріжжя, Україна)**

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ХВОРИХ З ГОСТРИМИ ПОРУШЕННЯМИ
МОЗКОВОГО КРОВООБІГУ**

Програма реабілітаційних заходів повинна визначатися рівнем наслідків. Частими наслідками ГПМК, які ведуть до інвалідизації, є порушення сенсо-моторної функції, що обумовлюється нездатністю пацієнта виконувати ціле-направлені рухи. Основною ціллю реабілітації є відновлення рухів [1].

І наразі стає актуальним питання в тому, щоб не тільки врятувати життя людині, і частково відновити чи компенсувати рухові здібності, які були втрачені в результаті гострого порушення мозкового кровообігу, а і повернути людину до передінсультного життя [5]. Тобто ставити довготермінові цілі реабілітації не тільки на рівні діяльності таких, як: навчити ходити без сторонньої допомоги, користуватися засобами особистої гігієни, самостійно обслуговуватися на кухні, і навіть необхідний мінімум рухових навичок для приготування їжі, а і ставити цілі на рівні участі. Довготермінові цілі або цілі на рівні участі повинні бути узгоджені з пацієнтом та його сім'єю. Цілі на рівні участі визначають кінцеву точку терапії. При досягненні довготермінових цілей пацієнт завершує терапію.

Але, як показує практика, пацієнти дуже рідко відновлюють свої втрачені рухові функції у ранньому відновному періоді, зазвичай активний процес реабілітації триває у пізньому відновному періоді - періоді компенсації і функціонального пристосування до навколишнього середовища та соціально-побутових умов. Особливо це проявляється у випадку, коли пацієнт має несприятливі прогностичні фактори, до яких належить локалізація вогнища ураження у функціонально значимих зонах. У таких випадках продовження реабілітаційного процесу буде тривати декілька років [4].

Наразі в Україні поки що не визначено, за допомогою якої методики у пізньому відновному періоді можна якісно покращити життя пацієнта. В більшості випадків реабілітація для таких осіб проходить у санаторно - курортних закладах та у відділеннях реабілітації у державних лікарнях [6].

Саме через те є необхідним проведення комплексу реабілітаційних заходів у пізньому відновному періоді, а також пошук альтернативних методик фізичної терапії, які допоможуть повернутися до попереднього рівня працездатності та функціонування.

Отже, щоб визначити, яка методика буде справді ефективна на пізньому відновному етапі реабілітації, потрібно спочатку визначити, які є основні залишкові явища та дефекти у хворих, що перенесли ГПМК. В більшості випадків такими є: спастичні паралічі, повна або часткова втрата селективного контролю руху, втрата постурального контролю, сенсорні розлади, порушення мови та інших вищих кіркових функцій, екстрапірамідні та мозочкові розлади, порушення статики, контрактури та інші дефекти опорно-рухового апарату. Тобто визначити, які проблеми залишились на рівні функції і структури.

На другому етапі визначення ефективності програми реабілітації потрібно виявити, які проблеми виникли під час виконання особою різних рухових завдань або дій. Частіше за все такими завданнями є виконання різної побутової діяльності, необхідної для самостійного обслуговування у межах місця проживання. У більшості країн світу рівень діяльності пацієнта визначають по індексу Бартелл [4].

Третім критерієм для пошуку ефективної методики є визначення проблем у пацієнта, що переніс інсульт, на рівні обмеження участі. Це проблеми, які особа може мати при участі у життєвих ситуаціях, таких як робота, на якій людина працювала до інсульту, активне соціальне життя, участь у спортивних заходах, активний відпочинок, хобі. Для досягнення ефективної реабілітації на сьогоднішній день використовують Міжнародну класифікацію функціонування.

Міжнародна класифікація функціонування (МКФ) є корисною схемою для систематичної оцінки та аналізу на всіх рівнях функціонування людини та є одним з актуальних інструментів, запропонованих Всесвітньою організацією охорони здоров'я для розробки державної політики в сфері реабілітації; для економічного аналізу здоров'я, захворюваності та інвалідності населення для статистичного аналізу; при проведенні медико - соціальної експертизи; як дослідницький інструмент та інше. Вона являє собою багатоцільову класифікацію, в якій визначено стандартну мову і рамки для опису здоров'я і пов'язаних з ним станів [4, 6].

Відповідно до філософії Міжнародної класифікації функціонування кожна людина може відчути погіршення стану здоров'я, відзначаючи при цьому будь-яке обмеження життєдіяльності. Таким чином, відповідно до класифікації, фізичний і психологічний стан будь-якої людини може бути проаналізовано за загальною шкалою - шкалою здоров'я і обмежень життєдіяльності з акцентом на ступінь здоров'я. Функціонування розглядається тут як інтегративний показник здоров'я людини на рівні організму (стан його структури і функцій), на рівні адаптивної поведінки (активності) і участі в соціальних ситуаціях при врахуванні впливу контексту (факторів зовнішнього середовища і особистісних факторів).

Реабілітаційні втручання можуть безпосередньо змінювати деякі елементи МКФ і таким чином змінювати загальний стан конкретної людини.

При формуванні індивідуальних цілей для пацієнтів впродовж проходження програми фізичної терапії та завдань враховується методика SMART для підвищення результативності програми реабілітації

та покращення процесу реабілітації з позиції управління [2].

SMART - це аббревіатура, утворена першими літерами англійських слів

– specific - конкретний;

– measurable (інколи motivational, manageable) - може бути вимірена (чи її результат);

– attainable (agreed, attainable, assignable, appropriate, actionable, achievable, acceptable, ambitious, agreedupon, action-oriented) - досяжна;

– relevant (realistic, results, results-focused/ results-oriented, resourced) - відповідна до контексту, значима, обґрунтована, відповідає можливостям виконавця і забезпеченості ресурсами;

– time-bounded, timed- співвідноситься з конкретним терміном [2].

Саме слово «smart» в перекладі на українську означає «розумний». Таким чином, правильна постановка мети означає, що мета є конкретною, вимірною, досяжною, значущою і співвідноситься з конкретним терміном. Тільки тоді, коли мета відповідає всім вимогам SMART, вона починає працювати як інструмент управління [2].

У загальному вигляді мета - предмет прагнення, те, що треба, бажано здійснити, ідеальне, уявне передбачення результату діяльності.

У концепції «управління за цілями» (англ. «managementbyobjectives») для досягнення ефективності при постановці мета перевіряється за критеріями акроніма SMART:

– specific - цілі мають бути об означені у вигляді конкретних результатів, мета «негайно натискати кнопку» не є чіткою, альтернативою буде «натискати на кнопку протягом 1 секунди»;

– measurable- мета повинна мати на увазі, або обмовляти можливість і необхідність вимірювання / перевірки результату у конкретних показниках;

– achievable- мета має бути здійсненою, реалістичною для конкретного виконавця;

– relevant- досягнення мети повинно бути забезпечено ресурсами, а також цілі не повинні конфліктувати одна з одною та бути такими, що виключають одна одну;

– time-bounded - обмежена в часі. Немає часу - немає мети (є мрії) [2].

Постановка мети повинна бути чіткою. Ціль необхідно сформулювати таким чином, щоб пацієнти не могли інтерпретувати її по-своєму.

У наукових джерелах згадується про придуманий спосіб, за допомогою якого можна зробити цілі ще «розумнішими» (SMARTER). Традиційний SMART доповнений двома новими критеріями, що дозволяє підвищити ймовірність досягнення мети, а саме:

– Evaluated- кожному етапу в досягненні мети повинна даватися оцінка, тобто налагодити зворотний зв'язок;

– Reviewed- мета повинна періодично переглядатися й корегуватися на підставі змін, що відбуваються (стосовно реабілітації - зміна технологій операції, хід відновного процесу, зміна умов занять та інші непередбачувані обставини).

У сфері фізичної реабілітації, «конкретна» мета повинна бути сформована ясно, виразно і так, щоб не допускати різних інтерпретацій учасниками і особливо пацієнтом під час процесу реабілітації. «Конкретна» мета забезпечує свою індивідуальність.

Враховуючи абсолютну непередбачуваність патогенезу гострих порушень мозкового кровообігу, різноманітні залишкові явища, ступінь рухового дефіциту, супутні соматичні захворювання, дефекти опорно - рухового апарату, когнітивні розлади, сенсорні порушення та зміни в психоемоційному стані, ефективним методом реабілітації буде метод функціонального тренування. Адже функціональне тренування допомагає поліпшити здатність людини здійснювати дії за різних обставин в повсякденному житті. Функціональні тренування часто визначають як діяльність, навчаючи рухам. При цьому виді фізичного навантаження відбувається тренування всіх м'язів, які допомагають здійснювати рухи, необхідні в звичайному житті. Залежно від призначення, такі рухи варіюють за ступенем складності. Пацієнт, який у своїй підготовці використовує функціональний тренінг, здатний швидше інших навчитися новим навичкам або вдосконалити вже збережені чи відновлені старі. Суть функціонального тренінгу полягає у відпрацюванні рухів, необхідних людині в повсякденному житті, а також фізичних якостей, таких як кардіореспіраторна працездатність та витривалість, сила, гнучкість, потужність, координація, спритність, рівновага і точність.

Відомий факт, що захворюваність на інсульт збільшилась саме у осіб працездатного віку, в яких основною проблемою на рівні участі залишається нездатність повернутися до попереднього місця роботи. І перешкодою до цього є, навіть те, що вони можуть виконувати свою роботу, але не здатні самостійно доїхати до свого місця роботи [4]. При наявному грубому неврологічному дефіциті на тлі будь-якого інсульту не завжди є можливість повного відновлення людини, що визначається некрозом тих важливих скупчень нейронів мозку, функції яких на себе не здатні взяти сусідні здорові клітини. Особливо часто це проявляється при глибоких паралічах верхньої кінцівки. Згідно зі статистичними даними з різних джерел, близько 30% хворих, що перенесли інсульт мають втрату функціонування верхньої кінцівки. Саме через порушений постуральний контроль, який проявляється у більшості хворих, людина не здатна утримувати рівновагу у місцях з неідеальним покриттям, а це особливо проявляється на вулиці. Вона змушена використовувати додаткові засоби для пересування, де вона повинна задіювати свою єдину збережену кінцівку, чим лишає себе змоги брати з собою якісь необхідні речі [6].

Також слід звернути увагу, що через порушений постуральний контроль пацієнт змушений використовувати у побуті милицю, чи інший засіб для пересування через високий ризик падіння. Тим самим знову таки унеможливує або значно погіршує свою незалежність від сторонньої допомоги, що впливає на якість життя. Але, крім втрачених постуральних реакцій у пацієнтів після інсульту, часто спостерігається зниження витривалості, яке значно впливає на селективний контроль руху та постуральний контроль і є частою причиною падіння пацієнтів, що може спричинити травму і унеможливити подальше відновлення. Знижена витривалість неодмінно призведе до втрати концентрації при ходьбі, що у свою чергу може закінчитись падінням з серйозними фізичними та психологічними наслідками. Збільшення витривалості при ходьбі пов'язане з підвищенням здатності пацієнта здійснювати життєві задачі та активності. Відстані, що дозволяють пересуватися у громаді, можуть мати істотні функціональні впливи на життя пацієнтів [4, 6].

Морфофункціональним підґрунтям відновлення втрачених функцій внаслідок гострого порушення мозкового кровообігу може бути реалізація механізмів постурального контролю шляхом функціональної реорганізації ЦНС у разі застосування спеціалізованих стимуляційних і тренувальних методик різних модальностей, спрямованих на відновлення постурального контролю.

Не менш важливим у методиці функціонального тренування є збільшення сили та кардіореспіраторне тренування для покращення моторних навичок. Базовий принцип збільшення сили полягає в тому, що м'язи мають бути навантажені, щоб стати сильнішими. Навантаження повинно переглядатися по мірі збільшення сили, але слід зауважити, що лише збільшення м'язів не буде покращувати функцію. Для покращення функції спочатку треба зміцнити силу у м'язах, а потім нову здобуту силу задіяти у функціональній діяльності [1].

Як і вправи для поліпшення сили та для поліпшення кардіореспіраторної витривалості, потрібно використовувати навантаження. Частота серцевих скорочень є простим і надійним засобом оцінки здійснюваної роботи серцево-судинної системи. Чим вище є частота серцевих скорочень тим більше тренується серце, що призводить до покращення аеробної і кардіореспіраторної тренуваності. Також при тренуванні кардіореспіраторної витривалості у методиці функціонального тренування важливо враховувати показники артеріального тиску. Особливо це стосується пацієнтів з неконтрольованою артеріальною гіпертензією. Підвищення діастолічного тиску під час фізичного навантаження є показником артеріальної гіпертензії. Небажано займатися з пацієнтом, якщо у нього діастолічний тиск є 90 мм рт. ст. або припинити заняття, якщо він збільшився до 100 мм. рт. ст. Також в цій методиці ефективно використовувати шкалу сприйняття навантаження Борга. Цей тест оцінює самосприйняття пацієнтом рівня втоми та рівня задишки.

Література:

1. Богдановська Н.В. Фізична реабілітація хворих різних нозологічних груп: навч. посіб. для студ. ф-ту фіз. вих-ня спец. "Фізична реабілітація" реком. МОНУ / Н. В. Богдановська, І. В. Кальонова. - Запоріжжя: ЗНУ, 2011. - 314 с.
2. Hertsyk A. SMART goal setting in physical therapy. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць. 2016; 2 (34): 57-63.
3. Ковальчук О.В., Непша О.В. Адаптивна фізична культура як фактор соціалізації осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Соціальні та екологічні технології: актуальні проблеми теорії та практики: матеріали X міжнар. інтернет-конф.(Мелітополь, 24-26 січня, 2018 року). ТОВ «КолорПринт», Мелітополь, 2017. С. 49-50.
4. Інсульти: тактика, стратегія ведення, профілактика, реабілітація та прогноз. - Монографія. - Київ. - 2010. - 320 с.
5. Медицина невідкладних станів. Екстрена (швидка) медична допомога: підручник / І.С. Зозуля, А.О. Волосовець, О.Г. Шекера та ін. — 5-е видання, К. ВСВ «Медицина», - 2023.- 560 с. ISBN: 978-617-505-917-3
6. Мухін В. М. Фізична реабілітація: [підручник] / В. М. Мухін. - Київ: Олімпійська література, 2010. - 486 с.

Тамара Драч
(Львів, Україна)

СУГЛОБОВА ГІМНАСТИКА ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДЕЙ, КОТРИ ВЕДУТЬ МАЛОРУХОМІЙ СПОСІБ ЖИТТЯ

Анотація. Суглобова гімнастика – популярний спосіб удосконалення фізичної активності людей, котрі ведуть малорухомий спосіб життя. Реалії сучасного світу та професійної діяльності людей, котрі багато часу зараз мають проводити за комп'ютером, передбачає необхідність багато сидіти та відповідно несе за собою певні наслідки для здоров'я людини. В силу професійної діяльності наразі багато людей мають проблеми з хребтом та іншими суглобами, які в процесі малоактивного способу життя не отримують потрібного навантаження і як наслідок людина має проблеми зі здоров'ям, а також хвороби внутрішніх органів, які пов'язані з відповідними защемленнями в суглобах. Задля вирішення цих питань були

розробленні ряд методик та оздоровчих систем, які сприяють поліпшення стану суглобів та хребта, а також роботи внутрішніх органів, які через це найбільше зазнають пошкоджень. Метою нашого дослідження постало питання дослідити питання можливості удосконалення фізичної активності людей, котрі ведуть малорухомий спосіб життя засобами суглобової гімнастики. В ході нашого дослідження ми розглянули літературні та відео джерела, які стосуються цього питання, дослідили методики раніше створенні для удосконалення фізичної активності людей засобами суглобової гімнастики. Вивчили методику української дослідниці в галузі хореографічного мистецтва Шабаршини Г.І. щодо можливості застосування суглобової гімнастики в процесі роботи в офісі та створили програму, яку можна застосовувати для оздоровлення та удосконалення фізичної активності людей, під час довготривалої роботи за комп'ютером.

Постановка проблеми. Наразі актуальним є питання залучення людей, котрі ведуть малоактивний спосіб життя до рухової активності. Зважаючи на те, що людям вкрай важко розпочати займатися та привести себе до стабільної фізичної активності, ми пропонуємо офісну гімнастику, яка підійде тим, хто в силу своєї роботи не має змоги надовго відлучитися у фітнес-центр чи активно позайматися вдома. Зараз популярними стали такі професії як ІТ, де люди майже весь час прикуті до комп'ютера та майже не рухаються. На жаль, такий спосіб життя дається в знаки і згодом людина втрачає рухливість суглобів та нормальне функціонування хребту та життєво важливих органів. Тому раціонально запропонувати таким людям суглобову гімнастику, яку можна виконати прямо на робочому місці. Така гімнастика має включати нескладні рухи, які можна виконувати сидячі на стільці або на невеликій площадці, для того, щоб не відволікати оточуючих від роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням вивчення методик суглобової гімнастики для дорослих займалися такі науковці як Тулайдан В.Г., Шелехова Т.В. (2023). Вони описали в своїй методичній роботі суглобову гімнастику за методикою Амосова, Джозефа Пілатеса, Томаса Ханна, систему зміцнення хребта за методикою Маккензі та Поля Брега, систему оздоровлення Ніші та Валентина Дікуля, тибетську гімнастику «П'ять тибетських перлин», систему Ольги Янчук, Моши Фельденкрайза, китайську суглобову гімнастику, систему оздоровлення Сергія Бубновського та Мирзакаріма Норбекова. Ми ж пропонуємо розглянути суглобову гімнастику, яку розробила українська дослідниця та хореограф Шабаршина Галина Іванівна. Її методика є більш адаптованою для роботи в офісі за робочим місцем і не потребує спеціальних умов для виконання вправ.

Метою статті є дослідити питання можливості удосконалення фізичної активності людей, котрі ведуть малорухомий спосіб життя за допомогою суглобової гімнастики.

Заради цього були поставлені **завдання**:

- проаналізувати літературні джерела, які стосуються питання застосування суглобової гімнастики як засобу удосконалення фізичної активності людей, котрі ведуть малорухомий спосіб життя;
- вивчити методику виконання вправ суглобової гімнастики українського хореографа Шабаршини Г.І.;
- розробити програму курсу з суглобової гімнастики, яку можна виконувати в офісі людям, котрі працюють сидячи за комп'ютером.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суглобову гімнастику, яку ми пропонуємо, розробила досвідчений та відомий у Херсоні викладач хореографії та пластики Галина Іванівна Шабаршина, художній керівник театральної студії балету «Марія». Вона навчалася спочатку в Ташкентському державному хореографічному училищі, Київському державному хореографічному училищі та Київському училищі естрадно-циркового мистецтва (спеціальність – артист естради). Галина Іванівна Шабаршина – лауреат Республіканського конкурсу артистів естради (диплом II ступеня) м. Чернівці у 1982 р., а також лауреат VII Всесоюзного конкурсу артистів естради (III премія) м. Москва у 1983 р. З 1988 р. заснувала студію балету «Марія» в місті Херсон. Її вихованці відомі у світі артисти балету та естради: артист балету Сергій Полунін, відомий артист цирку Борис Борисенко, артистка Національної опери України Світлана Мікляєва та ін. [7]

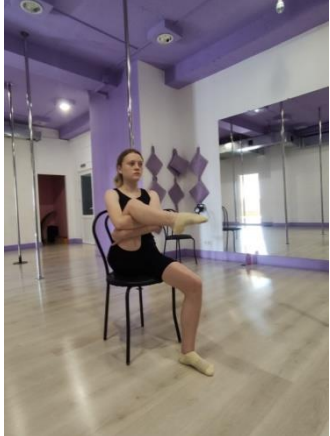
На базі балетних методик та технік Галина Іванівна Шабаршина розробила реабілітаційні та підготовчі тренінги для тих, хто прагне займатися хореографією чи хоче здобути здорове та фізично сильне тіло та розвинути свої пластичні та творчі здібності.

Суглобова гімнастика Шабаршини Г.І. для дорослих ґрунтується на використанні нескладних рухів, котрі дозволять тримати тіло в тонусі, навіть, коли людина працює багато за комп'ютером чи веде малоактивний спосіб життя.

Для виконання цих вправ Вам стане у нагоді невеликий стілець, на якому Ви зможете зручно розташуватися.

№ п/п	Вихідне положення	Методика виконання вправи	Фото
1.	Сідаємо на стілець, руками впираємося у підборіддя, спина рівна	Поступово прокручуємо голову спочатку в одну, а потім в іншу сторону (Фото 1).	 <p>Фото 1</p>
2.	Сідаємо на стілець, руки спущені вздовж тіла, голову тримаємо рівно	Починаємо рух голови по траєкторії «вісімки» носом «малюємо» вісімку або знак нескінченності, спочатку в горизонтальній, а потім у фронтальній площині.	
3.	Положення сидячи на стільці, впираємося передпліччями в ноги, руки щепленні в замок перед собою	Дістаємо руками до плеча, спочатку до одного, потім до іншого, так повторюємо кілька разів (вісім – десять) (Фото 2).	 <p>Фото 2</p>
4.	Положення сидячи на стільці	Заводимо рівну руку за протилежне коліно, та робимо скручування, розтягуємо м'язи протилежного плеча. Так само робимо з другої руки (Фото 3).	 <p>Фото 3</p>
5.	Положення сидячи не стільці, руки щеплені за спиною в «замок», долоні розвернуті назовні	Нахилиємося вперед, робимо скручування з плечами, спочатку в одну, потім в іншу сторону (Фото 4).	 <p>Фото 4</p>

6.	Положення сидячи не стільці, руки щеплені за спиною в «замок», долоні розвернуті всередину.	Нахилиємося вперед і робимо незначне покачування руками вперед (Фото 5).	 <p>Фото 5</p>
7.	Сідаємо рівно, одну ногу кладемо на стегно.	Починаємо повільно обертати стопу, допомагаючи при цьому рукою, розминаємо суглоби стопи (Фото 6).	 <p>Фото 6</p>
8	Сідаємо рівно, одну ногу беремо під коліном рукою та іншою - на рівні ахілла, кладемо ногу під лікті.	Починаємо виконувати покачування вперед – назад разом з ногою, намагаючись зміститися якомога більше з вісі (Фото 7).	 <p>Фото 7</p>
9.	Сідаємо рівно, одну ногу піднімаємо зігнуту в коліні, одна рука знаходиться під коліном, інша – на під'йомі.	Тягнемо ногу на себе, тим самим розминаємо колінний суглоб (Фото 8).	 <p>Фото 8</p>

10.	Сідаємо рівно, одну ногу піднімаємо зігнутою в коліні, двома руками обхоплюємо себе під коліном,	Починаємо «малювати» вісімку ногою у повітрі. Добре розминаємо колінний суглоб (Фото 9). Вправи з 7 по 10 виконуємо з іншої ноги.	 <p>Фото 9</p>
-----	--	--	---

«Офісна гімнастика» сприяє поліпшенню кровообігу в суглобах та сприяє поліпшенню самопочуття, а також допомагає легше підтримувати хорошу фізичну форму під час довготривалої роботи в офісі за комп'ютером.

Автор методики намагалася максимально спростити вправи для того, щоб вони стали більш доступними та адаптованими для людей, котрі мало рухаються на роботі.

Висновки з проведеного дослідження. Завдяки проведеному дослідженню ми дослідили наявні методи суглобової гімнастики для дорослих, котрі ведуть малорухомий спосіб життя, вивчили метод удосконалення фізичної активності людей за допомогою суглобової гімнастики Шабаршини Г.І., випробували цей метод для роботи з людьми в Школі повітряної акробатики «Шоколад» для перевірки його ефективності. Розробили програму, яка дозволить виконувати нескладні вправи суглобової гімнастики тим, хто працює в офісі за комп'ютером.

Література:

1. Амосов М. Роздуми про здоров'я: пер. з рос. К.: Здоров'я, 1990. 168 с.
2. Воловик Наталія Основи оздоровчого фітнесу: Навчальний посібник. К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. 240 с.
3. Дутчак М. Перспективи формування та реалізації національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні. Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення: Мат. ІХ Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Л.: ЛДУФК, 2014. С. 9-16.
4. Огністий А.В. Сучасні фізкультурно-оздоровчі системи. Тернопіль: СМТ «ТАЙП», 2009. 76 с.
5. Суглобова гімнастика: вправи для початківців. URL:<http://lilia.com.ua/suglobova-gimnastika-vpravi-dlya-rochatkivtsiv/>
6. Тулайдан В.Г., Шелєхова Т.В. Суглобова гімнастика (методичні рекомендації для студентів). Львів, «Фест-Прінт». 2023. 49 с.
7. Шабаршина Галина Іванівна. Вся культура та мистецтво Таврії на одному порталі. URL: https://artkavun.kherson.ua/shabarshina_galina_ivanovna.htm

Науковий керівник:

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Сороколіт Наталія Стефанівна.

**Ілона Попова, Олександр Жаров, Оксана Ковальчук, Оксана Горна
(Запоріжжя, Україна)**

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ФІТНЕСУ В ФІЗИЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЗАХВОРЮВАНЬ ХРЕБТА

На сучасному етапі розвитку суспільства особливу соціальну значимість має проблема збереження й зміцнення здоров'я, підтримки фізичного стану, а також профілактики різного роду хронічних захворювань населення. Інтерес до цих захворювань стабільний, завдяки необхідності як найшвидшого повернення до трудової діяльності осіб, що страждають хронічними дегенеративно – дистрофічними захворюваннями хребта [1].

Статистичні дані підтверджують високу частоту захворювань хребта і її відсутність до зниження. Вражаючи людей працездатного віку його патологія приводить до більшої працевтрати. За даними МОЗ до 21,8% населення України страждає остеохондрозом, болями в спині, а в США й країнах Західної Європи - до 40-80% населення. Найбільш частою є біль в області попереку (60-90%) усіх випадків захворювання хребта, у Європі нові випадки болі щорічно виникають в 5% населення, у США цей показник становить 2,3% усього населення країни.

Аналіз причин порушень основних функцій організму осіб з вертеброгенною патологією, указує на те, що частіше вони виникають не через вагу патології, а через відсутність реабілітаційних програм, спрямованих на зміцнення м'язово-зв'язкового апарату хребта в період ремісії. Стадія ремісії є найбільш оптимальним періодом захворювання для проведення реабілітаційно – профілактичного комплексу заходів, оскільки в цьому періоді спостерігається значне ослаблення або повне зникнення неврологічних і міофасціальних проявів вертеброгенної патології.

Спектр оздоровчих видів гімнастики й завдань, розв'язуваних у процесі занять досить широкий. Цей факт, а також доступність засобів гімнастики, можливість річного тренування, відсутність потреби в більших матеріальних витратах для їхнього проведення обумовлюють виділення гімнастики в число найбільш популярних видів фізкультурно-оздоровчих занять, використовуваних у реабілітаційних програмах [5].

В останні десятиліття у світі активно удосконалюються різні види оздоровчої гімнастики як аеробної спрямованості (танцювальна аеробіка, степ аеробіка, аква-аеробіка й ін.), так і не аеробної (силовий тренінг, калланетика, бодіформинг і ін.).

У цей час активізувалися процеси інтеграції й взаємодії різних видів рухової активності, що обумовила появу нової глобальної концепції - оздоровчого фітнесу.

Фітнес, як напрямок з'явився спочатку в США. Президент Міжнародного союзу спортивної медицини доктор S. Holman визначає термін «фітнес (fitness)» як стан психічної й фізичної готовності до досягнення успіху в певному завданні початку під фітнес-центрами малися на увазі, насамперед ті, у яких були спеціальні апарати - тренажери. Однак у цей час «фітнес» перетворився в єдину концепцію, яка охоплює не тільки тілесні рухи, але й усе, що може принести користь людському тілу: контрольоване тренування серцево-судинної системи, коректна техніка дихання, тренування м'язів, що підтримують поставу, що й створюють підтягнутий зовнішній вигляд, розвиток гнучкості, розумний план харчування, що забезпечує організм необхідною енергією, позитивний вплив на психоемоційний стан.

В основі фітнесу й фізичного здоров'я лежить здоровий спосіб життя, розвиток і комбінація атлетичних і рухових якостей. Усі існуючі фітнес-вправи можна умовно розділити на п'ять груп [4].

Перша група. Вправи на витривалість. *Друга група.* Силові тренування.

Третя група. Вправи на швидкість. *Четверта група.* Вправи на координацію рухів. *П'ята група.*

Вправи на гнучкість. До останніх двом групам зараховують усі існуючі види гімнастики, а також спортивні ігри і єдиноборств, плавання, танці. У результаті таких занять рухи стають певно, ритмічними й погодженими, підвищується еластичність м'язів і суглобів.

Однак на даний момент усе частіше стали застосовуватися засоби, запозичені з оздоровчого фітнесу в сфері фізичної реабілітації.

Ще кілька років назад пацієнтам із захворюваннями хребта прописувався тривалий постільний режим. Сучасні дослідження довели, що постільний режим більш одного дня приводить до погіршення стану й збільшує строки лікування. Фізична активність у цей період зводиться до лікувальної гімнастики під спостереженням кваліфікованих фахівців у спеціалізованих установах.

За наявними даними функціональний тренінг - це оздоровче тренування яскраво вираженої атлетичної спрямованості, з використанням різного встаткування. Метою функціонального тренінгу є задоволення життєвих потреб людини в силі й витривалості. Такі тренування розраховані на пророблення всіх груп м'язів, як великих, так і дрібних. Основний вплив у тренувальних заняттях виявляється на розвиток силових можливостей, витривалості, а також гнучкості й координації. Кожна ФВ багато в чому залежить від виразності больового синдрому й хвороби конкретного пацієнта. Принципова відмінність його в тому, що, враховуючи теоретичні аспекти анатомії людини на практиці, цей спосіб дозволяє тренувати не окремі м'язи, а велику кількість м'язових груп одночасно, включаючи глибокі м'язи, завдяки яким тіло здійснює потрібну статичну й динамічну роботу. Відмінна риса функціонального тренінгу полягає в тому, що рухи, використовувані в тренуванні, імітують повсякденні рухи, завдяки чому поліпшується функціональна сила при якій брали участь усі м'язи[2]. Устаткування, на якому відбувається тренування, дозволяє робити рухи не по фіксованій траєкторії, як на звичайних тренажерах, а по вільній - це тягові тренажери, амортизатори, м'ячі, вільні ваги. Завдяки цьому пропадає зайва напруга в суглобах і хребті, зменшується ймовірність появи травм, пов'язаних з неприродним положенням частин тіла під час фізичного навантаження, як це буває на звичайних тренажерах. При цьому тренування стає більш ефективною. Функціональні вправи втягують у роботу абсолютно всі м'язи, включаючи глибокі, відповідальні за стійкість, рівновагу й правильність виконання кожного руху.

Основний принцип функціонального тренінгу - адаптація до навантажень, які визначають прояв функціональної сили, гнучкості, стабільності, рівноваги й координації. При цьому функціональний тренінг може проводитися як окреме тренування або як доповнення до традиційного силового тренінгу [4]. Під час занять протипоказані вправи, які мають на увазі осьове навантаження на хребет, а також стрибки, підскоки й вправи вибухового характеру.

Останнім часом зростаюча інтенсивність больових синдромів при вертеброгенній патології тісно зв'язана зі зниженням м'язової сили м'язів спини, що є одним з важливих компонентів профілактики різних захворювань хребта. Підвищення рівня фізичної підготовленості осіб з вертеброгенною патологією є важливою метою у відновному лікуванні даного контингенту. Під час рецидиву захворювання знижується м'язова сила й функціональні можливості таких осіб, і засоби, запозичені з оздоровчого фітнесу, повинні

бути важливою частиною реабілітаційних програм для осіб з вертеброгенною патологією.

Як показують дослідження, проведені в останні роки, велике значення для профілактики захворювань хребта мають вправи, узяті із системи Пілатеса, які направлені на відновлення й збереження рухливості й гнучкості хребта. Тому засоби пілатеса можуть широко застосовуватися для профілактики захворювань хребта. Основні завдання пілатеса – зміцнення мускулатури, поліпшення координації й балансу тіла, поліпшення постави, стимулювання циркуляції крові й підвищене сприйняття власного тіла. Суть пілатеса полягає в правильному й керованому виконанні зовсім природних рухів. Застосування даної методики в реабілітаційній програмі осіб працездатного віку з вертеброгенною патологією забезпечує позитивну динаміку у всіх субсферах, в оцінці рівня фізичної й психічної сфери якості життя, рівні незалежності.

Отже, причина ефективності методики пілатеса полягає в тому, що він відновлює м'язовий баланс, змінюючи порядок використання м'язів при здійсненні різних рухів.

Комплексна програма оздоровчо-реабілітаційної фізичної культури в умовах фітнес центру в період ремісії при вертеброгенній патології має містити 3 періоди реабілітації. У всіх періодах заняття складаються з підготовчої частини (аеробні вправи з використанням циклічних кардіотренажерів, вправи на м'язи живота й поперекового відділу), основний (силові вправи, обтяжені вагою власного тіла, з неграничними обтяженнями, з використанням силових тренажерів) і заключної (стретчинг для м'язів і зв'язувань усього організму, ПІР) [6].

Реабілітаційний вплив засобів аквафітнеса обумовлене активізацією найважливіших функціональних систем організму, високою енергетичною вартістю виконуваної роботи, феноменом гравітаційного розвантаження опорно-рухового апарату, наявністю стійкого ефекту. Систематичні заняття у воді показані без обмежень усім практично здоровим людям будь-якого віку й характеризуються широким спектром своєї цільової спрямованості – лікувально-профілактичної, рекреативної, кондиційної.

Аналіз оздоровчих видів гімнастики свідчить, що існує безліч методик, що мають певні переваги й недоліки. Кожна має право на існування, однак жоден вид не є універсальним, придатним для розв'язку всього кола різноманітних фізкультурно-оздоровчих завдань. А завдання пролонгації стадії ремісії при вертеброгенній патології передбачає звуження спектра використовуваних видів через протипоказання до занять у людей з дегенеративно – дистрофічними захворюваннями хребта [3].

Література:

1. Ковальчук О.В., Непша О.В. Адаптивна фізична культура як фактор соціалізації осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Соціальні та екологічні технології: актуальні проблеми теорії та практики: матеріали X міжнар. інтернет-конф.(Мелітополь, 24-26 січня, 2018 року). ТОВ «КолорПринт», Мелітополь, 2017. С. 49-50.
2. Ляпидевский А.Р. Эффективность комплексного подхода в реабилитации больных остеохондрозом хребта / А.Р. Ляпидевский, Е.Ю. Грабовская // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Біологічні науки. - 2013. - № 19 (278) - с. 128-134.
3. Оксана Ковальчук, Максим Козін. Особливості проведення фізичної реабілітації у осіб хворих на поперековий остеохондроз. Проблеми розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. Переяслав-Хмельницький, 2018. С. 71-72
4. Оксана Ковальчук, Єгор Мурадян. Использование средств аквафитнеса в физической реабилитации при вертеброгенной патологии. Проблеми розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. Переяслав-Хмельницький, 2018. С. 74-78
5. Тарасюк О. О. Значення фізичних вправ для профілактики порушень хребта / О. О. Тарасюк // Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету фізичної культури / ред. Г. В. Бесарабчук; Кам'янець-Подільський національний університет. – Кам'янець-Подільський, 2007. – Вип. 2. – С. 111-114.
6. Тиравська О.І. Методи фізичної реабілітації в терапії дискогенного больового синдрому поперекового відділу хребта. / О.І. Тиравська // Молодіжний науковий вісник. - 2008. - №2. - С. 48 – 51.

**Андрій Райковський, Оксана Ковальчук, Оксана Горна
(Запоріжжя, Україна)**

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОРТОПЕДИЧНОЮ ПАТОЛОГІЄЮ

Фізична реабілітація у педіатрії – це активний процес, метою якого є досягнення повного відновлення порушених внаслідок захворювання або травми функцій, або, якщо це нереально, оптимальна реалізація фізичного, психічного і соціального потенціалу дитини, найбільш адекватна інтеграція її у суспільство.

При проведенні реабілітації повинні враховуватись такі рівні медико-біологічних та психосоціальних наслідків хвороби або травми:

✓ ушкодження – будь-яка аномалія або втрата анатомічних, фізіологічних, психологічних структур або функцій;

✓ порушення життєдіяльності – виникає у результаті ушкодження та означає втрату або обмеження можливості здійснювати щоденну діяльність у межах, які вважаються нормальними для людського суспільства;

✓ соціальні обмеження виникають у результаті ушкодження й порушення життєдіяльності і називають обмеження та перешкоди для виконання соціальної ролі, яка вважається нормальною для цього індивідууму [1].

Реабілітація може включати заходи для підтримання і відновлення функцій, або ж компенсації втрати, або відсутності функції чи функціонального обмеження. Реабілітаційний процес не включає першої медичної допомоги. Він охоплює широке коло заходів і видів діяльності, починаючи від основної та загальної реабілітації і до дій, спрямованих на досягнення кінцевої мети [2].

Фахівці з фізичної реабілітації надають послуги, метою яких є максимально можливий розвиток, підтримання та відновлення втрачених або послаблених рухових функцій та працездатності організму дитини. Повноцінне функціонування рухового апарату є ключовим у понятті «здорова людина».

Науковці схильні стверджувати, що фізична реабілітація – це комплекс послуг, які надаються виключно фахівцем з фізичної реабілітації або під його керівництвом і контролем. Вона включає в себе обстеження, вивчення, оцінку, діагностування, прогнозування, планування догляду, втручання та повторне обстеження [6]. Фізична реабілітація займається визначенням і покращенням якості життя та функціонування в потенційно можливих межах, застосовуючи методи заохочення, профілактики, лікування, втручання і реабілітації. Цей процес включає в себе досягнення фізичного, психологічного, емоційного і соціального благополуччя. Фізична терапія передбачає взаємодію між фізичними терапевтами, пацієнтами, іншими фахівцями галузі охорони здоров'я, членами родини, доглядачами і громадою в процесі визначення потенційних можливостей відновлення чи дотримання рухових функцій та окреслення мети, використовуючи унікальні знання і навички фізичних терапевтів [4].

Прогнозування (включає план догляду та втручання) починається з визначення потреб у догляді та втручанні та веде до розробки плану догляду та втручання, в тому числі визначення конкретної реальної мети у співпраці з членами родини чи опікуном.

Вважаємо, що втручання та лікування здійснюється і моделюється для досягнення попередньо узгоджених цілей і може включати в себе:

- ✓ мануальну терапію;
- ✓ фізичні вправи;
- ✓ фізичні, електротерапевтичні та механічні засоби;
- ✓ рухливі ігри;
- ✓ забезпечення допоміжними засобами;
- ✓ навчання та консультування батьків;
- ✓ ведення документації, координацію і спілкування.

Втручання та лікування може бути спрямоване на запобігання порушенням, обмеженням активності, втраті працездатності, інвалідності і травматизму, в тому числі на зміцнення і підтримання здоров'я, якості життя, працездатності і гарного самопочуття у будь-яких вікових групах. Повторне обстеження вимагає визначення результатів [3].

Головним завданням фізичної реабілітації є:

✓ функціональне відновлення (повне або компенсація при недостатньому чи відсутності відновлення);

- ✓ пристосування до повсякденного життя;
- ✓ залучення до процесу навчання та виховання;
- ✓ диспансерний нагляд за реабілітованим.

У результаті проведення клінічних спостережень було встановлено, що ефективними є ті засоби фізичної реабілітації, які диференційовані з урахуванням віку дитини, причини, сутності захворювання або травми, особливостей їхнього перебігу, стану нервової системи дитини.

Правильно диференційована методика фізичних вправ і масажу сприятливо впливає на організм, підвищує ефективність лікування, детермінуючи за наявності низки захворювань одужання, за наявності важких захворювань віддаляє настання інвалідності. З огляду на зазначене варто констатувати, що, наприклад, масаж однієї і тієї ж ділянки тіла за наявності різних захворювань різниться, а тому його методики вибудовують з урахуванням вищезгаданих положень.

Неправильна методика застосування вправ ЛФК або призначення їх під час такої фази захворювання, за якої вони протипоказані, може спричинити загострення патологічного процесу. Відтак, у разі прийняття рішення про застосування ЛФК і масажу, необхідно знати не тільки показання, але і протипоказання до їхнього призначення, щоб не заподіяти шкоду хворій дитині. В аспекті проведення фізичної реабілітації за допомогою ЛФК знання діагнозу, поставленого в лікувальній установі, є обов'язковим. Слід підкреслити, що після першого курсу ЛФК і масажу, проведеного досвідченим фахівцем, повторні курси, за їхньої необхідності, можуть виконувати батьки, які уважно спостерігають за реабілітологом і масажистом, та яких фахівець навчить необхідних умінь [6].

Педіатри всього світу загалом та фахівці з фізичної реабілітації підтвердили і науково обґрунтували доцільність і необхідність застосування масажу і фізичних вправ для дітей усіх вікових категорій, починаючи від народження, як засобу зміцнення здоров'я, а також як ефективного методу лікування і

реабілітації за наявності різних захворювань.

Фізична реабілітація повинна виконувати різноаспектний вплив на дитячий організм. У дитини, особливо грудного віку і перших років життя, співвідношення поверхні шкіри і маси тіла є значно більшим, ніж у дорослих, а тому у дітей під час масажу до ЦНС спрямовується великий потік імпульсів. Психологи, педагоги звернули увагу на те, що перші мовні реакції у дитини виникають під час погладжування ніг та живота [5].

Масаж і фізичні вправи позитивно впливають на фізичний і нервово-психічний розвиток дітей раннього віку, сприяють своєчасному виникненню рухових навиків і їхньому послідовному вдосконаленню. Шляхом зміцнення організму і мотивації загального розвитку масаж і фізичні вправи дають змогу попередити захворювання [5].

Масаж для дітей усіх вікових груп – ефективний метод відновлення після багатьох захворювань, а для дітей грудного віку у поєднанні з фізичними вправами і загартуванням – невідмінна частина їхнього фізичного виховання.

Масаж сприяє правильному фізичному розвитку дитячого організму, нормалізації функції шлунково-кишкового тракту; за умови слабкості м'язів черевного пресу, наявності метеоризму сприяє звільненню кишечника від газів; заспокійливо впливає на психоемоційну сферу дитини, у збудливих, нервових дітей нормалізує поведінку та сон.

Враховуючи те, що визначальними завданнями фізичної реабілітації є прискорення відновних процесів, запобігання, регламентація ЛФК, як найбільш вагомої ланки реабілітації, ґрунтується на переконанні про неможливість забезпечення функціонального відновлення без урахування природного прагнення організму до руху.

Засобами ЛФК послуговуються у відновній, підтримувальній і профілактичній терапії, причому основним напрямком залишається відновне лікування, яке відображає завдання фізичної реабілітації. Як метод підтримувальної терапії, ЛФК застосовують тоді, коли досягнуто певного успіху у відновному лікуванні, а патологічні зміни набули відносної стабільності. Найбільш часто таке становище притаманне завершальному етапу фізичної реабілітації. Оперування ЛФК у якості методу профілактичної терапії дає змогу забезпечувати неспецифічне попередження ускладнень, зумовлених низькою рухливістю чи різко обмеженим руховим режимом, а також стримувати розвиток можливих відхилень у системах організму [6].

Лікувальну фізичну культуру, як основну складову фізичної реабілітації, вважають біологічним і адекватним для дитини, оскільки застосування фізичних вправ створює умови для активної участі пацієнта в лікувально-відновному процесі на всіх етапах фізичної реабілітації.

ЛФК є методом природно-біологічного змісту, підґрунтя якого є використання визначальної біологічної функції організму – руху. Функція руху, шляхом стимулювання активної діяльності усіх систем організму, підтримує і розвиває їх, а відтак спричиняє підвищення загальної працездатності організму.

Сутність ЛФК окреслена інтегральною єдністю соціального та біологічного. Фізіологічний аспект ЛФК стосується фізичної реабілітації, сфери встановлення впливу фізичних вправ на функціональний стан організму дитини в нормі і за наявності патології.

Фізіотерапія, як ефективний засіб фізичної реабілітації в педіатрії – це ефективний метод лікування широкого спектру різних захворювань. Вона також сприяє швидкій реабілітації після різних хірургічних втручань.

Загалом, існують три основні групи фізіотерапії: скелетно-м'язова група, кардіо-пульмонологічна група та неврологічна група.

В ортопедичній фізіотерапії використовують: теплолікування, електролікування. На відміну від медикаментозної терапії, фізіотерапія дозволяє робити індивідуально оптимальну для кожного хворого разову дозу безпосередньо під час процедури. Наприклад, при виявленні початкових ознак передозування, можна зменшити дозу або припинити процедуру, тобто зменшити інтенсивність та тривалість дії.

Література:

1. Богдановська Н.В. Фізична реабілітація хворих різних нозологічних груп: навч. посіб. для студ. ф-ту фіз. вих-ня спец. "Фізична реабілітація" реком. МОНУ / Н. В. Богдановська, І. В. Кальонова. - Запоріжжя: ЗНУ, 2011. - 314 с.
2. Герцик А. М. Створення програм фізичної реабілітації/терапії при порушеннях діяльності опорно-рухового апарату / Андрій Герцик // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків: ХДАФК, 2016. – № 6(56). – С. 37-45.
3. Головаха М.Л. Оптимізація проведення фізичної реабілітації при вродженій клишоногості // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2013. – № 9 – С. 16-19.
4. Ковальчук О.В., Непша О.В. Адаптивна фізична культура як фактор соціалізації осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Соціальні та екологічні технології: актуальні проблеми теорії та практики: матеріали X міжнар. інтернет-конф.(Мелітополь, 24-26 січня, 2018 року). ТОВ «КолорПринт», Мелітополь, 2017. С. 49-50.

5. Оксана Ковальчук, Максим Мірошніченко. Особливості застосування лікувальної фізичної культури у програмі фізичної реабілітації дітей з ортопедичною патологією. Проблеми розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. Переяслав-Хмельницький, 2018. С. 72-74.
6. Христова Тетяна Євгенівна. Основи лікувальної фізичної культури: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Фізичне виховання» / Т.Є. Христова, Г.П. Суханова. – Мелітополь: ТОВ «КолорПринт», 2015 – 172 с.

СЕКЦІЯ: ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Світлана Антонович
(Харків, Україна)

АБСУРД ЯК МАРКЕР ЕПОХИ ХХ СТОЛІТТЯ

Людство в ХХ столітті пережило низку потрясінь, серед яких чи не найтрагічнішими були Перша та особливо Друга світові війни, гітлерівська окупація й радянське вторгнення, від чого постраждало багато країн, та ін. Такий масштабний суспільно-політичний, культурно-історичний «струс» позначився на філософському осмисленні епохи, у результаті якого розвинувся екзистенціалізм. Нова світоглядна концепція сфокусувалася на філософії кризової доби та кризової свідомості [4, с. 44]. Прихильники екзистенціалізму почали активно вживати поняття «абсурд» у значенні характеристики стосунків людини та ворожого для неї світу [5, с. 11; 11, с. 11]. Так, у суспільстві, зокрема й у культурно-мистецькому колі, посилювалися настрої туги, дисгармонії, розпачу, зневіри, песимізму, душевного спустошення та інші, що стали типовою реакцією на події ХХ століття. Людина почала замислюватися над питанням, що таке життя, шукати його сенс, адже відчула розчарування у звичній картині світу, до того ж не могла усвідомити й пояснити те жахіття, яке спостерігала навколо. Розум уже не виправдовував покладених на нього надій, а світ щоденно перетворювався на абсурд [8, с. 39].

Світові війни й революції, завоювання й окупації різних держав, поширення комунізму й фашизму – усе це вплинуло на розуміння людиною будови й «законів» Всесвіту, змінивши морально-етичні цінності, ідейно-філософські орієнтири ХХ століття. З огляду на сказане актуалізувалися поняття, які могли б адекватно передати осягнення індивідом дійсності, виник інший тип свідомості – абсурдний. В. Заманська дає достатньо вичерпну характеристику: це «свідомість піку цивілізації, кульмінація людського мислення й прогресу, вона відзначена конфліктом, розладом людини зі світом, з іншими людьми та собою, вона відчужена й дисгармонійна, розірвана й катастрофічна» [6, с. 27]. Цей тип стає «всюдисущою» й універсальною «субстанцією» нового мислення в цілому (не тільки художнього) [6, с. 39]. Своєю чергою О. Буреніна, характеризуючи абсурд, називає його екстремальним типом стосунків людини та кризового світу [3, с. 51].

У ХХ столітті почали активно використовуватися поняття «абсурд», «абсурдизм». Ці терміни найчастіше вживалися у філософії та літературознавстві. Так, у філософському тлумаченні абсурд (від лат. *absurdus* – недоречний, немилозвучний, безглуздий, неполадний) – це «смісловий антипод понять логічної обґрунтованості, раціональної осмисленості або дії» [14, с. 5], сумірності зі змістом вихідних принципів певної теоретичної системи або історичної системи знань і вірувань у цілому [14, с. 5]. Абсурд – «прихована логічна суперечність, нонсенс, вислови, позбавлені глузду, що виникають внаслідок мимовільного, іноді свідомого, відходу від істини» [9, с. 13]; нісенітниця, безглуздя [10, с. 7]. Слід зазначити, що в останньому значенні термін широко вживається літературознавцями під час аналізу дії, поведінки персонажів художніх творів «з позицій правдоподібності» [10, с. 7]. Абсурдистські явища «опиняються за межами усталеного уявлення про них, не здатні існувати самі по собі, лише актуалізуються або дистанціюються у певному тексті», створюючи семантичне поле незвичних чи алогічних орієнтирів [9, с. 13].

Абсурд – поширене явище у світовій літературі (ідеться не тільки про виражальні прийоми від оксиморона до гротеску), його риси є у творах різних історичних періодів та стильових тенденцій [9, с. 13], наприклад у ренесансному романі «Гаргантюа й Пантагрюель» Ф. Рабле, у митців бароко (виявляється в бурлеску й травестії), романтизму (твори Е. Т. А. Гофмана, М. Гоголя), авангардизму [9, с. 13]. Досліджуване поняття набуває нового розуміння в послідовників літератури абсурду, «драми абсурду», «театру абсурду», відповідно до якого індивід не здатен віднайти логіки в безглуздому світі, він вважає все в житті неминучим, позначеним хаосом; абсурд стає «невеликою недугою цивілізації» [9, с. 13].

Варто наголосити: поняття «абсурд» активно вивчається літературознавцями. Здебільшого науковці дотримуються двох точок зору щодо трактування терміна. Частина з них (І. Куриленко, В. Мартинюк, Є. Миропольська, Л. Пізнюк, М. Тарнавський та інші) апелює до філософії Ж.-П. Сартра й А. Камю та розглядає зазначене поняття в межах екзистенціалізму, а частина (О. Буреніна, Ж.-Ф. Жаккар, Я. Шенкман та інші) спрямовує увагу на російське авангардистське мистецтво 20–30-х років ХХ століття. З огляду на це необхідно розмежовувати філософський (екзистенціальний) абсурд, актуальний для нашого дослідження, та логічний абсурд.

Як відомо, поняття «абсурд» набуває термінологічного статусу в таких сполученнях слів, як «література абсурду», «театр абсурду», «драма абсурду» [1, с. 5; 10, с. 7]. Сам термін почав активно використовуватися в західноєвропейському літературознавстві після виходу монографії Мартіна Ессліна «Театр абсурду» (1961). Англійський дослідник, об'єднавши представників нового філософсько-мистецького явища, продемонстрував особливість абсурдистської літератури, окреслив її роль в історико-культурному процесі та значення для світового письменства [15]. Зрозуміло, видання було свого часу досить дискусійним, викликало не тільки схвальні відгуки, але й низку критики.

На сьогодні вже традиційно терміни «література абсурду», «театр абсурду», «драма абсурду» вживаються для характеристики текстів художньої літератури, які «змальовують життя у вигляді начебто

хаотичного нагромадження випадковостей, безглуздих, на перший погляд, ситуацій» [10, с. 7], зображують приреченість та беззмістовність буття, дисгармонію, розпад традиційних цінностей, хаос у Всесвіті, порушення мінімальних причинно-наслідкових зв'язків тощо. Наприклад, згадаймо здобуток абсурдистської літератури – творчість Е. Йонеско («Голомоза співачка» (1948), «Носороги» (1960)), С. Бекета («Чекаючи на Годо» (1952)), художні та публіцистичні праці Ж.-П. Сартра («Нудота» (1938), «Буття й ніщо» (1943), Екзистенціалізм – це гуманізм» (1945)), А. Камю («Міф про Сізіфа» (1942), «Сторонній» (1942), «Калігула» (1944), «Чума» (1947), «Бунтівна людина» (1951) та ін.).

Французький письменник і філософ А. Камю пропонує чи не найбільш обґрунтовану концепцію абсурдизму в праці «Міф про Сізіфа» [7]. У роздумах про абсурд автор стверджує, що «головне питання філософії – це питання про те, чи варте життя того, аби його жити. Воно зводиться до питання про вибір між життям і самогубством» [7]. На самогубство штовхає людину її внутрішній стан, але справжню причину такого стану треба шукати в зовнішньому світі. За А. Камю, до самогубства можуть призвести різні прояви абсурду, серед яких філософ називає відчуття безглуздості життя, байдужості світу до людини, усвідомлення своєї смертності та головне – відчуття нудьги. У «Міфі про Сізіфа» автор наголошує на тому, що «світ сам по собі не абсурдний, абсурд існує лише для людини, коли вона стикається зі світом» [7]. Таким чином, відповідно до концепції А. Камю, людина або приймає абсурд, або тікає від нього – чи то обирає самогубство, чи то «філософський» вихід (скажімо, релігію).

Актуалізація явища абсурду в ХХ столітті сприяла тому, що в суспільстві активно почало порушуватися питання про смисл життя. Проблема сенсу людського існування стала предметом студій філософів-екзистенціалістів того часу – А. Камю («Міф про Сізіфа»), Ж.-П. Сартра («Нудота»), М. Хайдеггера («Розмова на дорозі»), К. Ясперса («Сенс і призначення історії»). Ще в ХІХ столітті С. К'єркегор стверджував, що життя сповнене абсурду, тому людині слід створювати власні цінності в байдужому світі [13]. На переконання Ж.-П. Сартра, «людина насамперед існує, наштовхується на себе, відчуває себе у світі, а потім визначає себе» [12, с. 146].

У другій половині ХХ століття поняття «абсурдизм» набуло концептуального значення; воно почало використовуватися як філософський принцип, згідно з яким стверджувалася марність намагань людини пізнати сенс життя й заперечувалося існування такого сенсу для людства [2].

Таким чином, поняття «абсурд», «абсурдизм» демонструють світоглядні пріоритети людства кризової епохи й акумулюють у собі культурні, мистецькі, філософські та інші доміанти ХХ століття.

Література:

1. Абсурда искусство. *Эстетика*: словарь / [общ. ред. А. А. Беляева, Л. И. Новиковой, В. И. Толстых]. Москва: Политиздат, 1989. С. 5–6.
2. Абсурдизм. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%B1%D1%81%D1%83%D1%80%D0%B4%D0%B8%D0%B7%D0%BC>(дата звернення: 17.08.2023).
3. Буренина О. Д. Символистский абсурд и его традиции в русской литературе и культуре первой половины XX века. СПб.: Алетейя, 2005. 327 с.
4. Воронкова В. Г. Філософія: навч. посіб. Київ: Професіонал, 2004. 460 с.
5. Грицанов А. Абсурд. Новейший философский словарь / [сост. и гл. науч. ред. А. А. Грицанов; науч. ред. М. А. Можейко, Т. Г. Румянцева; ред. совет: А. А. Грицанов (председат.), М. А. Можейко, Т. Г. Румянцева и др.]. 2-е изд., перераб. и дополн. Минск: Интерпрессервис; Книжный Дом, 2001. С. 11.
6. Заманская В. В. Экзистенциальная традиция в русской литературе XX века: диалоги на границах столетий: учеб. пособ. Москва: Флинта; Наука, 2002. 302 с.
7. Камю А. Міф про Сізіфа. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3221> (дата звернення: 17.08.2023).
8. Лень Ю. А. Мотив абсурда в экзистенциализме и его реминисценции в искусстве постмодернизма. URL: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/19957/1/%D0%BC%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2%20%D0%B0%D0%B1%D1%81%D1%83%D1%80%D0%B4%D0%B0.pdf> (дата звернення: 27.08.2023).
9. Літературознавча енциклопедія: у двох томах. Т. 1 / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 608 с. (Енциклопедія ерудита). URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kovaliv_Yurii/Literaturoznavcha_entsyklopediia_U_dvokh_tomakh_T_1/ (дата звернення: 15.08.2023).
10. Літературознавчий словник-довідник / за редакцією Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ: Академія, 2007. 752 с. (Nota bene).
11. Москвина Р. Абсурд. Современный философский словарь / общ. ред. В. Е. Кемерова. 3-е изд., испр. и доп. Москва: Академ. Проект, 2004. С. 11.
12. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо: нарис феноменологічної онтології / пер. з фр. В. Лях, П. Тарашук. Київ: Основи, 2001. 854 с.
13. Сенс життя, сенс буття. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B5%D0%BD%D1%81_%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%8F (дата звернення: 17.08.2023).

14. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. 742 с.
15. Esslin M. The theatre of the absurd. 3-th ed. London: Penguin books, 1980. 480 p.

Ярослав Грецький
(Дніпро, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВТІЛЕННЯ ФАНТАСТИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ У РОМАНІ “МЕДАЛЬЙОН ТРЬОХ ЗМІЙ” АНДРІЯ НОВІКА

Багатошаровий та загадковий жанр фентезі на сьогодні є найпопулярнішим та найчитабельнішим серед молоді. Прикметно, що Андрій Новік представляє цей жанр в українському просторі як цілком самодостатній та зрілий майстер. Роман “Медальйон трьох змії” (артвидавництво “Небо” 2022 року) належить до першого роману трилогії “Книга Змін”. У ньому розкривається тема дискримінації на етнічному, расовому та соціальному ґрунті.

Автор простежує різні мотиви: добра і зла, філософського осмислення буття, політичні та аксіологічні аспекти тощо.

Роман “Медальйон трьох змії” створено на основі глибинних роздумів-порівнянь цивілізаційних процесів, які проходило людство на різних етапах. Фантастичні елементи є наскрізними та допомагають не лише структурувати текст, а створити іншу реальність, де переплітаються різні смислові акценти та вірування, звичаї, погляди, уявлення представників різних поколінь. Андрій Новік застосовує прийом фантастичного допущення, тобто, вводить в текст роману такі елементи, які є ірреальними, фантастичними, неможливими в реальному житті. Наприклад, це потойбічні істоти, світ чарів та алхімії. Автор по-суті перетворює реальний світ у фантастичний, щоб він існував у творі як дійсний, але швидше, можна побачити реальний світ крізь призму фантастичного, адже основні негативні прояви людського суспільства залишаються незмінними - нетерпимість до інакших, зверхність, пиха, ненависть, соціальна нерівність, відсутність милосердя.

Також Андрій Новік використовує і фольклорне допущення — вводить в свою розповідь різні істоти, предмети, процеси та явища з міфології. Таким чином, створюється характерне для жанру фентезі міфологічне тло. Одним із таких прикладів є згаданий автором голем, якого згідно з чеською легендою рабин Льов сховав на горищі Старо-Нової Синагоги у Празі. Письменник розгортає картину зачин з поєднання фантастичного та реалістичного шарів у своєму творі:

“— Кажуть, тогочасні рабини скористалися можливістю та перенесли голема з горища Старо-Нової Синагоги на кладовище неподалік, волюючи залишити це в секреті” [1, с. 238].

Фантастичні перебільшення, алюзія, порівняння не завуальовують морально-етичну сутність та спрямованість твору. Автор завжди на боці пригнічених, якими б дивовижними формами він їх не наділяв:

“Натансон бачив сльози на обличчі жінки із товстими, мов у слона, кінцівками, та істеріку від страху у жебрачки, яка тулила до себе двох маленьких дітей. Двох третьорівневих потвор та чотирьох другорівневих нікому не потрібних волоцюг об'єднувало одне — вони більше ніколи не побачать сонця” [1, с. 390].

Прикметною рисою фантастичних елементів, використаних у романі “Медальйон трьох змії” є їх конкретно-зрима прив'язаність до реалістичних елементів: географічних, соціальних, політичних, психологічних. Митець занурює читача у віртуальний світ, де все має чітку структуру і підпорядкування. Наприклад, він завжди чітко окреслює певні межі подієвого плану:

“Він — очільник між рівневого суду у Королівстві Галичини та Лодомерії” [1, с. 146].

Отже, Андрій Новік створив особливий піджанр фентезі, де розгорнув широке полотно політично-філософського бачення подій сучасної історії людства крізь призму фантастичного та фольклорного допущення, що ще більше посилює реалістичний підтекст роману “Медальйон трьох змії”.

Література:

1. Новік А. Медальйон трьох змії: Київ: Артвидавництво “Небо”, 2022. 679 с.

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук, Цюп'як Ірина Констянтинівна.

КРЕАТИВНЕ ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНДУКТИВНОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ

Як поєднати на заняттях усне мовлення, яке є таким важливим у вивченні мови, та роботу над граматичними питаннями, без яких важко говорити про ефективну комунікацію? У цій статті індуктивний метод використовується для того, щоб дати студентам більше можливостей для самовираження, стати більш активними в аудиторії і краще усвідомити зміст, що викладається.

Знання граматики часто розглядається викладачами як абсолютна основа, без якої студенти не можуть будувати правильні речення. Названа навичка не є самоціллю, а лише інструментом, який допомагає спілкуванню. Комуніканти насправді здатні спілкуватися, не знаючи правил граматики. За певних обставин використання фрази «хочу випити», ймовірно, зробить свою справу, і ми отримаємо випивку.

Грамматика допомагає зробити усні та письмові висловлювання більш точними. Речення, що містить цю фразу з дієсловом минулого, теперішнього або майбутнього часу, набуде іншого значення, а при використанні умовного способу – характеру прохання. Правила граматики та знання функцій різних структур роблять студента більш ефективним у процесі комунікації. З іншого боку, незнання їх може стати бар'єром у спілкуванні.

Грамматичні правила – це один з багатьох елементів, які визначають ефективну комунікацію. Важливий, але не єдиний. Користувачеві мови також потрібен словниковий запас, знання правил вимови, культурного коду, він повинен розуміти інформацію, яку хоче донести до нього співрозмовник, щоб правильно відповісти. Ось чому зосередження уваги лише на граматичній правильності – а це, на жаль, часто трапляється в закладах освіти, коли метою є, наприклад, підготовка студентів до іспиту – не може гарантувати їм комунікативного успіху.

Практика показує, що на кожному занятті іноземної мови в першу чергу відпрацьовується лексика. Грамматика посідає третє місце, тоді як усне та писемне мовлення є навичками, яким приділяється найменше уваги на заняттях (фонетична компетенція не включена до цього списку). Зосередження уваги переважно на лексиці та граматиці, не практикуючи їх в усних і письмових висловлюваннях, є значною втратою для загальних комунікативних навичок студентів.

Одним із способів уникнути такої втрати може бути викладання граматики за допомогою індуктивного методу, який дає студентам можливість набагато частіше висловлюватися усно, практикуючи граматичні структури. Тому давайте подивимося на способи викладання граматики за допомогою дедуктивного методу.

Дедуктивний метод полягає в тому, що педагог викладає граматичні правила, а потім представляє їх студентам на конкретних прикладах. На наступному етапі студенти виконують різні види системних тренувальних вправ, щоб нарешті перейти до виробничої фази. Як бачимо, на перших двох етапах роль студента зводиться до простого спостереження за матеріалом, який подає викладач, і пасивного сприйняття мови. На етапі вправ студент залишається комунікативно пасивним, і лише на завершальному етапі (на який часто відводиться найменше часу в занятті) студент отримує можливість застосувати надану йому теорію на практиці.

Індуктивний метод, навпаки, передбачає активізацію студента з самого початку роботи. Саме студент аналізує цілісний текст або одразу використовує вивчену структуру. Потім в парах або в групах студенти виявляють принципи, які спостерігаються в тексті. На форумі вся група перевіряє гіпотези і переходить до етапу продукування власного тексту. Таким чином, студент є не просто одержувачем інформації, наданої викладачем, а бере активну участь у створенні бази своїх знань, що також дозволяє йому працювати над навчальними техніками і стратегіями. У майбутньому це полегшить студентіві самостійне бачення граматичних зв'язків і дасть можливість робити відповідні висновки, що допоможе швидше розібратися в питаннях.

Розглянемо детальніше етапи індуктивного методу.

Етап 1: визначення теми й основної думки тексту або його переказ

При роботі з текстом дуже важливим є аналіз речень, які включені в текст. Він повинен бути максимально природним для використання структури, про яку йдеться і повинен бути цікавим, а отже, мотивуючим для студента. Саме на цьому етапі викладач може використовувати незвичні форми подачі матеріалу та оригінальний контекст. Наведемо кілька прикладів вправ, які можуть слугувати текстом.

А. При введенні минулого часу наш текст може посилається на спогади та досвід. Викладач роздає студентам кілька малюнків із зображенням різних людей та картки з реченнями в минулому часі. Завдання студентів – підібрати картки з реченнями до малюнків. Студенти вільні у своєму виборі, бо в такій вправі немає правильної чи неправильної відповіді. Вони покладаються на свої особисті уявлення про людей на фотографіях. Потім, на етапі презентації результатів студентів, викладач може попросити їх обґрунтувати свій вибір, що дасть студентам додаткову можливість висловитися усно.

В. Під час вивчення наказового способу студентам пропонуються речення, які відображають етапи приготування страви. Кожне речення містить дієслово наказового способу. Завдання студента – розташувати речення в порядку, який відображає реальний процес приготування страви.

Етап 2: Вивчення правил

Після роботи з текстом, під час якої студенти ще не зосереджуються на граматичному аспекті, в парах або малих групах студенти працюють разом, щоб виявити та зрозуміти граматичні правила, що містяться в ньому. Важливо, щоб викладач скеровував студентів відповідним чином – він повинен підготувати матеріали, наприклад, у вигляді схеми, яку потрібно заповнити, речень, які потрібно закінчити, або речень, які потрібно скласти, щоб допомогти студентам у процесі самостійного усвідомлення правил. Важливо, щоб усі відповіді, які очікуються від них, були в тексті.

Етап 3: Перевірка гіпотези

Це дуже важливий етап для розуміння студентами проблеми, яку ми виносимо на обговорення. У групі студенти порівнюють свої гіпотези щодо правил (ми перевіряємо, чи правильно заповнена діаграма або чи всі студенти правильно відповіли на запитання до правил). На цьому етапі викладач надає студентам зворотній зв'язок щодо їхніх гіпотез і пояснює, що, можливо, було незрозуміло з проаналізованого тексту або було неправильно витлумачено студентами. Правильне розуміння граматичних правил визначає правильність їхніх подальших висловлювань.

Етап 4: Продукування власного висловлювання

Після того, як ми переконалися, що студенти зрозуміли граматичні правила, можна переходити до етапу створення власного тексту, під час якого вони вже свідомо використовують структуру, що вивчається, а викладач стежить за правильністю її використання, втручаючись і роз'яснюючи граматичні нюанси за необхідності. На цьому етапі ми можемо запропонувати різні вправи:

- систематизуючі знання, наприклад, переформулювання речень, заповнення пропусків тощо;
- активізуючі, наприклад, спільне прийняття рішень, ігри, вирішення проблем, симуляції тощо.

Спостереження за етапами, описаними вище, показує, що студент активний упродовж усього процесу, як на рівні комунікативної та лінгвістичної компетенції, так і на рівні декларативного продукування знань.

Безперечною перевагою індуктивного методу є, перш за все, постійна активізація студентів. Крім того, використовуючи цей метод, студенти одразу ж використовують конкретну структуру в реальній ситуації. Це дає можливість використовувати автентичні матеріали, які, якщо вони добре підібрані відповідно до мовного рівня студентів та навчальної мети заняття, підвищують їхню мотивацію до роботи. Ці матеріали часто цікавіші, оскільки їхня тематика пов'язана з сучасною культурою, з навколишнім світом, а отже, з тим, що близьке студентам. Крім того, індуктивний метод дозволяє їм використовувати власні слова та асоціації для опису правил, що допомагає студентам краще їх зрозуміти та розвивати стратегічну компетенцію.

З іншого боку, слабким місцем індуктивного методу є те, що підготовка до заняття займає багато часу. Викладач повинен ретельно підібрати матеріал, щоб він був мотивуючим і зрозумілим для студентів, а також містив лексику, яка не є бар'єром для сприйняття. Крім того, необхідно підготувати матеріал, що підтримує розуміння правила, таким чином, щоб студенти могли легко зрозуміти питання, яке обговорюється на його основі. Цей метод також може бути дуже складним для студентів з вираженою комунікативною тривожністю, яка є складовою мовної тривожності. Його негативні наслідки включають уповільнення когнітивних процесів, труднощі у прийнятті рішень, уникнення усних висловлювань та ухилення від взаємодії під час заняття. Ці фактори, безумовно, впливають на якість роботи за індуктивним методом.

Ще одним аспектом, який може виявитися проблематичним, є відносно довгий етап спостереження. На жаль, ми не завжди маємо умови для того, щоб приділяти стільки часу фазі спостереження та індукції.

Отже, підсумовуючи суть цього методу, виділимо кілька його ключових аспектів. По-перше, при його використанні основна увага приділяється конкретній комунікативній меті, а не граматичній: «Я можу розповісти про свій досвід», а не «Я можу використовувати минулий час». По-друге, найважливішим є активізація студента та усного мовлення (викладач відіграє активну супроводжуючу роль, а не домінуючу). По-третє, студент стає суб'єктом, який розвиває всі загальні компетентності: декларативні знання, процедурні знання, особистісні умови та навички навчання.

Література:

1. Євтух М. Б. Інноваційні методи оцінювання навчальних досягнень: [моногр.] / М.Б. Євтух, Е.В. Лузік, Л.М. Дибкова. – К.: КНЕУ, 2010. – 248 с.
2. Методи навчання української мови у системі компетентнісної освіти // Дивослово: [щоміс. наук.-метод. журнал]. – 2013. – № 6. – С. 13-14.
3. Словник – довідник з української лінгводидактики: навч. посіб. / Кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт, 2015. – 320 с.

**ІНОЗЕМНА МОВНА КОМУНІКАЦІЯ: СКЛАДОВИЙ ЧИННИК ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ
ФАХІВЦІВ У ЗВО УКРАЇНИ**

Якість вищої освіти сьогодні ми розуміємо як збалансовану відповідність вищої освіти (як системи, процесу і результату) встановленим потребам, вимогам, цілям, нормам, стандартам, що визначаються окремими громадянами, організаціями, підприємствами, суспільством та державою в цілому. При цьому складниками якості вищої освіти є: якість підготовки випускників ЗВО, як якість результату вищої освіти; якість державних освітніх стандартів, якість діючої нормативної бази, якість освітніх програм; якість матеріально-технічної, навчально-методичної, лабораторної бази вищої освіти; якість освітніх технологій; якість професорсько-викладацьких та науково-дослідницьких кадрів вищої школи; якість виховання; якість управління ЗВО тощо [3].

Сутність професійної підготовки майбутніх фахівців у ЗВО означено нами як процес засвоєння студентами фундаментальних знань, набуття умінь, навичок, компетентностей, які забезпечують їх готовність до успішного виконання професійних функцій, виявлення реалізаційних здатностей особистості, потребу до постійної самоосвіти й саморозвитку.

Стрімкий процес глобалізації, посилення міжнародного розподілу праці та жорстока конкуренція у світовій економіці висувають на перший план питання якості освіти трудових ресурсів.

У широкому значенні «якість освіти» найчастіше розуміють як ступінь відповідності змісту, форм та засобів навчання та рівня освітньої підготовки випускників навчальних закладів очікуванням та потребам особистості, держави та суспільства. Країни Європейського Союзу дієвим інструментом забезпечення якості освіти визнали компетентнісний підхід, який сьогодні утверджується в більшості європейських національних освітніх систем. Сформульовано чотири стратегічні надзавдання для сучасної європейської освіти:

- навчити жити разом;
- навчити вчитися;
- навчити діяти;
- навчити відповідати за власні вчинки та своє життя.

На думку автора, поняття «компетентність» в контексті визначення кінцевої мети діяльності закладу освіти можна пояснити як набуту характеристику особистості випускника, яка, базуючись на певних ціннісних переконаннях, охоплює відповідні знання, уміння і навички та дозволяє застосовувати їх в самостійній практичній діяльності для реалізації власного життєвого потенціалу.

Рада Європи визначила перелік з п'яти ключових компетентностей, якими необхідно озброїти молодих європейців в умовах розширення та інтеграції ринків праці, старіння населення континенту, зростання рівня міграції, безробіття і, як наслідок, посилення соціальної нерівності громадян:

1. Політичні та соціальні компетентності.
2. Компетентності, пов'язані з життям у мультикультурному суспільстві.
3. Компетентності, які стосуються володіння усним та писемним мовленням.
4. Компетентності, пов'язані з розвитком інформаційного суспільства.
5. Готовність та здатність учитися протягом усього життя.

Молодого європейця, який живе повноцінним життям в умовах глобалізації, важливо озброїти знаннями про те, як налагоджувати стосунки з іншими, працювати в команді (неоколективізм), розв'язувати конфлікти. Потрібно навчити випускника самостійно складати та реалізовувати життєві плани та персональні проекти, діяти незалежно з урахуванням суспільних норм, усвідомлювати наслідки своїх самостійних рішень та вчинків, захищати свої законні права, інтереси, потреби.

Отже, поняття «компетентність» можна визначити як сукупність, єдність знань, умінь та ставлень у відповідному контексті, а ключові компетенції трактувати як такі, що потрібні індивідууму для особистісного розвитку, активного громадянства, соціальної інтеграції та зайнятості.

Європейська довідкова система називає вісім ключових компетентностей:

1. Спілкування рідною мовою.
2. Спілкування іноземною мовою.
3. Математична компетентність та базові компетентності в галузі науки та техніки.
4. Цифрова компетентність (компетентність у сфері сучасних інформаційно-цифрових технологій).
5. Уміння вчитися.
6. Міжособистісна, міжкультурна, соціальна та громадянська компетентність.
7. Підприємливість.
8. Культурна виразність.

Українські вчені по-різному тлумачать поняття компетентності. Найбільшого поширення в нашій науковій літературі набуло визначення компетентності як сукупності знань та умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки діяльності, використовувати інформацію.

Компетентність – це загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях та знаннях, здобутих завдяки навчанню.

У деяких працях вітчизняних дослідників натрапляємо на семантичні поняття: «компетентність» та «група компетентностей». Практично одним словом ми називаємо і загальну здатність і її компоненти, тобто складові групи компетентностей. В цьому можна підкреслити професійну компетентність людини, а можна виокремити конкретні складові, які переважно її визначають.

На основі міжнародних та національних досліджень вчені Академії педагогічних наук України виокремили сім наскрізних для всіх рівнів освіти ключових компетенцій: навчальна, культурна, здоров'язберігаюча, інформаційно-комунікативна, соціальна, громадянська та підприємницька. Але особливе місце сьогодні посідає мовленнєва компетенція - це вміння адекватно й доречно, практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, міркування тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні засоби (невербальну знакову систему) та інтонаційні засоби виразності мовлення.

При аналізі феномену мовленнєвої компетентності за основу беруться досягнення таких наук як риторика, соціопсихолінгвістика, неориторика, етносоціопсихолінгвістика тощо, що дозволяє побачити у процесі мовленнєвої діяльності людини наявність мовних та мовленнєвих знань, умінь та навичок, на яких базується професійно-мовленнєва комунікація, власний повсякденний, соціальний, практично-технологічний, комунікативний, професійний досвід, інтелектуальні, художні й організаційні (лідерство, комунікабельність) здібності, моральні, етичні, релігійні та інші цінності. Так було визначено такі критерії оцінки показника "мовної та мовленнєвої компетенції та компетентність особистості": досконале володіння та вміння правильно використовувати у процесі комунікації вербальні та невербальні знакові системи, норми мови та техніку мовлення.

Отже, що означає знати мову? Чи рівнозначні такі поширені в наш час поняття як «вивчити мову» й «опанувати мову»? Науковці не випадково розмежовують ці актуальні поняття. Відомо, що можна добре завчити правила і навіть свідомо застосовувати багато граматичних конструкцій, проте не бути здатним вільно, легко, влучно, доцільно, досконало й оперативно користуватися цими знаннями у різних комунікативних ситуаціях поза навчальним середовищем. Тобто не досягти функційної грамотності. Опанувати мову — це не просто її розуміти і знати, це мати здатність мобілізувати набуті мовні знання для розв'язання певних комунікативних завдань у різних контекстах, ситуаціях, сферах навчальної, наукової та професійної діяльності, бо ж "знання про те, що треба робити, і саме діяння мають різні механізми, і одне не перекриває інше» [6]. До того ж не кожне знання логічно трансформується у навик, проте останній зазвичай формується через знання.

Отже, володіння мовою є багатокомпонентним, складним, комплексним поняттям, яке передбачає й індивідуальне багатство словникового запасу того, хто говорить, і чистоту, ясність, точність, виразність, нормативність його мовлення, і розуміння нюансів значення спектру слів, і розрізнення мовних засобів за їх стилістичним забарвленням. Мовна та мовленнєва компетентність стає потужним фактором у професійній підготовці конкурентоздатних фахівців, бо ж представники наукової й технічної еліти народу, його найосвіченіші верстви і мають стати носіями зразкової літературної мови в обох формах її функціонування.

Дослідниками семіотики доведено, що "... вивчення науки може бути цілком включене до вивчення мови, оскільки вивчення мови науки передбачає не просте усвідомлення її формальної структури, але й вивчення її відношення до позначуваних об'єктів, а також до людей, які використовують цю мову" [9]. Кожна держава прагне до зміцнення наукового інтелекту своїх громадян, який вербально відбивається і зберігається національною науковою мовою. Вища освіта скерована на підготовку конкурентоздатних фахівців. Впливими складовими такої підготовки має стати формування фахової культури мовлення, складовими якої, безумовно, є мовна компетентність та комунікативна досконалість. Здобуття вищої освіти передбачає необхідність опанування понятійною сферою обраної спеціальності, вербально представленою засобами національної термінології (системою термінів у двох взаємопов'язаних сферах її існування: фіксації та функціонування) і діловою фразеологією професійного спілкування у її парадигматичних й синтагматичних зв'язках.

Висновки та перспективи подальшого дослідження

Компетентісна освіта зорієнтована на практичні результати, досвід особистісної діяльності, вироблення ставлень, що зумовлює принципові зміни в організації навчання, яке стає спрямованим на засвоєння конкретних цінностей та життєво необхідних знань та умінь. У цьому контексті сьогодні змінюються і підходи до оцінювання результатів початкової діяльності як складової навчального процесу. Метою навчання мають бути сформовані компетенції, які розуміються як загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді та цінностях особистості. Компетентісний підхід на перше місце ставить не поінформованість особистості, а вміння на основі набутих знань вирішувати проблеми, які виникають у різних ситуаціях.

Удосконалення освітнього процесу з позиції компетентісного підходу полягає в тому, щоб навчити учнів застосовувати набуті знання й вміння в конкретних навчальних та життєвих ситуаціях.

Під час виконання своїх безпосередніх обов'язків фахівець виступає в різних комунікативних ролях: веде ділове листування, складає законопроекти, проекти постанов, договори й угоди, спілкується з іншими фахівцями та громадянами різного рівня культури. Недотримання та порушення мовних норм може стати причиною непорозуміння, викликати заперечну реакцію у співрозмовника і негативно позначитися на його

подальшій кар'єрі [6, с. 3].

Мовленнєва компетентність – це поєднання мислення і мови, точність вираження думок, почуттів, ясність, зрозумілість смислових зв'язків і відношень одиниць мови в мовленні зв'язкам і відношенням предметів і явищ у реальній дійсності. Культурі мовлення, як і культурі спілкування, потрібно вчити на всіх етапах підготовки, перепідготовки конкурентоздатних фахівців.

Література:

1. Субетто, А. И. Квалиметрия человека и образования (методология и практика): итоги, проблемы, направления / А. И. Субетто // Материалы симп. «Квалиметрия в образовании: методология и практика». – М.: ИЦПКПС, 2002. – С. 175.
2. Федько, А. В. Якість освіти як філософія та педагогіка розуміння доцільного / А. В. Федько, Ю. М. Федько // Вища освіта України. – 2006. – № 1. – С. 170-171.
3. Мельникова К.І., Рязанова С.Є. "Паблік Рілейшнз" як функція управління в органах державної влади // Актуальні проблеми державного управління: Науковий збірник, № 2. – Харків: УАДУ Харківський філіал, 1999. – С. 40-46.
4. Веніг Н. Мовленнєва культура учнів // Обдарована дитина № 4, 2000. – С. 18-20.
5. Веніг Н. Формування мовленнєвої компетенції особистості як методична проблема // 36. наук. праць (Педагогічні науки). - Херсон, 1998. - Вип. 5.
6. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах // За ред. К.І. Онищенко. – К., 1999. – 227с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- Алдажарова Салима Нурлановна** – Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университетінің.
- Александрова Валентина Федорівна** – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка.
- Алтіндаг Яілмаз** – аспірант кафедри менеджменту і публічного адміністрування Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова.
- Антонович Світлана Олександрівна** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії української літератури Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.
- Бабій Ярослав Петрович** – магістр Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».
- Баиров М.К.** – профессор кафедры ортопедической стоматологии Казахского национального медицинского университета имени С.Д. Асфендиярова.
- Вашедська Анастасія Володимирівна** – магістрантка кафедри «Архітектура» ДВНЗ «Приазовського державного технічного університету».
- Геза Альона Василівна** – молодший науковий спеціаліст ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки імені Г.М.Доброва НАН України».
- Годун Тетяна Миколаївна** – старший викладач кафедри «Архітектура» ДВНЗ «Приазовського державного технічного університету».
- Горна Оксана Іванівна** – кандидат біологічних наук, доцент кафедри біології людини та екології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького.
- Грецький Ярослав Сергійович** – магістр Національний технічний університет «Дніпровська політехніка».
- Грищук Орися Віталіївна** – студентка Рівненського державного гуманітарного університету. Асистент вчителя в ЗЗСО «Грудківський ліцей».
- Гупало Віталія** – студентка Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.
- Десятник Григорій Овсійович** – викладач кафедри кіно- і телемистецтва Навчально-наукового інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
- Дражевська Наталія Володимирівна** – магістр Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького.
- Драч Тамара Леонідівна** – аспірантка Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, тренер-хореограф Школи повітряної акробатики «Шоколад».
- Жаров Олександр Іванович** – магістр Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького.
- Жигайло О.О.** – кандидат психологічних наук, доцент Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.
- Жолдыбаев С.С.** – профессор кафедры ортопедической стоматологии Казахского национального медицинского университета имени С.Д. Асфендиярова.
- Жолква Вікторія Олегівна** – магістр Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького.
- Жолшибеков А.К.** – ассистент кафедры ортопедической стоматологии Казахского национального медицинского университета имени С.Д. Асфендиярова.
- Жураковська Вікторія Володимирівна** – магістр Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького.
- Заверуха Володимир Олександрович** – магістр Університетут Григорія Сковороди в Переяславі.

- Зубань Тарас Петрович** – магістр Університетут Григорія Сковороди в Переяславі.
- Каркабаева К. О.** – м.п.о, асистент кафедри ортопедической стоматологи Казахского національного медичинского університету имени С.Д. Асфендиярова.
- Карунка Інна** – студентка Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.
- Ковальчук Оксана Володимирівна** – старший викладач кафедри біології людини та екології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Маринець Діана** – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка.
- Мейта Олександр Вячеславович** – кандидат технічних наук, доцент кафедри Автоматизації електротехнічних та мехатронних комплексів Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».
- Мойко Оксана Степанівна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фундаментальних дисциплін початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.
- Мошак Олександр Вікторович** – магістр Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.
- Мудра Світлана В'ячеславівна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мовної підготовки Київського інституту Національної гвардії України.
- Нізів Олександр Миколайович** – магістр Університетут Григорія Сковороди в Переяславі.
- Попова Ілона Іллівна** – магістр Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького.
- Райковський Андрій Іванович** – магістр Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького.
- Сафаров Т.С.** – асистент кафедри ортопедической стоматологи Казахского національного медичинского університету имени С.Д. Асфендиярова.
- Сергієнко Юрій Вікторович** – кандидат технічних наук, доцент кафедри «Архітектура» ДВНЗ «Приазовського державного технічного університету».
- Сімонов Сергій Ігорович** – кандидат технічних наук, завідувач кафедри «Архітектура» ДВНЗ «Приазовського державного технічного університету».
- Терновцій Яна Сергіївна** – магістр факультету початкової освіти та мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.
- Щербак Людмила Валеріївна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інженерії та технологій виробництва Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.
- Щур Юлія** – студентка Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.
- Янів Марія** – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка.
- Яцуняк Галина Михайлівна** – магістр факультету початкової освіти та мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

НАСТУПНІ КОНФЕРЕНЦІЇ / СЛЕДУЮЩИЕ КОНФЕРЕНЦИИ

Уважаемые преподаватели, аспиранты, студенты!

Университет Григория Сковороды в Переяславе,

молодежная общественная организация «Независимая ассоциация молодежи»,

студенческое научное общество факультета исторического и социально-психологического образования

«Комитет исследования истории и современности»

Информируют Вас, что 31 октября 2023 г. проводится IX Международная научно-практическая интернет-конференция «Проблемы и перспективы развития современной науки в странах Евразии».**Планируется работа по секциям:****I. БИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ**

1. Систематика и география высших растений.
2. Структурная ботаника и биохимия растений.
3. Микология и альгология.
4. Ресурсоведение и интродукция растений.
5. Молекулярная биология, микробиология.
6. Зоология.
7. Физиология человека и животных.
8. Биохимия и биофизика.
9. Генетика и цитология.
10. Бионженерия и биоинформатика.

II. ГЕОГРАФИЯ И ГЕОЛОГИЯ

1. Регионоведение и региональная организация общества.
2. Наблюдение, анализ и прогноз метеорологических условий.
3. Гидрология и водные ресурсы.
4. Биогеография, биоресурсоведение, биоразнообразие.
5. Картография и геонформатика.
6. Природопользование и экологический мониторинг.
7. Техника и технологии геологоразведочных работ.
8. Почвоведение.
9. Экономическая география.

III. ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ

1. Повышение роли государственного служащего на современном этапе развития общества.
2. Современные технологии управления.
3. Взаимодействие различных ветвей власти.
4. Подготовка государственных служащих.

IV. ЭКОЛОГИЯ

1. Состояние биосферы и его влияние на здоровье людей.
2. Экологические и метеорологические проблемы больших городов и промышленных зон.
3. Радиационная безопасность и социально-экологические проблемы.
4. Промышленная экология и медицина труда.
5. Проблемы экологического воспитания молодежи.
6. Экологический мониторинг.

V. ЭКОНОМИКА

1. Банки и банковская система.
2. Внешнеэкономическая деятельность.
3. Финансовые отношения.
4. Инвестиционная деятельность и фондовые рынки.
5. Управление трудовыми ресурсами.
6. Маркетинг и менеджмент.
7. Учет и аудит.
8. Математические методы в экономике.
9. Экономика промышленности.
10. Экономика предприятия.
11. Логистика.
12. Экономика АПК.
13. Региональная экономика.
14. Экономическая теория.
15. Государственное регулирование экономики.
16. Макроэкономика.

VI. ИСТОРИЯ

1. История Украины.
2. Всемирная история.
3. История науки и техники.
4. Этнография.
5. Устная история.

6. История стран СНГ.

VII. МАТЕМАТИКА

1. Дифференциальные и интегральные уравнения.
2. Перспективы систем информатики.
3. Теория вероятностей и математическая статистика.
4. Прикладная математика.
5. Математическое моделирование.

VIII. ИСКУССТВО

1. Музыкальное искусство.
2. Искусство танца.
3. Театральное искусство.
4. Фото и киноискусство.
5. Искусство дизайна.

IX. ПЕДАГОГИКА

1. Дистанционное образование в высшей школе.
2. Проблемы подготовки специалистов.
3. Методические основы воспитательного процесса.
4. Стратегические направления реформирования системы образования.
5. Современные методы преподавания.
6. Социальная педагогика.

X. ПОЛИТОЛОГИЯ

1. Избирательные технологии.
2. Проблемы интеграции Украины в мировое сообщество.
3. Отношения Украины с НАТО.
4. Отношения Украины со странами СНГ.

XI. ПРАВО

1. История государства и права.
2. Административное и финансовое право.
3. Охрана авторских прав.
4. Трудовое право и право социального обеспечения.
5. Уголовное право и криминология.
6. Борьба с экономическими преступлениями.
7. Экологическое, земельное и аграрное право.
8. Конституционное право.
9. Гражданское право.
10. Хозяйственное право.
11. Криминалистика и судебная медицина.
12. Предпринимательское и банковское право.
13. Уголовно-процессуальное право.

XII. ПСИХОЛОГИЯ

1. Место психолога на производстве.
2. Формы работы психолога-практика.
3. Современные тенденции в методологии психологических исследований.
4. Психология терроризма.
5. Психолого-педагогические проблемы развития личности в современных условиях.
6. Клиническая психология.
7. Общая психология.
8. Педагогическая психология.
9. Психология развития.
10. Психология труда.
11. Психофизиология.
12. Социальная психология.

XIII. СОЦИОЛОГИЯ

1. Кадровый менеджмент.
2. Современные технологии социального опроса.

XIV. СОВРЕМЕННЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

1. Компьютерная инженерия.
2. Вычислительная техника и программирование.
3. Программное обеспечение.

4. Информационная безопасность.

XV. ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ СПОРТ

1. Физическая культура и спорт: проблемы исследования, предложения.
2. Развитие физкультуры и спорта в современных условиях.

XVI. ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Методика преподавания языка и литературы.
2. Риторика и стилистика.
3. Теоретические и методологические проблемы исследования языка.
4. Синтаксис: структура, семантика, функция.
5. Методы и приемы контроля уровня владения иностранным языком.
6. Актуальные проблемы перевода.
7. Язык, речь, речевая коммуникация.
8. Украинский язык и литература.
9. Русский язык и литература.
10. Этно-, социо- и психолингвистика.

XVII. ФИЛОСОФИЯ

1. Философия литературы и искусства.
2. Социальная философия.
3. История философии.
4. Философия культуры.
5. Философия религии.
6. Философия науки.

XVIII. ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Металлургия.
2. Горное.
3. Литейная Делю.
4. Машиноведение.
5. Электротехника.
6. Теплотехника.
7. Гидротехника.
8. Радиотехника.
9. Строительство.

XIX. СОЦИАЛЬНЫЕ КОММУНИКАЦИИ. МЕДИА.

1. Журналистика. Теория и история журналистики.
2. Книговедение, библиотекоеведение, библиографоведение.
3. Социальная информатика. Прикладные социально-коммуникационные технологии

XX. ФИЗИКА

1. Общая физика
2. Экспериментальные физика
3. Астрономия и физика космоса
4. Молекулярная физика
5. Ядерная физика
6. Физика металлов
7. Физика функциональных металлов
8. Нанопизика

XXI. ХИМИЯ

1. Аналитическая химия
2. Неорганическая химия
3. Органическая химия
4. Физическая химия
5. Химия высокомолекулярных соединений

XXII. МЕДИЦИНСКИЕ НАУКИ

1. Фармацевтические науки
2. Клиническая медицина
3. Профилактическая медицина
4. Теоретическая медицина

XXIII. КУЛЬТУРОЛОГИЯ**XXIV. СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫЕ НАУКИ**

Оргкомитет конференції планує розміщати доповіді на Web-сторінці по адресу: <http://conferences.neasmo.org.ua>.

По результатах конференції буде сформований електронний збірник матеріалів, який можна буде завантажити в PDF-форматі на головній сторінці конференції по адресу: <http://conferences.neasmo.org.ua/>.

Робочі мови конференції – український, польський, російський, англійський, французький, білоруський, грузинський, армянський, азербайджанський, казахський, узбекський, таджикистанський, киргизський, молдавський, туркменський.

Останній термін подання матеріалів – 30 жовтня 2023 г. (включительно).

Вартість участя в конференції та розміщення статті в електронному збірнику становить:

Організаційні збори - 10 USD США або 10 Євро (в організаційні збори входить оплата за розміщення на сайті, верстка макета, редактування текстів).

Обсяг статті – не більше 7 сторінок. Завантажити збірник можна буде **через тиждень** на головній сторінці конференції.

Для учасників країн Європи та Азії (за виключенням України) кошти переказуються наступним чином:

УВАГА!!! В Україні працюють тільки такі системи перекладу.

1. СПОСОБ ПЕРЕКАЗУ

Або поштовою переказом на Ф.І.О.: **Бобровник Юрій Вікторович**, 08401, Україна, Київська обл., г. Переяслав-Хмельницький, ул. Сухомлинського, 34, к. 908. **РЕКОМЕНДУЄМО поштовою переказом!**

2.

ПриватБанк			
Получатель платежа			
Организация банка	МФО банка	КОД ЕГРПОУ получателя	КОД ЕГРПОУ банка
ПриватБанк	305299	14360570	14360570
Счет получателя	IBAN	Дата	Сумма
29244825509100	UA743052990000026202675019272	01.10.2019	
Пополнение текущего счета 4731219650655586, БОБРОВНИК ЮРИЙ ВИКТОРОВИЧ, 3048907279			

3. **СПОСОБ ПЕРЕКАЗУ MEEST Transfer Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH)** (вказати код переказу Ф.І.О того, хто переводить організаційні збори)

4. **СПОСОБ ПЕРЕКАЗУ Sigue Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH)** (вказати код переказу Ф.І.О того, хто переводить організаційні збори)

5. **СПОСОБ ПЕРЕКАЗУ Moneygram на Бобровник Юрій Вікторович (BOBROVNIK JURIY VIKTOROVICH)** (вказати код переказу Ф.І.О того, хто переводить організаційні збори)

6. **СПОСОБ ПЕРЕКАЗУ** (якщо оплата йде в одному платежі за дві та більше наукових робіт) **Western Union на Бобровник Юрій Вікторович (Bobrovnik Jurij Viktorovich)** (вказати код переказу, Ф.І.О того, хто переводить організаційні збори)

7. **ПЕРЕКАЗ С КАРТИ НА Карту.**

8. **СПОСОБ SWIFT-ПЕРЕКАЗУ.**

BENEFICIARY: Получатель (Ф. И. О. владельца счета латиницей и адрес)	BOBROVNIK JURIJ 08401, Ukraine, region Kyivska, district Pereiaslav-Khmelnyskyi, city Pereiaslav, street Sukhomlynskooho, building 34, flat 905
ACCOUNT: Счет в банке получателя (номер пластиковой карты или текущего счета в ПриватБанке)	4731219650655586
BANK OF BENEFICIARY: Банк получателя	JSC CB PRIVATBANK, 1D HRUSHEVSKOHO STR., KYIV, 01001, UKRAINE SWIFT CODE/BIC: PBANUA2X
CORRESPONDENT ACCOUNT: Счет банка получателя в банке-корреспонденте	36445343
INTERMEDIARY BANK: Банк-корреспондент	Citibank N.A., NEW YORK, USA SWIFT CODE/BIC: CITIUS33
IBAN:	UA743052990000026202675019272

ОБРАЗЕЦ ОФОРМЛЕНИЯ СТАТЕЙ

Научная степень и ФИО автора
по образцу Иван Петренко (Киев, Украина)

**Секция, подсекция по образцу (Филологические науки
Методика преподавания языка и литературы.)**

НАЗВАНИЕ СТАТЬИ (БОЛЬШИМИ БУКВАМИ)

Текст статьи

(Ссылки на литературу по тексту в квадратных скобках по образцу [1, с. 23])

Литература:

9. Евремов С. Михаил Коцюбинский / / Ефремов С. Избранное: Ст. науч. разведки. Монографии - К.:
Наук. мысль, 2002. – 760 с.

Научный руководитель:

кандидат исторических наук Бобровник Юрий Викторович

Внимание!

После литературы (в правом углу указывается научный руководитель (для студентов и аспирантов))
подаются сведения об авторах (Ф.И.О. (полностью), телефон, E-mail, место работы или учебы, должность,
ученое звание, ученая степень.

К участию в конференции принимаются статьи объемом до 7 страниц набранных в редакторе **WORD**
в виде компьютерного файла с расширением *.doc. Шрифт Times New Roman 14. Междустрочный
интервал 1,5. Поля со всех сторон 20 мм. Материалы на конференцию принимаются по электронной
почте по адресу: **neasmo@gmail.com** (тема сообщения: **31.10.2023 г.**) (в случае если Ваш почтовик
выбрасывает **ошибка не отправления** отправляйте на адрес **neasmo@ukr.net**) или на CD-дисках (дискеты
не принимаются) с добавлением печатных материалов + отсканированную копию или ксерокс квитанции об
оплате оргвзноса. **В случае отправки научной статьи по электронной почте**, печатные материалы
присылать не надо, а к статье, нужно прикрепить отсканированную копию квитанции об оплате оргвзноса.

Адрес оргкомитета:

08401, Украина, Киевская обл., г. Переяслав, ул. Сухомлинского, 34, к. 908.

Контактное лицо в Украине и за рубежом: Бобровник Юрий Викторович

Контактный телефон: **+38 (097) 923 16 58**

E-mail: neasmo@gmail.com

ВНИМАНИЕ!

После того, как мы получили от Вас статью, Вы обязательно должны получить ответное сообщение:
«Вашу статью получили и приняли». Если такой ответ не поступил, через день после отправки, тогда
обязательно позвоните в оргкомитет и сообщите о ситуации.

ВНИМАНИЕ! В случае если Вам нужен электронный сертификат, то в сведениях об авторе, укажите
об этом. И мы Вам его вышлем по электронной почте **в течение двух недель после завершения**
проведения конференции.

РАБОТЫ ОБЪЕМОМ более 7 страниц не принимаются!

Тексты, набранные межстрочным интервалом 1,0 **НЕ ПРИНИМАЮТСЯ!**

С результатами и форматом проведения подобных мероприятий можно ознакомиться по адресу
<http://conferences.neasmo.org.ua/>

Участие в конференции – это отличная возможность осветить свои научные работы для студентов,
аспирантов и преподавателей!

ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ УЧАСНИКІВ З УКРАЇНИ

Шановні викладачі, аспіранти, студенти!
 Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
 молодіжна громадська організація «Незалежна асоціація молоді»,
 студентське наукове товариство факультету історичної і соціально-психологічної освіти
 «Комітет дослідження історії та сучасності»

Інформують Вас, що **31 жовтня 2023 р.** проводиться **IX Міжнародна науково-практична інтернет-конференція**
 «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії».

Планується робота за секціями:

I. БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

1. Систематика та географія вищих рослин.
2. Структурна ботаніка та біохімія рослин.
3. Мікологія та альгологія.
4. Ресурсоведення та інтродукція рослин.
5. Молекулярна біологія мікробіологія.
6. Зоологія.
7. Фізіологія людини та тварин.
8. Біохімія та біофізика.
9. Генетика та цитологія.
10. Біоінженерія та біоінформатика.

II. ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ

1. Регіоноведення і регіональна організація суспільства.
2. Спостереження, аналіз та прогноз метеорологічних умов.
3. Гідрологія та водні ресурси.
4. Біогеографія, біоресурсоведення, біорізноманітність.
5. Картографія та геоінформатика.
6. Природокористування та екологічний моніторинг.
7. Техніка та технологія геологорозвідувальних робіт.
8. Ґрунтознавство.
9. Економічна географія.

III. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

1. Підвищення ролі державного службовця на сучасному етапі розвитку суспільства.
2. Сучасні технології управління.
3. Взаємодія різних гілок влади.
4. Підготовка державних службовців.

IV. ЕКОЛОГІЯ

1. Стан біосфери та його вплив на здоров'я людей.
2. Екологічні та метеорологічні проблеми великих міст і промислових зон.
3. Радіаційна безпека та соціально-екологічні проблеми.
4. Промислова екологія і медицина праці.
5. Проблеми екологічного виховання молоді.
6. Екологічний моніторинг.

V. ЕКОНОМІКА

1. Банки та банківська система.
2. Зовнішньоекономічна діяльність.
3. Фінансові відносини.
4. Інвестиційна діяльність та фондові ринки.
5. Управління трудовими ресурсами.
6. Маркетинг та менеджмент.
7. Облік та аудит.
8. Математичні методи в економіці.
9. Економіка промисловості.
10. Економіка підприємства.
11. Логістика.
12. Економіка АПК.
13. Регіональна економіка.
14. Економічна теорія.
15. Державне регулювання економікою.
16. Макроекономіка.

VI. ІСТОРІЯ

1. Історія України.
2. Загальна історія.
3. Історія науки і техніки.
4. Етнографія.
5. Усна історія.

VII. МАТЕМАТИКА

1. Диференціальні та інтегральні рівняння.
2. Перспективи систем інформатики.
3. Теорія ймовірностей та математична статистика.
4. Прикладна математика.
5. Математичне моделювання.

VIII. МИСТЕЦТВО

1. Музичне мистецтво.
2. Мистецтво танцю.
3. Театральне мистецтво.
4. Фото і кіномистецтво.
5. Мистецтво дизайну.

IX. ПЕДАГОГІКА

1. Дистанційна освіта у вищій школі.
2. Проблеми підготовки фахівців.
3. Методичні основи виховного процесу.
4. Стратегічні напрями реформування системи освіти.
5. Сучасні методи викладання.
6. Соціальна педагогіка.

X. ПОЛІТОЛОГІЯ

1. Вибірчі технології.
2. Проблеми інтеграції України у світове співтовариство.
3. Відносини України з НАТО.
4. Відносини України з країнами СНД.

XI. ПРАВО

1. Історія держави та права.
2. Адміністративне і фінансове право.
3. Охорона авторських прав.
4. Трудове право та право соціального забезпечення.
5. Карне право та кримінологія.
6. Боротьба з економічними злочинами.
7. Екологічне, земельне та аграрне право.
8. Конституційне право.
9. Цивільне право.
10. Господарське право.
11. Криміналістика та судова медицина.
12. Підприємницьке та банківське право.
13. Кримінально-процесуальне право.

XII. ПСИХОЛОГІЯ

1. Місце психолога на виробництві.
2. Форми роботи психолога-практика.
3. Сучасні тенденції в методології психологічних досліджень.
4. Психологія тероризму.
5. Психолого-виховні проблеми розвитку особистості в сучасних умовах.
6. Клінічна психологія.
7. Загальна психологія.
8. Педагогічна психологія.
9. Психологія розвитку.
10. Психологія праці.
11. Психофізіологія.
12. Соціальна психологія.

XIII. СОЦІОЛОГІЯ

1. Кадровий менеджмент.
2. Сучасні технології соціального опитування.

XIV. СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

1. Комп'ютерна інженерія.
2. Обчислювальна техніка та програмування.
3. Програмне забезпечення.
4. Інформаційна безпека.

XV. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

1. Фізична культура і спорт: проблеми дослідження, пропозиції.
2. Розвиток фізкультури і спорту в сучасних умовах.

XVI. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

1. Методика викладання мови та літератури.
2. Риторика і стилістика.
3. Теоретичні та методологічні проблеми дослідження мови.
4. Синтаксис: структура, семантика, функція.
5. Методи та прийоми контролю рівня володіння іноземною мовою.
6. Актуальні проблеми перекладу.
7. Мова, мовлення, мовна комунікація.
8. Українська мова та література.
9. Російська мова і література.
10. Етно-, соціо- та психолінгвістика.

XVII. ФІЛОСОФІЯ

1. Філософія літератури та мистецтва.
2. Соціальна філософія.
3. Історія філософії.
4. Філософія культури.
5. Філософія релігії.
6. Філософія науки.

XVIII. ТЕХНІЧНІ НАУКИ

1. Металургія
2. Гірництво
3. Ливарна справа
4. Машинознавство
5. Електротехніка
6. Теплотехніка
7. Гідротехніка
8. Радіотехніка
9. Будівництво

XIX. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. МЕДІА.

1. Журналістика. Теорія та історія журналістики
2. Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство.
3. Соціальна інформатика. Прикладні соціально-комунікаційні технології

XX. ФІЗИКА

1. Загальна фізика
2. Експериментальна фізика
3. Астрономія та фізика космосу
4. Молекулярна фізика
5. Ядерна фізика
6. Фізика металів
7. Фізика функціональних металів
8. Нанофізика

XXI. ХІМІЯ

1. Аналітична хімія
2. Неорганічна хімія
3. Органічна хімія
4. Фізична хімія
5. Хімія високомолекулярних сполук

XXII. МЕДИЧНІ НАУКИ

1. Фармацевтичні науки
2. Клінічна медицина
3. Профілактична медицина
4. Теоретична медицина

XXIII. КУЛЬТУРОЛОГІЯ

XXIV. СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Оргкомітет конференції планує розміщувати доповіді на web-сторінці за адресою: <http://conferences.neasmo.org.ua/>

Робочі мови конференції: українська, польська, російська, англійська, французька, білоруська, грузинська, вірменська, азербайджанська, казахська, узбецька, таджицька, киргизька, молдавська, туркменська.

Останній термін подання статей – 30 жовтня 2023 р. (включно).

Вартість участі в конференції та розміщення статті в електронному збірнику складає:

Оргвнесок – 100 грн. (в оргвнесок входить оплата за розміщення на сайті, верстака макету, редагування текстів, електронний сертифікат). Об'єм статті – не більше 7 сторінок. Скачати збірник можна буде через тиждень після закінчення роботи конференції за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua/> натиснувши слова «ЗАВАНТАЖИТИ ЗБІРНИК».

Увага! Реквізити змінено. Кошти перераховуються на:

Картку Приват банку 4731 2196 5065 5586 (одержувач – **Бобровнік Юрій Вікторович**) та відправити SMS підтвердження про оплату на моб. 097 923 16 58 у повідомленні вказати прізвище учасника конференції.

Або на карту MONOBANK 5375 4141 0434 5920 (одержувач – **Бобровнік Юрій Вікторович**) (переказ через термінали **ІВОХ БЕЗ КОМІСІЇ**, для цього потрібно вибрати в меню **MONOBANK вказати номер карти та номер телефону 097 923 16 58**) після переказу орг. внеску потрібно відправити SMS підтвердження про оплату на цей же номер, у повідомленні вказати **ЛИШЕ** прізвище учасника конференції.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

ПІБ автора
Місто
за зразком *Іван Петренко*
(*Київ, Україна*)

Секція, підсекція за зразком **ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ**
(Методика викладання мови та літератури)

Назва статті (великими літерами)

Текст статті

(посилання на літературу по тексту у квадратичних дужках за зразком [1, с. 23])

Література:

1. Коцур В.П. Історія середніх віків: [у 2-х т.]. – Т.1. Раннє середньовіччя: курс лекцій. / В.П. Коцур, В.О. Балух. – Чернівці: Наші книги, 2009. – 496 с.
2. Пангелов Б.П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: навч. посіб. / Б.П. Пангелов. – К.: Академвидав, 2010. – 248 с.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, Петренко Іван Петрович

Увага!

Після літератури (у правому куті вказується науковий керівник (для студентів та аспірантів)) подаються **відомості про авторів** (П.І.П. (повністю) телефон, E-mail, місце роботи або навчання, посада, вчене звання, науковий ступінь).

До участі у конференції приймаються статті **обсягом від 5 до 7 сторінок** набраних у редакторі WORD у вигляді комп'ютерного файлу з розширенням *.doc. Шрифт Times New Roman 14. Міжрядковий інтервал 1,5. Поля з усіх сторін 20 мм. Матеріали на конференцію приймаються електронною поштою за адресою: **neasmo@gmail.com** (тема повідомлення: **31 жовтня 2023 р.** (у разі якщо Ваш поштовик викидає помилку не відправлення відправляйте на адресу **neasmo@ukr.net**)).

У разі відправки коштів оргвнеску на картку Приватбанку ксерокопію квитанції не надсилається (достатньо відправити SMS вказавши прізвище **автора доповіді**).

Увага! У разі відправки статті та квитанції про оплату оргвнеску електронною поштою, надсилати друковані матеріали Укрпоштою не потрібно!

Увага! Після того, як ми отримали від Вас статтю, Ви обов'язково маєте отримати повідомлення-відповідь: **«Вашу статтю отримано та зараховано»**. Якщо така відповідь не надійшла через день після надсилання, тоді обов'язково зателефонуйте оргкомітету і повідомте про ситуацію.

Увага! У разі якщо Вам потрібний електронний сертифікат, то у відомостях про автора, вкажіть про це, і ми Вам його надішлемо електронною поштою на протязі двох тижнів після завершення проведення конференції.

Адреса оргкомітету:

08401, Київська обл. м. Переяслав, вул. Сухомлинського, 34, гурт. 2, кім. 908.

Координатор – Бобровнік Юрій Вікторович

Контактний телефон: (097) 923 16 58.

РОБОТИ ОБ'ЄМОМ менше 3 сторінок НЕ ПРИЙМАЮТЬСЯ!

ТЕКСТИ, НАБРАНІ МІЖРЯДКОВИМ ІНТЕРВАЛОМ 1,0 НЕ ПРИЙМАЮТЬСЯ!!!

З результатами та форматом проведення попередніх конференцій можна ознайомитися за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua/>

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ: БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Вікторія Жолква, Вікторія Жураковська, Олександр Мошак, Оксана Ковальчук (Запоріжжя, Україна)	5
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДІ	

СЕКЦІЯ: ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Володимир Заверуха (Переяслав, Україна)	8
СТРАТЕГІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	
Тарас Зубань (Переяслав, Україна)	12
СПОСОБИ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВНОГО ІМІДЖУ.....	
Олександр Нізов (Переяслав, Україна)	14
ОСНОВИ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ТЕОРЕТИЧНОМУ АСПЕКТІ	
Яїлмаз Алтіндаг (Харків, Україна)	17
ВИКЛИКИ ПЕРЕД ЛІДЕРСТВОМ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДЕРЖАВИ.....	

СЕКЦІЯ: ІСТОРІЯ

Альона Геза (Вишневе, Україна)	19
ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ РАДЯНСЬКОГО КІБЕРНЕТИКА В.М. ГЛУШКОВА.....	

СЕКЦІЯ: МЕДИЧНІ НАУКИ

М.К. Баиров, С.С. Жолдыбаев, К. О. Каркабаева, Т.С. Сафаров, А.К. Жолшибеков (Алма-Ата, Казахстан)	21
ОБОСНОВАНИЕ НОВОГО СПОСОБА СНЯТИЯ СЛЕПКА В ПРИКУСЕ (ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ)	

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА

Валентина Александрова (Київ, Україна)	25
ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ НА ПРИКЛАДАХ СТВОРЕННЯ ТЕКСТІВ ЛИСТІВ ВОЇНАМ ЗСУ	
Наталія Винницька, Анна Блистів (Дрогобич, Україна)	29
ТЕХНОЛОГІЯ ГЕОКЕШИНГУ В СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	
Наталія Винницька, Софія Глуха (Дрогобич, Україна)	31
СЕРВІС LEARNING APPS ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	
Леся Колток, Олена Гриців (Дрогобич, Україна)	33
ХАРАКТЕРИСТИКА МУЛЬТИМЕДІЙНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Орися Грищук (Рівне, Україна)	35
ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ.....	
Орися Грищук (Рівне, Україна)	37
РІВНИЙ ДОСТУП ДІТЕЙ З ООП ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ – КЛЮЧОВИЙ НАПРЯМОК РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ	
Віталія Гупало, Юлія Щур (Дрогобич, Україна)	39
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
Григорій Десятник (Київ, Україна)	40
МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ЕКРАННОЇ ПЕДАГОГІКИ	
О. Жигайло, Яна Терновцій (Дрогобич, Україна)	42
ЕМОЦІЙНЕ СТИМУЛЮВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	
Наталія Винницька, Андріана Заневич (Дрогобич, Україна)	44
ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ НА УРОЦІ ІНФОРМАТИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	
Інна Карунка (Київ, Україна)	46
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ	
Володимир Ковальчук, Ірина Найда (Дрогобич, Україна)	47
РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ...	
Володимир Ковальчук, Наталія Староста (Дрогобич, Україна)	48
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
Володимир Ковальчук, Яніна Дорош (Дрогобич, Україна)	50
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УНІВЕРСАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДІЙ МОДЕЛЮВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	

Володимир Ковальчук, Мар'яна Майхер (Дрогобич, Україна) ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ РОЗРОБЦІ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР З ІНФОРМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	51
Наталія Винницька, Ірина Курій (Дрогобич, Україна) УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ КОМАНДНИХ ФОРМ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ОЛІМПІАДНИХ ЗАВДАНЬ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНФОРМАТИКИ	53
Наталія Винницька, Антоніна Лозанчин (Дрогобич, Україна) ГРАФІЧНИЙ РЕДАКТОР TUX PAINT ЯК ЗАСІБ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	55
Яна Макогонюк (Хмельницький, Україна) УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	57
Діана Маринець (Дрогобич, Україна) КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	59
Оксана Мойко, Галина Яцуняк (Дрогобич, Україна) ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННО-ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ЯК НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	61
Леся Колток, Олена Павлюк (Дрогобич, Україна) ПРОБЛЕМА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У СУЧАСНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	62
Леся Колток, Мар'яна Шеремета (Дрогобич, Україна) ЗНАЧЕННЯ НАОЧНОСТІ В АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	64
Юлія Щур, Вікторія Гупало (Дрогобич, Україна) КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ.....	65
Марія Янів (Дрогобич, Україна) РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	67
СЕКЦІЯ: ПРАВО	
Тетяна Пушкар (Боярка, Україна) ГОСПОДАРСЬКИЙ ДОГОВІР: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВІ ОЗНАКИ	69
СЕКЦІЯ: СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА МЕДІА	
Нүрила Мырзабек, Шара Кыяхметова (Алматы, Қазақстан) «ЕҢБЕКШІ ҚАЗАҚ» ГАЗЕТИ ЖӘНЕ ІЛИЯС.....	71
СЕКЦІЯ: ТЕХНІЧНІ НАУКИ	
Ярослав Бабій, Олександр Мейта (Київ, Україна) ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЛОКАЛЬНИХ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖ ЗА ДОПОМОГОЮ РОЗУМНИХ ЕНЕРГОСИСТЕМ (SMART GRID).....	75
Анастасія Вашедська, Тетяна Годун, Сергій Сімонов, Юрій Сергієнко (Дніпро, Україна) ПРОЕКТУВАННЯ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	77
СЕКЦІЯ: ФІЗИКА	
Салима Алдажарова (Алматы, Казахстан) STEM - БІЛІМ БЕРУ АЯСЫНДА ФИЗИКА ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	80
СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ	
Наталія Дражевська, Оксана Ковальчук, Оксана Горна (Запоріжжя, Україна) СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ХВОРИХ З ГОСТРИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОЗКОВОГО КРОВООБІГУ	83
Тамара Драч (Львів, Україна) СУГЛОБОВА ГІМНАСТИКА ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ЛЮДЕЙ, КОТРІ ВЕДУТЬ МАЛОРУХОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ.....	85
Ілона Попова, Олександр Жаров, Оксана Ковальчук, Оксана Горна (Запоріжжя, Україна) ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ФІТНЕСУ В ФІЗИЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЗАХВОРЮВАНЬ ХРЕБТА	89
Андрій Райковський, Оксана Ковальчук, Оксана Горна (Запоріжжя, Україна) ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОРТОПЕДИЧНОЮ ПАТОЛОГІЄЮ.....	91
СЕКЦІЯ: ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ	
Світлана Антонович (Харків, Україна) АБСУРД ЯК МАРКЕР ЕПОХИ ХХ СТОЛІТТЯ	95
Ярослав Грецький (Дніпро, Україна) ОСОБЛИВОСТІ ВТІЛЕННЯ ФАНТАСТИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ У РОМАНІ “МЕДАЛЬЙОН ТРЬОХ ЗМІЙ” АНДРІЯ НОВІКА	97

Валентина Луценко (Дніпро, Україна)	
КРЕАТИВНЕ ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНДУКТИВНОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ	98
Світлана Мудра (Київ, Україна)	
ІНОЗЕМНА МОВНА КОМУНІКАЦІЯ: СКЛАДОВИЙ ЧИННИК ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ ФАХІВЦІВ У ЗВО УКРАЇНИ.....	100
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ / СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ	103
НАСТУПНІ КОНФЕРЕНЦІЇ / СЛЕДУЮЩИЕ КОНФЕРЕНЦИИ	
Информация для участников из зарубежных стран.....	105
Информация для участников з України.....	108

Українською, польською, російською, англійською, французькою, білоруською, грузинською, вірменською, азербайджанською, казахською, узбецькою, таджицькою, киргизькою, молдавською, туркменською мовами

Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії» // Збірник наукових праць. – Переяслав, 2023 р. – 113 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Ю.В. Бобровнік, кандидат історичних наук

Упорядники: Ю.В. Бобровнік, А.М. Вовкодав

Верстка та дизайн: Ю.В. Бобровнік, А.М. Вовкодав

Проведення VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Євразії»
та видання збірника наукових матеріалів стало можливим завдяки організаційній підтримці
молодіжної громадської організації «Незалежна асоціація молоді»

Відповідальність за достовірність матеріалів несуть автори публікацій.

Матеріали конференції розміщені на сайті МГО «Незалежна асоціація молоді»
за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua>

Адреса оргкомітету конференції:

08401, Київська обл. м. Переяслав, вул. Сухомлинського, 32, кім. 108.

